

ISSN 1857-0976

ANALE ȘTIINȚIFICE

**ale Academiei „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne
al Republicii Moldova**

Științe socioumane

Ediția a XI-a, nr. 2

Chișinău, 2011

CZU 082:378.6(478-25)=135.1=161.1

A 15

Aprobate și recomandate spre editare de Senatul Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: **Simion CARP**, dr. în drept, conf. univ., rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Membri:

dr. hab. **Gheorghe Costachi**, profesor universitar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. hab. **Gheorghe Gladchi**, profesor universitar, Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare

dr. **Mihail David**, vicepreședinte IPA România, prodecan al Facultății de Drept și Administrație Publică a Universității „Spiru Haret” din Constanța, România

dr. **Iurie Odagiu**, conferențiar universitar, prim-prorector pentru studii al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Iurie Larii**, conferențiar universitar, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

dr. **Tudor Osoianu**, conferențiar universitar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

dr. **Radion Cojocaru**, conferențiar universitar

dr. **Veaceslav Ursu**, conferențiar universitar

dr. **Ștefan Belecciu**, conferențiar universitar

dr. **Igor Bantuș**, conferențiar universitar

dr. **Veaceslav Grati**, conferențiar universitar

dr. **Marian Gherman**, conferențiar universitar

dr. **Alexandru Pinzari**, conferențiar universitar

dr. **Oleg Casiadi**, conferențiar universitar

dr. **Alexandru Pareniuc**, conferențiar universitar

dr. **Igor Trofimov**, conferențiar universitar

dr. **Alexandru Zosim**, conferențiar universitar

dr. **Vasile Florea**, conferențiar universitar

dr. **Valeriu Nour**, conferențiar universitar

dr. **Serghei Maftea**

Ruslan Condrat, master în drept

Articolele au fost recenzate

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor revine autorilor

© Academia „Ștefan cel Mare”
a MAI al Republicii Moldova

ISBN 978-9975-4321-1-5

CUPRINS:

Științe juridice

Марат Акытович АРЫСТАНБЕКОВ, <i>доктор юридических наук, доцент, ведущий сотрудник НИИ «Правовых и сравнительных исследований» Карагандинского университета «Болашак», Республика Казахстан</i>	
Некоторые аспекты усиления борьбы с коррупцией	10
Dr. Simion CARP, <i>rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar</i>	
Viorel CHETRARU, <i>director CCCEC, doctorand</i>	
Evadarea din locurile de detenție (art.317 C.Pen. al Republicii Moldova): infrațiune continuă sau momentată?.....	17
Dr. Radion COJOCARU, <i>șef al Catedrei drept penal a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar</i>	
Trăsăturile definatorii și formele concursului de infrațiuni potrivit codului penal al Republicii Moldova.....	22
Dr. Radion COJOCARU, <i>șef al Catedrei drept penal a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar</i>	
Sergiu COJOCARU, <i>lector al Catedrei drept penal a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Implicații privind încadrarea juridică a infrațiunilor contra justiției săvârșite de către persoane cu funcții de răspundere în contextul tulburărilor de masă.....	28
А.И. ДОЛГОВА, <i>доктор юридических наук, профессор, президент Российской криминологической ассоциации, главный научный сотрудник Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации</i>	
Криминальные реалии и уголовное право	33
Г.В. ФЕДОРОВ, <i>кандидат юридических наук, доцент, Академия МВД Республики Беларусь</i>	
Правовое регулирование использования голографических средств в противодействии преступности.....	40
Василе ФЛОРЯ, <i>доктор права, профессор Кафедры уголовного права и криминологии Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова</i>	
Уголовная ответственность за врачебные преступления.....	46

Василе ФЛОРЯ, <i>doctor права, profesor Кафедры уголовного права и криминологии Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова</i>	
«Царица» доказательств по делам о врачебных преступлениях.....	49
Dr. hab. Gheorghe GLADCHI, <i>secretar științific al CNAА, profesor universitar</i>	
Dr. Boris GLAVAN, <i>lector superior al Catedrei investigații operative a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Tehnici speciale împotriva criminalității – risc și competență	52
Айман Кудайбергеновна КУСАИНОВА, <i>кандидат юридических наук, доцент, ведущий научный сотрудник НИИ правовых и сравнительных исследований Карагандинского университета «Болашак», Республика Казахстан</i>	
Члены семьи собственника (нанимателя) жилого помещения по законодательству Республики Казахстан.....	58
Dr. Iurie LARII, <i>prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar,</i>	
Anca-Iulia STOIAN, <i>doctorand</i>	
Regimul de sancționare al infracțiunii continuate (prelungite).....	63
Dr. Marius-Ioan MUREȘAN, <i>inspector-șef, România</i>	
Motivul și scopul diferitor categorii de infracțiuni în cadrul participației și individualizării pedepsei penale.....	69
Юрий ОДАЖИУ, <i>doctor права, доцент, проректор Академии «Штефан чел Маре» МВД,</i>	
Вячеслав УРСУ, <i>doctor права, доцент, начальник факультета Право Академии «Штефан чел Маре» МВД</i>	
Юридическое образование студентов Академии «Штефан чел Маре» МВД РМ как субъектов реализации уголовной политики.....	73
Тудор ОСОЯНУ, <i>doctor права, доцент, адвокат, старший научный сотрудник Института истории, государства и права Академии наук Молдовы</i>	
Гарантии равноправия сторон при рассмотрении судом вопроса о целесообразности предварительного заключения на стадии уголовного преследования.....	77
Dr. Oleg RUSU, <i>lector superior al Catedrei drept penal a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Istoricul reglementării juridice a resocializării condamnaților în Republica Moldova....	85

Dr. Oleg RUSU, <i>lector superior al Catedrei drept penal a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Studiu comparat privind resocializarea condamnaților în Marea Britanie și SUA.....	92
Dr. Ștefan STAMATIN, <i>profesor universitar interimar al Catedrei drept polițienesc a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Fenomenul crimei organizate transfrontaliere	98
Dr. Constantin TALOȘ, <i>comisar șef, România</i>	
Organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope: elemente și semne constitutive.....	106
Вячеслав УРСУ, <i>доктор права, доцент, начальник Факультета Право Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова</i>	
Рейдерство как способ криминального передела собственности.....	111
Dr. Ivan VESCO, <i>șef al Secției analiză, monitorizare și control a Direcției Informații și Evidențe Operative a MAI</i>	
Asistența juridică în caz de aplicare a măsurilor de constrângere procesuală.....	116
MARIANA CARABANOV <i>lector al catedrei investigații operative a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, magistrul în drept</i>	
Protecția secretului de stat – un imperativ în multitudinea drepturilor și a pericolelor reale cerute de accesibilitatea informațiilor.....	132
Viorel CHETRARU, <i>director CCCEC, doctorand</i>	
Obiectul infracțiunii de evadare din locurile de detenție.....	136
Tatiana CONDREA, <i>Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă</i>	
Conceptul, trăsăturile și clasificarea faptelor și operațiunilor administrative.....	142
Ion CHIRTOACĂ, <i>lector asistent al Catedrei drept public a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept</i>	
Globalizarea și impactul ei asupra drepturilor omului.....	147
Mircea-Laurențiu DAVID, <i>Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Evoluția istorică a reglementărilor normative privind instituția extrădării penale.....	150
Daniela LAMEȘ, <i>consilier juridic al Regiei autonome de administrare în domeniul public și privat, doctorandă la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM</i>	
Teritoriul României – acțiune a legilor excepționale în situații de urgență, asediu și război.....	157

Daniela LAMEȘ, <i>consilier juridic al Regiei autonome de administrare în domeniul public și privat, doctorandă la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM</i>	
Euroregiunile – forme de instituționalizare ale cooperării transfrontaliere.....	163
Veronica LUPU, <i>competitor, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM</i>	
Infrațiunea traficului de fiinte umane o problemă majoră pentru femeii și tinere.....	167
Леонид Янович МАКАНС, <i>ассоциированный профессор кафедры Криминалистики Академии полиции Латвии, магистр права</i>	
Интеграция процессуальных действий и оперативно-розыскных мероприятий – один из путей повышения эффективности деятельности правоохранительных органов.....	175
Victor MOȚPAN, <i>ceretător științific al Centrului de Cercetări Științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Spălarea banilor: caracteristici generale și mecanisme de combatere.....	180
Sergiu NESTOR, <i>șef al Catedrei procedură penală și criminalistică a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Vladislav SCHIBIN, <i>Academia “Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand</i>	
Factorii determinanți la comiterea infracțiunilor sexuale de către minori.....	187
Natalia PRIȘCEPA, <i>ceretător științific al Centrului de Cercetări Științifice al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Legalizarea eutanasiei în Republica Moldova – argumente pro și contra.....	190
Dinu OSTAVCIUC, <i>șef al Direcției analiză, planificare și instruire a Departamentului urmărire penală al MAI, doctorand</i>	
Unele particularități tactice privind efectuarea prezentării spre recunoaștere a persoanelor în cazul infracțiunii traficului de copii.....	196
Dinu OSTAVCIUC, <i>șef al Direcției analiză, planificare și instruire a Departamentului urmărire penală al MAI, doctorand</i>	
Procedee tactice cu privire la pregătirea în vederea audierii victimei minore a traficului de persoane.....	201
Diana SIMINEANU, <i>doctorandă</i>	
Reglementarea juridică a amnistiei.....	208
Diana SIMINEANU, <i>doctorandă</i>	
Probleme conceptuale privind clasificarea amnistiei.....	214

Sergiu SÎRBU,
șef al Catedrei drept civil a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand
**Evoluția criminologiei și a normelor de drept penal
a Republicii Moldova din domeniul activității bancare.....217**

Sergiu SÎRBU,
șef al Catedrei drept civil a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand
Activitatea bancară ca formă de activitate economică.....224

Tatiana TRIBOI,
*lector metiodist al Serviciului planificare, monitorizare, documentare
al Centrul studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*
Principiile de organizare și funcționare a procuraturii în Republica Moldova.....228

Tatiana TRIBOI,
*lector metiodist al Serviciului planificare, monitorizare, documentare
al Centrul studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*
Restringerea drepturilor omului în activitatea Organelor Afacerilor Interne.....233

Ina VÎRTOSU,
lector la Catedra drept public a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
**Sovereignty of the Republic of Moldova in the perspective
of accession the European Union.....239**

Management, instruire aplicativă și tehnologii informaționale

Dr. Alexandru PÎNZARI,
*șef al Catedrei management în activitatea OAI
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar,*
Vadim BORDIAN,
doctorand
Managementul imaginii funcționarului de poliție în OAI.....246

Nicolae PLĂCINTĂ,
*șef al Centrului studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*
**Respectarea principiilor manageriale în organele afacerilor interne
ale Republicii Moldova. Principiile de bază ale managementului.....249**

Politologie, psihologie, filozofie, cooperare internațională și științe istorice

Dr. Daniel ATASIEI,

*lector universitar, Facultatea de Drept,
Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Iași, România*

**Cooperarea internațională în materia combaterii
criminalității informatice. Perspective ale organelor judiciare din România.....255**

Dr. Oleg CASIADI,

*șef al Catedrei științe socioumane
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar*

**Colaborarea misiunilor diplomatice, structurilor de stat,
organizațiilor internaționale și neguvernamentale în prevenirea
și combaterea traficului uman și asistența victimelor.....265**

Valeriu GROSU,

*lector superior al catedrei investigații operative
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

**Noțiuni generale privind metodologia și tactica de influență
psihologică în activitatea investigativ - operativă.....271**

Наталья ПОПУШОЙ,

*старший преподаватель кафедры Уголовного процесса и криминалистики
Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова*

**Международное сотрудничество Республики Молдова
в противодействии незаконному обороту наркотиков.....279**

**ȘTIINȚE
JURIDICE**

Марат Акытович АРЫСТАНБЕКОВ,

доктор юридических наук, доцент,

ведущий сотрудник НИИ «Правовых и сравнительных исследований»

Карагандинского университета «Болашак», Республика Казахстан

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ УСИЛЕНИЯ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИЕЙ

REZUMAT

Corupția ca fenomen negativ afectează instantaneu toate sferele de activitate a unui stat de drept. În această situație autoritățile trebuie să reacționeze prompt și cu certitudine împotriva acestui flagel, lupta cu corupția devenind una din sarcinile de bază a organelor de drept. Acest articol are ca obiect de studiu rezolvarea problemelor practice privitoare la calificarea juridico-penală a infracțiunii menționate. Actualitatea unui asemenea demers se înscrie pe deplin în peisajul realităților existente la acest capitol în practica judiciară a Republicii Kazahstan.

SUMMARY

The corruption as a phenomenon negatively affects all spheres of activities in the legal state. In this situation the authorities should react promptly and clearly against this scourge, fighting corruption has become one of the main tasks of law enforcement. This article has an object of studying practical problems regarding the legal qualification of the referred criminal offense. Actuality of such an approach is a part of existing realities in this judicial practice of the Republic of Kazakhstan.

Проблемы усиления борьбы с преступностью, особенно в борьбе с коррупцией и организованными формами ее проявления, как в Республике Казахстан, в других странах СНГ, так и на международном уровне становятся все более актуальными.

В 1992г. Президентом Республики Казахстан был издан Указ «О мерах по усилению борьбы с организованными формами преступности и коррупцией», который стал первым политико-правовым актом, направлением на борьбу с коррупцией, и заложил организационные и другие предпосылки борьбы с ней. Настоящим указом были определены меры воздействия на нее, в их числе дан весь объем профилактических мер дисциплинарного, имущественного и административного характера. В Указе отмечалось, что в республике усиливается криминальный профессионализм, получают распространение международные связи преступных групп, происходит сращивание последних с коррумпированными должностными лицами.

Указ Президента Республики Казах-

стан «О мерах по укреплению национальной безопасности, дальнейшему усилению борьбы с организованной преступностью и коррупцией» от 5 ноября 1997г. обязал органы национальной безопасности наряду с решением традиционных задач сосредоточить усилия на борьбе с коррупцией высокопоставленных чиновников, военнослужащих, прокуроров, сотрудников правоохранительных органов, специальных служб и судей, а также особо опасными проявлениями контрабанды и наркобизнеса.

Указ Президента Республики Казахстан от 20 апреля 2000 года «О мерах по совершенствованию борьбы с преступностью и коррупцией» был принят в рамках Стратегии развития Казахстана до 2030 года с соблюдением принципа преемственности по отношению к ранее действовавшим государственным программам борьбы с преступностью.

Осуществляемые в рамках Закона Республики Казахстан «О борьбе с коррупцией» принятый 2 июля 1998 году мероприятия позволили запустить в действие

антикоррупционные механизмы, борьба с коррупцией стала одним из основных направлений повседневной деятельности правоохранительных и специальных органов. Здесь необходимо отметить, что линия руководства страны на борьбу с коррупцией в настоящее время становится все более решительной. Казахстан одним из первых среди стран СНГ обозначил эту борьбу приоритетной задачей. В его основу положены модельные акты, разработанные международными организациями под эгидой ООН и Межпарламентской ассамблеи СНГ. Так, 16 сентября 2009 года в Астане была проведена Международная антикоррупционная конференция которая собрала представителей из 45 стран и хотя тема конференции обозначена как «борьба с коррупцией и надлежащее управление как условия для устойчивого экономического и социального развития Восточной Европы и Центральной Азии», обсуждение велось не только об этих регионах. Проблема коррупции, как ни прискорбно, в той или иной мере знакома всем странам мира. Не случайно практически ежегодно издается международный страновой рейтинг уровня коррупции. Здесь следует отметить, хотя Казахстан в мировом антикоррупционном рейтинге и не лидирует, но из года в год закономерно перемещается все выше и выше. В этой связи, целями вышеназванного закона является реализация основных положений стратегии развития Казахстана до 2030г.; защита прав и свобод граждан, общественных интересов, национальной безопасности Республики Казахстан; обеспечение эффективной деятельности государственных органов, должностных и других лиц, выполняющих государственные функции, а также лиц, приравненных к ним, путем выявления, предупреждения, пресечения и раскрытия правонарушений, связанных с коррупцией, устранения их последствий и привлечения виновных к ответственности.

Закон впервые дает юридическое понятие коррупции и правонарушений, связанных с нею, определяет субъектов кор-

рупционных правонарушений [1].

В законе сформулированы основные начала борьбы с коррупцией и он допускает ограничение прав и свобод должностных лиц, уполномоченных на выполнение государственных функций, а также лиц, приравненных к ним, путем предупреждения, выявления, пресечения и раскрытия правонарушений, связанных с коррупцией, устранения их последствий и привлечения виновных к ответственности (ст.1).

Термин «коррупция» означает: а) соращение, подкуп; б) порчу, указок; в) извращенность, превратность (мнений); г) расстройство, рассеянность, плохое состояние здоровья. В целом те же значения указанный термин имеет в романских, германских и славянских языках. В русском языке коррупция – это подкуп взятками, продажность должностных лиц, политических деятелей [2].

Задача научной разработки проблемы коррупции в органах государственной власти продолжает оставаться актуальной. Данный термин весьма часто используется в нормативных и правоприменительных актах. В зарубежных законодательствах, до последнего времени, не было устоявшегося понятия коррупции. Большинство мнений сводилось к тому, что коррупцию необходимо рассматривать как подкуп должностных лиц, вместе с тем, имеет место мнение о том, что это явление шире, чем просто подкуп, и носит в ряде случаев политическую окраску, особенно в рамках злоупотреблений при финансировании политических партий и движений [3].

Коррупция не являясь категорией права в прямом смысле, во многом оказывает влияние на состояние законотворчества, правоприменительную практику, поэтому обеспокоенность по поводу этой проблемы международных организаций понятна.

Само понятие «коррупция оставалось до принятия Закона «О борьбе с коррупцией» лишенными строгого правового содержания. Данное обстоятельство оказывало влияние на правоприменительную

практику и статистический учет, поэтому до настоящего времени трудно назвать масштабы коррумпированного поведения, которое имеет или должно иметь юридическую оценку, а также реализовать в полном объеме меры ограничения коррупции.

Многочисленные дискуссии среди ученых-криминалистов, разработки специалистов в области гражданского административного, трудового, хозяйственного права в достаточной степени сформулировали понятие коррупции как социально-правового явления, крайне негативного плана. Причем, некоторые авторы считают, что введение юридического понятия коррупции наравне с конкретными преступными проявлениями бессмысленно, поскольку любые попытки заключить это понятие в жесткие рамки приведут к тому, что часть коррупционных действий окажется за пределами действия уголовного кодекса или иного закона [4].

Некоторые ученые возражают против введения в Уголовный закон единого понятия – коррупция, считая, что оно противоречит элементарным требованиям предъявляемым к уголовно-правовым нормам и чревато грубыми нарушениями закона. Поэтому в международном сообществе существует множество определений коррупции, но полной ясности и правовой точности в них нет. «Коррупция» - понятие скорее социальное или криминологическое, чем правовое, поэтому ее надо рассматривать не как конкретный состав преступления, а как явление [5]. Из определения видно, что взяточничество, злоупотребление служебным положением в корыстных целях, кража, присвоение чужой собственности должностными лицами есть конкретное проявление коррупции. Коррупция выходит за пределы взяточничества, она представляет собой и взяточничество, и любое другое преступление должностных лиц, совершенных в целях получения любых незаконных выгод для себя и других.

Наиболее дискуссионными помимо самого понятия «коррупция», которое нуждается в научном толковании остаются та-

кие, как коррупционное правонарушение, преступное коррупционное деяние, состав преступного коррупционного деяния, преступное сообщество с коррумпированной связью, субъект предупреждения преступных коррупционных деяний [6].

Коррупция существует постольку, поскольку существует возможность чиновника распоряжаться не принадлежащими ему ресурсами путем принятия или непринятия тех или иных решений. В число таких ресурсов могут входить бюджетные средства, государственная или муниципальная собственность, государственные заказы, льготы, кредиты и т.п.

Очень редко должностное лицо может извлечь незаконную выгоду из своего служебного положения, действуя изолированно, не вовлекая в свою противоправную деятельность других людей, как это бывает, при присвоении не принадлежащих чиновнику средств.

Используя свою власть для незаконного получения материальных благ, должностное лицо вынуждено расплачиваться за это со своими соучастниками премиями, денежными отчислениями, продвижением по службе или другими способами и средствами. Эта типичная ситуация наиболее близка к общепринятому представлению о коррупции, и в ней участвует не один человек, а целая группа должностных лиц, того или иного ранга, коллективно извлекая выгоды из нарушения законов и норм.

Вторая типичная ситуация характеризуется обстоятельствами, когда чиновник обличенный властными полномочиями и обязанный в соответствии со своими должностными обязанностями принять определенное решение по отношению к некоторому лицу, создает искусственные незаконные преграды, понуждая этих лиц, к даче взятки. Эта ситуация ближе к традиционному понятию коррупции, так как она сопряжена с дачей и получением взятки.

Под коррупцией в самом узком смысле понимается ситуация, когда должностное лицо принимает противоправное решение из которого извлекает выгоду не-

которая вторая сторона, обеспечивающая себе благодаря этому решению государственный заказ вопреки установленной процедуре. Должностное же лицо получает незаконное вознаграждение от этой стороны. К характерным признакам данной типичной ситуации относится принятие решения, нарушающее закон или неписанные общественные нормы, когда обе стороны действуют по обоюдному согласию, получают незаконные выгоды и преимущества, принимают меры к сокрытию своих действий.

Существует типичная ситуация, когда чиновника вынуждают под давлением или при помощи шантажа принять незаконное решение. Зачастую это должностное лицо уже затянутое в преступную деятельность, которое поддается давлению из боязни быть разоблаченным.

Представленные на рассмотрение типичные ситуации не являются исчерпывающими. Помимо этого, различают «верхушечную» и «низовую» коррупцию. Первая охватывает высшее и среднее чиновничество и сопряжена с принятием решений, имеющими высокую цену, когда решаются вопросы об госзаказах, изменении форм собственности, кредитах, регистрации совместных коммерческих предприятия и т.п. Вторая распространена на среднем и низшем уровнях и связана с постоянным взаимодействием чиновников и граждан в области налогообложения, регистрации, взимании штрафов и т.д.

Еще одной типичной ситуацией является такая, когда заинтересованные в коррупционной сделке чиновники принадлежат к одной государственной организации. Здесь, подчиненный чиновник дает взятку своему начальнику, за то, что он покрывает коррупционные действия взяткополучателя. Этот вид коррупции специалисты определили как вид «вертикальной» коррупции. В этом виде преступления могут принимать участие несколько подчиненных лиц, может иметь место целая преступная сеть. Этот вид коррупционной преступной деятельности выступает

в качестве моста между «верхушечной» и «низовой» коррупцией. Этот вид наиболее опасен, так как свидетельствует о переходе коррупции из стадии разрозненных актов в стадию организованных форм преступной деятельности.

Специалисты изучающие коррупцию, помимо указанных выше видов, относят к ней и покупку голосов избирателей во время выборов. Здесь имеют место свои особенности. Во-первых, нарушаются предвыборные технологии, а во-вторых отсутствуют, как таковые должностные лица, но в то же время здесь присутствуют все характерные признаки коррупции.

Избиратель обладая «властными полномочиями» определенными Конституцией делегирует их тому, кто может представлять его интересы, что является общественно признанной нормой. Покупая голоса избирателей кандидат вступает в сделку, в результате которой избиратель, нарушая общественно признанную норму, получает деньги или иные блага, а кандидат, нарушая избирательное законодательство, делает все чтобы обрести властные полномочия в представительных органах, и в органах власти и управления [7].

Вышеуказанный перечень форм проявления коррупционных связей отнюдь не полон. В то же время, здесь прослеживаются две характерные черты которые, во-первых, свидетельствуют о том, что с одной стороны везде выступают государственные институты и должностные лица, а во-вторых, как правило, целью взяток выступает стремление получить материальные и иные блага, как сразу, так и по времени отодвинутые в будущее.

По мнению специалистов по борьбе с коррупцией, на сегодняшний день, чиновники помимо требования денег и товаров, сами становятся владельцами коммерческих фирм, которые регистрируются на подставных лиц, устраивают своих родственников в перспективные коммерческие предприятия на правах, совладельцев.

Кроме этого коррупционное нарушение

ние может быть не связано с получением благ и преимуществ. Например, преследуя цель спасти от привлечения к ответственности родственников, друзей и т.д. Анализ международного и отечественного опыта, а также действующего законодательства позволяет сделать вывод о том, что определение понятия «коррупция» осуществляется по двум основным направлениям: -установление круга субъектов коррупции: -понятие личной заинтересованности. Сложнее обстоит дело с корыстной заинтересованностью. С одной стороны, она может быть корыстной, а, с другой стороны, отступление от правильного выполнения функциональных обязанностей должностного лица иногда вызвано личной заинтересованностью (выручить родственника, просьба другого руководителя или авторитетного человека). То есть главное заключается в том, что совершается нарушение служебного долга. Мы считаем, что подобного рода нарушения существуют в следующих формах:

1) должностное лицо незначительно отклоняется от существующих правил, действуя в интересах своей группы (семьи, друзей) и не получая за это вознаграждения;

2) должностное лицо отдаёт предпочтение членам своей группы (семьи, друзей, клана) при принятии решений, связанных с назначением на должность, заключением контрактов и т.д., при этом не получая материального вознаграждения;

3) должностное лицо получает подношения (деньги, подарки) в качестве условия надлежащего исполнения своих обязанностей (например, оформления документов в установленные сроки, без излишней волокиты и мелочных придирок);

4) должностное лицо получает вознаграждение в обмен на нарушение действующей процедуры рассмотрения вопроса или принятия решения, на базе нарушения законных оснований принятия самого решения. В этом случае при помощи взятки «покупается» ускоренная или облегчённая процедура при наличии законных осно-

ваний для того решения, которое нужно взятодателю (например, принятие единоличного решения там, где требуется комиссионное рассмотрение);

5) должностное лицо получает вознаграждение в качестве условия надлежащего рассмотрения дела. Такая ситуация может сложиться, если оно наделено широкими властными полномочиями и не обязано отчитываться в их использовании;

6) должностное лицо получает вознаграждение за принятие незаконного решения в интересах взятодателя;

7) должностное лицо получает вознаграждение за ненадлежащее выполнение своих прямых обязанностей (например, за попустительство, за терпимое отношение к каким-либо нарушениям);

8) должностное лицо создаёт такие условия обеспечивающие результаты голосования благоприятные для проведения выгодного для себя решения;

9) должностное лицо умышленно использует своё служебное положение вопреки интересам государственной службы в целях получения личной выгоды [8].

Таким образом, в определении коррупции необходимо учесть два основополагающих момента: лицо должно быть должностным и использовать либо свой статус должностного лица, либо вытекающие из него возможности для придания приоритетного характера отношениям с отдельным лицом или лицами в противовес другим лицам. В связи с этим, под коррупцией следует понимать незаконное использование должностным лицом своего статуса или вытекающих из него возможностей влиять на других лиц с целью получения личной выгоды. В этом определении фиксируется приоритет интересов одних лиц перед другими. Появление такого ничем не обоснованного преимущества и есть изначальный показатель коррупционного поведения должностного лица, которое это допустило. Такое понимание коррупции позволит точнее определить границы правового регулирования этого опасного явления.

Особенно интересна способность коррупции к самовоспроизводству. Подрывая авторитет государства, коррупция избавляет людей вступающих в её ряды от мук совести - человек, столкнувшийся с несправедливостью со стороны государства в свою очередь считает себя вправе обмануть государство. Образуется замкнутый круг.

Кроме того, коррупция способствует развитию организованной преступной деятельности, делая ее прибыльной и безнаказанной. Следовательно, основным методом борьбы с организованной преступностью является борьба с коррупцией, тем более, что эти преступные проявления являются двумя сторонами одной медали.

Широко распространено мнение, что виной всему экономические трудности достаточно поднять зарплаты государственным служащим и проблема будет решена. Мне думается, это не так. Важно чтобы зарплата не опускалась ниже уровня, обеспечивающего достойное существование. Далее эффект от повышения зарплаты падает. Государство никогда не сможет дать своим служащим денег больше, чем организованная преступность [8].

Деятельность правоохранительных органов в этой области затруднена, т.к. они подвергаются сильному воздействию со стороны организованной преступности и сами тоже подвержены коррупции. Самый эффективный способ борьбы с коррупцией - это создание условий препятствующих её появлению и развитию. Организованная преступность может воздействовать на отдельное лицо или правоохранительный орган, препятствующий её деятельности, но повлиять на Парламент, принимающую закон в области государственного управления очень сложно [9].

Изучение международного опыта показывает, что борьбе с коррупцией чаще всего препятствуют:

1) определенная ограниченность возможностей уголовного законодательства в части формулирования признаков коррупционных преступлений и конкретных форм их совершения;

2) трудности в оперативном выявлении и уголовно-процессуальном доказывании фактов коррупции;

3) недостаточное предупредительное воздействие традиционных мер уголовной ответственности и наказания.

Эффективным методом борьбы с коррупцией является проверка приобретения собственности чиновниками. По мнению юристов многих стран, решению этих проблем может в той или иной мере способствовать установление особого социально-правового контроля за источниками доходов, финансово-экономической и иной деятельностью лиц, подозреваемых в коррупции.

Повысить раскрываемость преступлений связанных с коррупцией может такой дискуссионный вопрос, как снятие ответственности с взяткодателя. Обосновать это можно тем, что коррупция подразумевает использование должностного положения, т.е. субъектом может являться только взяткополучатель.

При анализе уголовно-правовых норм, направленных на борьбу со взяточничеством, авторы справедливо, как правило, сосредотачивают внимание на анализе норм, предусматривающих ответственность за получение взятки, а вопросы, связанные с ответственностью взяткодателя, чаще всего остаются в тени. Между тем, во взятке участвуют два лица - взяткодатель и взяткополучатель. И высокая латентность этих преступлений объясняется во многом тем, что первый не заинтересован в разоблачении второго, так как сам подлежит уголовной ответственности. Если взятки даются за совершение должностным лицом в пользу взяткодателя или указанных им лиц законных действий, то возможно отказаться от ответственности взяткодателя, а наказывать только за подстрекательство в тех случаях, когда в результате взятки должностное лицо совершает противозаконное действие - злоупотребление властью или превышение власти. В таком случае была бы разорвана цепочка круговой поруки, которая связы-

вает взяткодателя с взяткополучателем и значительно была бы облегчена задача разоблачения последнего.

Понизить уровень коррупции в стране может упорядочивание деятельности органов государственного управления. Нужно упрощать правовые нормы, делать их понятными и общедоступными. Санкция в отдельной норме права должна иметь как можно меньший диапазон. Чиновник должен обеспечивать выполнение закона, у него должно быть минимум возможностей для проявления своей личной воли.

Решение проблемы видится в создании системы надежного и действенного общественного контроля за чиновничьим произволом. В этом смысле можно определить следующие направления.

1. Перестройка системы налогообложения от контроля за доходами к параллельному контролю за доходами и расходами.

2. Изменение системы налогообложения в сторону снижения доли в бюджетах разного уровня косвенных налогов (акцизы, налог на добавленную стоимость), от которых страдает большая часть граждан, коррупции не подверженных, и увеличение доли прямых налогов. При этом необходимо полностью ликвидировать систему льгот по налогу на прибыль корпораций (монополий).

3. Создание широкой сети информационно-аналитических центров как это делается, например, в США, которые выполняли бы три основные функции: а) сбор и обобщение материалов о финансово-экономической деятельности фирм, организаций и отдельных граждан; б) предоставление аналитических справок по заявкам общественных организаций и частных предприятий на коммерческой основе; в) информирование по запросам (Минфин и законодательные органы).

4. Соблюдение сроков на право занимать определенные должности и в соответствии с ними смена лиц, занимающих конкретные должности, что нарушает сло-

жившиеся коррумпированные связи.

Напрашивается общеизвестный вывод - решить сложную проблему можно только используя комплексный подход, уровень коррупции зависит от культурного развития общества, который связан с экономическим положением.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Кунеев М.О., *Коррупционные преступления; криминологический и уголовно-правовой анализ*, Алматы, 1999 г., с. 14.
2. Егорова Н.Е., *Уголовно-правовые формы борьбы с коррупцией в новых экономических условиях: Автореф.дисс... канд. юрид. наук*, Саратов, 1996 г., с. 22.
3. Рязанов Э.П., *Уголовно-правовые проблемы борьбы с коррупцией*// *Коррупция в России: состояние и проблемы*, М., 1996 г., с. 39-40.
4. Саттаров Г.А., Левин М.И., Цирик М.А., *Россия и коррупция: кто кого?*// Брошюра в Российской газете, М., 1998 г., с. 15.
5. Агыбаев А.Н., *Ответственность должностных лиц за служебные преступления*, Алматы, Жеты Жаргы, 1997 г., с. 181.
6. Нукеев М.О., *Коррупционные преступления: Криминологический и уголовно-правовой анализ. Монография*, Алматы, 1999 г., с. 37.
7. Кабанов П.А., *Политическая коррупция в России. Криминологическая характеристика и меры сдерживания*, М., НКФ МГЭИ, 1998 г. с. 74.
8. Жуков В.А., *К вопросу о коррупции* // *Актуальные проблемы борьбы с коррупцией и организованной преступностью в сфере экономики: Мат-лы науч.-практ. конф.*, М., 1995 г., с.13.
9. Цветков С.И., *Международная коррупция и «отмывание» денег*, Сб:// *Проблемы борьбы с коррупцией. Мат-лы науч.-практ. конф.*, М., 1999 г., с.155.

Dr. Simion CARP,
 rector al Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI,
 conferențiar universitar
Viorel CHETRARU,
 director CCCEC, doctorand

EVADAREA DIN LOCURILE DE DETENȚIE (ART.317 C.PEN. AL REPUBLICII MOLDOVA): INFRAȚIUNE CONTINUĂ SAU MOMENTATĂ?

REZUMAT

Prezentul articol este dedicat studierii problemei momentului de consumare a infracțiunii de evadare din locurile de detenție, incriminată la art.319 Cod penal al Republicii Moldova. După o examinare critică a diferitelor opinii din doctrina de specialitate, autorul evidențiază un șir de constatări și concluzii, susceptibile să aducă un plus de claritate în domeniul supus cercetării. Invocând argumente justificative, care derivă din standardele existente la moment în materia justiției penale, autorul pledează în favoarea recunoașterii infracțiunii de evadare din locurile de detenție în calitate de infracțiune momentană și nu de infracțiune continuă.

SUMMARY

This article is dedicated to studying the problem of offense consumption of escape from detention places, complained to the 319 art. of the Criminal Code of the Republic of Moldova. After a critical examination of the various views of the doctrine of specialty, the author highlights a number of findings and conclusions, which may bring more clarity to the research subject. Citing supporting arguments, that derive from existing standards currently in criminal justice matters, the author argues for recognition of the escape from detention places crime as an temporarily offense and not a continues one.

1. Evadarea din locurile de detenție este una dintre cele mai răspândite infracțiuni săvârșite de către persoanele condamnate la pedepse privative de libertate.

Gradul prejudiciabil al unei asemenea fapte constă, în primul rând, în perturbarea bunului mers al activității instituțiilor penitenciare și afectarea autorității acestora. Totodată, după cum rezultă din fizionomia juridică și din efectele firești pe care le produce, evadarea din locurile de detenție împiedică realizarea scopurilor penale, mai ales al celui legat de prevenția specială. De asemenea, actul evadării de multe ori este însoțit de comiterea unor infracțiuni grave, iar în cazul evadării unor infractori periculoși există pericolul perpetuării de către aceștia a activităților infracționale.

Autorul A.Briliantov recunoaște că în procesul aplicării legii penale apar dificultăți și controverse ce vizează atât de constatarea elementelor componente ale infracțiunii de evadare, cât și de calificarea acesteia [1, p.14].

În general, analiza penală a faptei de eva-

dare din locurile de detenție presupune abordarea mai multor aspecte cu caracter juridic, unul dintre care constituindu-l momentul de consumare al infracțiunii, asupra căruia ne vom opri cu prioritate în prezentul studiu.

Literatura juridică de specialitate evidențiază două puncte de vedere contradictorii, prin care este tratată problematica momentului de consumare al infracțiunii de evadare din locurile de detenție.

Opiniile sunt împărțite după cum fapta analizată se consideră a fi infracțiune continuă sau infracțiune momentană. Preluarea uneia sau a altei viziuni comportă o relevanță deosebită pentru soluționarea unor probleme juridico-penale de maximă importanță: stabilirea termenului de prescripție al răspunderii penale, aplicarea în timp al legii penale etc.

2. Potrivit primei accepțiuni, fapta de evadare din locurile de detenție este tratată în calitate de infracțiune continuă.

Printre primii autori care au abordat într-un asemenea mod infracțiunea de evada-

re se înscrie autorul rus E.Hladcovschii, care încă în anul 1890 evoca următoarea aserțiune: „Evadarea se considera a fi săvârșită din momentul în care făptuitorul a reușit să scape de sub pază, însă starea infracțională durează în mod continuu pe toată perioada aflării acestuia în stare de evadare; stare declanșată prin faptul părăsirii ilegale a locului de detenție” [2, p.250].

De pe aceleași poziții, autorul V.Cudreavțev susținea: „Infracțiunea de evadare începe cu o activitate infracțională activă, reprezentată de evadarea propriu-zisă din locurile de detenție, însă continuitatea ei este determinată de neexecutarea ulterioară îndelungată a obligației vinovatului de a reveni la locul de executare a pedepsei” [3, p.25].

În același sens, se pronunță și Crasicov Iu., potrivit căruia: „Evadarea din locurile de detenție este o infracțiune continuă, fapt din care rezultă că ea se prelungește până la momentul în care survin anumite împrejurări susceptibile de a pune capăt acestei activități infracționale” [4, p.867].

La rândul său Garafutdino M. afirmă: „Evadarea se consumă din momentul în care după părăsirea locului de detenție, făptuitorul scapă de sub controlul special al organului autorităților publice și are posibilitatea de a acționa după propria voință, indiferent de durata aflării în stare de libertate” [5].

Același autor concluzionează: „Evadarea este o infracțiune continuă, natura căreia constă în părăsirea locului de detenție de către făptuitor și în neîndeplinirea ulterioară a obligațiilor impuse prin lege. Părăsirea samavolnică a locului de detenție presupune sustragerea ulterioară a făptuitorului de la răspunderea penală, ambele activități formând o faptă unică, întrucât sunt cuprinse pe deplin de intenția făptuitorului” [5].

Caracterul evaziv al ultimei opinii derivă din faptul că autorul, pe de o parte, asimilează momentul consumativ al evadării cu cel al părăsirii locului de detenție, iar pe de altă parte, susține că fapta era un caracter continuu. Acest mod de tratare a problemei contravine însăși substanței infracțiunii continue, deoarece este bine știut că această formă a unității naturale de inacțiune se consideră consumată

din momentul încetării activității infracționale. Alta ar fi situația în care autorul ar face o diferențiere de concept dintre momentul consumării și momentul epuizării infracțiunii continuate.

În doctrina penală autohtonă, de asemenea s-a statuat punctul de vedere potrivit căruia infracțiunea de evadare din locurile de detenție este o infracțiune continuă.

Fiind fidel acestui punct de vedere autorul A.Borodac menționa: „Infracțiunea se consideră consumată din momentul părăsirii locului de detenție și ca o infracțiune continuă se prelungește până la reținerea evadatului sau până la întoarcerea lui de bună voie în acest loc” [6, p.643].

De pe aceleași poziții autorii S.Brânză și V.Stati, referindu-se la momentul consumativ al evadării afirmă: „... se consideră consumată din momentul încetării activității infracționale (de exemplu, din momentul predării făptuitorului) sau datorită unor circumstanțe care împiedică această activitate (de exemplu, făptuitorul este reținut). Aceasta întrucât infracțiunea specificată la art.317 CP al RM este o infracțiune continuă ce se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale” [7, p.778].

Într-adevăr, în ipoteza recunoașterii craterului continuu al infracțiunii de evadare din locurile de detenție devine incidente prevederile art.29 alin.(2) C.pen. al Republicii Moldova potrivit căruia: „Infracțiunea continuă se consumă din momentul încetării activității infracționale sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate” [8].

Încetarea activității infracționale poate avea loc fie datorită unei cauze voluntare, fie a unei situații silite. În primul caz, făptuitorul curmă el însuși acțiunea sau inacțiunea constitutivă, aflată în curs de desfășurare, renunțând să o mai prelungească. În celălalt caz, activității infracționale i se pune capăt prin intervenția fizică, materială a organelor de drept sau datorită unei împrejurări obiective cu caracter fortuit.

Drept rezultat al aprecierii infracțiunii de evadare drept infracțiune continuă decurg două efecte juridico-penale relevante pentru

tragerea la răspunderea penală a făptuitorului:

- timpul săvârșirii infracțiunii se va identifica cu momentul la care infracțiunea și-a atins momentul consumativ, adică data încetării activității infracționale de evadare. Teza reiese din interpretarea art.9 C.pen. al Republicii Moldova, potrivit căruia: „Timpul săvârșirii faptei se consideră timpul când a fost săvârșită acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor” [8]. În primul rând, cu cât timpul de derulare a activității infracționale este mai lung, cu atât gradul prejudiciabil concret la faptei este mai mare. În al doilea rând, se va considera că infracțiunea este săvârșită sub imperiul legii care era în vigoare la momentul încetării activității infracționale;

- termenul de scurgere a prescripției răspunderii penale, stabilit potrivit art.60 C.pen. al Republicii Moldova începe să curgă de la momentul încetării activității infracționale, indiferent de durata stării de evadare. De asemenea, pentru ca persoana evadată să beneficieze de efectele actelor de clemență (amnistie și grațiere), este necesar ca activitatea infracțională să înceteze până la intrarea în vigoare a acestor acte.

3. Potrivit celei de a doua opinii infracțiunea de evadare din locurile de detenție este interpretată în calitate de infracțiune momentană instantanee.

Acest punct de vedere este susținut de majoritatea autorilor din în doctrina penală românească.

De exemplu, Gg.Dărănga și D.Lucinescu susțin opinia potrivit căreia: „Evadarea este o infracțiune care poate fi săvârșită numai prin acte de comisiune. Consumarea are loc în momentul în care acțiunea a fost dusă până la bun sfârșit, adică făptuitorul a reușit să iasă din locurile de reținere sau deținere sau de sub pază” [9, p.183].

De pe aceleași poziții A.Filipaș afirmă: „Infracțiunea de evadare se consumă în momentul în care cel aflat în stare leagă de reținere sau deținere a ieșit complet de sub imperiul acesteia, devenind liber datorită activității sale ilegale. Infracțiunea este deci de consumare instantanee. Fapta nu poate avea caracterul

unei infracțiuni continue și nici continuate” [10, p.232].

Este de menționat că acest și în doctrina penală autohtonă unii dintre autori se solidarizează acestui punct de vedere.

Potrivit autorului Gh.Ulianovschi: „Infracțiunea de evadare are o componentă formală și se consideră consumată din momentul în care cel aflat în locul de detenție a ieșit complet din acele locuri, devenind liber în urma activității sale ilegale” [p.692].

Aidoma, după I.Țurcanu infracțiunea analizată se consumă din momentul „... părăsirii ilegale a locului de detenție” [12, p.608].

Mai recent acest mod de abordare este întâlnit și în doctrina penală rusă de referință, în pofida faptului că după cum s-a arătat anterior ponderea autorilor susțin opinia contrarie, potrivit căreia evadarea este o infracțiune continuă.

Astfel, în viziunea autorului rus Juicov A.: „Infracțiunea de evadare din locurile de detenție nu poate fi apreciată în calitate de infracțiune continuă, în privința acesteia putând fi aplicabile prevederile legale referitoare prescrierea răspunderii penale și amnistie” [13].

Recunoașterea ideii după care în cazul evadării din locurile de deținere se reține o infracțiune unică simplă instantanee, momentul consumativ al căreia coincide cu cel al săvârșirii faptei, are relevanță sub aspectul producerii efectelor specifice infracțiunii. Astfel, timpul comiterii infracțiunii, determinarea legii penale incidente, stabilirea datei de la care începe să curgă termenul de prescripție etc., se stabilește din momentul săvârșirii acțiunii de părăsire a locului de detenție și a repunerii ilegale în stare de libertate a făptuitorului.

4. În viziunea noastră, reieșind din modul de formulare a dispoziției incriminatorii stipulate la art.317 alin.(1) C.pen., urmează a fi acceptat punctul de vedere potrivit căreia evadarea din locurile de detenție urmează a fi tratată ca infracțiune instantanee, iar pentru argumentarea acesteia putem învedera următoarele argumente:

A) După cum se menționează, pe drept cuvânt, în doctrina de specialitate nici o normă de drept penal, în măsura în care prevede un singur conținut de infracțiune, nu pretinde

persoanelor cărora li se adresează două conduite, una derivând din nerespectarea celeilalte, ci o singură conduită, care rezultă din descrierea acțiunii sau inacțiunii incriminate sub amenințarea unei pedepse [14, p.190].

De pe aceleași poziții se afirmă că existența unei inacțiuni subsecvente acțiunii inițiale nu este confirmată de realitate, în sensul că acțiunii inițiale, de principiu, nu-i urmează un comportament omisiv, ci tot unul comisiv [14, p.190].

Prin urmare, din interpretarea logică și gramaticală a dispoziției de incriminare stipulate la art.317 alin.(1) C.pen. rezultă că legiuitorul interzice comportamentul sau acțiunea de evadare, fără a mai institui obligația făptuitorului de a se reîntoarce în locul de detenție pentru executarea integrală a pedepsei.

S-ar putea reproșa că această obligație derivă indirect din prevederile Codul de executare sau din sentința pronunțată de către instanța de judecată, însă este bine cunoscut că infracțiunea este doar de domeniul legii penale și nici o altă lege sau act, oricare ar fi natura acestuia, nu poate stabili caracterul infracțional al unei anumite conduite.

O asemenea soluție contrarie ar contraveni în mod grav principiului legalității penale, exprimat prin adagiul latin *nullum crimen sine lege praevia*, adagiul potrivit căruia nimeni nu poate fi obligat să răspundă decât pentru o faptă prevăzută ca infracțiune atât la data săvârșirii, cât și la data judecării ei.

Or, după cum menționează, pe drept cuvânt, autorul N.Giurgiu principiul legalității legii penale, presupune, inclusiv obligația instanțelor judecătorești: „De a ține seama atât de toate elementele și cerințele incriminării legale, cât și pe cea de a nu putea adăuga sau modifica nici una din aceste cerințe” [15, p.30].

B). Infracțiunea continuă, așa cum este definită la art.29 alin.(1) C.pen., se caracterizează printr-o trăsătură obligatorie și anume este susceptibilă de a fi săvârșită pe o perioadă de timp nedeterminată. Potrivit textului de lege: „Se consideră infracțiune continuă fapta care se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale. În cazul infracțiunii continue nu există

pluralitate de infracțiuni” [8].

După cum menționează, pe drept cuvânt, autorii Papadopol V. și Pavel D., care și-au adus un merit deosebit în aprofundarea instituției unității infracționale, la infracțiunile continue, caracterul prelungit (continuu) al acțiunii sau inacțiunii incriminate este de esența infracțiunii, decurge din conținutul ei legal, fiind determinată de însuși natura faptei [16, p.42].

În acest sens putem semnală, că din interpretarea art.29 alin.(1) C.pen. al Republicii Moldova reiese două criterii în baza cărora poate fi constatată continuitatea acțiunii (inacțiunii) descrise în norma de incriminare, și anume: pe de o parte, caracterul nedeterminat de timp în cadrul căruia are loc derularea acțiunii (inacțiunii) și pe de altă parte, caracterul neîntrerupt al acesteia.

Este bine știut că la stabilirea faptului dacă o infracțiune este sau nu susceptibilă de a fi continuă urmează a fi puse în aplicare anumite metode de interpretare a normelor de incriminare.

În cazul infracțiunilor săvârșite prin acțiune, din categoria cărora face partea și fapta de evadare, răspunsul ni-l oferă, de regulă, termenul sau expresia folosită de legiuitor pentru a desemna acțiunea constitutivă, adică stabilirea caracterului continuu al infracțiunii se realizează prin evaluarea definiției legale a acesteia. Dacă cuvântul sau expresia ce desemnează acțiunea criminală exprimă o activitate de durată (spre exemplu păstrarea, deținerea, purtarea etc.) infracțiunea este continuă.

În cazul în care definiția legală este redactată în termeni prea generali, se face apel la un criteriu complementar și anume la cel al modului de executare concretă a infracțiunii.

Or, interpretând din punct de vedere gramatical termenul de „evadare” putem lesne sesiza că acestea nu desemnează o activitatea infracțională de durată, termenul semnificând o activitate de executare momentană.

Prin urmare, o interpretare prin care s-ar recunoaște caracterul continuu al infracțiunii de evadare, ar conduce la încălcarea preceptului *in dubio pro reo*, în sensul că orice ezitare a legii penală urmează a fi tratată în favoarea persoanei care este învinuită de co-

miterea unei infracțiuni.

Asta se face, deoarece legiuitorul nu incriminează la art.317 C.pen. al Republicii Moldova starea de evadare din locurile de detenție, ci actul evadării manifestat prin părăsirea locului de detenție.

O soluție contrarie celei ar conduce la încălcarea art.3 alin. (2) C.pen., potrivit căruia: „Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise” [8].

În același context, poate invoca și o ingerință a art. 7 alin. (1) din CEDO, potrivit căruia: “Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional” [17, p.140].

În lumina celor prezentate, conchidem că în esență infracțiunea de evadare constituie o infracțiune unică instantanee, considerându-se consumată din momentul în care făptuitorul părăsește locul de detenție și devenind liber în urma activității ilicite desfășurate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Бриллиантов А. Проблемы квалификации побега. În: „Уголовное право”, 2005 г., N 2.
2. Хладковский Е. По вопросу о том, принадлежит ли преступный и уголовно наказуемый побег к числу дящихся преступлений // Журнал гражданского и уголовного права. - Кн. 2. - 1890.
3. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. Москва: Государственное издательство Юридической литературы 1960.
4. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации, 5-е издание, под. ред. Лебедева В.М., Изд. НОРМА, Москва, 2008.
5. Гарафутдино, М. Р., Ответственность за побег из мест лишения свободы, предварительного заключения или из-под стражи по уголовному праву Российской Федерации, диссертация кандидата юридических наук // <http://www.dissercat.com/content>.
6. Borodac A., Manual de Drept penal, Partea specială, Tipografia centrală, Chișinău, 2004.
7. Brânză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău. 2011.
8. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985-XV din 18.04.2002 Republicat. În: Monitorul Oficial al R.Moldova, 14.04.2009, nr.72-74/195, Monitorul Oficial al R.Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
9. Codul penal comentat și adnotat. Partea specială. Volumul II. Coordonator și conducător al volumului Vasiliu T. București: Editura științifică și enciclopedică. București, 1977.
10. Loghin O., Filipaș A., Drept penal român, Partea specială. București: Casa de editură și presă „Șansa” – S.R.L., București, 1992.
11. Cod penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub redacția lui Barbăneagră A. Chișinău. 2009.
12. Țurcanu I. în Drept penal, vol II, Chișinău, Carrier juridic, 2005.
13. Жуйков А.Л., Уголовная ответственность за побег из места лишения свободы, из-под ареста или из-под стражи, диссертация кандидата юридических наук // www.dissercat.com
14. Dobrinou V., Nistoreanu Gh., Pascu I., Molnar I., Boroi Al., Lazăr V., Drept penal. Partea generală, București, 1994.
15. Giurgiu N., Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară), Ediție revăzută și adăugită, Ed. GAMA, 1997.
16. Papadopol V., Pavel D., Formele unității infracționale în dreptul penal român, Ed. Casa de Editură și Presă „Șansa-SRL”, București, 1992.
17. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului R.Moldova nr.1298-XIII din 24.07.1997 // Drepturile Omului, Acte legislative internaționale și regionale, Ed. Epigraf, Chișinău, 2005.

Dr. Radion COJOCARU,
șef al Catedrei drept penal
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar

TRĂSĂTURILE DEFINITORII ȘI FORMELE CONCURSULUI DE INFRAȚIUNI POTRIVIT CODULUI PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

REZUMAT

Concursul de infracțiuni este o instituție a dreptului penal care presupune comiterea a mai multor infracțiuni de către o persoană până la pronunțarea unei sentințe definitive de judecată. Deosebit de importantă este problema cunoașterii formelor concursului de infracțiuni, studierii cărora este dedicat acest articol. Corecta identificare a formelor concursului de infracțiuni permite delimitarea pluralității de infracțiuni de instituția unității infracționale și a diverselor varietăți sub care se poate prezenta. Delimitarea acestor două instituții ale dreptului penal, bazată pe criterii științifice bine fundamentate și reajustate la realitățile legislative, asigură principiul legalității dreptului penal și aplicarea echitabilă a pedepsei în raport cu activitatea infracțională realizată de făptuitor. Bineînțeles că în limitele prezentului studiu nu s-a făcut posibilă o abordare multilaterală a problematicii formelor concursului de infracțiuni, autorul dând prioritate unor aspecte-cheie pe care aceasta le implică.

SUMMARY

Crimes contest is an institution of criminal law involving a lot of committed crimes by a person until pronouncing a final ruling trial. Particularly important is the problem of knowing forms by crimes, which is dedicated the studying of this article. The accurate identification of the forms competition allows delineation of multiple criminal offenses by the institution and the various varieties of crime unit in which it can be present. The delimitation of these two institutions of criminal law, based on scientific criteria and readjusted well grounded in the realities of the legislative principle of legality ensures equitable application of criminal law and punishment in the co-report criminal activity carried out by the perpetrator. Of course, that the limits of this study was not possible a multilateral approach to the issue of competition forms of crime, the author giving priority to key issues that it entails.

Concursul de infracțiuni reprezintă prima formă a pluralității de infracțiuni, care particularizează două sau mai multe fapte condamnabile penal, săvârșite de către o anumită persoană.

În doctrina de specialitate concursul de infracțiuni este definit printr-o dublă formulare: situația în care o persoană a săvârșit două sau mai multe infracțiuni înainte de a fi condamnată definitiv pentru vreuna dintre ele; situația în care o persoană săvârșește două sau mai multe infracțiuni, prin acțiuni sau inacțiuni separate sau printr-o singură acțiune sau inacțiune, înainte de a fi fost condamnată definitiv pentru vreuna din ele [1, p. 227].

Spre deosebire de conceptul pluralității de infracțiuni, concursul de infracțiuni și-a găsit la moment o consacrare legală în legislațiile penale, fiind descris prin dispoziții penale

precise, care-i scot în evidență noțiunea, condițiile și semnele ce-l deosebesc de recidiva infracțională și de alte instituții ale dreptului penal. Spre exemplu, în C.pen. francez concursul de infracțiuni este definit la art.132-2: „Există concurs de infracțiuni atunci când infracțiunea este comisă de către o persoană mai înainte ca ea să fie definitiv condamnată pentru o altă infracțiune [2, p.118]. Potrivit art.46 C.pen japonez: „Concursul de infracțiuni este constituit din două sau mai multe infracțiuni săvârșite de una și aceeași persoană, până la momentul pronunțării pentru ele a unei sentințe de condamnare” [3, p.54].

În legislația penală a Republicii Moldova concursul de infracțiuni este definit la art.33 alin.(1) C.pen.: „Se consideră concurs de infracțiuni săvârșirea de către o persoană a două sau mai multor infracțiuni dacă persoana nu a

fost condamnată definitiv pentru vreuna din ele și dacă nu a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală, cu excepția cazurilor când săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni este prevăzută în articolele părții speciale a prezentului cod în calitate de circumstanță care agravează pedeapsa” [4].

Din dispoziția definitivă prevăzută la art.33 alin.(1) C.pen., rezultă că pentru existența concursului de infracțiuni se cer a fi întrunite următoarele condiții cumulative:

1) să fie săvârșite două sau mai multe infracțiuni. În cazul concursului de infracțiuni, făptuitorul săvârșește două sau mai multe fapte infracționale ce prezintă componente (conținuturi) autonome, independente de infracțiuni.

În speță, instanța de judecată a reținut un concurs de infracțiuni săvârșit în următoarele împrejurări: inculpatul D.V., conducând automobilul său, fiind în stare de ebrietate, a depășit viteza și manifestând neatenție la traseu, ca rezultat, l-a tamponat pe M.A., care se deplasa în întâmpinare cu bicicleta și a părăsit locul accidentului rutier; ca rezultat, părții vătămate M. A. i-au fost cauzate leziuni corporale grave, periculoase pentru viață [5]. În acțiunile inculpatului a fost reținut un concurs de infracțiuni, constituit din două fapte infracționale distincte: încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport (art.264 alin. (4) C.pen.) și părăsirea locului accidentului rutier (art.266 C.pen.).

Infracțiunile ce alcătuiesc concursul pot fi materializate atât prin forme tipice ale activității infracționale (infracțiune consumată), cât și atipice (pregătire sau tentativă de infracțiune). Sub acest aspect nu are relevanță dacă la săvârșirea infracțiunilor făptuitorul a avut aceeași calitate sau a avut calități diferite (autor, organizator, instigator sau complice).

2) infracțiunile să fie săvârșite de către aceeași persoană.

Concursul de infracțiuni, ca și de fapt pluralitatea în general, presupune întotdeauna identitate între subiect, infracțiunile aflate în concurs trebuind să fie săvârșite de același

făptuitor. Nu are relevanță rolul pe care îl are făptuitorul la realizarea activității infracționale (autor, organizator, instigator sau complice). De asemenea, unele infracțiuni făptuitorul le poate comite de unul singur, iar altele în participație cu alte persoane.

3) săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni nu este prevăzută în articolele părții speciale Cod penal în calitate de circumstanță care agravează pedeapsa.

Este exclusă posibilitatea identificării unui concurs de infracțiuni în cazul în care norma specială din Codul penal prevede în calitate de circumstanță agravantă săvârșirea repetată de către persoană a uneia și aceleiași infracțiuni. În speță, va putea fi identificată o formă a unității legale de infracțiune, denumită infracțiune repetată, care anterior intrării în vigoare a Legii nr.277-XVI din 18.12.2008 era definită la art.31 C.pen. Deși prin legea menționată, în vigoare din 24.05.2009 [6], legiuitorul moldovean a exclus art.31 din reglementările penale, la anumite fapte infracționale, comiterea repetată a cărora denotă un pericol social sporit din partea făptuitorului, acest tip al unității legale de infracțiune a fost păstrat (de exemplu, art.145 alin.(2) lit.o), art.165 alin.(2) lit. a), art.171 alin.(2) lit.a) C.pen. etc.). Sub acest aspect ne solidarizăm cu poziția de excludere totală a infracțiunii repetate ca formă agravantă a infracțiunilor și echivalarea acestei situații juridice cu concursul real de infracțiuni.

4) infracțiunile să fie săvârșite înainte de condamnarea definitivă a făptuitorului pentru vreuna din ele.

Din prevederile art.65 alin.(3) pct.3) C.pr.pen. rezultă că prin persoană condamnată se are în vedere persoana în privința căreia instanța de judecată a pronunțat o sentință definitivă de condamnare [7]. Același lucru derivă și din prevederile art.110 C.pen., potrivit căruia: „Antecedentele penale reprezintă o stare juridică a persoanei, ce apare din momentul rămânerii definitive a sentinței de condamnare...” [4]. Condițiile și momentul la care o hotărâre rămâne definitivă sunt reglementate la art. 466 C.pr.pen al Republicii Moldova [7].

Pentru existența concursului de infracțiuni este necesar ca faptele concurente să fie săvârșite până la momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare pentru vreuna din ele, chiar dacă descoperirea lor ar fi ulterioară acestei date. Astfel, CSJ în una din deciziile sale a statuat: „Conform dispoziției alin. (4) art.84 Cod penal, în cazul în care, după pronunțarea sentinței, se constată că persoana condamnată este vinovată și de comiterea unei alte infracțiuni săvârșite înainte de pronunțarea sentinței în prima cauză, acestuia i se stabilește pedeapsa conform prevederilor alin. (1)-(3) a normei vizate” [8].

După cum s-a statuat în doctrina penală, infracțiunea definitiv judecată nu mai poate intra în concurs cu vreo altă infracțiune, săvârșită după definitivarea respectivei hotărâri de condamnare [9, p.235]. De asemenea, pentru a se constata dacă infracțiunile sunt sau nu concurente, trebuie să se stabilească data comiterii fiecăreia dintre ele, pentru ca apoi, comparând datele săvârșirii lor, să se observe dacă una dintre fapte, sau toate, au fost săvârșite înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare [10, p.592].

Data săvârșirii infracțiunii urmează a fi constatată în conformitate cu art.9 din C.pen., corespunzând timpului săvârșirii acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile, indiferent de timpul survenirii urmărilor. Pentru determinarea timpului de comitere a faptei se vor lua în considerație particularitățile de consumare a unor asemenea forme de unitate infracțională, cum ar fi: infracțiunea continuă, care se consumă odată cu încetarea activității infracționale și infracțiunea prelungită, consumată din momentul săvârșirii ultimei acțiuni.

5) infracțiunile sau cel puțin două dintre ele să fie susceptibile de condamnare.

În legătură cu condiția examinată, existența concursului de infracțiuni este condiționată de susceptibilitatea infracțiunilor concurente de a-și păstra caracterul infracțional și posibilitatea tragerii la răspunderea penală a făptuitorului.

Nu va putea fi identificat un concurs de infracțiuni atunci când în privința uneia din infracțiunile concurente sunt constatate anu-

mite împrejurări care împiedică instanța de judecată să pronunțe o hotărâre definitivă de condamnare.

Acest efect îl produc circumstanțele care înlătură caracterul penal al faptei (art.36-401 C.pen.), scurgerea termenului de prescripție al răspunderii penale (art.60 C.pen.), cauzele care înlătură răspunderea penală, precum ar fi amnistia (art.107 C.pen.) sau împăcarea (art.109 C.pen.), modalitățile de liberare de răspundere penală (art.54-60 C.pen.), inclusiv cele prevăzute de partea specială a Codului penal (art.165 alin.(4) C.pen., art.206 alin.(4) C.pen., art.217 alin.(5) C.pen., art.278 alin.(6) C.pen. etc.), lipsa plângerii victimei în cazurile în care urmărirea penală începe numai în baza plângerii acesteia (art.276 alin.(1) C.pr.pen.), precum și alte împrejurări prevăzute de lege care împiedică instanța de judecată să pronunțe o hotărâre definitivă de condamnare.

Formele legale ale concursului de infracțiuni sunt specificate la art.33 alin.(2) C.pen., potrivit căruia: „Concursul de infracțiuni poate fi real și ideal” [4].

Concurs real există atunci când persoana, prin două sau mai multe acțiuni (inacțiuni), săvârșește două sau mai multe infracțiuni (art.33 alin.(3) C.pen.).

Această formă a concursului de infracțiuni se caracterizează prin împrejurarea că infracțiunile care o alcătuiesc sunt săvârșite prin două sau mai multe acțiuni sau inacțiuni distincte, adică prin tot atâtea acțiuni sau inacțiuni care prezintă în parte conținutul unei infracțiuni de sine stătătoare [11, p.492].

Prin urmare, trăsătura obligatorie a concursului real de infracțiuni o constituie prezența a două sau a mai multor acțiuni, fiecare din ele formând componente distincte de infracțiuni [12, p.32]. De exemplu, persoana printr-o acțiune comite un jaf (art.187 C.pen.), iar ulterior, printr-o altă acțiune, săvârșește un huliganism (art.287 C.pen.).

În cazul concursului real nu se cere ca infracțiunile ce-l alcătuiesc să fie săvârșite la intervale diferite de timp. În practică, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, între momentul săvârșirii diferitor infracțiuni ce intră în concurs există un interval mai mic sau mai

mare de timp. Pentru existența concursului real nu interesează mărimea acestui interval, adică durata de timp ce a trecut între săvârșirea infracțiunilor concurente. Important este ca între acest interval de timp scurs între momentul săvârșirii celor două infracțiuni să nu fie egal cu termenul de prescripție prevăzut pentru infracțiunea respectivă. În acest caz, dacă în concurs se află numai două infracțiuni, nu se mai poate vorbi despre un concurs, existând numai o singură infracțiune [9, p.234].

Se exclude posibilitatea identificării unui concurs real de infracțiuni când făptuitorul realizează etape diferite ale activității infracționale în vederea comiterii uneia și aceleiași infracțiuni. De exemplu, făptuitorul pentru început procură o armă pentru a comite un omor, după care trece efectiv la săvârșirea faptei. În speță, întrucât făptuitorul a realizat activitatea infracțională sub imperiul unei intenții unice, se va reține doar infracțiunea consumată de omor, etapa anterioară a infracțiunii fiind absorbită de cea posterioară.

Concurs ideal există atunci când persoana săvârșește o acțiune (inacțiune) care întrunește elemente a mai multor infracțiuni (art.33 alin.(4) C.pen.).

Delimitarea între concursul ideal și real este relevantă sub aspectul evaluării pericolozității infractorului, deoarece, de regulă, concursul real evidențiază un pericol social mai ridicat decât cel al concursului formal de infracțiuni [13, p.378-379]. Într-adevăr, în cazul concursului real de infracțiuni făptuitorul manifestă în mod repetat neglijarea normelor penale, prin comiterea repetată a unor infracțiuni, denotând un grad mai mare de perseverență infracțională.

Ceea ce deosebește concursul ideal de infracțiuni de cel real este modul de formare și de structurare a infracțiunilor componente aflate în concurs. Astfel, caracteristic pentru concursul real este că infracțiunile sunt rezultatul mai multor activități materiale (acțiuni sau inacțiuni) realizate de către făptuitor, câte una pentru fiecare infracțiune aflată în concurs, iar în cazul concursului ideal, infracțiunile sunt rezultatul unei singure acțiuni sau inacțiuni.

În cazul concursului ideal de infracțiuni pluralitatea de infracțiuni este generată de săvârșirea unei singure acțiuni sau inacțiuni, legea punând în evidență astfel modul particular de naștere a acestuia față de concursul real.

Trăsătura specifică pentru concursul ideal de infracțiuni este unicitatea activității infracționale și susceptibilitatea acesteia de a genera mai multe urmări prejudiciabile și de a leza câteva obiecte juridice protejate de legea penală.

Instanța superioară a statuat: dacă în timpul actului de tâlhărie persoana săvârșește și omorul intenționat al victimei, acțiunile urmează să se încadreze prin concurs de infracțiuni, și anume: omorul intenționat și tâlhăria, cu indicarea în sentință a tuturor semnelor constitutive la săvârșirea acestor infracțiuni [14]; dacă în timpul violului sau al acțiunilor violente cu caracter sexual victimei i-a fost cauzată vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, acțiunile făptuitorului urmează a fi calificate prin concurs de infracțiuni în baza art.151 C.pen. și, respectiv, 171 sau 172 C.pen etc. [16].

Concursul ideal de infracțiuni se asemănă cu instituția concurenței normelor juridico-penale sub aspectul că în ambele cazuri există o singură faptă. Deosebirea, în mod principal, rezidă însă în efectele diferite pe care le presupun aceste două situații juridice: în cazul concursului ideal de infracțiuni devin aplicabile două sau mai multe norme de incriminare, iar în cazul concurenței normelor juridico-penale devine aplicabilă o singură normă.

În afară de concursul real și ideal, doctrina dreptului penal identifică și alte forme ale concursului de infracțiuni.

Astfel, în funcție de corelațiile existente între infracțiunile concurente din cadrul concursului real de infracțiuni, deosebim: concurs simplu și concurs caracterizat (cu conexitate).

Concurs de infracțiuni simplu există atunci când între infracțiunile concurente nu este prezentă o anumită legătură cauzală, singura legătură obligatorie și suficientă este ca infracțiunile să fie săvârșite de una și aceeași persoană. În speță, instanța a reținut un

concurș de infracțiuni între tâlhărie (art.188 C.pen.) și vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății în următoarele împrejurări: S.V., având scopul atacului tâlhăresc, i-a aplicat lui J.I. lovituri cu pumnii și i-a cauzat vătămări corporale medii, apoi în mod deschis a sustras mai multe bunuri aflate la victimă; tot el, în aceeași zi, intenționat i-a aplicat Z.M. o lovitură cu cotul în regiunea feței, cauzându-i vătămări corporale medii [17].

Va exista concurs real simplu și în ipoteza în care între infracțiunile aflate în concurs există numai o legătură întâmplătoare, o legătură exterioară, precum ar fi legătura de timp sau de loc [18, p.152]. Astfel, instanța a reținut că inculpatul S.P., aflându-se într-un imobil, a săvârșit raport sexual violent cu R.R., aplicându-i forță fizică și amenințând-o cu moartea prin folosirea unei arme cu țeava lisă; concomitent, în aceleași circumstanțe, S.P. a sustras bunurile materiale de la victimă în proporții considerabile [19].

Concurs de infracțiuni caracterizat există atunci când între infracțiunile concurente, pe lângă *in perosnam*, există o anumită legătură de conexitate, exprimată fie printr-o legătură de la mijloc la scop, fie printr-o legătură de la cauză la efect.

În prima variantă o infracțiune, denumită infracțiune-mijloc, este săvârșită pentru a ușura săvârșirea unei alte infracțiuni, care la rândul ei este infracțiunea-scop. Pentru existența acestei modalități de concurs este necesar ca ambele infracțiuni să fie săvârșite cu intenție și ca infractorul în momentul comiterii primei infracțiuni să știe că o va comite și pe a doua. De exemplu, făptuitorul falsifică un document oficial (infracțiune-mijloc), pentru a obține un credit prin înșelăciune (infracțiune-scop).

Nu va exista concurs, ci va fi prezentă o infracțiune unică complexă, dacă infracțiunea-mijloc este absorbită de către infracțiunea-scop. Într-o atare situație va putea fi identificată o infracțiune unică complexă, formată prin reunirea a două fapte infracționale într-o singură componentă de infracțiune. De exemplu, tâlhăria (art.188 C.pen.) este suscep-

tibilă de a absorbi, în calitate de infracțiune-mijloc, fapta de vătămare intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății (art.152 C.pen.).

În cea de a doua variantă, o infracțiune este săvârșită pentru a ascunde o altă infracțiune pe care făptuitorul a săvârșit-o anterior. Prima infracțiune este denumită infracțiune-efect, iar cea de a doua este denumită infracțiune-cauză. De exemplu, făptuitorul comite o infracțiune de viol, după care ucide intenționat victima pentru ca aceasta să nu-l denunțe. De regulă, făptuitorul i-a hotărâri distincte pentru comiterea fiecărei infracțiuni, hotărârea cu privire la săvârșirea infracțiunii-efect putând fi luată instantaneu. Sub aspectul laturii subiective, prima infracțiune concurentă poate fi comisă cu intenție sau din imprudență, iar cea de a doua se săvârșește numai cu intenție.

În funcție de natura faptelor infracționale care îl compun, concursul de infracțiuni poate fi eterogen sau omogen.

Concursul eterogen este alcătuit din infracțiuni a căror natură juridică este diferită (de exemplu, omor intenționat și viol), iar concursul omogen cuprinde fapte infracționale de aceeași natură.

La rândul său, concursul omogen de infracțiuni poate fi de două feluri: concurs omogen de infracțiuni, constituit din infracțiuni ale căror semne sunt descrise în articole distincte din Partea specială a C.pen. (de exemplu, furt și tâlhărie) și omogen de infracțiuni, constituit din fapte prevăzute de un singur articol de incriminare (de exemplu, furt agravat urmat de un furt neagrav, furt neagrav urmat de un furt agravat etc.).

Nu va putea fi reținut concursul omogen de infracțiuni cu calificări identice, constituit din infracțiuni ce cad sub incidența aceleiași norme penale, dacă săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni este prevăzută în articolele părții speciale a prezentului cod în calitate de circumstanță care agravează pedeapsa.

Concursul omogen de infracțiuni cu calificări identice urmează a fi delimitat de infracțiunea unică prelungită prin prisma legăturii subiective existente între acțiunile identice comise consecutiv de către făptuitor.

În cazul săvârșirii acestora în baza unei singure intenții și a unui scop unic vom avea o infracțiune prelungită, însă în lipsa acestei legături subiective faptele vor cădea sub sfera de incidență a concursului de infracțiuni.

BIBLIOGRAFIE:

1. M. Zolyneak, M. Nichinici, *Drept penal. Partea generală*, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1999.
2. *Уголовный кодекс Франции*, Изд. Юридический центр, Санкт-Петербург, 2002.
3. *Уголовный кодекс Японии*, Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985-XV din 18.04.2002 Republicat. În: Monitorul Oficial al R.Moldova, 14.04.2009, nr.72-74/195, Monitorul Oficial al R. Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
5. Decizia Colegiului Penal al CSJ a Republicii Moldova din 16.10.2007 nr.1ra-700/2007.
6. Monitorul Oficial al R.Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009.
7. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003.
8. Decizia Colegiului Penal al CSJ a Republicii Moldova din 23.06.2009 nr.1re-657/2009.
9. V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale codului penal român. Partea generală*, vol. I, ediția a II-a, Editura Academiei Române și ALL BECK, București, 2003.
10. M. Zolyneak, *Drept penal*, vol. II, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1992.
11. C. Bulai, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Casa de Editură și Presă „Șansa S.R.L.”, București, 1992.
12. А.Н. Фистин, *Уголовно-правовая оценка множественности преступлений*, изд. ВНИИ МВД СССР, Москва, 1979.
13. M.A. Hotca, *Codul penal. Comentarii și explicații*, Editura C.H. Beck, București, 2007.
14. Hotărârea Plenului CSJ a Republicii Moldova din 20.12.2004 nr.4-1re-216/2004.
15. Hotărârea Plenului CSJ a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor” nr.23 din 28.06.2004 // Buletinul CSJ a Republicii Moldova, 2004, nr.8.
16. Hotărârea Plenului CSJ a Republicii Moldova, Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală nr.17 din 07.11.2005 / /Buletinul CSJ a Republicii Moldova, 2006.
17. Decizia Colegiului Penal al CSJ a Republicii Moldova din 03.11.2009 nr.1 ra-919/09.
18. I. Oancea, *Tratat de drept penal. Partea generală*, Editura ALL, București, 1995.
19. Colegiului Penal al CSJ a Republicii Moldova din 13.11.2007 nr.1re-727/2007.

Dr. Radion COJOCARU,

șef al Catedrei drept penal

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar,

Sergiu COJOCARU,

lector al Catedrei drept penal

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

IMPLICAȚII PRIVIND ÎNCADRAREA JURIDICĂ A INFRAȚIUNILOR CONTRA JUSTIȚIEI SĂVÂRȘITE DE CĂTRE PERSOANE CU FUNCȚII DE RĂSPUNDERE ÎN CONTEXTUL TULBURĂRILOR DE MASĂ

REZUMAT

În timpul desfășurării dezordinilor de masă pot fi săvârșite abuzuri de către funcționari publici, manifestate prin asemenea fapte penale cum ar fi : acte de tortură și maltratare, arestări și rețineri ilegale, excese de putere etc. Acest articol are ca obiect de studiu rezolvarea unor probleme practice privitoare la calificarea juridico-penală a infracțiunilor menționate. Actualitatea unui asemenea demers se înscrie pe deplin în peisajul realităților existente la acest capitol în practica judiciară a Republicii Moldova, care nu este unul favorabil țării noastre. De fapt, săvârșirea unor acte care ar trece pragul legalității de către reprezentanții organelor de resort în timpul desfășurării dezordinilor de masă este una deosebit de sensibilă pentru țara noastră, aspect luat în calcul de autori la elaborarea studiului. Este indubitabil că schimbarea lucrurilor depinde într-o mare măsură de implementarea bunelor practici europene existente în materie și de identificarea unor mecanisme de asigurare a acestora. În acest sens, autorii au reușit să sintetizeze anumite precedente ale Curții Europene a Drepturilor Omului, care reflectă condamnări pronunțate de către instanța internațională în privința mai multor state europene, inclusiv, a Republicii Moldova.

SUMMARY

During the course of mass turmoil can be committed abuses by civil servants, manifested by such of criminal acts like: acts of torture and ill-treatment, illegal arrests and detentions, excesses of power etc. This article is to study the practical problem solving skills related to legal and criminal offenses mentioned. News of such an approach is fully in the landscape of existing realities in this judicial practice of the Republic of Moldova, which isn't favorable to our country. In fact, committing acts that would pass the threshold of legality by the representatives of relevant bodies during the turmoil of mass is particularly sensitive one for our country, an aspect considered in developing by the study authors. There is no doubt that things change depends to a large extent on good implementation of existing European practices and mechanical insurance finding them. In this sense, the authors were be able to synthesize some previous European Court of Human Right, which reflects the international court conviction on a number of European countries, including Republic of Moldova.

În condițiile declarării de către Republica Moldova a devotamentului față de cursul strategic spre integrarea europeană, justiția, ca ideal și valoare socială, trebuie să urmeze acest vector în strânsă consonanță cu valorile universale, axate prioritar pe ideea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei. Anumite experiențe, mai mult sau mai puțin pozitive, ne demonstrează că pentru realizarea cu succes a aspirațiilor de integrare nu este suficientă doar simpla recunoaștere a ordinii juridice prescrisă de standardele euro-

pene, ci mai este necesar ca organele de drept să asigure respectarea acesteia.

Este bine știut că legiuitorul autohton a instituit în Capitolul XIV din Partea specială a Codului penal un cadru normativ distinct, bine definit și conturat, prin care este prevăzută răspunderea penală pentru faptele ce împiedică înfăptuirea justiției.

La interpretarea faptelor penale menționate trebuie avut în vedere că însăși noțiunea de „justiție” are o dublă accepțiune. *Stricto sensu*, aceasta se referă la rezultatul activității

instanțelor judecătorești, fapt ce derivă explicit din dispoziția art.114 al Constituției Republicii Moldova potrivit căreia: „Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de către instanțele judecătorești” [1]. *Lato sensu*, noțiunea de justiție cuprinde nu numai activitatea instanțelor judecătorești, ci și cea a organelor de urmărire penală, care precede judecarea cauzei, precum și cea a organelor de punere în executare a hotărârilor judecătorești, care este ulterioară judecării [2, p. 344].

Din categoria infracțiunilor incriminate în Capitolul XIV din Partea specială a CP, un subgrup distinct de fapte reliefate pe baza semnelor subiectului infracțiunii îl constituie infracțiunile contra justiției săvârșite de către persoane cu funcții de răspundere.

Gradul prejudiciabil dozat al practicilor criminale consemnate este determinat, în primul rând, de faptul că funcționarul organului de drept, în pofida obligațiilor legale, perseverează în activități infracționale, lezând drepturile și interesele legitime ale persoanelor fizice și juridice. În același timp, săvârșirea unor asemenea infracțiuni generează reacții negative, repulsii, frică față de autorități, fiind discreditată însăși ideea de justiție, iar cetățenii își pierd încrederea în organele de drept și în capacitatea lor de a le proteja interesele legale. Relevante sunt daunele fizice sau morale provocate victimelor infracțiunilor în cauză, cărora, drept urmare a încălcării garanțiilor judiciare, le sunt grav periclitate drepturile și libertățile fundamentale.

De fapt, însăși jurisprudența CEDO, existentă pe marginea examinării cererilor depuse împotriva Republicii Moldova, relevă violarea frecventă a drepturilor și libertăților fundamentale garantate prin Convenție în cursul înfăptuirii actului de justiție de către autorități. Numai pe parcursul anului 2009 Curtea a constatat un număr total de 14 violări ale art.3 din Convenție (interzicerea torturii); 7 violări ale art.5 (dreptul la libertate și siguranță); 16 violări ale art.6 (dreptul la un proces echitabil) [3].

În nomenclatorul faptelor penale ce atențiază la înfăptuirea justiției, figurează infracțiunea prevăzută de art.306 CP – tragerea cu bună știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate.

Dimensiunile obiective de manifestare a infracțiunii menționate dau expresie unui comportament ilicit al funcționarului, prin care acesta, fiind investit cu competențe de efectuare a urmăririi penale, își folosește fraudulos situația de serviciu, astfel încât la răspunderea penală este trasă o persoană nevinovată de comiterea unei infracțiuni. Sub aspectul laturii subiective, infracțiunea se săvârșește cu intenție directă, adică subiectul își dă seama de nevinovăția victimei și dorește tragerea la răspunderea penală a acesteia, fapt ce rezultă fără echivoc din interpretarea gramaticală a textului de lege prevăzut de art.306 CP.

Victimă a infracțiunii poate fi doar o persoană nevinovată, adică persoana fizică sau juridică, care potrivit unei convingeri subiective certe a ofițerului de urmărire penală „... nu a săvârșit infracțiunea imputată” [4, p. 24].

Prin urmare, nevinovăția persoanei de săvârșirea unei infracțiuni este prezentă atunci când:

- nu există faptul infracțiunii;
- fapta săvârșită de către persoană nu întrunește semnele componentei de infracțiune;
- persoana este trasă la răspunderea penală pentru o infracțiune mai gravă decât cea comisă;
- lipsesc probele necesare din care ar rezulta vinovăția persoanei etc.

Imputarea unor fapte infracționale, cum ar fi, de pildă, uzurparea puterii de stat (art. 339 CP), solicită un plus de exigență din partea organelor de resort în ceea ce privește, pe de o parte, constatarea infracțiunii, iar pe de altă parte, identificarea elementelor și semnelor cu care configurează organic componenta acesteia. Cu referință specială la aspectul subiectiv al infracțiunii, este de menționat că începerea urmăririi penale în baza normei incriminate la art. 399 C.P. trebuie să fie fundamentată pe determinarea intenției directe de răsturnare a puterii.

Totodată, din punct de vedere obiectiv, este necesar de a se evalua posibilitățile faptice de realizare a unei asemenea intenții. Or, fără existența unor premise obiective, care ar fi demonstrat existența semnului de factură subiectivă consemnat, nu este îndeplinită condiția de „...bănuială rezonabilă...” pretin-

să de textul de lege prevăzut de art. 274 CP al Republicii Moldova, pentru existența unui temei justificativ de începere a urmăririi penale în baza normei privitoare la uzurparea puterii.

Mai este de menționat că în eventualitatea imputării uzurpării puterii de stat unei persoane nevinovate, constatarea infracțiunii de tragere la răspunderea penală a unei persoane nevinovate (art. 306 CP) apare ca posibilă doar atunci când există „bună știință” ofițerului de urmărire penală vizavi de nevinovăția ultimului. Respectiv, infracțiunea analizată devine inaplicabilă dacă suportarea nejustificată a consecințelor răspunderii penale de către victimă este datorată incompetenței ofițerului de urmărire penală sau unei erori judiciare produse în cadrul procesului penal.

Ideea săvârșirii reținerilor și arestărilor ilegale de către autorități în legătură cu prevenirea și activitatea de intervenție pentru asigurarea sau restabilirea ordinii publice este intens vehiculată de către întreaga societatea civilă. Potrivit unui studiu realizat de către Fundația-Soros Moldova, această stare a lucrurilor s-a datorat, în parte, faptului că autoritățile autohtone nu au publicat o listă completă a persoanelor deținute, iar datele pe care le-au furnizat erau adesea contradictorii, reclamând problema camuflării unui model de detenție arbitrar [5, p.107].

Stările faptice semnalate ridică problema identificării faptei de reținere sau de arestare ilegală incriminate la art. 308 CP al Republicii Moldova. Ca atare, textul de lege prevede într-un singur articol răspunderea penală pentru două infracțiuni distincte: reținerea ilegală cu bună știință săvârșită de către persoana care efectuează urmărirea penală (art. 308 alin.(1) CP) și arestarea ilegală cu bună știință săvârșită de către judecător (art. 308 alin.(2) CP).

Vizavi de reținerea ilegală este de menționat că imputarea infracțiunii prevăzute de art. 308 alin.(1) CP colaboratorului organului de urmărire penală sau procurorului prezumă încălcarea temeiurilor, a termenelor și a condițiilor aplicării reținerii ca măsură procesuală de constrângere (art.165-174 CPP).

În urma evenimentelor din aprilie 2009 în adresa autorităților au fost invocate rețineri arbitrare datorate, în particular, lipsei suspi-

ciunilor din care ar rezulta săvârșirea unor activități criminale de către bănuți, neanunțarea lor despre motivele reținerii în prezența unui avocat în decurs de 3 ore de la reținere, neanunțarea sau nepermiterea informării rudelor apropiate despre locul de detenție imediat după reținere, dar nu mai târziu de șase ore de la reținere, neasigurarea dreptului de a se întâlni cu un avocat înainte de interogatoriu etc. [5, p.104].

În afară de reținerile frauduloase pentru săvârșirea infracțiunilor, în privința autorităților sunt reclamate cazuri de rețineri ilegale aplicate pentru comiterea contravențiilor. Prin urmare, din punctul de vedere al dreptului penal este necesar a constata cadrul normativ posibil de aplicat în cazul practicilor criminale legate de reținerile frauduloase pentru săvârșirea de contravenții.

După cum se menționează, pe drept cuvânt, în literatura de specialitate: „Din înțelesul textului art. 308 alin.(1) CP rezultă că nu constituie infracțiune de reținere ilegală privarea de libertate ilegală a persoanei reținute pentru săvârșirea unei contravenții administrative; în acest caz, reținerea ilegală poate fi calificată în baza art. 327 sau 328 CP, cu condiția că acțiunile făptuitorului întrunesc elementele uneia din aceste infracțiuni” [6, p. 674].

Va deveni aplicabilă infracțiunea de abuz de putere sau abuz în serviciu (art.327 CP), când reținerea persoanei are loc în prezența temeiurilor prevăzute de art.433 CC, însă făptuitorul încalcă procedura de punere în aplicare a acestei măsuri de constrângere (de exemplu, în pofida prevederilor art. 433 alin.(5) CC agentul constatator nu acordă posibilitatea persoanei reținute de a comunica altei persoane despre reținere). Incidența normei privitoare la excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu (art. 328 CP) este posibilă atunci când agentul-constatator aplică reținerea contravențională în lipsa temeiurilor statuate în CC (de exemplu, reținerea este aplicată cu bună știință în privința unei persoane care nu a comis o contravenție).

În cazul arestării ilegale, subiectul trebuie să întrunească calitatea de judecător stipulată la art.308 alin.(2) CP, întrucât măsura preventivă a arestului poate fi aplicată doar în

baza unei hotărâri emise de către instanța de judecată (art.177 alin.(2) CPP). Ca și în cazul reținerii ilegale, arestul ilegal presupune încălcarea normelor legale referitoare la temeiurile, condițiile și termenele acestuia reglementate de normele dreptului formal (art.175-177, 185,186 CPP).

O problemă aparte privitoare la arestarea ilegală o formează situația procurorului, care prin demers propune cu „bună știință” judecătorului aplicarea sau prelungirea ilegală a arestului în privința bănuitului, învinuitului, inculpatului. Este vorba de o infracțiune săvârșită sub forma unei participații complexe, calitatea de autor al infracțiunii putând fi atribuită în exclusivitate judecătorului, iar în sarcina procurorului, în funcție de contribuția prestată la comiterea infracțiunii prin raportare la dimensiunile prescrise de art.42 CP al Republicii Moldova, poate fi reținută calitatea de organizator, instigator sau complice al infracțiunii.

Obligația de a preveni tortura și alte forme de rele tratamente include obligația pozitivă a statelor de a efectua investigații eficiente în ceea ce privește acuzațiile privind tortura și relele tratamente. Astfel, CEDO a statuat: „În cazul în care o persoană susține în mod credibil că poliția sau alte organe de stat similare i-au aplicat un tratament care încalcă art.3, în legătură cu obligația generală a statelor asumată în baza art.1 al Convenției, de „a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite în Convenție”, în mod implicit necesită efectuarea unei investigații oficiale eficiente” [7]. De asemenea, Curtea reamintește că atunci când unei persoane îi sunt cauzate leziuni corporale, în timp ce ea se află în detenție sau sub un alt control al poliției, orice astfel de leziune va crea o puternică prezumție că acea persoană a fost supusă maltratării; [8] nu este suficient pentru stat să se refere doar la achitarea polițiștilor acuzați în cadrul unei urmăriri penale și, prin urmare, achitarea polițiștilor după ce au fost acuzați de maltratarea unei persoane nu va scuti statul de sarcina probațiunii, în conformitate cu articolul 3 al Convenției, de a dovedi că leziunile corporale suferite de această persoană în timp ce se afla sub controlul poliției nu au fost cauzate de polițiști [9].

Or, plecând de la numeroasele acuzații de tortură și de rele tratamente parvenite în adresa autorităților în urma intervențiilor și cercetărilor legate de evenimentele din aprilie 2009, problema realizării angajamentelor ce derivă din obligațiile prescrise este una deosebit de actuală pentru Republica Moldova.

În CP al Republicii Moldova infracțiunea de tortură este incriminată la art.309¹. Întru asigurarea unei prevenții eficiente torturii și tratamentelor inumane, textul incriminator prevede răspunderea penală pentru două fapte infracționale distincte: tortura propriu-zisă, descrisă după o formulă fidelă Convenției ONU din 10 decembrie 1984 (art.309¹ (1) CP) și organizarea sau instigarea la acțiunile de tortură (art.309¹ (2) CP). Prin urmare, avem în cazul de față o deosebire de pericol vădită existentă între faptele consemnate, lucru ce derivă din pedeapsa instituită pentru executantul material al actului de tortură (închisoare de la 2 până la 5 ani) și pentru persoana ce instigă sau organizează acte de tortură (închisoare de la 3 până la 8 ani).

În contextul reprimării tulburărilor de masă, organizarea sau instigarea acțiunilor de tortură poate îmbrăca forma unui abuz de autoritate comis de către organul ierarhic superior, săvârșit prin emiterea de ordine sau dispoziții ilegale. În ipostaza consemnată, se pune problema dacă în sarcina autorului direct al actului de tortură poate fi reținut art.40¹ CP care reglementează executarea ordinului sau a dispoziției ilegale în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei.

Plecând de la formularea expresă a textului de lege, pentru punerea în aplicare a art.40¹ CP, este necesar ca, pe de o parte, conținutul ordinului sau al dispoziției să nu fie unul vădit ilegal, iar pe de altă parte, persoana care l-a executat să se afle în necunoștință de cauză asupra ilegalității acestora.

În legătură cu executarea ordinului sau a dispoziției ilegale, prin care arbitrar se dispune săvârșirea unor acte de tortură sau de tratamente inumane în contextul tulburărilor de masă, suntem exponenții opiniei după care în fapta autorului nu poate fi invocată cauza de înlăturare a caracterului penal al faptei, prevăzută de art.40¹ CP:

După cum a declarat CEDO, art.3 al Convenției consfințește una din cele mai fundamentale valori ale unei societăți democratice. Chiar și în cele mai dificile circumstanțe, precum lupta împotriva terorismului și a crimei organizate, Convenția interzice, în termeni absoluți, tortura și tratamentele sau pedepsele inumane ori degradante. Spre deosebire de majoritatea normelor Convenției și ale Protocoloalelor nr.1 și nr.4, art.3 nu conține prevederi care să permită excepții, iar conform art.15 §2 nici o derogare de la prevederile sale nu este permisă, chiar dacă este cazul unui pericol public care amenință viața națiunii (a se vedea *Selmouni v. France* [GC], nr. 25803/94, § 95, ECHR 1999-V, și *Assenov and Others v. Bulgaria*, hotărâre din 28 octombrie 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII, p. 3288, § 93) [10]. Acest fapt servește drept temei pentru a conchide că ordinul sau dispoziția organului ierarhic de a comite acte de tortură sunt vădit ilegale, nejustificându-se identificarea în acțiunile persoanei ce se face vinovată de executarea acestuia a unei cauze care înlătură caracterul penal al faptei.

Infrațiunea de tortură este configurată cu anumite scopuri speciale, cum ar fi: obținerea de la victimă sau de la o terță persoană a unor informații sau mărturisiri; pedepsirea victimei pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis; intimidarea sau exercitarea de presiuni asupra ei sau asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare. Prin urmare, dacă autoritatea superioară emite un ordin sau o dispoziție ilegală în vederea realizării unui asemenea scop, considerăm că neștiința agentului public asupra ilegalității nu poate fi reținută, întrucât însăși existența acestuia prezumă încălcarea drepturilor fundamentale proclamate prin actele internaționale și naționale.

Mai este de menționat că la art.40¹ CP legiuitorul a declarat ca fiind vădit ilegal ordinul sau a dispoziția superiorului de a comite un genocid sau o altă infrațiune contra umanității, limitând astfel sfera de aplicabilitate a circumstanței care înlătură caracterul penal al faptei amintită supra. În legătură cu această ultimă prevedere a legii, considerăm că pentru

reajustarea normelor penale ce urmăresc prevenirea actelor de tortură și a tratamentelor inumane, ar fi oportun ca legiuitorul să înscrie în lista infracțiunilor menționate și infracțiunea de tortură.

În concluzie, putem menționa că în contextul derulării unor dezordini de masă, specificul funcționării organelor polițienești și a altor autorități de drept este caracterizat prin riscul sporit de violare a drepturilor persoanei. Dintr-o atare perspectivă se solicită, pe de o parte, reevaluarea și ajustarea reglementărilor de drept în vederea diminuării respectivului risc, iar pe de altă parte, ca activitatea organelor de drept în ansamblu să fie strict dimensionată pe respectarea obligației de asigurare a unui tratament uman, cu respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate în activități judiciare sau legate de activitatea judiciară.

BIBLIOGRAFIE:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.94 //Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1, 12.08.1994.
2. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*, под. ред. А.И. Рапога, Москва 2001.
3. <http://www.lhr.md/2/101.html>
4. В. Омигов, „Преступления, совершаемые работниками органов правосудия при выполнении возложенных на них функций: уголовно-правовые аспекты”, în *Российский судья*, 2008 г., N 1.
5. Clarisa Bencomo, *Sub acoperirea imunității. Raport despre reacția autorităților moldovenești la violența poliției în timpul protestelor postelectorale din aprilie 2009*, Fundația Soros-Moldova.
6. Gh. Ulianoschi, în Codul penal al Republicii Moldova, *Comentariu*, Chișinău, Editura Sarmis, 2009.
7. *Labita vs. Italiei*, Hotărârea din 6 aprilie 2000 // www.echr.int
8. *Bursuc vs. Romania*, Hotărâre din 12 octombrie 2004 // www.echr.int
9. *Ribitsch v. Austria*, hotărâre din 4 decembrie 1995 // www.echr.int
10. *Corsacov vs. Moldova* / Hotărârea din 04.04.2006.

А.И. ДОЛГОВА,

доктор юридических наук, профессор,

президент Российской криминологической ассоциации,

главный научный сотрудник Академии Генеральной Прокуратуры Российской Федерации

КРИМИНАЛЬНЫЕ РЕАЛИИ И УГОЛОВНОЕ ПРАВО

REZUMAT

În prezentul articol autorul pune accentul pe corespunderea caracterului criminologic al legislației penale din Federația Rusă cu realitatea criminală ce se atestă pe teritoriul Rusiei. Altfel spus, normele generale și cele speciale ale Codului penal trebuie să reflecte manifestările actuale ale criminalității sub toate formele sale existente. După mai multe cercetări s-a stabilit că nu doar infracțiunile determină caracterul criminalității, dar și caracterului criminalității ca sistem influențează asupra caracteristicilor infracțiunilor.

SUMMARY

In this article the author put the emphasis on compliance of criminological aspect of the Russian criminal law with the criminal reality that is observed on the territory of Russia. In other words, the general and special rules of the criminal law must reflect the current manifestations of crime in all its forms. The researches have established that not only the offences characteristics determine the crime character, but also the crime characters as a system influence the offences characteristics.

1. Ещё в Российской империи специалисты в учебниках уголовного права, развивая подход Листа, отмечали тесную взаимосвязь: Уголовного права или уголовной догматики; криминологии или этиологии преступления; уголовной политики, «изыскивающей целесообразные меры борьбы с преступностью и основывающуюся на криминологии» [1, стр. 24].

Действительно, необходима должная криминологическая обусловленность уголовного закона – его соответствие криминальным реалиям во всём их разнообразии и в постоянном движении. Иначе уголовный закон даже в его основополагающей Общей части не будет отвечать задачам уголовной политики – эффективного реагирования уголовно-правовыми средствами на новые либо трансформирующиеся высоко общественно опасные явления, как криминализованные, так и подлежащие криминализации.

Бурные события XX – начала XXI веков привели к глобализации преступности как в рамках отдельных государств, так и

Земного шара в целом, а также к появлению ее новых, все более общественно опасных характеристик. Полеми функционирования преступности становились огромные трансрегиональные и транснациональные пространства. Закономерна в таких условиях глобализация борьбы с данным опасным феноменом путем выработки на международном уровне общепризнанных принципов и норм, международных договоров.

Преступность при просчетах борьбы с ней все в большей степени проявляет себя как системное явление со своими собственными, «внутренними» характеристиками, такими как: устойчивость, активность, организованность.

В результате процессы детерминации, причинности преступности имеют своей составляющей самодетерминацию преступности, ее целенаправленное и наступательное воздействие на общество. В этом случае происходит деформация общественных отношений, основанных на законе, морали и других выработанных ци-

визацией социальных регуляторов; формируются: а) типы личности с установками на высоко общественно опасные, уже запрещенные или подлежащие запрещению уголовным законом, формы поведения; б) личностные типы – приспособленцы к криминальной ситуации; в) типы людей, не решающихся или не умеющих противостоять криминалу и созданным им нормам, ценностям, стандартам поведения, организованным преступным формированиям.

Многолетними исследованиями установлено, что не только преступления определяют характеристики преступности, но и характеристики преступности как системы влияют на характер совершаемых деяний. Например, в условиях функционирования преступности совершаются многие криминальные деяния, которые бы без этого не совершались. Показательно, что 6% от всего изученного криминологами в России массива умышленных убийств составили убийства, связанные с противоборством преступных группировок либо их с частными охранными предприятиями [2, стр. 79-81].

Речь идет о сложной системе: а) организованных преступных формирований; б) их отношений; в) их деятельности.

Взаимосвязаны разными нитями и на разной основе различные преступные организации, фиксируется взаимосвязь их деятельности (сотрудничество при совершении преступлений, приглашение для отдельных криминальных операций киллеров или других «специалистов» из других организаций и т.д.). Между разными организованными преступными формированиями складываются сложные взаимоотношения на почве раздела сфер влияния, решения вопросов об иерархии в криминальной среде, противостоящей государству и закону, политике и др.

Рис.1 отражает организованную преступность как систему взаимодействующих преступных формирований с управляющими структурами – преступными сообществами «воры в законе» и другими.

На рис.1 показаны не только взаимосвязи организованных преступных формирований, действующих в России, но их связи с транснациональными преступными формированиями. Такие взаимодействия осуществляются в формах и консолидации, и конфронтации с различными их вариантами. Кроме того, различаются типы и виды фактически криминальных формирований, для которых характерна преступ-

Рис.1. Организованная преступность как система взаимодействующих преступных формирований разного типа, в том числе управляющие структуры – преступные сообщества «воры в законе» и другие

ная деятельность и ее организация.

В проекте Федерального закона «О борьбе с организованной преступностью» различались два типа организованных криминальных формирований:

а) преступные организации, создаваемые на базе и для совместной преступной деятельности;

б) преступные сообщества как надорганизационные структуры в криминальной среде с функциями управления, координации и т.п. Один из примеров последнего – преступное сообщество «воры в законе».

Криминологические исследования со все большей очевидностью показывали, что преступность все чаще проявляет себя не только в отдельных преступлениях (действиях или бездействии), но также в преступной деятельности, как системе преступных деяний, причем часто – организованных преступных формирований как коллективных субъектов преступной деятельности.

Однако до сих пор, несмотря на многочисленные публикации криминологов и предлагавшиеся ими правовые новеллы, в уголовном законе отсутствует понятие «преступная деятельность». Ее вынужден признавать законодатель в России в комплексных законах «О противодействии терроризму», «О противодействии экстремистской деятельности», но в уголовном законе России данное понятие отсутствует.

В России террористическая деятельность в ст.3 Федерального закона «О противодействии терроризму» трактуется следующим образом: «террористическая деятельность – деятельность, включающая в себя:

а) организацию, планирование, подготовку, финансирование реализацию террористического акта;

б) подстрекательство к террористическому акту;

в) организацию незаконного вооруженного формирования, преступного сообщества (преступной организации), организованной группы для реализации террористического акта, а равно участие в

такой структуре;

г) вербовку, вооружение, обучение и использование террористов;

д) информационное или иное пособничество в планировании, подготовке или реализации террористического акта;

е) пропаганду идей терроризма, распространение материалов или информации, призывающих к осуществлению террористической деятельности либо основывающих или оправдывающих необходимость осуществления такой деятельности».

Все эти деяния в системе фиксируются у организаторов преступных формирований и их криминальной деятельности. Однако в теории уголовного права не выработано подхода к данному феномену как качественно иному явлению по сравнению с отдельным преступлением и его общей уголовно-правовой оценки. По ситуации спонтанно криминализируются лишь отдельные элементы преступной деятельности, и в результате данные элементы получают уголовно-правовую оценку в качестве отдельных преступлений с применением норм о стадиях, соучастии и множественности, повторности преступлений. В одном из уголовных дел деяния обвиняемых по несколько десятков раз квалифицировались по одной и той же части одной и той же статьи УК РФ, Не фиксировалась система таких деяний.

То есть подход к организованной преступной деятельности оказывается на практике аналогичным подходу к отдельному преступлению (действию или бездействию).

На практике нередко реагируют на организованную преступную деятельность, привлекая ее участников к уголовной ответственности лишь за отдельные преступные деяния, являющиеся эпизодами сложной деятельности. Кажется вечным призыв к следователям: «рубите концы – не занимайтесь гигантоманией». Реже отмечается реагирование в рамках института соучастия в преступлении, но при этом тоже происходит своеобразное

«обрубание концов». И только единицами насчитываются уголовные дела, в которых последовательно и полно отражается вся криминальная деятельность. Именно в последнем случае обнаруживаются характер и место отдельных деяний в их общей системе; организаторы и руководители осуждаются к строгим мерам наказания, как они этого заслуживают, а участники – соответственно их реальному вкладу в отмеченную деятельность и сотрудничеству с органами правопорядка в ее разоблачении.

Совершенно обоснованно в постановлении Верховного Суда Российской Федерации «О судебной практике рассмотрения уголовных дел об организации преступного сообщества (преступной организации) или участия в нем (ней)» от 10 июня 2010 года используется термин «преступная деятельность, ибо без него трудно обойтись.

В Уголовный кодекс Украины введено понятие «преступная деятельность»: часть 3 статья 27 «Виды соучастников» предусматривает, что организатором является лицо, которое, в том числе «организовало сокрытие преступной деятельности, в части 4 ст.28 говорится о «координации преступной деятельности», ст.43 называется «Выполнение специального задания по предупреждению либо раскрытию преступной деятельности организованной группы или преступной организации». И это уже шаг вперед, но нельзя на этом останавливаться.

В УК России такого понятия нет, но характерно, что криминализована «организация». Например, в соответствии с ч.1. ст.3221 УК РФ организация незаконной миграции – это «организация незаконного въезда в Российскую Федерацию иностранных граждан или лиц без гражданства, их незаконного пребывания в Российской Федерации или незаконного транзитного проезда через территорию Российской Федерации». Речь практически идет о сложной системной деятельности. Надо ли применительно к ней выявлять каждого незаконного мигранта, каждый

элемент сложного процесса организации? При таком подходе вряд ли, если, например, доказываемся длившаяся долго организация миграционных потоков.

Если же считать важным выявлять каждый эпизод организационной и организованной преступной деятельности и применительно к каждому мигранту, то что нового это внесет в квалификацию? Сроки же предварительного следствия оказываются в таком случае почти бесконечными с учетом выделяемых материалов на тех, кто в розыске и т.п.

Термин «преступная деятельность» содержится в п. «а» ч.1 ст.5 «Криминализация участия в организованной преступной группе» Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности. Там речь идет о преступной деятельности организованной группы. Мы предложили при разработке проекта Федерального закона «О борьбе с организованной преступностью следующие направления учета феномена преступной деятельности в законодательстве:

Во-первых, в текст Федерального закона «О борьбе с организованной преступностью» ввести определение такой деятельности в раздел «Основные понятия». Во-вторых, ст.14 УК РФ дополнить частью третьей следующего содержания: «3.Преступной деятельностью признается система совершаемых с заранее обдуманым умыслом взаимосвязанных деяний, предусмотренных Особенной частью настоящего Кодекса, либо деяний, образующих определенную целостность с указанными, обеспечивающую совершение преступных деяний». Соответственно также предложено разграничить в УК РФ умысел на внезапно возникший и заранее обдуманный. Это уже было в истории Российской империи.

В действующем УК РФ понятие «организация» связывается как с преступной деятельностью, так и с преступными формированиями как коллективными субъектами преступной деятельности.

Что качается организованных пре-

ступных формирований, то в каком-то отношении здесь налицо определенный «прорыв»: наряду с традиционным институтом соучастия и его подходами стала вводиться уголовная ответственность только за организацию, руководство и иное участие в организованном преступном формировании (ст.ст. 208-210, 239, 2821, 2822 УК РФ). Это правильно, так как само по себе наличие преступного формирования, рассчитанного на преступную деятельность, не менее общественно опасно, чем, по крайней мере, незаконное ношение огнестрельного оружия. Последнее же безусловно и давно криминализовано.

Изложенное соответствует международно-правовому подходу, изложенному, в частности, в Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности. Однако не все обязательства, связанные с таким подходом, выполнены. Например, в России до сих пор не введена уголовная ответственность юридических лиц, хотя она не противоречит принципам уголовного закона.

Когда речь идет о сложной, многоаспектной преступной деятельности, организационной деятельности, то, как правило, ее субъект – то или иное криминальное формирование. Причем многие фактически криминальные преступные организации легализуются и выступают в качестве юридических лиц. Или юридические лица превращаются в результате запрещенной законом деятельности в организованные преступные формирования.

Не случайно в целом ряде документов ООН, как и в других международных организациях, отмечается необходимость введения уголовной ответственности юридических лиц. Уголовная ответственность юридических лиц предусмотрена Конвенцией ООН против транснациональной организованной преступности и другими международно-правовыми документами. В ст.10 «Ответственность юридических лиц» Конвенции ООН против транснациональной организованной преступности говорится, в частности:

«1. Каждое государство-участник принимает такие меры, какие, с учетом его правовых принципов, могут потребоваться для установления ответственности юридических лиц за участие в серьезных преступлениях, к которым причастна организованная преступная группа, и за преступления, признанные таковыми в соответствии со статьями 5, 6, 8 и 23 настоящей Конвенции.

2. При условии соблюдения правовых принципов государства-участника ответственность юридических лиц может быть уголовной, гражданско-правовой или административной»,

Введение уголовной ответственности юридических лиц не противоречит принципам уголовного права, изложенным в главе 1 УК РФ. В статье 14 «Понятие преступления» УК РФ не указывается его субъект: «Преступлением признается виновно совершенное общественно опасное деяние, запрещенное настоящим Кодексом под угрозой наказания». Положение о том, что «уголовной ответственности подлежит только вменяемое физическое лицо, достигшее возраста, установленного настоящим Кодексом», содержится лишь в главе 4 «Лица, подлежащие уголовной ответственности», Таким образом, при введении уголовной ответственности юридических лиц не фиксировалось бы никакого посягательства на национальные правовые принципы. Тем более, что административная ответственность юридических лиц уже установлена Кодексом об административных правонарушениях Российской Федерации, данный институт является действующим. Однако только административной и гражданско-правовой ответственности юридических лиц недостаточно при реагировании на организованную преступность.

В УК Украины, судя по тексту закона, также не содержится указания на принципы, препятствующие введению данного института. В ст.2 данного Кодекса говорится, что «Основанием уголовной ответственности является совершение лицом обще-

ственного опасного деяния, содержащего состав преступления, предусмотренного настоящим Кодексом», в ст.11 «Понятие преступления» говорится о «субъекте преступления». Однако в статье 18 «Субъект преступления» конкретизируется, что это именно физическое лицо. В общем, российским, украинским и другим коллегам-специалистам в области уголовного права есть над чем работать.

Вопрос об ответственности организаций, юридических лиц является непростым и в другом отношении. В статье 24 Федерального закона «О противодействии терроризму» законодатель в России ввел новое понятие «ответственность организаций за причастность к терроризму». Это организации, от имени или в интересах которых осуществляются организация, подготовка и совершение преступлений, предусмотренных перечисленными статьями УК РФ, а также лицом, которое контролирует реализацию организацией ее прав и обязанностей. Организация признается террористической и подлежит ликвидации (ее деятельность – запрещению) по решению суда на основании заявления Генерального прокурора Российской Федерации или подчиненного ему прокурора.

Такой же подход существует в России к организациям, признаваемым судом экстремистскими на основе Федерального закона «О противодействии экстремистской деятельности». Соответственно в УК РФ разграничивается уголовная ответственность за организацию экстремистского сообщества как разновидности организованной преступной группы (статья 2821 УК РФ) и за «организацию деятельности экстремистской организации» (статья 2822 УК РФ). В последнем случае криминализованы организация, участие «в деятельности общественного или религиозного объединения либо иной организации, в отношении которых судом принято вступившее в законную силу решение о ликвидации или запрете деятельности в связи с осуществлением экстремистской деятельности».

Несколько слов о проблемах взаимопонимания криминологов и специалистов по уголовному праву. Применение в УК РФ одновременно двух терминов «преступная организация (преступное сообщество)» бессмысленно и объясняется тем, что эксперты-специалисты по уголовному праву при разработке проекта УК РФ настойчиво добивались, чтобы были введены в противовес позиции криминологов-разработчиков законопроекта «О борьбе с организованной преступностью», на который к тому времени было наложено вето Президентом России, но который вновь был одобрен непосредственно перед обсуждением Государственной Думой проекта УК РФ.

Крайне важна согласованность норм Общей и Особенной части УК, их соответствие криминальным реалиям. Определение преступной организации (преступного сообщества) в части четвертой статьи 35 УК РФ оказалось нестабильным и не соответствующим том, как данный термин используется в Особенной части – статьях 210, 2821, 2822 УК РФ, а самое главное – не отражающим криминальные реалии как с точки зрения их фактических характеристик, так и оценки общественной опасности. В новой редакции части 4 статьи 35 УК РФ предусматривает следующие цели объединения лиц в преступные сообщества (преступные организации): «совместного совершения одного или нескольких тяжких либо особо тяжких преступлений для получения прямо или косвенно финансовой или иной материальной выгоды». Похожий подход относительно мотивации содержится и в ряде международно-правовых документов.

Возникают вопросы: во-первых, почему только тяжких и особо тяжких преступлений. Ведь многие деяния средней тяжести причиняют колоссальный вред. Это деяния в сфере экономической деятельности, незаконное изготовление оружия, боеприпасов и т.п. без квалифицирующих обстоятельств, организация незаконной миграции, в том числе совершенная орга-

низованной группой и т.п. Во-вторых, как быть с преступными организациями, преследующими сепаратистские, политические цели и другие, помимо получения финансовой или иной материальной выгоды, создаваемыми для разжигания вражды и ненависти, подрыва основ конституционного строя и безопасности государства?

Отсутствие взаимопонимания и сотрудничества у криминологов и специалистов по уголовному праву, как и уголовно-процессуальному, другим отраслям, на руку организованным преступникам, их идеологам и убежденным защитникам.

Существует немало других аспектов обозначенной в заглавии проблемы. Они требуют внимания, осуждения и решения в интересах обеспечения эффективной уголовной политики и в целом – борьбы с преступностью во всех ее составляющих (общая организация борьбы, предупреждение, правоохранительная деятельность). Криминологи давно уже занимаются не только преступлениями, их причинами и предупреждением. Важное значение придается всей системе правового регулирования борьбы с преступностью, ее криминологической обусловленностью. С этой точки зрения при решении вопросов криминализации и декриминализации деяний следовало бы в большей мере учитывать выводы криминологов. А им, разумеется, важно совершенствовать свои уголовно-правовые и другие правовые знания.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Познышев С.В., *Основные начала науки уголовного права*, М., 1912, с.24.
2. Антонов-Романовский Г.В., *Проблема «новых» убийств в России и борьбы с ними*/ Криминальная экономика и организованная преступность, М., 2007. С.79-81.
3. Матвеева Н.С., *Криминологический анализ состояния защищенности предпринимателей от тяжкого насилия в Центральном Федеральном округе*/ Криминальная экономика и организованная преступность, М., 2007. С.86 и сл.

Г.В. ФЕДОРОВ,

кандидат юридических наук, доцент,
Академия МВД Республики Беларусь

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГОЛОГРАФИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ ПРЕСТУПНОСТИ

REZUMAT

În prezentul articol sunt analizate unele aspecte ce țin de reglementarea juridică a utilizării mijloacelor holografice în combaterea criminalității. Folosirea acestora este posibilă doar atunci când nu contravin legii. În acest context la luarea unei decizii despre utilizarea mijloacelor și metodelor tehnice este necesar de a ține cont nu atât de recomandările legii privind utilizarea unei sau alte metode, cât de corespunderea mijloacelor tehnico științifice scopului și principiilor justiției.

SUMMARY

This article explores some aspects of legal regulation of the use of holographic in the fight against the crime. Their use is possible only when not in conflict with the law. In this context, when is taken the decision of using the technical means and methods it is necessary to take account not only of the law recommendations on the use of one or other methods, but the compliance of the scientific-technical means to the justice purpose and principles.

Голографические средства относятся к современным достижениям науки и техники, научные основы использования которых для решения задач криминалистики разрабатывали А.И. Алиев, Р.С. Белкин, А.И. Винберг, В.И. Гончаренко, Г.И. Грамович, Г.Г. Зуйков, В.П. Колмаков и другие ученые [1].

Средства криминалистической голографии, применяемые в следственной и экспертной практике, можно условно подразделить на три группы: средства обнаружения доказательств; средства, применяемые для получения голографических копии объектов; средства, используемые в голографических методах исследования объектов экспертизы [2, стр. 44-60].

При проведении следственных действий и экспертизы голографические средства чаще всего используются для изготовления объемных копий объектов и их сравнительного исследования. Так, при осмотре места происшествия для получения голограмм следов-отображений, которые невозможно изъять с объектом-носителем либо не сохраняются на объ-

екте вследствие его восстанавливающих свойств или воздействия окружающей среды используются портативная камера «GREEF», голоскоп, голографический дисдрометр и др. Голографический метод двойной экспозиции обеспечивает запись на одну фотопластинку интерференционной картины двух состояний объекта в разные моменты, например, до и после внешнего воздействия на него, что позволяет при сравнении зафиксировать и исследовать обнаруженные изменения.

Голографические средства, применяемые в следственной и экспертной практике в указанном направлении, относятся к группе средств копирования и получения слепков или оттисков (фотографические и термопластические материалы, жидкие компаунды и т.п.). Вопросы правового регулирования использования таких средств при проведении следственных действий (в том числе и экспертизы) рассматривали в своих работах Г.И. Грамович, В.А. Зотчев, Е.П. Ищенко, П.П. Ищенко, Н.Н. Лысов, А.А. Леви, Н.А. Селиванов, и другие ученые. Так, Г.И. Грамович отмечает, что примене-

ние научно-технических средств правомерно лишь тогда, когда оно прямо предусмотрено или рекомендовано законом, либо не противоречит закону по своей сути [3, стр. 31]. П.С. Элькин указывала на определение необходимости и пределов нормативного закрепления использования в уголовном судопроизводстве научно-технических средств и в установлении в этой связи процессуальных гарантий личности [4, стр. 106-110]. Поэтому не случайно ряд авторов решают проблему использования достижений научно-технического прогресса в следственной практике с процессуальных позиций, ибо «упоминание в законе, что результаты применения научно-технических средств – источники доказательств, связано с необходимостью установить критерии допустимости использования этих средств» [5, стр. 46].

В.А. Зотчев, Е.П. Ищенко, П.П. Ищенко разработали уголовно-процессуальные основы применения фотосъемки в криминалистической практике, при этом они относят голографию к судебной фотографии [6, стр. 32-52]. Н.Л. Лысов рассматривает слепки, полученные при производстве следственных действий, «как приложения к соответствующим протоколам следственных действий, имеющих значение производных вещественных доказательств» [7, стр. 48].

Относительно законодательного регулирования следует отметить, что ряд статей Уголовно-процессуального кодекса Республики Беларусь прямо предусматривает возможность применения научно-технических средств (ст. 192, 193, 204, 205, 207, 214, 219, 222, 225 УПК), не устанавливая ограничений, но определяя общий порядок их использования при проведении следственных действий. При этом закон не указывает исчерпывающий перечень научно-технических средств, а лишь предоставляет возможность их использования, например для фиксации хода и результатов следственных действий и экспертных исследований (фотосъемка, звуко- и видеозапись и др.).

Как известно, в литературе неодно-

кратно высказывалось мнение о необходимости перечисления в законе всех научно-технических средств и методов, которые могут быть использованы при расследовании преступлений. Такой подход вызывал справедливые критические замечания со стороны ученых-криминалистов. Так, Р.С. Белкин писал, что «законодатель не должен и не может называть в тексте УПК конкретные технические средства, как в силу развития техники, так и в силу зависимости, которая существует между конкретной ситуацией и тем техническим средством, которое в соответствии с этой ситуацией выбирает следователь» [8, стр. 209].

Такого же мнения придерживается и Г.И. Грамовича, который отмечает, что даже если бы такой перечень удалось составить, то применение любого нового научно-технического средства можно было бы объявить неправомерным только на том основании, что оно не указано в перечне [9, стр. 27].

Поэтому при принятии решения о применении технических средств и методов следует руководствоваться не столько прямыми указаниями закона о дозволенности использования того или иного средства либо метода, сколько тем, соответствует ли использование данного научно-технического средства целям и принципам правосудия, букве и духу закона.

Исследования показали, что правовую основу применения голографических средств и методов в экспертной практике составляют: ст. 59 Конституции Республики Беларусь, в которой сказано: «Государственные органы, должностные и иные лица, которым доверено исполнение государственных функций, обязаны в пределах своей компетенции принимать необходимые меры для осуществления и защиты прав и свобод личности»; ст. 2, 15, 16 Закона Республики Беларусь «О милиции»; ст. 3, 8 Закона Республики Беларусь «Об оперативно-розыскной деятельности». Так, в ст. 15 Закона «О милиции» говорится следующее: «Милиция, выполняя возложенные на нее задачи, обязана: принимать

необходимые меры ... по предотвращению, пресечению и раскрытию преступлений; проводить экспертизы по уголовным делам...».

Согласно ч. 3 ст. 192 УПК Республики Беларусь при производстве следственных действий могут применяться технические средства и использоваться научно обоснованные способы (в том числе и голографические) для обнаружения, фиксации и изъятия следов преступления и вещественных доказательств.

Голограммы могут быть использованы в качестве доказательств как источники и как приложения к протоколам следственных действий (ч. 7 ст. 193 УПК) и заключениям экспертов (ч.2 ст. 236 УПК) (см. схему 1). Это позволяет использовать голограмму как для решения экспертных задач (идентификации, установления групповой принадлежности, измерения, изучения свойств объекта), так и для непосредственного исследования доказательств в суде (поскольку сам предмет к тому време-

В первом случае они могут выступать в виде вещественных доказательств (ст.96 УПК) и других носителей информации (ст. 100 УПК). Голограммы – вещественные доказательства условно подразделяются на орудия преступления и объекты преступной деятельности (предметы преступного посягательства). В качестве орудий преступлений голограммы следует рассматривать, например, когда осуществляется имитация кинеграм, применяющихся как голографические защитные знаки (ГЗЗ), для изготовления поддельных купюр €, пластиковых карточек VISA или MasterCard, визовой марки Республики Беларусь. Подлинные кинеграммы похитить для этих целей практически не возможно, поэтому преступники прибегают к их имитации.

Следует отметить, что голограммы в качестве вещественных доказательств целесообразно также рассматривать, когда они являются составной частью целого предмета или обязательным реквизитом документа, признанных вещественными

Схема 1

Использование голограмм в качестве доказательств

ни может быть разрушен под воздействием окружающей среды, например, следы зубов на куске сыра).

доказательствами, так как этот статус распространяется как на целое, так и на его отдельные элементы.

К другим носителям информации наряду с материалами фото- и киносъемки, звуко- и видеозаписи могут относиться материалы голографирования, осуществляемого, например, при проведении оперативно-розыскных мероприятий, и представленные или истребованные в порядке, предусмотренном ч. 2,3 ст. 103 УПК Республики Беларусь. Голограммы похищенных предметов или разыскиваемых лиц (например, безвестно отсутствующих) также могут быть истребованы или представлены участниками уголовного процесса, и выступать в качестве других носителей информации.

Голограммы – приложения к протоколам следственных действий подразделяются в свою очередь на изготовленные в результате голографирования, осуществляемого при проведении следственных действий, и обнаруженные и изъятые в процессе осмотра места происшествия, обыска, выемки. Последние могут являться как предметами собственности (ГЗЗ производителя продукции), орудиями преступления (поддельные кинегаммы) или произведениями искусства, так и средствами, на которых запечатлены изображения объектов, имеющих отношение к делу (разыскиваемые лица, похищенные предметы).

Приложения к протоколам следственных действий при необходимости назначения экспертизы или в других случаях (когда они фактически относятся к орудиям преступления или объектам преступной деятельности) осматриваются и приобщаются к материалам уголовного дела в качестве вещественных доказательств.

Голограммы – приложения к заключениям экспертов подразделяются на образцы, полученные в соответствии с ч. 5 ст. 234 УПК экспериментальным путем и используемые для сравнительного исследования, и зафиксированные на них результаты исследования. К первым могут относиться голограммы следов, полученные от исследуемого объекта, используемые для сравнения с голограммами сле-

дов, обнаруженных и зафиксированных при проведении следственных действий; ко вторым – голограммы момента прохода пули через преграду, интерферограммы распределения энергии в узлах и деталях исследуемого механизма и т.п.

Когда средства и методы голографирования применяются при проведении следственных действий, то факт голографической съемки отражается в процессуальных документах (протоколах, заключениях эксперта). Данные процессуальные документы должны строго соответствовать форме, установленной уголовно-процессуальным законом.

Процессуальное оформление голографической съемки должно состоять из двух частей – фиксирования факта съемки в протоколах следственных действий или заключениях эксперта и удостоверения полученных голограмм. Протоколы следственных действий и заключения эксперта являются процессуальными средствами фиксации доказательств. Голограмма же будет являться техническим средством фиксации доказательств, как и фотоснимки, видеоленты, фонограммы, чертежи, планы, схемы, и др. В этом случае они требуют процессуального удостоверения, то есть должны быть подписаны лицом, их изготовившим (специалистом), заверены печатью государственного органа.

Следует отметить, что в протоколах следственного действия предусматривается отметка о том, что участвующие в нем лица были заранее предупреждены о применении голографических средств, условиях и порядке их использования, а также представлен специалист, которому поручено их применение (ч. 4 ст. 193 УПК Республики Беларусь).

Голограммы, изготовленные при проверке показаний на месте, удостоверяются подписями не только следователя и лица, производившего съемку, но и того гражданина, показания которого проверялись.

Голограммам, являющиеся приложениями к протоколам следственных действий и заключений экспертов, лучше

всего упаковывать в отдельные пакеты, которые затем помещаются в один общий. Пакеты с голограммами, прилагаемые к протоколу, подписываются следователем и заверяются печатью органа внутренних дел, а прилагаемые к заключению эксперта подписываются экспертом и опечатываются печатью экспертного учреждения. Опечатывание и скрепление процессуальных документов подписями является обязательным условием для использования их в качестве доказательств.

Необходимо отметить, что голограммы, полученные в процессе голографирования при проведении следственных действий (например, осмотра места происшествия) и экспертиз, относятся к источникам доказательств как приложения к протоколам следственных действий или заключениям эксперта, которые являются составной частью протокола (заключения) того следственного действия (той экспертизы), при проведении которого была произведена голографическая съемка. Иначе говоря, статус голограмм равносителен статусу фототаблицы, материалов киносъемки, звуко- и видеозаписи, планов, схем, слепков и т.п.

Таким образом, уголовно-процессуальный закон позволяет рассматривать голограммы, собранные в процессе проведения следственных действий и представленные участниками уголовного процесса или истребованные от предприятий, учреждений, организаций, объединений, должностных лиц и граждан, а также органов, осуществляющих оперативно-розыскную деятельность, в качестве вещественных доказательств либо других носителей информации, а изготовленные в процессе голографирования при проведении следственных действий – как источники доказательств, оформленные в виде приложений к протоколам (заключениям экспертов). Это утверждение вытекает из содержания ст. 88, 96, 100, 103, 192, 193, 236 УПК Республики Беларусь.

ЛИТЕРАТУРА:

1. См.: И.А. Алиев, *Проблемы судебно-экспертной профилактики*: Дисс. ... д-ра юрид. наук. Киев, 1989; Он же, *Проблемы экспертной профилактики*: Моногр., Баку, 1991; А.И. Винберг, *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев: Вища шк., 1969, Вып. № 6. С. 22; Р. С. Белкин, *Роль криминалистики в предупреждении преступлений* // Наука на службе милиции, Алма-Ата, 1963; В.И. Гончаренко, *Научно-технические средства в следственной практике*, Киев, 1984; Г.И. Грамович, *Основы криминалистической техники*. Мн.: Выш. шк., 1981; Он же, *Научно-технические средства: современное состояние, эффективность использования в раскрытии и расследовании преступлений*: Учеб. пособие, Мн.: МВШ МВД СССР, 1989; Г. Г. Зуйков, *Предупреждение преступлений средствами криминалистики* // Выявление причин преступности и предупреждение преступлений. М., 1967; В. П. Колмаков, *Некоторые вопросы криминалистической профилактики преступлений* // Совет. государство и право, М., 1961. № 12; И. Я. Фридман, *Вопросы профилактики преступлений при криминалистическом исследовании документов*, Киев, 1968; Он же, *Вопросы профилактики преступлений в системе криминалистики* // Криминалистика и судеб. Экспертиза, Киев, 1971. Вып. 8.
2. Более подробно см.: В.Л. Григорович, Г.В. Федоров, *Голография в криминалистике* / Под ред. Г.В. Федорова. Мн.: Амалфея, 2003.
3. См.: Г.И. Грамович, *Основы криминалистической техники*, Мн.: Вышэйш. шк., 1981.
4. См.: П.С. Элькинд, *Цели и средства их достижения в советском уголовно-процессуальном праве*, Л.: Юрид. лит., 1976.
5. Н.А. Селиванов, А.А. Леви, *Правовая регламентация применения научно-технических средств в уголовном судо-*

- производстве // Соц. Законность, № 11, 1979.
6. См.: Е.П. Ищенко, П.П. Ищенко, Зотчев В.А., *Криминалистическая фотография и видеозапись: Учеб.-практ. пособие* / Под ред. Е.П. Ищенко, М.: Юристъ, 1999.
  7. Н.Н. Лысов, *Криминалистическое учение о фиксации доказательственной информации в деятельности по выявлению и раскрытию преступлений: Автореф. дисс. ... д-ра юрид. Наук, М., 1995.*
  8. Р.С. Белкин, *Курс криминалистики: Учеб. пособие для вузов, 3-е изд., доп., М.: ЮНИТИ-ДАТА, Закон и право, 2001.*
  9. См.: Г.И. Грамович, *Криминалистическая техника // Курс криминалистики* / Под ред. Н.И. Порубова. Мн.: Вышэйш. шк., 2000. с. 27.

Василе ФЛОРЯ,

доктор права, профессор Кафедры уголовного права и криминологии
Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ВРАЧЕБНЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Статья 213 Уголовного Кодекса Республики Молдова 2002 года предусматривает ответственность за нарушение по халатности правил и методов оказания медицинской помощи врачом или иным медицинским работником, повлекшее причинение тяжкого телесного повреждения или смерть пациента. Наказывается лишением свободы на срок до трёх лет с лишением или без лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью сроком от 2 до 5 лет.

Аналогичная статья 115¹ была введена в УК РМ 1961 года законом от 10 июня 1998г. Но она предусматривала более строгие наказания: лишение свободы до 7 лет или штраф в размере до 300 минимальных размеров оплаты труда, с лишением права практиковать профессиональную деятельность до 4 лет.

Правда, и лишение свободы до 3 лет тоже довольно строгое наказание, если бы оно назначалось судами реально, а не условно.

В следственно-судебной практике встречаются случаи, когда по вине одного и того же врача погибают два и более пациента, однако статья 213 не предусматривает более строгое наказание в подобных случаях, как, например, наступает ответственность по ст.149 УК РМ за лишение

жизни двух или более лиц по неосторожности. Такое преступление наказывается лишением свободы от 2 до 6 лет.

В связи с этим предлагаем дополнить ст.213 УК РМ частью второй, которая предусматривала бы более строгое наказание за гибель двух и более пациентов.

Характерен в этом отношении следующий пример из следственно-судебной практики. Приговором суда г. Сорока от 1 декабря 2008 г. врач-травматолог Ц.А. был признан виновным по ст.213 УК РМ и осужден к 2 годам лишения свободы условно без лишения права практиковать медицину. Статья 90 УК РМ, регламентирующая условное осуждение, предусматривает часть 5-я, что при условном осуждении могут быть назначены дополнительные наказания, скажем, в виде штрафа. Однако, суд в данном случае не воспользовался этим правом.

Ц.А. обвинялся в том, что 1 января 2006 г. примерно в 3 часа ночи, будучи дежурным травматологом, госпитализировал пациента Б.Г. с ножевым ранением и большой потерей крови. В нарушении правил и методов оказания медицинской помощи, Ц.А. не принял срочных мер по спасению жизни больного. Он обследовал пациента поверхностно, невнимательно, не оценил должным образом состояние больного, угрожающего его жизни, не провел над-

лежащего для таких случаев лечения, из-за чего пациент Б.Г. в ту же ночь умер.

В судебном заседании врач Ц.А. свою вину в гибели пациента Б.Г. не признал, и, следовательно, не мог рассчитывать на смягчение наказания, так как признание вины в соответствии с пунктом «f» ст.76 УК РМ является обстоятельством, смягчающим ответственность. Нет также никакой уверенности в том, что Ц.А., продолжая работать в должности травматолога, и не осознав своей вины, не совершит нового подобного преступления.

Несмотря на отрицание своей вины, вина Ц.А. в совершенном преступлении была доказана показаниями свидетелей, потерпевших, заключением судебно-медицинской экспертизы и другими собранными по делу доказательствами.

Мать Б.Г. в то время была на заработках в г. Дзержинске, Московской области, и в больницу к Б.Г. прибежала его тётя Т.З. Она застала Б.Г. в процедурном кабинете, в перевязочной. В это время врач Ц.А. вышел из процедурного кабинета и зашел в ординаторскую, откуда не выходил минут 20. Заглянув в ординаторскую, Т.З. увидела, что врач лежал на кушетке. Она умоляла его спасти племянника и передала врачу 50 долларов США. После получения денег врач Ц.А. встал и пошел в процедурный кабинет. Минут через 20-25 он вышел из процедурного кабинета и сообщил, что Б.Г. умер. Эти же показания подтвердила в суде дочь Т.З. – Т.К.

Мы уже писали о том, что некоторые недобросовестные врачи, чтобы снять стресс и не услышать крики умирающих больных, вместо оказания им надлежащей медицинской помощи, особенно в ночное время, когда они остаются бесконтрольными (а в данном случае в Новогоднюю ночь), закрываются в ординаторской и спят или включают громкую музыку.

Свидетель Б.Л. также подтвердил, что застал Ц.А. в ординаторской, лежащим на кушетке с потушенным светом. Он сказал врачу, что попросит пограничников сдать кровь для спасения Б.Г., но Ц.А. ответил,

что в этом нет необходимости.

Органы уголовного преследования (следователь) не вменили, а прокурор, суд не среагировали на получение Ц.А. незаконного вознаграждения от Т.З. в сумме 50 долларов США (более 500 леев или 1000 рублей), то есть на совершение им преступления, предусмотренного статьей 330 УК РМ – получение служащим незаконного вознаграждения, которая предусматривает очень строгие наказания – штраф в размере от 200 до 400 условных единиц (от 4000 до 8000 леев) или лишение свободы до 2 лет с лишением или без лишения права практиковать профессиональную деятельность на срок до 5 лет.

Интересно, что тот же суд района Сорока только в ином составе приговором от 19 марта 2007 г. признал виновной по ст.330 ч.1 УК РМ врача приемного отделения районной больницы Сорока К.Н. в получении 33 леев (3 доллара США) от гражданина В.Ч. за освидетельствование на состояние опьянения. В судебном заседании К.Н. полностью признала свою вину, на предварительном следствии заключила соглашение о признании вины, которое суд признал.

С учетом всех смягчающих обстоятельств, суд в соответствии со статьей 55 УК РМ освободил К.Н. от уголовной ответственности с привлечением к административной ответственности и оштрафовал ее на 500 лей. Вот такая противоречивая судебная практика. К.Н. признала свою вину, получила 3 доллара США и оштрафована на 500 лей. Врач Ц.А. погубил двух пациентов, получил 50 долларов США и фактически отделался лёгким испугом.

Тем же приговором суда района Сорока от 1 декабря 2008 г. врач-травматолог Ц.А. признан виновным в том, что 7 апреля 2006 г. в 1 ч. 30 мин. госпитализировал в травматологическое отделение пациента С.В. с открытым переломом правой ноги и большой потерей крови. Оставшись безнаказанным за первое преступление от 1 января 2006 г. у врача Ц.А. все повторилось.

Как и в первом случае, врач Ц.А.

преступно-халатно отнесся к спасению пациента, не принял срочных мер по переливанию крови, остро необходимого в подобных случаях. Согласно заключению судмедэкспертизы от 1 декабря 2006 г. в результате грубых нарушений правил и методов оказания медицинской помощи, больной С.В. 7 апреля 2006 г. в 15 часов 40 минут умер. Осуществление необходимых и в полном объеме мер по выведению больного из шокового состояния могла спасти жизнь С.В. За аналогичное преступление врач больницы скорой помощи г. Кишинёва Г. осужден к 5 годам лишения свободы условно.

Такое положение будет продолжаться до тех пор, пока Генеральная Прокуратура, Высшая Судебная Палата не обобщат следственно-судебную практику по делам о врачебных преступлениях, не дадут прокурорам и судьям необходимых рекомендаций по расследованию и судебному рассмотрению данной категории дел.

Министерство здравоохранения, его Центр судебной медицины должны самостоятельно и во взаимодействии со всеми правоохранительными органами принимать необходимые меры по предупреждению врачебных преступлений и других правонарушений в подведомственных учреждениях, привлекать к строгой ответственности лиц, их совершивших.

Василе ФЛОРЯ,

доктор права, профессор Кафедры уголовного права и криминологии
Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова

«ЦАРИЦА» ДОКАЗАТЕЛЬСТВ ПО ДЕЛАМ О ВРАЧЕБНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЯХ

Из истории вопроса

В 1929 г. появилось сообщение о «вражеском заговоре» украинских академиков, среди которых было 5 врачей – известных ученых-теоретиков, которые якобы «проводили медицинский террор» против большевиков. Газета «Правда» писала, что медицинская группа своей террористической свирепостью выделялась среди других враждебных группировок.

Все врачи были осуждены, и это чудовищное обвинение долго тяготело над медициной. Научно-медицинская ассоциация Татарской республики в 1935 г. провела конференцию «Врачебные ошибки и врачебные преступления» с широким привлечением врачей, юристов, ученых [1. стр. 42-49].

В Ленинграде за 24 года (1924 – 1948) было возбуждено 1854 дела.

Со стороны судебной власти отмечается вдумчивое и осторожное отношение к врачебным делам без нажима и недоверия к экспертизе, что доказывается большим процентом прекращенных против врачей дел. (Примечание. В начале XXI столетия у следователей, прокуроров и судов сложилась такая же практика: большая часть уголовных дел о врачебных преступлениях прекращается и, по нашему мнению, не всегда обоснованно. В.Ф.).

В 1949 г. наряду с делом «безродных космополитов», началась новая кам-

пания против врачей. 13 января 1953 г. было опубликовано сообщение ТАСС об аресте «врачей-вредителей». Органами госбезопасности была «раскрыта террористическая группа врачей, ставивших своей целью, путем вредительского лечения, сократить жизнь активным деятелям Советского Союза». Среди 37 арестованных академики Виноградов, Вовси, Коган, Егоров, Зеленин и др., которых обвиняли в умерщвлении не только советских руководителей, но и лидеров международного коммунистического движения М.Тореза и Г.Димитрова. Материалы этого уголовного дела до сих пор не опубликованы [1. стр. 44-47].

В период массовых репрессий 30-50х годов XX столетия, при расследовании и судебном рассмотрении уголовных дел против врачей и других категорий обвиняемых и подсудимых, широко применялись пытки для выбивания признательных показаний. Среди теоретиков, оправдывавших применение пыток для получения признательных показаний, был и академик юрист дипломат А.Я. Вышинский (1883 – 1954), который в 1933 – 1939 г. занимал пост заместителя генерального прокурора, генерального прокурора СССР и выступал обвинителем по сфабрикованным уголовным делам против оппозиции [1. стр. 264]. А.Я. Вышинский называл признание обвиняемого «царицей» доказательств.

Современность

В соответствии со статьей 76 пункт «f» УК РМ 2002 г. признание вины и сейчас является обстоятельством, смягчающим ответственность. Без признания вины трудно раскрыть некоторые преступления, скажем, обнаружить закопанный, сожженный труп, спрятанное оружие, наркотики, другие вещественные доказательства, документы. Статья 78 УК РМ предусматривает возможность сокращения наказания при наличии смягчающих обстоятельств, в том числе и при признании обвиняемым, подсудимым своей вины. Статья 80 УК РМ регламентирует применение наказания в случае заключения соглашения о признании вины. Подобной нормы нет в УК России и в УК Украины.

Как видим, законодатель Республик Молдова и сейчас придает большое значение признанию обвиняемым своей вины.

Как мы ранее отмечали, по делам о врачебных преступлениях виновные, как правило, не признают своей вины, на предварительном следствии не задерживаются и не арестовываются, несмотря на тяжесть последствий совершенных преступлений, приговариваются к мягким мерам уголовного наказания, без лишения права практиковать профессиональную деятельность.

Следственно-судебная практика по этой категории дел показывает, что в настоящее время «царицей» доказательств по делам о врачебных преступлениях является заключение судебно-медицинской экспертизы, которой следователи (офицеры уголовного преследования), прокуроры, судьи слепо доверяют, из-за своей слабой осведомленности в медицине.

Потерпевшие по этим делам, их родственники соглашаются с чувством обреченности с необоснованным прекращением уголовных дел, не пользуются своим правом обжалования этих постановлений во все судебные инстанции Республики Молдова, вплоть до Европейского суда по правам человека. Для непосвященных сообщаем адрес этого суда. (European Court of Human Rights Cur européenne des Droits de l'Homme F – 67075 Strasbourg Cedex).

Жалоба пишется на румынском, русском, других языках, также и обратный адрес. Письмо отправляется заказное, с заказным уведомлением о вручении.

Некоторые недобросовестные адвокаты в нашей республике утверждали, что ЕСПЧ не рассматривает дела о врачебных преступлениях, что не соответствует действительности.

Вот несколько примеров.

27 сентября 2007 г. прокурор сектора Центру г. Кишинёва прекратил уголовное дело по факту гибели пациента О.М. Было установлено, что врач Л.К. 3 февраля 2007 г. сделал пациенту обезболивающий укол с неизвестным лекарством, вследствие чего потерпевший погиб. Налицо преступная халатность врача, имевшая следствием гибель пациента. Ни прокурор, ни следователь никаких следственных действий по изобличению виновного не провели, а обосновали свое решение на заключение судебно-медицинской экспертизы, которая, как и во многих других аналогичных случаях вынесла свой вердикт «пациент погиб, но врач не виновен» (Уголовное дело № 2007010135 возбуждено 12 февраля 2007 г., прекращено 27 сентября 2009 г.). Для оправдания врача судебные медики **к основной причине гибели пациента** – укол лидокаином – присоединяют все болезни пациента, чуть ли с самого рождения, а следствие выдают за причину. Предварительное тестирование пациента на переносимость неизвестного лекарства (лидокаина) не проводилось, что могло спасти ему жизнь.

Во многих случаях делается вывод: причина гибели пациента – сердечно-сосудистая, легочная недостаточность, ишемическая болезнь сердца, кровоизлияния в мозг и другие. То есть называются причины смерти, которые известны и людям без медицинского образования, а главная, основная причина гибели пациента путем несложной логической операции исключается из причинного ряда, и делается необоснованный вывод об отсутствии причинной связи между действием и последствием.

И еще. В своих необъективных заключениях судебно-медицинские эксперты часто ссылаются и на данные научной медицинской литературы, без указания источника, автора. И что же утверждается в этой литературе, и в какой степени это относится к данному конкретному делу. То есть ссылаются на анонимные источники, не имеющие никакой доказательственной силы. (Уголовное дело № 2008018067 возбужденное прокуратурой сектора Центру г. Кишинёва 3 июля 2008 г. по факту гибели ребенка П.П. Прекращено 14 мая 2010 г.).

Уголовное дело № 2008420615 было возбуждено полицией сектора Ботаника г. Кишинёва по факту гибели пациента Р.О. во время получения капельницы в больнице «Строитель» 16 мая 2008 г. Было установлено, что 12 мая 2008 г., во время получения капельницы в больнице «Строитель», Р.О. погибла. Следователь (офицер уголовного преследования) на место происшествия не выехал, содержимое капельницы и медицинскую документацию не изъяс, содержимое капельницы не было исследовано, перед экспертами не был поставлен вопрос, в какой степени вводимые лекарства привели к немедленному наступлению смерти пациентки, явились ли они причиной включения других болезней пациентки, приведших к ее внезапной смерти.

И здесь «царицей» доказательств невиновности врачей явилось поверхностное заключение судебно-медицинских экспертов, не исследовавших основную причину гибели пациентки, содержимое капельницы, предварительное тестирование вводимых лекарств, имелись ли у пациентки противопоказания к их приёму, правильность их назначения и другие важные вопросы.

Оправдывая нарушения правил и методов оказания медицинской помощи с тяжкими последствиями Министерство здравоохранения заранее предупреждает, что любая, самая несложная процедура, может дать осложнения и привести к гибели пациента.

Уголовное дело № 2006428079 прекращено прокуратурой сектора Ботаника г.

Кишинёва 29 ноября 2007 г. за отсутствием события преступления. Дело было возбуждено 30 сентября 2006 г. Было установлено, что пациентка Б.Т., 1984 г. рождения (22 года) 29 сентября поступила в больницу № 1 по ул. Мелестиу, 20 г. Кишинёва, где и погибла. Обстоятельства дела изложены поверхностно, не указано, в связи с чем поступила, время поступления, время смерти, какая помощь была оказана. Заключение СМЭ: пациентка погибла от миокардита, как осложнение от поли-органической инфекции **неизвестного происхождения**. То есть причина гибели точно не установлена.

Итак, пациенты погибают в результате проведения медицинских манипуляций, судебно-медицинская экспертиза произвольно исключает эти манипуляции из причинной связи, для оправдания врачей прибегают к запутанной медицинской фразеологии, в которой следователи, прокуроры ничего не понимают, но легко с ними соглашаются. Все изложенное подтверждает необходимость выведения СМЭ из подчинения Министерства здравоохранения.

Сноски:

1. Баринов Е.Х. с соавторами, *Исторические аспекты ответственности медицинских работников за профессиональные правонарушения в первой половине XX столетия*.
2. «Правовое обеспечение профессиональной деятельности среднего медицинского персонала», Сборник научных статей, Санкт-Петербург, 22-23 июня 2010 г. Редактор член-корр. РАМН, профессор Ю.Д. Сергеев. с. 42-49.
3. Гусев А.Д., *Врачебные ошибки и врачебные преступления*, Казань, 1935 г.
4. Баринов Е.Х. с соавторами. *Указ. соч.*, с. 44-47.
5. *Советский энциклопедический словарь*, Москва, 1980, с. 264.

Dr. hab. Gheorghe GLADCHI,

secretar științific al CNAA, profesor universitar

Dr. Boris GLAVAN,

lector superior al Catedrei investigații operative

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

TEHNICI SPECIALE ÎMPOTRIVA CRIMINALITĂȚII – RISC ȘI COMPETENȚĂ

REZUMAT

Tehnicile speciale au un rol extrem de important în combaterea infracționalității, aplicarea acestora însă nu trebuie să aducă atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Aplicarea tehnicilor speciale este justificată în cazul în care există informații întemeiate despre implicarea unei persoane în comiterea de infracțiuni, iar rezultatele obținute cu ajutorul acestora pot fi puse la baza sentinței de condamnare dacă au fost administrate în conformitate cu cerințele legii și demonstrează faptul că intenția persoanei de a comite infracțiunea nu a fost indusă de agenții serviciilor speciale și totodată infracțiunea s-ar fi produs indiferent de implicarea acestora.

SUMMARY

Special techniques have an important role in combating crime, but their usage should not affect rights and fundamental freedoms. The usage of special techniques is justified if there is truthfull information about a person's involvement in crimes, and the results obtained with them can be used to sentence were administered in accordance with the requirements of law and test if about person's intention to commit the crime was not caused by the special agent's involvement and that the crime would have taken place regardless of their involvement.

Caracterul latent și dificultatea combaterii eficiente a unor genuri de infracțiuni ca traficul de ființe umane, crima organizată, corupția, traficul de droguri etc. sunt motive determinante pentru recurgerea la tehnici speciale împotriva acestora. Potrivit art.20 al Convenției Națiunilor Unite din 15 noiembrie 2000, fiecare stat parte ia măsurile necesare pentru a permite autorităților sale competente aplicarea livrării controlate, supravegherea electronică, infiltrarea precum și alte tehnici speciale contra criminalității transnaționale organizate, iar probele culese prin intermediul acestora să fie admisibile în fața instanțelor judecătorești. Legea R. Moldova cu privire la activitatea operativă de investigație, nr.45-XIII din 12.04.19994, de asemenea, prevede o serie întregă de măsuri ce ar putea fi aplicate împotriva infracționalității, fiind vorba despre experimentul operativ, marcarea cu substanțe chimice și alte substanțe, infiltrarea operativă, controlul transmiterii banilor și a altor valori materiale extorcate etc.

Din sursele media cunoaștem faptul că în cazul infracțiunilor indicate astfel de pro-

cedee tactice sunt aplicate frecvent. Nu în egală măsură însă presa reflectă și cazurile în care bănuiții, învinuiții și inculpații de săvârșirea acestor genuri de infracțiuni sunt achitați pe motiv că n-au fost respectate limitele tehnicilor speciale admise de legislație. Drept exemplu în acest sens este cazul primarului s.Vorniceni, r-nul Strășeni, Gheorghe Ionel, care prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău, susținută ulterior și de Curtea Supremă de Justiție, a fost achitat în privința învinuirii aduse de săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art.362¹ alin.(3) lit.a) și art.290 alin.(1) Cod penal, invocându-se temeiul că experimentul operativ organizat de ofițerii de poliție a fost o provocare [1].

Tot pe motiv de provocare Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție l-a achitat pe Anton Vasilțov de sub învinuirea adusă în baza art.217/1 alin.(3) lit.f) Cod penal [2].

Prin Decizia Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție Vitalie Maistrenco a fost restabilit în funcția de inspector al plutonului operativ-mobil „SUD” al batalionului republican de

patrulare rutieră al Direcției poliției rutiere a DGPOP a MAI RM pe motiv că operațiunile speciale desfășurate de reprezentanții inspectoratului securitate internă al MAI prin care s-a constatat actul de corupere pasivă din partea recurentului și în temeiul cărora a și fost destituit din funcția nominalizată a fost o provocare [3].

Lista unor astfel de cazuri nu se oprește aici și poate continua cu încă multe altele. Analiza acestora însă demonstrează faptul că nu există consecvență în aprecierea limitelor și respectiv a rezultatelor obținute cu ajutorul tehnicilor speciale, de obicei, serviciile operative dând acestora o apreciere mai largă, iar instanțele de judecată, cu preponderență Curtea de Apel și Curtea Supremă de Justiție – una mai îngustă. Remarcăm aici și faptul că achitarea persoanelor în temeiul depășirii limitelor tehnicilor speciale de către instanțele nivelului doi și trei nu este o legitate, sunt și cazuri când instanțele de fond sunt cele care apreciază probele acumulate în urma investigațiilor operative ca fiind ilegale, iar Curtea de Apel și Curtea Supremă de Justiție – ca fiind absolut legale [4].

În aceste condiții serviciile speciale, având misiunea contracarării criminalității, de multe ori riscă nu doar rezultatul muncii lor să nu fie admis ca probe în instanța de judecată, ci și ca acțiunile realizate să fie apreciate negativ, fiind totodată sancționate. Important de menționat este și faptul că legislația Republicii Moldova nu este suficient de clară în privința limitelor tehnicilor speciale și delimitarea acestora de acțiunile provocatoare.

Prin urmare, obiectivul prezentului studiu constă în identificarea criteriilor de demarcație dintre competența organelor de drept și riscurile la care se pot supune acestea în procesul aplicării tehnicilor speciale. Fără o organizare bună și eficientă a activității investigativ-operative nu se poate lupta împotriva criminalității. Cum să se distingă tehnicile speciale (de exemplu, achiziția de control, experimentul operativ) de provocare?

În plan teoretic se fac cercetări intense în privința soluționării reușite a subiectului vizat, însă până în prezent nu s-a ajuns la o

soluție unanim acceptată. Profesorul rus B.V. Volojenkin, specialist remarcabil în acest domeniu al dreptului penal, consideră că esența provocării constă în faptul că provocatorul însuși incită o altă persoană să comită o infracțiune în scopul demascării ei ulterioare sau în scop de șantaj. Referindu-se la problema corupției, dânsul susține că nu se va încadra în limitele tehnicilor speciale acțiunea de propunere a mitei unui funcționar cu scopul tragerii lui ulterioare la răspundere penală [5, p. 5].

Într-o altă viziune propunerea bunurilor necuvenite în scopul demascării și tragerii la răspundere penală a funcționarilor corupți este perfect legală și constituie principala metodă de combatere a corupției. A propune unui funcționar bunuri necuvenite încă nu înseamnă incitare la săvârșirea actului de corupție. Potrivit susținătorilor acestui concept, provocare se vor considera astfel de acțiuni ca aruncarea bunului material în biroul, masa funcționarului ca fiind mită [6, p. 80].

În viziunea noastră, această din urmă opinie este greu de acceptat, dat fiind faptul că se identifică noțiunile „falsificarea probelor” și „provocarea infracțiunii”.

În timp ce unii cercetători discută în privința conținutului noțiunii de provocare, alții încearcă să răspundă la întrebarea în ce măsură provocarea ar putea fi acceptată pentru demascarea potențialilor infractori. Astfel, există părerea că, în esență, tehnicile speciale includ în mod obligator elemente de provocare. Potrivit acestui concept, dezinformarea, minciuna și provocarea sunt elementele activității investigativ-operative fără de care ar fi imposibil de colectat informații necesare pentru descoperirea, cercetarea și prevenirea infracțiunilor. În susținerea acestei viziuni sunt înaintate și unele întrebări destul de rezonabile: „Cum, de pildă, un agent secret ar putea fi infiltrat într-o grupare criminală pentru a o prelucra fără minciună și dezinformare în ceea ce privește identitatea acestuia, intențiile sale? Cum un agent operativ ar putea obține de la bănuit sau de la complicității acestuia informații necesare, fără a ascunde adevăratul interes, fără a-și ascunde scopul?”. Potrivit acestei viziuni, este important să se facă delimitarea

dintre acțiunile provocatoare admise de legislație și cele care ar aduce atingere persoanei provocate [7].

Există opinia că acțiunile subiectului care transmite bunuri unui funcționar cu acordul acestuia, însă cu scopul de a-l demasca ulterior, trebuie calificate ca instigare la comiterea actului de corupere pasivă, respectiv – luare de mită. Totodată, potrivit acestei viziuni, astfel de acțiuni sunt admise din partea agenților operativi în limitele extremei necesități, pentru verificarea intențiilor criminale ale persoanelor întemeiat bănuite de apartenența la o grupare criminală organizată. Amenințarea securității publice, generată de fenomenul corupției, precum și imposibilitatea demascării și contracarării ei prin alte metode reprezintă justificarea experimentului operativ, în procesul căruia cel care exercită activitate investigativ-operativă, îndeplinește „rolul” de „instigator” [8, p. 27-28].

Împotriva acestei opinii s-a expus destul de argumentat profesorul B.V. Volojenkin, menționând că atribuirea unui conținut atât de larg „extremei necesități” nu este fundamentată legal și oferă posibilități nelimitate pentru abuz și samavolnicie, utilizării provocării precum și altor metode ilegale de luptă împotriva criminalității [9].

Unii cercetători și-au expus părerea precum că provocarea sub forma experimentului operativ trebuie să fie admisă chiar și în lipsa unei cereri din partea persoanei căreia i s-a extorcat sau i s-a propus bunuri necuvenite. Realizarea măsurilor de control în ceea ce privește verificarea corectitudinii funcționarilor publici, susțin ei, va servi principalul mijloc de igienă a demnitarilor de stat. Tot în acest context se propune lupta împotriva persoanelor predispuse să comită acte de corupție prin metoda propunerii bunurilor necuvenite ca mai apoi să apară în fața instanței de judecată în calitate de martor, iar acesta să fie însuși lucrătorul operativ care a desfășurat experimentul operativ. Declarațiile ofițerilor operativi în acest caz nu trebuie să fie discriminate din motiv că aceștia ar fi persoane interesate în proces [10, p. 47-52].

Considerăm că și în privința acestei vi-

ziuni profesorul B.V. Volojenkin are perfectă dreptate menționând că lupta împotriva corupției nu înseamnă lupta cu persoanele predispuse să comită astfel de acte, deoarece o persoană poate fi predispusă să comită o anumită infracțiune, însă ea ar putea să o evite dacă nu ar fi incitată, instigată de agenții serviciilor operative [9].

Într-adevăr, să propui unui funcționar bunuri necuvenite astfel încât să le accepte cu scopul demascării lui ulterioare nu este decât o „artă”, iscusință de a jongla cu slăbiciunile lui. Prin urmare, considerăm că în statul de drept nu-și au loc astfel de practici împotriva criminalității. Tehnicile speciale ar trebui să stabilească un control asupra proceselor criminale în derulare și nicidecum nu ar trebui să incite și cu atât mai mult să provoace săvârșirea de infracțiuni. În plus, practica creării artificiale a infracțiunilor și descoperirea lor ulterioară nu poate decât să dăuneze adevăratei lupte cu criminalitatea.

În contextul celor menționate se înscrie cu perfecțiune jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care, prin fiecare caz nou soluționat, își nuanțează același mesaj – investigarea activității infracționale cu aplicarea tehnicilor speciale este admisă doar în mod pasiv. În cauza Teixeira de Castro versus Portugalia, 9 iunie 1998, Curtea a analizat dacă activitatea celor doi ofițeri de poliție a depășit sau nu activitatea caracteristică unor agenți sub acoperire, reținând că aceștia au provocat comiterea faptei, neexistând nici un indiciu că aceasta ar fi fost comisă fără intervenția lor. Totodată, Curtea a mai reținut și faptul că operațiunea nu a fost ordonată și supravegheată de către un judecător, cazierul inculpatului era alb și nimic nu sugera că era tentat să se implice în traficul cu droguri, până când nu a fost abordat de către poliție; în plus, nu s-au găsit droguri la domiciliul reclamantului, iar instanțele naționale s-au bazat în hotărârile de condamnare pe declarațiile celor doi ofițeri de poliție.

Într-o altă cauză, Vanyan versus Rusia, 15 decembrie 2005, Curtea a constatat că în cazul în care crima ar fi fost provocată de acțiunile unor agenți sub acoperire și nimic nu

sugerează că ar fi fost comisă fără o intervenție, atunci aceste acțiuni nu mai sunt activitatea agentului și constituie instigare la comiterea unei infracțiuni. O astfel de intervenție și utilizarea ei în cadrul procedurilor penale poate duce la subminarea iremediabilă a principiului „echității procesului”. Condamnarea reclamantului s-a bazat pe probe obținute ca rezultat al operațiunii polițienești, neexistând nici o probă care să-l suspecteze pe reclamant ca traficant de droguri. S-a consemnat, de asemenea, că simplele susțineri în instanță ale poliției în sensul că au existat informații privind implicarea reclamantului în traficul de droguri care nici nu au fost verificate de instanță nu pot fi luate în considerare.

O cauză similară este *Khudobin versus Rusia*, 26 octombrie 2006, în care Curtea, de asemenea, a reținut că operațiunea poliției nu l-a vizat pe reclamant în calitate de traficant notoriu de droguri, ci a vizat orice persoană susceptibilă să accepte să procure heroina pentru informatoare, Curtea reamintind că este necesară o *procedură clară și previzibilă de autorizare a măsurilor de investigație și o formă de control* a acesteia, astfel încât să asigure buna-credință a autorităților.

În speță, operațiunea poliției a fost autorizată printr-o simplă decizie administrativă a organului care a realizat ulterior operațiunea, iar textul deciziei nu conținea decât câteva observații cu privire la motivele ce justificau cumpărarea fictivă de heroină.

O altă cauză este cea cu privire la condamnarea pentru infracțiunea de luare de mită comisă la instigarea poliției – *Ramanauskas versus Lituania*, hotărârea din 5 februarie 2008.

În acest caz, reclamantul care lucra în calitate de procuror este abordat prin intermediul unei cunoștințe de către A.Z. pe care nu-l cunoscuse anterior, acesta rugându-l să obțină achitarea unei persoane în schimbul sumei de 3000 de dolari SUA. Inițial, procurorul în cauză refuză acest serviciu, însă la insistențele repetate ale lui A.Z. a acceptat totuși cererea acestuia.

În realitate, A.Z. era ofițer al unui departament special de poliție anticorupție și

a acționat în baza autorizației de simulare a comportamentului infracțional și înmânarea sumei de bani reclamantului. Deși pledase vinovat, reclamantul a contestat procedura de simulare a comportamentului infracțional, invocând instigarea la acceptarea mitei.

În analiza verificării instigării invocate, Curtea a avut în vedere următoarele aspecte: organele de urmărire penală sunt cele care au sarcina de a dovedi inexistența vreunei instigări, cu excepția situației în care susținerile petentului sunt neverosimile; în absența unei asemenea dovezi, autoritățile judecătorești sunt obligate să analizeze aspectele de fapt ale cauzei și să ia măsurile necesare pentru a descoperi adevărul și pentru a stabili dacă a existat vreo instigare; nu există nici o probă care să indice că petentul ar fi săvârșit anterior vreo infracțiune, mai ales de corupție; toate întâlnirile dintre petiționar și A.Z. au avut loc din inițiativa lui A.Z., ceea ce conduce la concluzia că acțiunile au depășit nivelul cercetării pasive a unei activități infracționale; autoritățile nu pot fi exonerate de răspundere pentru acțiunile ofițerilor de poliție, pentru simplul motiv că ei au acționat în nume propriu, deși îndeplineau îndatoriri de serviciu și chiar prin procedura de autorizare a comportamentului simulat, autoritățile au legitimat *post factum* faza preliminară și s-au folosit de rezultatele ei; instanțele nu au analizat în mod serios susținerile petentului, motivele pentru care s-a recurs la simularea comportamentului infracțional, gradul de implicare al poliției, natura oricărei instigări sau presiuni; V.S. care a creat legătura între petent și A.Z. nu a fost deloc citat ca martor, neputând fi localizat, nu s-au stabilit nici motivele inițiativei personale a lui A.Z. în faza preliminară; nu există nici un indiciu că infracțiunea ar fi fost săvârșită fără această intervenție.

În consecință, a fost încălcat pct.1 al art.6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 14 noiembrie 1950, iar plângerea petentului referitoare la pct.3 lit.d) al art.6 din Convenție nu poate fi disociată de invocarea violării pct.1 al art.6, deoarece vizează un aspect al procedurilor pe care Curtea le-a apreciat deja ca fiind inechitabile.

Recent, în cauza Constantin și Stoian versus Romania, 29 septembrie 2009, *Curtea a dezvoltat conceptul de provocare (entrapment), distinct de folosirea legitimă a operațiunilor sub acoperire și a subliniat obligația instanțelor naționale de examinare atentă și minuțioasă a materialului din dosar în cazul în care inculpatul invocă instigarea din partea poliției. Curții îi revine rolul să examineze calitatea evaluării pretensei provocări făcută de instanțele naționale și să se asigure că acestea au protejat adecvat drepturile acuzatului, în special dreptul la o procedură contradictorie și la „egalitatea armelor”.*

Pentru a stabili dacă agenții sub acoperire s-au limitat la a „investiga activitatea infracțională într-un mod pur pasiv” sau a fost o provocare a poliției, în prezenta cauză, Curtea a luat în considerare faptul că nimic din trecutul reclamantilor nu sugera o predispoziție către traficul de droguri. Simplul fapt că unul dintre ei fusese condamnat pentru consum de droguri nu poate schimba concluzia Curții. Curtea reține că procurorul nu a furnizat detalii și nu s-a referit la nici un mijloc de probă obiectiv privind comportamentul pretins nelegal al reclamantilor în rezoluția de începere a urmăririi penale. În plus, nici în posesia primului reclamant și nici în locuința celui de-al doilea nu a fost găsită heroina.

Într-o cauză și mai recentă, Bulfinsky versus Romania, la 1 iunie 2010, Curtea a condamnat neîndeplinirea de către instanțele naționale a obligației de investigare a apărării reclamantului privind existența unei provocări a poliției. Neaudierea agenților sub acoperire ori a colaboratorului căruia reclamantul afirmă că îi aparțineau drogurile, precum și faptul că instanțele au preferat să ia în considerare o mărturisire dată în fața poliției, ulterior retrasă la prima instanță (cu motivarea că nu se dovedise existența unei constrângeri la momentul mărturisirii), sunt elementele care au condus la constatarea încălcării caracterului echitabil al procesului.

Pentru a stabili dacă investigarea activității infracționale s-a desfășurat sau nu într-un mod pasiv, Curtea a luat în considerare următoarele:

– nu au existat indicii că reclamantul sau coaculpații au fost anterior implicați în traficul de droguri;

– nu existau indicii privind un eventual comportament infracțional, nelegal, al reclamantului înainte de evenimentele respective;

– nu au fost găsite droguri în posesia reclamantului ori în apartamentul acestuia.

Rezumând cele expuse, menționăm că tehnicile speciale au un rol extrem de important în combaterea infracționalității, aplicarea acestora însă nu trebuie să aducă atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Aplicarea tehnicilor speciale este justificată în cazul în care există informații întemeiate despre implicarea unei persoane în comiterea de infracțiuni, iar rezultatele obținute cu ajutorul acestora pot fi puse la baza sentinței de condamnare dacă au fost administrate în conformitate cu cerințele legii și demonstrează faptul că intenția persoanei de a comite infracțiunea nu a fost indusă de agenții serviciilor speciale și totodată infracțiunea s-ar fi produs indiferent de implicarea acestora.

De menționat că la o concluzie similară a ajuns și Curtea Supremă de Justiție a Federației Ruse după ce statul rus a fost condamnat la CEDO în cazul lui *Vanyan*, *interzicând admiterea ca probe a rezultatelor investigațiilor operative dacă acestea nu mărturisesc despre intenția învinutului de implicare în circulația ilegală a drogurilor, formată independent de activitatea agenților serviciilor operative, precum și despre realizarea de către persoana respectivă a tuturor acțiunilor de pregătire necesare pentru comiterea infracțiunii* [11].

După cea de a doua condamnare a Federației Ruse la CEDO, în cazul lui *Khudobin*, *legiuitorul rus, prin modificările aduse legii cu privire la activitatea operativă de investigații, a stabilit o limită clară a tehnicilor speciale admise legal, interzicându-le astfel organelor de drept, care desfășoară activitate investigativ-operativă, „incitarea, determinarea, îndemnarea în formă directă sau indirectă la săvârșirea acțiunilor infracționale”* [12].

Considerăm că o astfel de limită a tehnicilor speciale este absolut necesar să fie introdusă și în legislația națională înainte ca țara

noastră să fie condamnată la CEDO pentru provocare de infracțiuni. Mizăm pe faptul că legiuitorul nostru va lua act de această propunere, iar serviciile operative o vor accepta cu rațiune știind exact ce le este permis și care sunt limitele tehnicilor speciale, evitând astfel riscurile de încălcare a legii și de comitere de greșeli tactice care pot provoca eșecul operațiunii și, în consecință, neadmiterea materialelor obținute în calitate de probe.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosar nr.1ra-736/09.
2. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosar nr.1ra-664/10.
3. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosar nr.31r-685/08.
4. Arhiva Curții Supreme de Justiție. Dosar nr.4-1re-147/10.
5. Б.В. Волженкин, *Коррупция*, СПб., 1998. с. 5.
6. Г. Мишин, «Борьба со взяточничеством: некоторые направления совершенствования уголовной политики», în *Уголовное право*, 2000, № 3, с. 80.
7. В.П. Бахин, *Дезинформация и провокация как средство противодействия преступной деятельности* (<http://www.agentura.ru/library/deza/>).
8. Н. Егорова, «Провокация взятки либо коммерческого подкупа», în *Российская юстиция*, N 8, 1997, с. 27-28.
9. Б. Волженкин, *Допустима ли провокация как метод борьбы с коррупцией?* (<http://www.lawmix.ru/comm/6154/>).
10. И.А. Александрова, А. В. Шевелев, «К вопросу о пересмотре границы между провокаций взятки и оперативным экспериментом», în *Вестник МВД*, № 1, 2007, С. 47-52.
11. Постановление Пленума Верховного суда РФ №14 от 15 июня 2006 года.
12. Федеральный закон Российской Федерации от 24 июля 2007 г. N 211-ФЗ.

Айман Кудайбергеновна КУСАИНОВА,

кандидат юридических наук, доцент,

ведущий научный сотрудник НИИ правовых и сравнительных

исследований Карагандинского университета «Болашак», Республика Казахстан

ЧЛЕНЫ СЕМЬИ СОБСТВЕННИКА (НАНИМАТЕЛЯ) ЖИЛОГО ПОМЕЩЕНИЯ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

REZUMAT

Până la adoptarea Codului civil al Republicii Kazahstan, membrii familiei proprietarului (locatarului) erau identificați în baza unor hotărâri judecătorești. Prin urmare, relațiile acestora cu proprietarul (locatarul) aveau un rol aparte. Autorul ne vorbește despre importanța stabilirii statutului fiecărui membru al familiei locatarului, legătura acestora cu spațiul locativ și dreptul de folosință a proprietății.

SUMMARY

Until the adoption of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan, the family members of the owner (lessee) were identified on the basis of judgment. Therefore, their relations with the owner (lessee) had an important role. This article describes the importance of establishing the status of each member of the lessee family, their relations with housing and the right to use the property.

При рассмотрении вопроса о понятии и правовом статусе субъектов жилищных правоотношений особое внимание следует обратить на правовое положение членов семьи собственника (нанимателя). Как справедливо отмечает П. В. Алексий, признание членом семьи нанимателя имеет существенное значение для решения вопроса о праве на жилое помещение, суды обязаны глубоко и всесторонне исследовать их отношения с нанимателем и дать оценку установленным обстоятельствам с тем, чтобы не допустить нарушения прав лиц, обращающихся за судебной защитой [1, стр.94].

До принятия в 1964 году Гражданского кодекса КазССР отсутствовало законодательное определение «члены семьи нанимателя» и круга лиц, входящих в эту категорию. Судебная практика, сложившаяся на почве применения ранее действовавшего законодательства, при определении членов семьи нанимателя шла по следующему пути. В числе лиц, проживающих совместно с нанимателем, в качестве бесспорных членов его семьи признавались, во-первых,

супруг (супруга) нанимателя, и, во-вторых, лица, состоявшие на иждивении нанимателя, в частности его несовершеннолетние дети (в том числе дети, рожденные при фактических брачных отношениях, и в браке, признанном впоследствии недействительным) [2, стр.75]. Таким образом, к членам семьи нанимателя относились супруг нанимателя и его дети, которые при этом признавались таковыми судом, но не признавались ими законом. Кроме вышеназванных лиц судебная практика того времени членами семьи признавала и других лиц. Так, «если совместно проживающие с нанимателем лица не могли быть отнесены к членам его семьи по указанным основаниям, то они считались членами его семьи лишь при наличии признаков, характерных для семейных отношений. К этим признакам судебная практика относилась: 1) совместное ведение домашнего хозяйства; 2) взаимную материальную поддержку; 3) заботу друг о друге и т.д. При наличии таких признаков к членам семьи в исключительных случаях – с учетом обстоятельств каждого конкретного дела – относили и

тех лиц, которые не связаны родством» [2, стр.75]. Следовательно, ранее, до принятия ГК КазССР члены семьи нанимателя определялись при помощи решения суда о признания их таковыми. При этом большая роль отводилась фактическим отношениям как признаку семьи. Судебная практика исходила из того, что понятие семьи в жилищных правоотношениях не совпадает с понятием семьи по брачно-семейному законодательству. Членами семьи нанимателя признавались две различные категории лиц: установленные семейно-брачным законодательством граждане и состоящие в фактических семейных отношениях лица. Ряд авторов, опираясь на судебную практику, которая отличалась в тот период большим разнообразием, сделать вывод о том, что законодательно закрепить категорию «членов семьи» невозможно [3, стр.19]. В жилищном и семейном законодательстве параллельно существовало два определения семьи, что привело к возникновению проблемы исчерпывающего перечня членов семьи нанимателя, основанного на признаках семейственности согласно нормам семейного законодательства, а также существовала проблема идентичности понятий семьи и ее членов в семейном и жилищном законодательстве.

Позднее с принятием гражданских и жилищных кодексов впервые в нормативном порядке было дано определение члена семьи нанимателя, однако это определение не внесло в правоприменительную практику ясности, оставляя вопрос о том, кто относится к членам семьи нанимателя с самостоятельным правом на жилую площадь, одним из наиболее острых [4, стр.5]. Другие авторы считали, что принятое законодательство содержало исчерпывающий перечень лиц, которые наравне с основным квартиросъемщиком приобретали право на жилую площадь [5, стр.278-281; 68]. Иного мнения придерживался В. Ф. Чигир «поскольку в законе не содержится понятия членов семьи нанимателя жилого помещения, нормы ГК РСФСР и гражданских кодексов союзных республик

о них необходимо рассматривать лишь как упоминание о двух видах членов семьи» [6, стр.80].

Как было отмечено нами ранее, пользоваться жилым помещением помимо самого гражданина-собственника или нанимателя могут члены его семьи. В конкретных областях общественной жизни круг членов семьи (при одинаковом основном ядре) обрисовывается в законе различным образом. Семейным законодательством он ориентирован на воспитание детей, заботу о нетрудоспособных лицах; пенсионным – на социальное обеспечение членов семьи после смерти их кормильца; наследственным – на переход имущества умершего члена семьи к близким людям и т.д. Ю. Г. Басин, М. К. Сулейменов, Р. С. Тазутдинов писали, что жилищное законодательство отличается особенностями обрисовки круга членов семьи, исходя из собственной задачи - четко определить, кто из близких нанимателю лиц приобретает право постоянного проживания в предоставленном ему помещении [7, стр.116]. В настоящее время целью уточнения лиц, принадлежащих к членам семьи необходимо для того, чтобы выяснить, кто из этих лиц имеет право на проживание совместно с собственником жилого помещения и, кроме того, кто из них приобретет право наследования в случае смерти собственника жилого помещения. По мнению Ю. Г. Басина, М. К. Сулейменова, Р. С. Тазутдинова, все отмеченные выше различия весьма важны. В связи с этим нередко лицо, входящее в состав семьи по нормам семейного, пенсионного, наследственного права (имеющее право на алименты, на пенсию по случаю смерти кормильца, на получение наследства), жилищным законодательством может не признаваться членом семьи нанимателя. Напротив, бесспорный член семьи нанимателя, может не относиться к членам семьи по нормам семейного, пенсионного, наследственного права. Даже в границах жилищного законодательства представление о членах семьи может различаться [7, стр.116].

Кто же относится к членам семьи собственника жилого помещения? Членами семьи собственника жилища признаются постоянно совместно проживающие супруги и их дети. Родители супругов, а также дети, имеющие свои семьи и постоянно проживающие с собственником, могут быть признаны членами семьи собственника только по взаимному согласию. Членами семьи собственника жилища могут быть признаны в исключительных случаях и другие лица, если они постоянно проживают с собственником и ведут с ним общее хозяйство. Нетрудоспособные иждивенцы являются членами семьи собственника, если они постоянно проживают с собственником (ст. 21 Закона РК «О жилищных отношениях»).

Члены семьи собственника, проживающие совместно с ним в принадлежащем ему жилом помещении, имеют право пользоваться этим помещением наравне с собственником, если при их вселении не было оговорено иное. Законодательство в понятие член семьи собственника (нанимателя) вкладывает довольно широкое содержание с учетом специфики жилищных правоотношений: обладателями жилищных прав и обязанностей в качестве членов семьи могут быть не только родственники нанимателя, но и другие лица, совместно проживающие с ним.

Закон о жилищных отношениях содержит норму, в соответствии с которой предусмотрена возможность признания членами семьи собственника других лиц, нетрудоспособных иждивенцев, если они постоянно проживают с собственником и ведут с ним совместное общее хозяйство не менее пяти лет.

По мнению В. А. Пантелеенко, нет смысла в разделении членов семьи на две группы, он предлагал относить к членам семьи нанимателя лиц, постоянно с ним проживающих и ведущих общее хозяйство. Универсальность этой формулировки в том, что она обеспечивает защиту жилищных прав широкого круга лиц, а брак и родство в отрыве от других признаков для

жилищного правоотношения самодовлеющего значения не имеют. Термин «могут быть» не совсем точен, поскольку предполагает альтернативное решение вопроса даже при наличии таких признаков как совместное проживание и ведение общего хозяйства и не обеспечивает должной гарантии жилищных прав граждан [4, стр.8].

Разница в определении членами семьи собственника (нанимателя) жилого помещения двух этих групп в том, что первая категория супруг и дети считаются членами семьи в силу закона и для них совместное ведение хозяйства с собственником (нанимателем) необязательно. Другие перечисленные в законе лица могут быть признаны членами семьи собственника (нанимателя) жилого помещения по взаимному согласию (если речь идет о родителях супругов и детях, имеющих свои семьи), либо по решению суда и лишь в том случае, если они помимо прочих условий ведут с ним общее хозяйство не менее пяти лет. В данном случае речь идет о типичной процессуально-правовой особенности, когда прочие родственники, иждивенцы собственника (нанимателя) жилого помещения и другие лица не предполагаются членами семьи нанимателя, но могут в конкретном случае быть признаны таковыми по решению суда, если докажут, что не только совместно проживали с собственником (нанимателем), но и вели с ним общее хозяйство, т.е. при условии установления той лично-имущественной связи, которая является наиболее характерной для обычного понимания семьи.

Обратимся к определению нетрудоспособный иждивенец. В определении содержания нетрудоспособности мнения ученых разделились на две группы: одни к нетрудоспособным относят лиц, не достигших 16 лет (учащихся – 18 лет), женщин, достигших 55 лет; мужчин – 60 лет, а также инвалидов I, II и III групп, в том числе инвалидов с детства [8, стр.182]. Другие нетрудоспособными признают граждан до 16 лет (учащихся до 18 лет), инвалидов I и II групп и достигших пенсионного воз-

раста [9, стр.75]. Последнее мнение основывается на том, что инвалиды III группы признаются ограниченно трудоспособными. Это представляется не совсем верным применительно к жилищным отношениям. В жилищном праве категория «нетрудоспособный» применяется обязательно в совокупности с понятием «иждивенец» в связи с чем в силу смысла этого определения инвалиды III группы также должны включаться в категорию нетрудоспособных иждивенцев собственника (нанимателя) жилого помещения. Нетрудоспособность определяется согласно пенсионному законодательству либо по возрасту, либо по состоянию здоровья.

Ю. Г. Басин, М. К. Сулейменов, Р. С. Тазутдинов под иждивенцами понимают граждан, для которых материальная помощь нанимателя является основным источником средств существования. Могут быть и другие источники (материальная поддержка родственников, пенсия, стипендия, имущество, перешедшее по наследству и т.п.), но они носят дополнительный характер [7, стр.117]. Аналогичного мнения придерживается и В. Ф. Маслов, он пишет: под иждивенцем понимается лицо, основной источник существования которого составляет постоянная материальная помощь нанимателя, при этом иждивенцы могут иметь и другой, но дополнительный источник доходов – пенсии, алименты, стипендии и т.д. [9, стр.54]. Так же считает и А. Е. Мушкин, отмечая, что членами семьи нанимателя признаются нетрудоспособные лица, как состоящие на полном содержании нанимателя, так и получающие от него помощь, которая является для них основным и постоянным источником существования. Получение незначительных собственных средств в виде небольшой пенсии или стипендии не препятствует признанию иждивенчества такого лица [10, стр.30].

Так как такие члены семьи как нетрудоспособные иждивенцы могут престать быть таковыми в силу изменения физического состояния, обоснованным представ-

ляется мнение Р. П. Мананковой о том, что допущение признания нетрудоспособных иждивенцев членами семьи нанимателя является ни чем иным, как правовой фикцией, поскольку они фактически могут быть приравнены к членам семьи нанимателя и сделать это можно изложив норму права так: «Нетрудоспособные иждивенцы приравниваются к членам семьи нанимателя, если проживают совместно с нанимателем и ведут с ним общее хозяйство» [11, стр.29]. Подобного мнения придерживаются и другие авторы. Так, например, А. Е. Мушкин отмечает «в основном иждивенцами нанимателя бывают его родственники. Но жилищное законодательство отнюдь не требует родственных отношений. Обязательные условия для признания нетрудоспособных иждивенцев нанимателя членами его семьи – это совместное проживание и ведение с ним общего хозяйства» [10, стр.30]. Под ведением общего хозяйства не может пониматься чисто материальное соучастие в семейных расходах, в создании семейного бюджета и имущества. Условием признания всех без исключения иждивенцев членами семьи съемщика закон требует как постоянное иждивение, так и совместное ведение хозяйства. Однако вряд ли такое требование можно предъявить к малолетним гражданам. Для них требование обязательности участия в общем хозяйстве просто не уместно [9, стр.54]. Противниками этого мнения являются Ю. Г. Басин, М. К. Сулейменов, Р. С. Тазутдинов, они отмечают, что для этой категории лиц не требуется ни родственной близости, ни супружества, ни ведения общего хозяйства [7, стр.117]. Данное положение нашло свое отражение в современном казахстанском жилищном законодательстве, в частности, в п.2 ст. 21 закреплено: «Нетрудоспособные иждивенцы являются членами семьи собственника, если они постоянно проживают с собственником».

Таким образом, установление статуса члена семьи, вопрос о необходимости и обоснованности его существования в

существующих жилищных отношениях и формулировка данной дефиниции представляется довольно актуальной и заслуживающей исследования.

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Жилищное право: учебник для студентов, обучающихся по специальности 021100 «Юриспруденция»* / П.В. Алексий, Н.Д. Эриашвили, И.А. Еремичев и др.; Под ред. проф. И. А. Еремичева, проф. П.В. Алексия. 3-е изд., перераб. и доп. М., ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2006.
2. Толстой Ю.К., *Советское жилищное право*, Л., 1983.
3. Корнеев С., *Круг лиц, имеющих самостоятельное право на пользование жилым помещением* // Социалистическая законность, № 7, 1956.
4. Пантелеенко В.А., *Гражданско-правовое положение членов семьи титульных пользователей жилого помещения*. Автореф. ...дисс. Канд. юрид. наук, Саратов, 1982
5. Иоффе О. С., Толстой Ю.К., *Новый гражданский кодекс РСФСР*, М., 1966.
6. Чигир В.Ф., *Советское жилищное право*, Минск, 1964.
7. *Комментарий к Жилищному кодексу Казахской ССР*, Ю.Г. Басин, М.К. Сулейменов, Р.С. Тазутдинов, под ред. Ю.Г.Басина, Алма-Ата, 1987.
8. *Жилищные права и обязанности*, М., 1991.
9. Маслов В.Ф., *Защита жилищных прав граждан*, Харьков, 1970.
10. Мушкин А.Е., *Жилищные права и обязанности*, Л., 1973.
11. Мананкова Р.П., *Правовые проблемы членства в семье*, Томск, 1985.

Dr. Iurie LARII,
 prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
 conferențiar universitar
Anca-Iulia STOIAN,
 doctorand

REGIMUL DE SANȚIONARE AL INFRAȚIUNII CONTINUATE (PRELUNGITE)

SUMMARY

The problem of establishing and penalty to the perpetrator who committed multiple identical omissions actions under the rule of a single criminal resolution taking into account that for none of them have been sentenced, is one of the most sensitive issues of criminal law. Based on comparative analysis can determine the existence of criminal laws prescribe by rules concise and well completed, models and special rules of individualization of punishment for the offense continued (extended).

Problema stabilirii și aplicării pedepsei față de făptuitorul care a comis mai multe acțiuni-inacțiuni identice sub imperiul unei singure rezoluții criminale, ținând seama de faptul că pentru nici una din ele nu a fost condamnat definitiv, constituie una dintre cele mai sensibile probleme ale dreptului penal.

Pe baza studiului comparat se poate constata existența unor legislații penale care prescriu, prin norme concise și bine definite, modele și reguli speciale de individualizare a pedepsei penale pentru infracțiunea continuată (prelungită).

La instituirea unui tratament special de pedepsire al infracțiunii continuate se i-a în considerație împrejurarea după care repetarea în timp a aceiași acțiuni conferă ansamblului faptic o gravitate sporită față de săvârșirea unei infracțiuni în formă simplă, aspect care trebuie să se reflecte în sancționarea acestei categorii de unitate infracțională.

Astfel, infracțiunea continuată este apreciată în calitate de stare care agravează răspunderea penală. În acest mod, reglementarea infracțiunii continuate își găsește finalitatea în crearea unui cadru special ce ar viza aplicarea unui tratament sancționator persoanei care perseverează în conduita antisocială, comițând două sau mai multe infracțiuni identice, sub imperiul unei singure intenții delictuoase.

Spre exemplu, infracțiunea continuată este tratată în legislația penală germană ca o

unitate legală de infracțiune menită să înlăture aplicarea regulilor concursului de infracțiuni. Potrivit §52 alin. (1) C. pen. al Germaniei: „Dacă prin una și aceeași faptă sunt încălcate mai multe norme sau una și aceeași normă este încălcată de mai multe ori, se va aplica o singură pedeapsă” [1].

Putem lesne sesiza că legislația penală germană existentă în materie stipulează unul și același regim de sancționare aplicabil pentru concursul ideal de infracțiuni, infracțiunea repetată și infracțiunea continuată (prelungită).

Un regim de sancționare distinct pentru infracțiunea continuată (prelungită) este prevăzut în art. 74 din C. pen. spaniol. Regula generală de sancționare a acestui tip de unitate legală infracțională este consacrat la art. 74 alin. (1) C. pen., potrivit căruia autorul delictului urmează să fie sancționat cu pedeapsă pentru acțiunile mai grave, sancțiuni care se va aplica în raport cu limita superioară a pedepsei, putând să coboare până la jumătatea inferioară a pedepsei [2].

Reguli speciale de pedepsire sunt stabilite în privința infracțiunilor continuate săvârșite împotriva patrimoniului. Astfel, conform art. 74 alin. (2) C. pen. spaniol pentru faptele săvârșite contra patrimoniului pedeapsa se aplică prin luarea în considerație a pagubei totale cauzate.

În această situație judecătorul sau tribunalul va putea aplica, motivat, pedeapsa

superioară cu unul sau două grade, extinzând pedeapsa după cum apreciază că fapta este de o notorie gravitate și a adus prejudicii mai multor persoane [2].

Potrivit art. 74 alin. (3) C.pen. spaniol, regulile menționate la alin. (1) și (2) nu devin aplicabile în privința infracțiunilor care atențază la valori sociale cu caracter personal (în afară de infracțiunile contra onoarei și inviolabilității sexuale). În acest caz, la aplicarea pedepsei se va ține seama de condițiile obiective în care s-a comis fapta și perceptul încălcat pentru a considera dacă există sau nu continuitatea delictuoasă [2].

Legislația penală română face parte din categoria legislațiilor care determină un regim sancționator aplicabil infracțiunii continuate. În acest context, V. Dongoroz, pe drept cuvânt afirmă: „Având în vedere gradul de pericol social mai accentuat al acestei forme de infracțiune, în comparație cu forma simplă a acesteia săvârșite printr-o singură acțiune sau inacțiune, legea a prevăzut posibilitatea aplicării unei pedepse mai severe în cazul infracțiunii continuate, chiar în lipsa unor circumstanțe agravante” [3, p.264].

Este relevantă și aserțiunea lui V. Rămuoreanu, potrivit căruia pericolul social pe care îl prezintă o faptă singulară este evident mai redus ca pericolul social pe care îl prezintă aceeași faptă, săvârșită în mod repetat, chiar dacă repetarea a avut loc ca urmare a aceleiași rezoluții; sancțiunea pentru infracțiunea continuată nu se poate opri la cea a infracțiunii de bază (care se repetă), ci trebuie să se treacă la una mai severă [4, p.324].

Alți autori români, V. Papadopol și D. Pavel, susțin că potrivit concepției Codului penal român, săvârșirea în mod continuat a unei infracțiuni constituie *o cauză legală de agravare a pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea simplă* [5, p.178].

Potrivit art. 42 C. pen. român: „Infracțiunea continuată se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, la care se poate adăuga un spor, potrivit dispozițiilor art. 34 sau, după caz, art. 40¹ alin. (1)” [6].

Principiul care stă la baza acestei norme este că în cazul infracțiunii continuate se

poate aplica o pedeapsă până la maximul ei special, instanța având posibilitatea de a spori pedeapsa peste acest maxim, potrivit dispozițiilor cuprinse în art. 34 C. pen.

Din textul de lege se poate deduce ideea după care tratamentul penal specific infracțiunii continuate se realizează cu ajutorul a două elemente: pedeapsa de bază și sporul legal.

Sporul general de pedeapsă este prevăzut la art. 34 C. pen. român, care, în esență, stabilește regulile de aplicare a pedepsei în cazul concursului de infracțiuni săvârșit de persoane fizice.

Potrivit textului de lege, în cazul concursului de infracțiuni, se stabilește pedeapsa pentru fiecare infracțiune în parte, iar dintre acestea se aplica pedeapsa, după cum urmează:

a) când s-a stabilit o pedeapsă cu detențiune pe viață și una sau mai multe pedepse cu închisoare ori cu amendă, se aplica pedeapsa detențiunii pe viață;

b) când s-au stabilit numai pedepse cu închisoare, se aplică pedeapsa cea mai grea, care poate fi sporită până la maximul ei special, iar când acest maxim nu este îndestulător, se poate adăuga un spor de până la 5 ani;

c) când s-au stabilit numai amenzi, se aplică pedeapsa cea mai mare, care poate fi sporită până la maximul ei special, iar dacă acest maxim nu este îndestulător, se poate adăuga un spor de până la jumătate din acel maxim;

d) când s-a stabilit o pedeapsă cu închisoare și o pedeapsă cu amendă, se aplica pedeapsa închisorii, la care se poate adăuga amenda, în totul sau în parte;

e) când s-au stabilit mai multe pedepse cu închisoare și mai multe pedepse cu amendă, se aplica pedeapsa închisorii, potrivit dispoziției de la lit. b), la care se poate adăuga amenda, potrivit dispoziției de la lit. c) [6].

Situația descrisă la art.34 lit. a) C. pen. român nu devine funcționabilă pentru sancționarea infracțiunii continuate, întrucât pedeapsa detențiunii pe viață poate fi aplicată doar atunci când articolul din Partea specială a Codului penal, care o incriminează infracțiunea continuată, prevede în calitate de sancțiune detențiunea pe viață.

Astfel, putem concluziona că sporul-

riile de pedeapsă aplicabile de către instanța de judecată pentru infracțiunea continuată comisă de către persoana fizică le constituie: maximum 5 ani, atunci când fapta este sancționată cu pedeapsa închisorii; 1/2 din maximumul pedepsei amenzii, atunci când instanța de judecată, reieșind din sancțiunea articolului, prevede o asemenea pedeapsă.

La art. 40¹ C. pen. român sunt prescrise regulile de stabilire a pedepsei pentru concursul de infracțiuni săvârșit de o persoană juridică, însă care prin extindere, reieșind din dispozițiile art. 34, pot fi aplicate și la sancționarea infracțiunii continuate comisă de către o persoană juridică.

Astfel, potrivit textului de lege al art. 40¹ C. pen., teza a I-a: „În caz de concurs de infracțiuni săvârșite de persoana juridică, se stabilește pedeapsa amenzii pentru fiecare infracțiune în parte și se aplică amenda cea mai mare, care poate fi sporită până la maximumul special prevăzut în art. 71¹ alin. (2) sau (3), iar dacă acest maxim nu este îndestulător, se poate adăuga un spor de până la o treime din acel maxim” [6].

Sporurile de pedeapsă aplicabile de către instanța de judecată pentru infracțiunea continuată comisă de către persoana juridică sunt: maximumul special prevăzut de art. art. 71¹ alin. (2) sau (3) C. pen. român, adică 600.000 lei și, respectiv, 900.000 lei, și sporul de 1/3 atunci când acest maxim nu este îndestulător [6].

Regimul sancționator al concursului de infracțiuni urmează a fi delimitat de cel de pedepsire al concursului de infracțiuni.

Potrivit reglementărilor destinate sancționării concursului de infracțiuni, care sunt în vigoare la moment în legislația română, la determinarea pedepsei pentru concursul de infracțiuni instanța de judecată urmează să stabilească pentru început pedeapsa pentru fiecare infracțiune în parte, făcând abstracție de la infracțiunile concurente, ținând seama de criteriile generale privind individualizarea pedepselor prevăzute la art. 72 C. pen.

De fapt, individualizarea și stabilirea pedepsei pentru fiecare infracțiune concurentă în parte constituie prima etapă a aplicării pedepsei în cazul concursului de infracțiuni. Acest lucru rezultă din conținutul art. 34 C.

pen., potrivit căruia „în caz de concurs de infracțiuni, se stabilește pedeapsa pentru fiecare infracțiune în parte, iar dintre acestea se aplică pedeapsa după cum urmează...”. În doctrină s-a menționat, pe bună dreptate, că în textul de lege se face deosebirea între *operațiunea de stabilire* a pedepsei faptelor în concurs și aceea de *aplicare* a pedepsei colective sau rezultante, pe care o va executa infractorul și care reprezintă sancțiunea întregului ansamblu de fapte concurente [6].

La această etapă are loc individualizarea pedepsei pentru fiecare infracțiune în parte, etapă în care fiecare faptă trebuie privită și apreciată izolat de celelalte, instanța conformându-se criteriilor de stabilire a pedepsei prevăzute în art. 72 C. pen. Criteriile generale de individualizare a răspunderii penale sunt: *dispozițiile Părții generale ale Codului penal, limitele de pedeapsă fixate în Partea specială, gradul de pericol social al faptei săvârșite, persoana infractorului și împrejurările care agravează sau atenuează răspunderea penală* (art. 72 C. pen. al României).

A doua etapă a procesului de sancționare a concursului o constituie individualizarea pedepsei pentru ansamblul de fapte concurente. În această etapă, instanța va avea ca punct de plecare pedepsele stabilite anterior pentru faptele concurente, dintre care va alege pe cea mai gravă și, în funcție de numărul, natura și gravitatea infracțiunilor, va putea dispune aplicarea sporului, care, potrivit reglementării în vigoare, se face în două trepte. Pedeapsa cea mai gravă de la care se pornește în stabilirea pedepsei pentru întreg concursul de infracțiuni poartă denumirea de pedeapsă de bază. Pedeapsa aplicată concursului pe care o va executa infractorul, care poate fi pedeapsa de bază cu sau fără spor, a fost denumită în literatura de specialitate pedeapsă **colectivă, globală, comună** sau **rezultantă** (ultima denumire fiind uzitată numai când la pedeapsa de bază s-a adăugat un spor) [7, p.617].

Regimului sancționator ce particularizează aplicarea pedepsei pentru infracțiunea continuată constă în aceea pedeapsă care nu se aplică în doi timpi, ca la concursul de infracțiuni, ci într-un singur timp.

Se impune concluzia că în cazul infrac-

țiunii continuate, pedeapsa nu se aplică în doi timpi, fixându-se mai întâi o pedeapsă între minimul special și maximul special, prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită și adăugându-se apoi un spor la această pedeapsă, ci într-un singur timp, stabilindu-se de la început o pedeapsă unică în care se include și sporul [8, p.72].

În mod concret, instanța de judecată va determina mai întâi pedeapsa de bază, prin raportare fie la forma tipică a infracțiunii, fie la una din formele ei calificate. Ulterior, în raport cu pericolul social al întregii activități infracționale, va aprecia dacă este cazul să aplice o pedeapsă între limita minimă și limita maximă a pedepsei de bază, apropiindu-se mai mult sau mai puțin de maximul ei special. În final, dacă nici maximul special nu este îndestulător, instanța va depăși acest maxim, în limitele sporului menționat la art. 34 C. pen. român.

Un alt concept de individualizare al pedepsei penale pentru infracțiunea continuată este consacrată la art. 36 alin. (1) din noul C. pen. român din 17.07.2010, care, deși nu este în vigoare până la moment, totuși aduce pe plan normativ o inovație legislativă în materia analizată. Potrivit textului de lege: „Infracțiunea continuată se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, al cărei maxim se poate majora cu cel mult 3 ani în cazul pedepsei închisorii, respectiv cu cel mult o treime în cazul pedepsei amenzii” [6].

În viziunea noastră, regimul sancționator instituit în noul Cod penal al României, poate fi considerat mai evoluat decât cel consacrat în legislația penală în vigoare. Pe de o parte, pe baza noilor reglementări care se cer a fi puse pe rol, sub aspectul regimului de sancționare se face o distincție netă dintre pericolozitatea concursul de infracțiuni și infracțiunea continuată, primul, după cum este și firesc, fiind sancționat mai aspru decât infracțiunea continuată. Pe de altă parte, o asemenea soluție legislativă corespunde mai pe deplin actualilor tendințe de modernizare a legislației penale, orientate spre umanizarea efectelor pe care le produce legea penală.

O altă problemă care se cere a fi examinată în conjunctura prezentelor relații este

legată de recalcularea pedepsei pentru infracțiunea continuată prevăzută în legislația penală română. Practica judiciară relevă situații în care autorul unei infracțiuni continuate să fie judecat și condamnat definitiv numai pentru o parte din acțiunile-inacțiunile componente, necunoscându-se la moment că el a săvârșit și alte acțiuni sau inacțiuni similare, ulterior însă descoperindu-se și existența acestora.

În doctrină se susține că dat fiind faptul că toate aceste acțiuni alcătuiesc o unitate, este normal ca sancțiunea inițială, aferentă unui fragmentar al activității infracționale, să fie înlăturată și ca pentru ansamblul acțiunilor-inacțiunilor săvârșite să se pronunțe o singură pedeapsă, corespunzătoare conținutului concret și gradului de pericol social al infracțiunii continuate [5, p.181].

Prin urmare, potrivit art. 43 C. pen. în vigoare al României : „Dacă infractorul condamnat definitiv pentru o infracțiune continuată sau complexă este judecat ulterior și pentru alte acțiuni sau inacțiuni care intră în conținutul aceleiași infracțiuni, ținându-se seama de infracțiunea săvârșită în întregul ei, se stabilește o pedeapsă corespunzătoare, care nu poate fi mai ușoară decât cea pronunțată anterior” [6].

Aceiași soluție este preluată și în noul Cod penal din 2009, fiind consacrată la art. 37 [9].

Ne solidarizăm cu opinia distinsului profesor V. Dongoroz: „În acest caz, deși din punct de vedere al calificării juridice avem o singură infracțiune, nu se poate spune că prin noua judecată s-ar încălca principiul procesual *non bis in idem*, deoarece prin această nouă judecată nu se urmărește pedepsirea din nou, pentru a doua oară a faptei anterior judecată definitiv, ci realizarea unei sancțiuni unice corespunzătoare întregului conținut concret al acestei fapte” [3, p. 266].

Deopotrivă, autorul C. Bulai susține că acest mod de a proceda este impus atât de principiul legalității, care cere ca pentru o infracțiune să se pronunțe o singură hotărâre, cât și de principiul individualizării pedepsei, care obligă ca la stabilirea sancțiunii să se țină seama de întreaga activitate ce alcătuiește infracțiunea” [10, p. 37-38].

Se poate concluziona că la aplicarea art. 43 C. pen. român, infractorul nu este tras la răspundere penală de două ori pentru aceeași faptă, ci se completează o judecată anterioară pentru a se constata judecătorește acele acțiuni sau inacțiuni care nu au fost cunoscute cu ocazia primei judecăți și pentru a se rectifica pedeapsa în raport cu aceste acțiuni, descoperite ulterior.

Procedând la individualizarea pedepsei pentru întreaga infracțiune, instanța de judecată poate să aplice:

- o pedeapsă mai grea decât cea stabilită anterior pentru o parte din acțiunile-inacțiunile componente;

- o pedeapsă egală celei anterioare, dacă prin numărul și importanța lor, acțiunile-inacțiunile descoperite ulterior nu sunt de natură să modifice în mod sensibil gradul de pericol social al infracțiunii și al infractorului.

Din prevederile art. 43 C. pen. român reiese că la recalcularea pedepsei penale instanța de judecată este îngrădită de o singură prohibiție, în sensul că nu poate aplica o pedeapsă mai ușoară decât cea pronunțată anterior. De la această prohibiție, însă, poate fi identificată o situație de excepție și anume atunci când la etapa recalculării pedepsei a intrat în vigoare o nouă lege penală care este mai favorabilă pentru făptuitor, în sensul că prevede o pedeapsă penală mai blândă.

Cu referire la legislația penală a Republicii Moldova, este de menționat că pentru infracțiunea prelungită nu se instituie un regim special de sancționare sau de individualizare a răspunderii penale, care ar excepta de la criteriile generale de individualizare a pedepsei.

Prin *criterii generale de individualizare a pedepsei* se înțeleg cerințele (regulile) stabilite de lege, de care este obligată să se conducă instanța de judecată la aplicarea fiecărei pedepse, pentru fiecare persoană vinovată în parte [11, p. 84].

Aceste criterii sunt determinate la art. 75 C. pen. al Republicii Moldova, potrivit căruia „persoanei recunoscute vinovate de săvârșirea unei infracțiuni i se aplică o pedeapsă echitabilă în limitele fixate în Partea specială a prezentului cod și în strictă conformitate cu dispozițiile Părții generale a prezentului cod.

La stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia”.

Luând în considerație structura obiectivă a infracțiunii prelungite (continuate), ne manifestăm în favoarea adoptării de către legiuitorul autohton a unui regim special de individualizare a pedepsei penale ce va deveni aplicabil pentru această formă a unității infracționale. În calitate de argument poate fi invocat faptul că o infracțiune prelungită este cu atât mai periculoasă și produce urmări cu atât mai grave, cu cât acțiunile sau inacțiunile prin care se realizează conținutul acestei infracțiuni se repetă de mai multe ori și cu cât activitatea infracțională dăinuiește mai mult timp. Prin urmare, din punct de vedere al represiunii penale considerăm că nu este echitabil ca persoanei care săvârșeste o infracțiune prin două sau mai multe acțiuni-inacțiuni, să i se poată aplica aceeași pedeapsă ca și persoanei care comite doar o singură acțiune (inacțiune) de acest gen.

Prin urmare, de *lege-ferenda* propunem instituirea la Capitolul VIII din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova a unei norme, care ar oferi posibilitate instanțelor de judecată să aplice un spor de pedeapsă facultativ pentru infracțiunea prelungită, după cum urmează:

Art. 83¹ Aplicarea pedepsei în cazul infracțiunii prelungite

La aplicarea pedepsei pentru infracțiunea prelungită instanța de judecată, ținând cont de caracterul și numărul acțiunilor sau inacțiunilor săvârșite, precum și de gravitatea urmării prejudiciabile, aplică pedeapsa prevăzută la articolul corespunzător din Partea specială a prezentului cod, la care poate adăuga un spor de o treime din pedeapsa aplicată.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Codul penal al Germaniei. În: <http://www.gesetze-im-internet.de> (accesat la data de 01.05.2012).
2. Cod penal spaniol. În: <http://abogados-penal.fullblog.com.ar> (accesat la data de 01.05.2012).
3. Dongoroz V. ș.a. Explicații teoretice ale codului penal român. Partea generală. Vol. I. Ed. a II-a. București: Academia Română și ALL BECK, 2003.
4. Rămureanu V. Concursul de infracțiuni în reglementarea noului Cod penal. În: RRD, nr. 9, 1968.
5. Papadopol V., Pavel D. Formele unității infracționale în dreptul penal român. București: Casa de editură și presă „Șansa” – S.R.L., 1992.
6. Codul penal al României din 21 iunie 1968, cu modificări aduse prin Legea nr. 278/2006 pentru modificarea și completarea Codului penal. București: C.H. Beck, 2006.
7. Zolyneak M. Drept penal. Vol. II. Iași: Chemarea, 1992.
8. Decizia penală a TJ Bacău nr. 392/1972. În: RRD, nr.11, 1972.
9. Codul penal al României. Legea nr. 286/2009 privind Codul penal. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 24.07.2009, nr. 510.
10. Bulai C. Cazuri de individualizare a pedepsei după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare. În: RRD, 1967, nr. 12.
11. Barbăneagră A. ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: ARC, 2003.

Dr. Marius-Ioan MUREȘAN,
inspector-șef, România

MOTIVUL ȘI SCOPUL DIFERITOR CATEGORII DE INFRAȚIUNI ÎN CADRUL PARTICIPAȚIEI ȘI INDIVIDUALIZĂRII PEDEPSEI PENALE

REZUMAT

Participația constă în săvârșirea în comun de către două sau mai multe persoane a uneia și aceleiași infracțiuni, atunci când organizatorul, complicele și instigatorul își dau seama despre caracterul infracțional al acțiunilor autorului. Scopul și motivele infracțiunii joacă un rol foarte important la aprecierea și calificarea adecvată a infracțiunii, precum și la individualizarea corectă a răspunderii și aplicarea corespunzătoare a pedepsei penale. Cunoașterea scopului este deosebit de utilă pentru determinarea gradului de pericol social al faptei, pentru cunoașterea pericolozității infractorului și pentru stabilirea măsurii de apărare socială adecvată.

SUMMARY

Participation consists in perpetrating jointly by two or more persons of one and the same crime when the organizer, instigator and accomplice realize about the criminal character of the author actions. The purpose and the reasons of the crime play a very important role in appropriate assessing of the crime, as well as the correct specification of the liability and application of the proper punishment. Knowing of the purpose is particularly useful for determining the social danger degree of the offence, the offender harmfulness and establishment of adequate social protection measure.

Ori de câte ori o infracțiune este săvârșită prin activitatea mai multor persoane, care s-au înțeles în mod expres sau tacit în acest scop, înainte sau în timpul comiterii ei, există o **participație penală**, adică, se susține că înțelegerea este condiția de bază a participației [6, p. 654, 13, 17].

Potrivit unor autori [10, p. 267], participația constă în săvârșirea în comun de către două sau mai multe persoane a uneia și aceleiași infracțiuni, atunci când organizatorul, complicele și instigatorul își dau seama despre caracterul infracțional al acțiunilor autorului. Acolo unde lipsesc aceste trăsături caracteristice, lipsește și participația penală. Nu întotdeauna este necesar ca toți participanții să cunoască despre activitatea infracțională a altora. De exemplu, pentru existența participației penale nu e necesar ca complicele să cunoască despre activitatea infracțională a organizatorului și instigatorul – despre activitatea infracțională a complicelui. În acest caz, pericolul social se exprimă prin aceea că acțiunile tuturor sunt legate de activitatea autorului. Nu se consideră, de asemenea, participație, dacă autorul nu este informat despre ajutorul celorlalți parti-

cipianți, dar ei nu știu despre activitatea autorului. Dar dacă măcar unul dintre ei știa despre activitatea autorului, numai în acest caz se afirmă că există participație.

Așadar, participația poate fi și fără înțelegere prealabilă. Mai mulți autori [7, p. 356] au o concepție apropiată și consideră că pentru realizarea legăturii subiective nu este necesară o înțelegere prealabilă. Deci legătura dintre participanți nu poate genera concluzia că există o vinovăție comună a acestor persoane, fiindcă vinovăția este strict individuală, proprie fiecărui participant, condiție indispensabilă răspunderii penale individuale. Într-un sens apropiat aceleiași concepții, s-a mai susținut că ceea ce îmbină organic diferite forme de contribuție personală la săvârșirea unei infracțiuni este voința infractorilor de a realiza împreună o anumită faptă, voința lor comună, chiar dacă sub raportul motivației fiecăruia dintre participanți vor exista deosebiri [3, p. 182].

De aceea, și existența participației proprii implică cu necesitate săvârșirea faptei cu aceeași formă de vinovăție de către participanți [4, p. 64]. Or, în așa fel, în literatura de

specialitate [3, p. 235-235], s-a arătat că sub aspect subiectiv existența și caracterul participației penale sunt determinate de existența unei duble legături psihice între participanți: pe de o parte, voința lor comună de a coopera la săvârșirea aceleiași infracțiuni, iar, pe de altă parte, scopul sau rezultatul comun urmărit de participanți prin săvârșirea faptei.

În cazul participației trebuie să existe o intenție comună, pentru ca infracțiunea să fie calificată, dar nu-i neapărat ca motivele și scopul să fie la toți același [1, p. 448]. În acest context, motivul și scopul săvârșirii infracțiunii este necesar numai atunci când este indicat de legislator, ca semne distinctive necesare ale normei de drept penal. În acest caz, participant la infracțiune este considerat acela care știa despre prezența acestor scopuri și motive și înfăptuia, în mod conștient, această acțiune. Nu interesează, sub aspectul îndeplinirii condiției subiective a participației, dacă participanții au fost influențați de același mobil și au urmărit același scop ori au fost impulsionați de mobiluri sau scopuri diferite. În cazul infracțiunilor cu dol specific (intenția calificată prin scop ori mobil) va fi suficient, pentru existența participației proprii, ca numai unul dintre participanți să fi acționat sub influența mobilului sau scopului cerut de lege. În același sens, se mai constată că la săvârșirea infracțiunilor, în componența cărora se cere un scop special ori mobil special, pentru existența participației este necesar ca persoanele care săvârșesc împreună infracțiunea să acționeze din același mobil și să urmărească scopul prevăzut de lege, deoarece toți participă la săvârșirea aceleiași infracțiuni. Autorii consideră că toți participanții trebuie să fi cunoscut mobilul și scopul, chiar dacă numai unul dintre ei l-ar fi urmărit [8]. Înțelegerea despre săvârșirea infracțiunii în comun ori punerea la cunoștință despre intenția infracțională a autorului nu înseamnă și o coincidență obligatorie a mobilului și scopului, cu privire la toți participanții.

De exemplu, instigatorul, din motiv de răzbuire, îi plătește bani ucigașului, iar acesta omoară din interes material. Ei toți tind obținerea unei urmări infracționale ori acceptă

survenirea acesteia. Însă la săvârșirea acelor infracțiuni, în componența cărora se cere un scop special ori mobil special, pentru existența participației este necesar ca persoanele care săvârșesc împreună infracțiunea să acționeze din același mobil și să urmărească scopul prevăzut de lege, deoarece toți participă la săvârșirea aceleiași infracțiuni (de exemplu, la furt, sustragerea bunului mobil trebuie să se facă „în scopul însușirii pe nedrept (art.249 alin. (1) Cod penal român). Credem că așa ar fi și cazul motivului și scopului la participația infracțiunilor complexe, de exemplu, la infracțiunea de tâlhărie (art.252 Cod penal român), cel care săvârșește numai amenințare sau violență, trebuie să fie conștient că aceasta constituie o acțiune destinată să înfrângă rezistența victimei, pentru ca o altă persoană să-i poată lua bunurile, și acționează tocmai în acest scop. Desigur, în acest caz, și cel care urmează să-i ia bunurile cunoaște că amenințarea sau violențele au fost exercitate pentru ca el să le poată lua. Dacă nu ar ști că acestea au fost comise în acest scop, cel care ar lua bunurile ar comite doar un furt, deoarece ar lipsi legătura subiectivă dintre făptuitori.

Tocmai de aceea scopul și motivele infracțiunii joacă un rol foarte important la aprecierea problemei participației penale, care nu constituie o simplă cumulare de activități din partea participanților, dar și o coeziune psihică a acestora [9, p. 27]. Înțelegerea despre săvârșirea infracțiunii în comun ori înștiințarea despre intenția infracțională a autorului nu înseamnă și o coincidență obligatorie a mobilului și scopului cu privire la toți participanții. În doctrina penală s-au exprimat păreri în legătură cu această problemă. Unii autori [3, p. 492] sunt de părerea că este suficient ca oricare participant să fi acționat din acel mobil pentru a se realiza conținutul infracțiunii și să fi urmărit scopul respectiv.

Totodată, mai există opinia că toți participanții trebuie să fi cunoscut mobilul și scopul, chiar dacă numai unul dintre ei l-ar fi urmărit. În privința instigării și a complicității, acestea sunt posibile doar la fapta la care s-a instigat ori la care s-a dat ajutorul cu intenție (fapta inițială) [8, p. 149]. În ceea ce

ne privește, împărtășim acest punct de vedere. Răspunderea penală și civilă a complicei este angajată în limitele faptelor proprii, el nu răspunde pentru întregul prejudiciu produs de autor în colaborare cu alți complici. Însă existența legăturii subiective între participanți nu poate duce la concluzia că există o vinovăție comună a acestora, fiindcă vinovăția este strict individuală, proprie fiecărui participant, condiție indispensabilă răspunderii penale individuale. Hotărârea de a acționa împreună în scopul săvârșirii de infracțiuni implică, în cazul formelor de pluralitate infracțională, rezoluția de a prepara, de a desemna mijloacele necesare pentru realizarea acelor infracțiuni... [5, p. 929, 37].

Favorizarea infractorului sub raportul elementului subiectiv se comite fie cu intenție directă sau eventuală, care este caracterizată prin scopul urmărit sau acceptat, prin îngreunarea sau zădărnicierea urmăririi penale, a judecării sau executării pedepsei, fie asigurarea pentru infractor a folosului sau a produsului infracțiunii; rea-credință a favorizatorului implică, pe de o parte, știința de a săvârși o infracțiune, iar, pe de altă parte, reprezentarea că ajutorul se prestează unui infractor cu scopul de a compromite opera de înlăptuire a justiției penale.

În doctrina penală există o unitate de opinii în ceea ce privește incidența mobilului și a scopului în criteriile generale de *individualizare a pedepsei*. Astfel, în legătură cu mobilul, s-a apreciat că acesta servește întotdeauna la determinarea pericolozității infractorului și la stabilirea măsurii de apărare socială adecvată acestei pericolozități. În ce privește scopul, în toate cazurile, cunoașterea acestuia este deosebit de utilă pentru determinarea gradului de pericol social al faptei, pentru cunoașterea pericolozității infractorului și pentru stabilirea măsurii de apărare socială adecvată.

Astfel, în art. 88 Cod penal român sunt indicate împrejurările care constituie circumstanțe atenuante, legale. La art. 88 lit. a) și b) se rețin două circumstanțe atenuante, și anume depășirea limitelor legitimei apărări și depășirea limitelor stării de necesitate. La depășirea limitelor legitimei apărări, foarte important

este mobilul pentru a stabili diferența între excesul justificat și excesul scuzabil. Nu reluăm discuția, ci doar consemnăm că aici mobilul poate fi considerat drept o circumstanță atenuantă în măsura în care el stă la baza unui exces scuzabil de legitimă apărare. Problema se pune în aceiași termeni și în privința depășirii limitelor stării de necesitate.

De asemenea, la art.88 lit. a) se reține drept circumstanță atenuantă legală provocarea și, respectiv, săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinate de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau prin altă acțiune ilicită gravă. Din examinarea textului citat rezultă că, în afara unor condiții exterioare subiectului, a căror analiză nu interesează aici, pentru a se putea reține scuza provocării, trebuie îndeplinită și o condiție legată de atitudinea psihică a persoanei provocate. Aceasta trebuie să se fi aflat la momentul comiterii faptei sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții. Cu alte cuvinte, riposta persoanei provocate trebuie să reprezinte o reacție afectivă, emoțională, bazată pe o arie relativ restrânsă de mobiluri: durere, furie, indignare, revoltă. În aceste împrejurări considerăm că și starea de provocare se poate caracteriza prin mobiluri particulare, iar analiza acestora poate să contribuie la reținerea sau, după caz, la respingerea scuzei provocării.

Circumstanțele agravante legale sunt stabilite de legiuitor în articolul 89 alin.(1) Cod penal român. Printre cele opt împrejurări, care, potrivit legii, constituie circumstanțe agravante se prevede și săvârșirea infracțiunii din motive josnice. Iar, la rândul său, în această categorie de motive josnice, pot fi incluse o serie de mobiluri, cum ar fi cupiditatea, invidia, ura, răzbunarea, răutatea etc. După cum s-a arătat în doctrină, „în practică această agravantă este foarte rar întâlnită, iar față de generalitatea formulării legale se poate afirma că motivele josnice ar putea funcționa mai mult ca circumstanțe judiciare” [2, p. 126].

Astfel, putem conchide că, la aprecierea și calificarea corectă și adecvată a infracțiunii, precum și la individualizarea corectă a

răspunderii și la aplicarea corespunzătoare a pedepsei penale, importantă este și aprecierea mobilurilor sau scopurilor infracțiunilor ca și celelalte elemente subiective ale infracțiunii.

BIBLIOGRAFIE:

1. Matei Basarab, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș Bolyai”, 1988.
2. Costică Bulai *Manual de drept penal, Partea generală*, București, Editura „AL BECK”, 1997.
3. Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Siegfried Kahane, Nicoleta Iliescu, Ion Oancea, Costică Bulai, Rodica-Mihaela Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, vol. I., București, Editura Academiei Române, 1969.
4. Petre Dungan, *Participația improprie în dreptul penal român*, București, Ed. „Lumina Lex”, 2001.
5. E. Garçon, *Code pénal annoté*, vol. I, Paris, 1952, p. 929; V. Papandopol, M. Popovici, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
6. V. Papadopol, *Principii de drept*, București, 1958; А. Лаптев, „Соучастие в советском уголовном праве”, în *Советская юстиция*, № 23-24, Москва, 1938; М. Шнайдер, *Соучастие по советскому уголовному праву*, Москва, 1958.
7. D. Pavel, *Infracțiunea de delapidare*, București, Editura Științifică, 1959.
8. T. Vasiliu ș. a., *Codul penal. Comentat și adnotat*, București, 1972.
9. Е.П. Ильин, „Сущность и структура мотива”, în *Психологический журнал*, № 2, Москва, 1995.
10. А.Н. Транин, *Уголовное право. Часть общая*, Москва, 1929.

Юрий ОДАЖИУ,

доктор права, доцент,
проректор Академии «Штефан чел Маре» МВД,

Вячеслав УРСУ,

доктор права, доцент,
начальник факультета Право Академии «Штефан чел Маре» МВД

ЮРИДИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ СТУДЕНТОВ АКАДЕМИИ «ШТЕФАН ЧЕЛ МАРЕ» МВД РМ КАК СУБЪЕКТОВ РЕАЛИЗАЦИИ УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКИ

SUMMARY

In order to implement the strategic course of accession of Moldova to the European Union government had identified major areas of cultural, educational, scientific and technological cooperation with EU member states. One of these areas have already been implemented by the Government of the Republic of Moldova, is joining the Moldovan education system to the Bologna Process. The purpose of this joint activity is the harmonization of national and international standards of higher education that would allow Moldovan citizens, university graduates, including departmental, to seek employment outside the Republic of Moldova - in the EU.

Next, we will focus on the problems of legal education as well as the Academy "Stefan cel Mare" of MI prepares for its faculties namely lawyers, for internal affairs Moldova, while being the only specialized institution in the country.

С целью реализации стратегического курса вступления Молдовы в Европейский Союз государством были определены основные направления культурно-образовательного, научно-технического сотрудничества с государствами ЕС. Одним из этих направлений, уже реализованных правительством Р. Молдова, является присоединение молдавской системы образования к Болонскому процессу. Целью такой совместной деятельности является гармонизация национальных и международных стандартов высшего образования, что позволило бы молдавским гражданам, выпускникам вузов, в том числе и ведомственным, устраиваться на работу за пределами Р.Молдова – в государствах ЕС.

Далее мы остановимся на проблемах юридического образования, так как Академия «Штефан чел Маре» МВД РМ готовит на своих факультетах именно юристов, специалистов для ОВД Р.Молдова, при этом являясь единственным профильным учебным заведением в стране.

В начале 90-х годов практически все

существующие на тот момент вузы открыли юридические факультеты, так как профессия юриста была очень востребована. И уже в 2000-х годах в стране отметили переизбыток юристов. Многие специалисты с дипломом юриста не могут трудоустроиться по специальности. В связи с этим количество мест для студентов-юристов, в первую очередь, бюджетных, предложили сократить. При этом Правительство устанавливало квоты для всех вузов, которые выпускали юристов.

Во-вторых, проблемой является и крайне низкий уровень подготовки юристов во многих учебных заведениях. Те из них, которые появились лишь для того, чтобы обогатиться за счёт студентов, уже закрылись. Остальные подверглись процедуре аккредитации.

В этом смысле Академия «Штефан чел Маре» имеет ряд преимуществ.

Во-первых, существует так называемый «госзаказ» на специалистов для ОВД. Таким образом, набор абитуриентов производится исходя из потребностей МВД.

И, во-вторых, выпускники Академии обеспечены рабочими местами уже при выпуске.

Третья проблема – особенно много нареканий в отношении «непрофильных» вузов – аграрных, педагогических и т.д. В таких заведениях подготовку юристов ведут преимущественно молодые специалисты или юристы-практики из ОВД, пенсионеры МВД и т.д.

Все это вызывает тревогу не только среди юристов, особенно работающих в вузах, но и у студентов, обучающихся в них, а также у их родителей, которые оплачивают обучение детей.

В связи с этим следует отметить, что в Молдове имеются две основные ветви подготовки юристов.

Первая – подготовка юристов-специалистов для правоохранительных органов в специализированных учебных заведениях. В Молдове это, как мы уже отмечали, Академия «Штефан чел Маре» МВД.

Академии МВД Р. Молдова – ведущему учебному заведению, готовящему студентов для ОВД, отводится особая роль в становлении отечественных стандартов юридического образования.

Как и везде, здесь тоже есть проблемы. Это, в первую очередь, необходимость профилизации и специализации обучения с учётом решаемых ОВД задач. Кроме того, существует и проблема увольнения молодых специалистов, подготовка которых дорого обходится государству – нередко сразу после получения диплома или в первые два года.

Вторая ветвь – это подготовка юристов в гражданских вузах, выпускники которых, кстати, тоже идут на работу в правоохранительные органы. В данном случае проблемой является отсутствие профилизации и специализации, ведь такие студенты не изучают ряд профильных предметов и дисциплин, такие как ОРД, тактика и методика раскрытия и расследования некоторых видов преступлений и т.д.

В тоже время, учитывая требования

Болонского процесса к многоуровневому непрерывному образованию, Академия «Штефан чел Маре» МВД РМ производит не только специалистов для ОВД, а также управленцев ОВД высшей квалификации, в том числе осуществляет повышение квалификации и специализацию сотрудников, их перепрофилирование, а также начальную подготовку сотрудников для ППС, службы охраны и т.д. Для этого был создан Институт непрерывного профформирования и научно-прикладных исследований, который является составным подразделением Академии.

Таким образом, вхождение в Болонский процесс требует от вузов адаптации к европейским стандартам образования, выработки системы управления качеством образования, на что направлены значительные усилия руководства и научно-педагогического коллектива Академии «Штефан чел Маре» МВД Р. Молдова.

Как было отмечено выше, наш вуз осуществляет подготовку специалистов для ОВД по различным специализациям, таких как: офицеры уголовного преследования (следователей), оперативные сотрудники (уголовный розыск и экономическая полиция) и оперативно-уполномоченные инспектора. По мимо этого, мы готовим специалистов для войск карабинеров (они также в подчинении МВД РМ), сотрудников для пенитенциарной системы РМ и экспертов-криминалистов.

Несмотря на разнообразие специализаций, все студенты Академии «Штефан чел Маре» МВД РМ, которые впоследствии становятся сотрудниками ОВД, независимо от занимаемой должности, являются и субъектом уголовной политики, непосредственно осуществляющим ее концептуальные предписания путем правоприменения.

Уголовная политика – это одно из направлений внутренней деятельности государства. Основным содержанием уголовной политики является борьба с преступностью; одной из составных частей – уголовно-правовая политика, которая

определяет уголовно-правовые методы и средства борьбы с преступностью, принципы уголовного закона и уголовной ответственности, подходы к совершенствованию уголовного законодательства, в том числе и к установлению круга преступного и наказуемого, а также к регламентации уголовно-правовых санкций.

По сути, все эти вопросы основываются на материальном уголовном праве, являющемся в юридических вузах базовой учебной дисциплиной.

Данная учебная дисциплина преподается на 2-м (уголовное право, общая часть) и 3-м курсах (уголовное право, особенная часть) на всех факультетах Академии, выносятся на государственный экзамен. Помимо этого, студенты Академии изучают еще два спецкурса по уголовному праву и курс «Квалификация преступлений». В совокупности, эти дисциплины имеют цель и назначение углубление знаний по отдельным направлениям уголовного права, выработку умений и навыков практического применения норм уголовного закона.

Исходя из этих целей, подготовка студентов осуществляется по двум направлениям: научно-теоретическому и практико-прикладному.

Надо отметить, что ОВД имеют многофункциональные задачи по борьбе с преступностью. Их деятельность охватывает выявление преступлений, расследование и доведение до суда, а также исполнение судебного приговора. На любом из этих участков деятельности сотрудник ОВД не только реализует уголовную политику, но и может оказать существенное влияние на разработку ее доктрины, формирование и совершенствование законодательства в области борьбы с преступностью.

Поэтому, говоря об управлении в сфере образования, мы должны иметь в виду, что само управление рассматривается в двух аспектах. Первый – это управление с целью сохранения системы, поддержания её стабильности; второй – движение системы, её переход в качественное состояние, то есть постоянное развитие. Подготовка

студентов в контексте выработки у них качеств субъекта уголовной политики – это и есть второй аспект управления в образовании.

Развитие образования в этой части нам видится в последовательной конкретизации положений уголовной политики при изучении и многих других тем курса уголовного права, в постановке проблем, касающихся оценки действующего уголовного законодательства, которое, к сожалению, не отличается совершенством, практики его применения.

В Академии «Штефан чел Маре» на втором уровне обучения (мастерат) в программу включен курс «Актуальные проблемы уголовного права», в процессе изучения которого и поднимаются такого рода вопросы, ответы на которые и предлагается находить слушателям.

Студент в обучении не должен зубрить положения уголовного закона, а выработать навыки его точного, адекватного толкования, и впоследствии видеть в них перспективу для их совершенствования. Кроме того, он должен осмысливать тенденции уголовной политики государства, чтобы грамотно оценить и правильно реализовать их в будущем на практике.

Кроме того, толкование уголовного закона включает в себя и такой аспект как историческое развитие уголовного законодательства в целом, так и отдельных его норм.

Помимо этого, выпускники Академии, в случае увольнения из ОВД, например, по состоянию здоровья или в силу каких-либо других причин, могут занимать и другие должности, связанные, например, с процессом законотворчества. Это означает, что мы должны готовить наших студентов и для такой деятельности. Основой для этого может служить, прежде всего, их научная деятельность, которая не должна ограничиваться лишь теоретическими исследованиями. Инициирование предложений по совершенствованию законодательства, хорошо аргументированное, должно «выходить в свет» посредством публика-

ций научных разработок или доведения до сведения соответствующих органов.

Вышесказанное позволяет сделать вывод о необходимости совершенствования преподавания уголовного права с усилением акцента на теме «Уголовная политика государства и правоприменение».

Мы считаем, что в правовом, демократическом государстве субъекты реализации уголовной политики и правоприменительной деятельности должны быть высокопрофессиональными и хорошо подготовленными компетентными специалистами.

На достижение именно таких стандартов образования и направлены все усилия Академии «Штефан чел Маре» МВД Р. Молдова.

И опыт, приобретенный нами, включительно, участвуя в различного рода научных и научно-практических форумах, бесценен, включая, конечно, и тот опыт, имеющийся у наших партнеров, цели, к которым мы с Вами стремимся, являются общими для всех нас.

Тудор ОСОЯНУ,

доктор права, доцент, адвокат, старший научный сотрудник Института истории, государства и права Академии наук Молдовы

ГАРАНТИИ РАВНОПРАВИА СТОРОН ПРИ РАССМОТРЕНИИ СУДОМ ВОПРОСА О ЦЕЛЕСОБРАЗНОСТИ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО ЗАКЛЮЧЕНИЯ НА СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРЕСЛЕДОВАНИЯ

REZUMAT

Cerințele recursului persoanei lipsite de libertatea sa, introdus în condițiile art.5 § 4 al CEDO, dezvoltate în Curtea de la Strasbourg în materie penală, nu se regăsesc întotdeauna în textul CPP. Nu este clar expus dreptul de acces la dosarul acuzării pentru contestarea în instanță a măsurii privative de libertate. În primul rând – nu este expus dreptul bănuțului de a lua cunoștință de materialele dosarului prezentate în instanță pentru aplicarea arestului preventiv, așa cum de exemplu este stipulat acest drept pentru învinuit în art.66 alin. (2) pct.21 CPP. În pct.4 al Hotărârii Plenului CSJ din 09 noiembrie 1998, nr. 29 Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestul preventiv, este arătat că apărătorul bănuțului este în drept a lua cunoștință de materialele dosarului, prezentate în instanță pentru justificarea arestului preventiv.

În al doilea rând, nu este prevăzut în legea procesual-penală dreptul bănuțului și învinuitului de a avea acces la dosarul acuzării pentru contestarea în instanță a măsurii privative de libertate în condițiile art.311 și 312 C.P.P, adică în cazul recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durată ei, sau privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii.

În cauza Sanchez-Reisse c/Elveția (1986), curtea a hotărât că principiul egalității armelor este valabil și în ce privește procedura habeas corpus act, care trebuie să aibă un caracter acuzator. În cazul Lamy c/Belgia (1989), Curtea a hotărât că un acuzat poate consulta dosarele de care se folosește ancheta, pentru a vedea o hotărâre de menținere a celui arestat în detenție.

Având în vedere cele expuse, ne pronunțăm pentru oportunitatea stipulării în mod expres dreptul persoanei deținute în arest preventiv, a lua cunoștință de materialele dosarului și în cazul recursului judiciar împotriva arestării preventive, îndrăznind a propune formularea art.66 alin. (2) pct.21 CPP în următoarea redacție: să ia cunoștință de materialele trimise în judecată pentru confirmarea arestării sale sau contestării acestei măsuri în instanța ierarhic superioară. Este firesc de a fi inclusă această normă și în art.64 alin. (2) CPP, adică a asigura acest drept și pentru bănuț.

SUMMARY

Requirements without recourse to the person of his liberty introduced in the conditions of Article 5 § 4 ECHR, developed by the Strasbourg Court in criminal matters, not always found in the text CPP. There is clearly exposed the right of access to file in court against him for challenging the measure involving deprivation of liberty. In the first place - is not exposed to the right suspect contact acquainted file materials presented in court to remand the application, so the way it is right for the accused stipulated in Article 66 paragraph 2 point 21 CPP. In item 4 of the Decision of the Plenum C.S.J. of November 9, 1998, №. 29 about the application by courts of criminal procedure provisions of the legislation on preventive detention, the suspect is shown that the defender is entitled to make acquainted the file, presented in court to justify remand.

Secondly, there is provided in the criminal procedure law suspect and accused the right to have access to the prosecution case to challenge in court the extent of imprisonment as provided by art.311 and 312 CPP, that is if the appeal against the decision of judge instructions on whether or not under arrest, the extension or refusal to extend it, or on temporary release or refusal of provisional release.

In the case of Sanchez-Reisse c/ Switzerland (1986), the court ruled that the principle of equality of arms is available and in what concerns the procedure of habeas corpus act, which would have an accusatory character. In the case of Lamy c / Belgium (1989), the Court held that an accused may consult files that uses the survey, review a decision to held arrested detention.

Considering the above mentioned, we pronounciation stipulation expressly for the opportunity to right the person held in custody, get acquainted and file materials for judicial appeal against arrest, daring to propose formulating paragraph 2 of Article 66 point 21 CPP the next account: acquainted to the materials sent to Court for confirmation of his arrest or challenge the measures in a higher court. It is natural to be included this statement in article 64 paragraph 2 of CPP, that is to make this right and for the suspect.

Заключение под стражу - самая строгая мера пресечения, связанная с лишением человека свободы и необходимостью подчиняться суровым требованиям режима в местах заключения и определенным ограничениям [1, стр. 88]. Ее применение представляет собой самое острое вторжение в сферу прав граждан на свободу и

личную неприкосновенность, гарантированных Конституцией РМ (ст.25), ЕКПЧ (ст.5) и ст.11 УПК РМ.

В соответствии с законом предварительный арест применяется в случае, если невозможно применить иную менее жесткую меру пресечения. Единственный орган, уполномоченный законом, применять

эту меру является судебная инстанция. Установив необходимость избрания в отношении подозреваемого, обвиняемого в качестве меры пресечения предварительного ареста или домашнего ареста, либо необходимость продления срока ареста обвиняемого, прокурор представляет в судебную инстанцию ходатайство об избрании меры пресечения или о продлении срока ареста обвиняемого. В ходатайстве должны быть изложены мотивы и основания для применения в отношении обвиняемого предварительного ареста или домашнего ареста, либо необходимость продления срока ареста обвиняемого. К ходатайству прилагаются материалы, подтверждающие его обоснованность.

Полагаем, что, возбуждая перед судом ходатайство об избрании меры пресечения в виде заключения под стражу, стороне обвинения необходимо доказывать, не просто утверждать, а именно доказывать, представляя доказательства, отвечающие всем требованиям относимости, допустимости и достаточности, что, оставаясь на свободе, обвиняемый скроется от дознания, следствия или суда; может продолжать заниматься преступной деятельностью; либо может угрожать свидетелю, иным участникам уголовного судопроизводства, а также уничтожить доказательства, либо иным образом воспрепятствовать производству по уголовному делу.

Судья по уголовному преследованию, получив ходатайство прокурора о применении предварительного ареста или домашнего ареста, незамедлительно (в тот же день, но не позднее момента истечения срока задержания) рассматривает это ходатайство в закрытом судебном заседании с участием прокурора и представителя органа уголовно преследования, защитника и подозреваемого. Явка прокурора, адвоката и подозреваемого (обвиняемого) в судебном заседании обязательна.

К ходатайству прилагаются копии постановления о начале уголовного преследования, в зависимости от случая копия постановления о привлечении в качестве обвиняемого, копии протокола о задержа-

нии, допроса подозреваемого, обвиняемого, а также копии других процессуальных документов подтверждающих наличие оснований для предварительного ареста (данные характеризующие личность подозреваемого, обвиняемого, о наличии судимости, а также данные подтверждающие угрозы в отношении свидетелей и потерпевших) [2].

При рассмотрении ходатайства о применении предварительного ареста судья обязан проверить наличие разумных оснований для предположения, что лицо совершило преступление либо наличие основания полагать, что существует необходимость воспрепятствовать этому лицу совершить новое преступление или скрыться от правоохранительных органов после его совершения, либо отрицательно повлиять на доказательства [3].

Разумное предположение должно быть основано на фактах или информации, устанавливающих объективную связь между подозреваемым и предположенным деянием, изложенных в документах либо научно-технических и судебно-медицинских заключениях, на других объективных данных, прямо касающихся лица, подозреваемого в совершении ущербного деяния (Постановления ЕСПЧ по делам Вюррей или Броуган против Соединенного Королевства).

На основании ст. 66 ч.2 п.21 УПК РМ, обвиняемый вправе знакомиться с материалами, представленными в суд в подтверждение его ареста. Адвокат, а также задержанный или арестованный согласно ст.66 ч.2 п.21 УПК в ходе рассмотрения судебной инстанцией ходатайства вправе ознакомиться с материалами, представленными в суд в подтверждение его ареста [4].

Между тем, о таком праве не говорится в перечнях прав подозреваемого (64 УПК РМ). С другой стороны, закон устанавливает ограничения ознакомления указанных участников уголовного судопроизводства с материалами уголовного дела до окончания уголовного преследования, за исключением тех, о возможности ознакомления с которыми прямо указано

в УПК РМ. На практике указанные положения УПК толкуются таким образом, что они предоставляют судье дискреционное право решать - с какими материалами уголовного дела, приложенными к ходатайству, можно знакомить обвиняемого и его защитника, а с какими – нет. В итоге возникает нарушение равенства сторон в судебном заседании, на котором рассматривается ходатайство об аресте, поскольку одна из сторон (прокурор) и судья знакомы с материалами, подтверждающими обоснованность и законность заключения под стражу, а обвиняемый и его защитник – нет.

Состязательный процесс по сути своей тесно связан с принципом «равенства сторон в судебном разбирательстве».

Равенство процессуальных прав сторон в теории уголовного процесса рассматривается как необходимый элемент основополагающего принципа уголовного судопроизводства-состязательности [5].

Состязание можно считать справедливым только тогда, когда противоборствующие стороны находятся примерно в одной «весовой категории», то есть обладают стартовыми возможностями для защиты своих законных интересов [6, стр. 610-636].

Оба эти принципа являются основанием для обеспечения беспристрастного суда в соответствии с ст.6 § 1 ЕКПЧ и на них часто ссылаются при судебных слушаниях в Европейском Суде.

Участвующие в уголовном судопроизводстве стороны пользуются равными правами и наделены уголовно-процессуальным законом равными возможностями в защите своей позиции. (ст.24 ч.3 УПК РМ).

Состязательность связывают традиционно в уголовном процессе со стадией судебного разбирательства. Такое мнение вытекает из характеристики отдельных элементов состязательности, данных в отдельных нормах закона.

Стороны процесса избирают свою позицию, способы и средства ее отстаивания самостоятельно и независимо от суда, других органов или лиц. (ст.24 ч.4 УПК РМ).

Уголовное судопроизводство понимается как совокупность двух этапов деятельности: досудебного и судебного производства по уголовному делу. Направляется вывод о придании состязательности статуса, действительно общего процессуального принципа и распространение его действия, в том числе и на стадию предварительного расследования [7].

Судебное разбирательство должно так же соблюдать требование состязательности и равенства сторон, сформулированное Европейским Судом в процессе применения ст.6 ЕКПЧ, т.е. лицо, добывающееся своего освобождения, должно быть в курсе представления, внесенного для обоснования содержания его под стражей, а также должно ознакомиться с сопутствующими доказательствами, и иметь возможность подготовиться к их опровержению.

В решении по делу Нидбала против Польши Суд постановил, что, хотя порядок, установленный § 4 ст.5. не должен обязательно сопровождаться гарантиями, которые предусмотрены § 1 ст.6 ЕКПЧ, тем не менее, он должен «иметь судебный характер и предоставлять гарантии, соответствующие рассматриваемому типу лишения свободы». Европейский Суд также добавил, что «в особенности, в ходе судебного разбирательства, касающегося жалобы в отношении ордера на арест, должно быть обеспечено «равенство сторон» прокурора и задержанного».

В решении по делу Илийков против Болгарии Суд напомнил, что судебное разбирательство, касающееся обжалования задержания, «должно быть состязательным и должно адекватно обеспечивать «равенство сторон» прокурора и задержанного» [8].

Оценка необходимости содержания под стражей и последующее определение виновности слишком тесно связаны, чтобы отказывать в доступе к документам в первом случае, если закон требует этого в последнем.

В то время как королевский адвокат был ознакомлен со всем делом, разбирательство не дало апелланту возможности соответствующим образом опровергать

доводы, от которых зависела обоснованность содержания под стражей. Поскольку оно не обеспечило равенства сторон, разбирательство не было действительно состязательным» Lamy п. Бельгии, Решение от 30.03.89, Seria A nr. 151, pp. 16-17, § 29, и Garcia Alva п. Германии, Решение от 13.02.2001, nr. 23541/94, §§ 39-43,).

Таким образом, Европейский Суд признает нарушение § 4 ст. 5 Конвенции, если обвиняемый или его защитник не были ознакомлены с материалами уголовного дела, направленными в суд для обоснования ходатайства о применении меры пресечения в виде заключения под стражу. Это позволяет обратиться в Европейский Суд с жалобой на указанное нарушение, либо использовать изложенную прецедентную практику в кассационной жалобе на постановление судьи, удовлетворившего ходатайство об избрании заключения под стражу в отношении обвиняемого или подозреваемого.

В решении ЕСПЧ по делу Цуркан и Цуркан против Молдовы признал, что equality of arms не было обеспечено, поскольку адвокату не были предоставлены в стадии уголовного преследования, возможность ознакомиться с теми материалами уголовного дела, которые являются существенными для эффективного обжалования в кассационном порядке законность ареста [9]. (Заявление № 39835/05, Решение от 23.10. 2007).

В данном решении ЕСПЧ, ссылаясь на решение по делу Бекчиев против Молдовы, (Заявление № 9190/03, Решение от 04. 10. 2005) в частности обращает внимание на то, что в случае наличия доказательств, которые имели бы взаимосвязь с законностью продления срока ареста, соответствующее рассмотрение и оценка этих доказательств национальными инстанциями, является принципиальным для соблюдения ст. 5 § 4 ЕКПЧ. Европейский Суд напомнил, что Буюканский Суд, отказав в допросе свидетеля С.Н. нарушил права V.T. гарантированные 5§ 4 Конвенции [10, стр. 205].

В решении ЕСПЧ по делу Мушук против Молдовы (Заявление № 42440/06

Решение от 06. 11. 2007) постановил, что основательный отказ национальных судов в удовлетворении просьбы заявителя об ознакомлении с показаниями свидетеля, в том случае, когда в качестве обоснования его содержания под арестом в ходе уголовного преследования приводится предположение о давлении на свидетеля, признается нарушением § 4 ст.5 Конвенции [11, стр. 22].

В обоснование вывода о наличии оснований для заключения обвиняемого (подозреваемого) под стражу органы уголовного преследования могут приводить доказательства, допустимость которых вызывает у защиты сомнения. Не исключено, что на эти доказательства может ссылаться суд в обоснование своего решения о заключении под стражу. Проблема усугубляется тем, что процедура судебного заседания по рассмотрению ходатайства о заключении под стражу, предусмотренная ст. 307, 308 УПК РМ, не содержит указания на возможность разрешения судьей ходатайств о признании каких-либо доказательств недопустимыми. Не содержится четкого указания на это и в ч.4 ст.ст. 307, 308 УПК РМ, в котором перечислены решения, принимаемые судьей по результатам рассмотрения ходатайства о заключении под стражу подозреваемого и соответственно обвиняемого. Безусловно, что сторона защиты может и в суде, и в кассационной жалобе сослаться на ст.94 УПК РМ, согласно которой недопустимые доказательства не имеют юридической силы и не могут быть использованы для доказывания оснований заключения под стражу. Однако, в отличие от предварительного слушания и судебного заседания по делу, возможности защиты в данном судебном заседании существенно ограничены.

На основании ст. 94 ч.1 УПК РМ при производстве по уголовному делу не могут быть допущены в качестве доказательств и, следовательно, положены в основу приговора или другого судебного решения данные, полученные незаконным путем.

Существенными нарушениями УПК при получении доказательств считаются

нарушения конституционных прав и свобод человека или каких-либо положений уголовно-процессуального закона путем лишения участников процесса гарантированных им прав или ограничения этих прав, что повлияло или могло повлиять на достоверность полученных информации, документа или предмета.

Справедливость получения доказательств по общему правилу определяется национальным правом и оценивается национальным судом. Вместе с тем, термин «в соответствии с законом» («предусмотрено законом») в п. 2 ст. 6 Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод, как и во многих других положениях Конвенции, не подразумевает безусловной отсылки к внутреннему праву.

Вместе с тем, использование судом недопустимых доказательств [12, стр. 196] не всегда влечет признание Европейским Судом проведенного судебного разбирательства несправедливым.

В случае ссылок судьи в мотивировочной части постановления о заключении обвиняемого под стражу на недопустимые доказательства, в жалобе в Европейский Суд, можно указывать на нарушение ст.ст. 5 и 6 Конвенции с оговорками, изложенными выше [12].

Мы полагаем, что в качестве другого судебного решения, может быть в смысле статьи 94 ч.1 УПК РМ и определение судьи по уголовному преследованию о применении предварительного ареста на стадии уголовного преследования, а так же определение кассационной инстанции проверяющее законность определения судьи по уголовному преследованию.

Поэтому в определениях суда связанных с арестом лица в стадии уголовного преследования не следует ссылаться на доказательства полученных незаконным путем. В этом контексте, так же важно выявление судами других нарушений прав человека, в том числе соблюдение прав, свобод и человеческого достоинства в местах предварительного заключения.

Другим актуальным и наболевшим вопросом для Республики Молдовы явля-

ется соблюдения прав человека в местах лишения свободы.

В ходе уголовного судопроизводства никто не должен подвергаться пыткам, жестокому, бесчеловечному или унижающему человеческое достоинство обращению, содержаться в унижительных условиях, принуждаться к участию в процессуальных действиях, унижающих человеческое достоинство (ст.10 ч.3 УПК РМ).

Никто не должен подвергаться пыткам, бесчеловечному или унижающему достоинство обращению. (ст.3 ЕКПЧ).

Любое лицо имеет право защищать всеми не запрещенными законом средствами свои права, свободы и человеческое достоинство, незаконно ущемленные или ограниченные в ходе уголовного судопроизводства (ст.10 ч.4 УПК РМ).

С целью усиления защиты от пыток и от бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания, на основании ст.1 Европейской Конвенции по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания, был создан Европейский комитет по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания, который посредством посещений изучает обращение с лицами, лишенными свободы.

Считаем что юриспруденция Европейского Суда, признавшее нарушение ст.3 по молдавским делам довольно насыщена [13, стр. 102].

Подозреваемый, обвиняемый подвергающейся пыткам, жестокому, бесчеловечному или унижающему человеческое достоинство обращению, содержаться в унижительных условиях, принуждаться к участию в процессуальных действиях, унижающих человеческое в праве заявлять об этом в суде при решение вопроса об его аресте или освобождении в ходе уголовного преследования. Судебные инстанции, рассматривая ходатайство прокурора о продлении предварительного заключения, либо кассационной жалобы на определение о продлении предварительного ареста, обязаны приобщить к делу и учитывать

соответствующим образом доказательств пыток, бесчеловечного или унижающего достоинство обращение.

В соответствии с ст.218 УПК РМ и п.39 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. от 28.03.2005. №4, установив в ходе судебного разбирательства факты нарушения законности и прав человека, судебная инстанция одновременно с постановлением решения выносит и частное определение, которым доводит эти факты до сведения соответствующих органов, должностных лиц и прокурора.

Обобщая вышеизложенное, можем сделать следующие выводы.

Республика Молдова присоединившись к ЕКПЧ, взяла на себя обязательство гарантировать защиту прав и свобод, провозглашенных ЕКПЧ, всех лиц находящихся под ее юрисдикцией. Из положений Конституции Р.М. (ч.2 ст.4), а также из Постановления Конституционного Суда №55 от 14 октября 1999 О толковании некоторых положений ст.4 Конституции Р.М., следует, что ЕКПЧ является составной частью внутренней правовой системы и соответственно применима на прямую, как и другие законы Р.М., с той лишь разницей, что ЕКПЧ пользуется приоритетом перед любыми другими внутренними законами, противоречащим ей.

Первейшая задача по применению Конвенции принадлежит национальным судебным инстанциям, а не Европейскому Суду по правам человека. Для правильного применения конвенции необходимо предварительно изучать юриспруденцию Европейского суда по правам человека, единственно наделенного правом посредством своих решений давать официальные толкования положениям ЕКПЧ, имеющим обязательный характер. Судебные инстанции обязаны руководствоваться этими и разъяснениями в применении ЕКПЧ [13, стр. 103]. Следует так же, детально изучить и применять в практике решения ЕСПЧ по молдавским делам, поскольку в них наглядно указывается на особенности национальной юриспруденции и ее совместимости с положениями Конвенции. В этом контек-

сте нужно систематически обобщать национальную правоприменительную практику, выявлять причины нарушения ст. 5 ЕКПЧ и устранить корни и тенденцию к распространению этого негативного феномена на будущее.

Отказ прокурора или судебной инстанции (в том числе и коллегией по уголовным делам Апелляционной палаты) в удовлетворении заявления подозреваемого, обвиняемого и их защитника об ознакомлении с материалами, представленными в суд в подтверждение его ареста, квалифицируется как нарушение ст.66 ч.2 п.21 УПК РМ и п.6 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. от 28.03.2005. №4 и может привести к признанию нарушения ст. 5 § 4 ЕКПЧ.

Являются крайне недопустимыми обнаруженные нами в практике национальных инстанции, вынесение определения о предварительном аресте и последующим его продлении по одному и тому же уголовному делу, только на основании ходатайства прокурора, без приобщения других материалов уголовного преследования. В таких случаях не только защита лишается своих прав в связи с процедурой ареста, но сам суд не в состоянии проверить законность и обоснованность ареста, а так же наличие других оснований для его продления. Нередко представители обвинительной стороны ссылаются необоснованно на конфиденциальность уголовного преследования, хотя на основании ст.212 ч.2 УПК РМ, защитник может представлять письменное заявление о том, что были предупрежден об ответственности, предусмотренной ст.315 УК РМ.

Мы полагаем, что в качестве другого судебного решения может быть в смысле ст. 94 ч.1 УПК РМ и определение судьбы по уголовному преследованию о применении предварительного ареста на стадии уголовного преследования, а так же определение кассационная инстанции проверяющее законность определения судьбы по уголовному преследованию. Исходя из этого в определениях суда связанных с арестом лица в стадии уголовного преследования,

не следует ссылаться на доказательства полученных незаконным путем, для обоснования ареста.

По нашему мнению в своих определениях по делам связанные с процедурой ареста и его обжалования, национальные суды должны высказываться помимо мотивации применения или отказа в предварительном аресте, и в отношении заявлений защиты о представлении материалов уголовного преследования, предъявленные прокурором в подтверждении ходатайства об аресте, а так же в отношении заявлений защиты о констатации нарушении прав человека в местах лишения свободы, одновременно с вынесением частного определения, в соответствующих случаях.

Предлагаем дополнить ст.64 ч.2 УПК РМ новым пунктом, наделяющим и подозреваемого правом ознакомления с материалами, представленными в суд в подтверждение его ареста.

Предлагаем дополнить ст.ст.64 ч.2, 66 ч.2 п.21 и 68 ч.2 п.3 УПК РМ положениями наделяющим правом ознакомления с материалами уголовного преследования приобщенные к ходатайству о применении или продлении ареста для обжалования этого решения в кассационном порядке соответственно подозреваемого, обвиняемого и защитника. Данная рекомендация призвана соблюдать права стороны защиты в процессе для случая: если в праве ознакомления с материалами дела отказал судья по уголовному преследованию; либо если при рассмотрении кассационной жалобы в порядке ст. 312 УПК РМ участвует другой адвокат; а так же для случая представления новых документов прокурором, который подал жалобу на определение суда об отказе в удовлетворении ходатайства для применения предварительного ареста.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Dorel Andrieș, Dorel Metes, „Măsura arestării preventive”, în *Revista de Drept penal*, an. VIII, nr. 2, 2001, с. 88.
2. Здесь и в дальнейшем имеется виду Уголовно-процессуальный кодекс Републики Молдова

публики Молдова принимаемый Законом №122-XV от 14 марта 2003г. и вступивший в законную силу 12 июня 2003г. на основании Закона №205- XV от 29 мая 2003 г.

3. П.1 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. от 28.03.2005. №4 О применении судебными инстанциями некоторых требований уголовно-процессуального законодательства о предварительном аресте и домашнем аресте, (измененная Постановлением Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. от 07.11.2005 №19).
4. Конин В.В., К вопросу о предмете доказывания при избрании меры пресечения в виде заключения под стражу // Актуальные проблемы уголовного судопроизводства: вопросы теории, законодательства, практики применения (к 5-летию УПК РФ); Материалы международной научно - практической конференции. М., МГЮА. 2007 <http://iuaj.net/modules.php?name=Pages&go=page&pid=192-15.02.10>.
5. П.3 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. от 28.03.2005. №4.
6. П. 14 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. №4 от 28.03.2005 См. так же: Броуган (Brogan) и др. против Соединенного Королевства (Судебное решение от 29 ноября 1988) // Европейский Суд по правам человека, Избранные решения, Том 1, Изд. НОРМА, Москва, 2001, стр.610-636.
7. П. 14 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. №4 от 28.03.2005.
8. П.6 Постановления Пленума Высшей Судебной Палаты Р.М. №4 от 28.03.2005.
9. Насонов С., *Состязательность процедуры («equality of arms») рассмотрения судом ходатайства об избрании в качестве меры пресечения заключения под стражу*. <http://sergei-nasonov.narod.ru/links2.html-13.02.2010>.
10. Александр Ярмыш, Юрий Янович,

Процессуальное равноправие сторон в уголовном судопроизводстве-проблемы справедливости, în Материалы Международной научно практической конференции, Уголовно-процессуальная справедливость, Рига, 2005, стр.205.

11. Емузов А., *Особенности процессуального доказывания в условиях состязательности по УПК Р.Ф.*, în *Российский судья*, 2005, №3, стр.22.
12. Екимова Л., *Состязательность при рассмотрении судом ходатайств органов предварительного расследования // Правовая защита частных и публичных интересов по уголовным делам, Материалы V Международной межвузовской научно-практической интернет конференции, Челябинск, 2008, с.196.*
13. Моника Маковей, Разумов С.А., *Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Статья 5, Право на свободу и личную неприкосновенность, Прецеденты и комментарии, М., 2002, с. 102.*

Dr. Oleg RUSU,
lector superior al Catedrei drept penal
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ISTORICUL REGLEMENTĂRII JURIDICE A RESOCIALIZĂRII CONDAMNAȚILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

REZUMAT

Pentru evitarea eventualelor greșeli, în procesul de restructurare a instituțiilor implicate în procesul de resocializare a condamnaților, este necesar de a fi analizată și experiența anterioară. În acest sens, autorul menționează că societatea, din cele mai vechi timpuri, este în căutarea unor metode efective de luptă cu fenomenul infracțional. Însăși ideea corijării infractorilor a apărut cu multe secole în urmă, iar scopul pedepsei a evoluat de la răzbunarea sângelui, repararea daunei și intimidare spre corijarea și resocializarea infractorului. Astfel, despre o oarecare resocializare a acestora putem vorbi doar începând cu prima jumătate a sec. al XI-lea.

RÉSUMÉ

Pour éviter les erreurs dans le processus de restructuration des institutions impliquées dans la resocialisation des condamnés, il est nécessaire d'analyser l'expérience précédente. A cet égard, l'auteur mentionne que la société, des temps anciens, est à la recherche des méthodes efficaces de lutte contre la criminalité. L'idée même de la correction des délinquants est apparue plusieurs siècles avant, mais le but de la punition a évolué de la vengeance du sang, la réparation des dommages et de l'intimidation vers la correction et la resocialisation du délinquant. Ainsi d'une certaine resocialisation des condamnés on peut parler seulement à partir de la première moitié du XI-ième siècle.

Ideea corijării infractorilor a apărut cu multe secole în urmă. Încă înaintea erei noastre filosoful grec Protagoras vedea scopul activității represive a statului în corijarea infractorului, în aplicarea pedepsei nu pentru faptul că acesta a comis o infracțiune, deoarece oricum nimic nu poate fi întors înapoi, dar pentru interesele viitorului ca infractorii „să nu mai păcătuiască”. [1, p. 105]

Sanționarea faptelor penale la **strămoșii noștri geto-daci** (sec. VI - II î.e.n.) inițial urmărea scopul răzbunării sângelui. Cu timpul însă, statul a interzis răzbunarea, tinzând să ia în competența sa împărțirea justiției. [2, p. 8]

După cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie romană (106-275 e.n.), pe teritoriul ei, pe lângă dreptul geto-dac, a început să se aplice dreptul roman, tolerându-se și unele norme locale, ceea ce a realizat o sinteză juridică daco-romană.

Odată cu formarea țărilor (sec. IV-VIII) au fost preluate normele după care se conduceau obștile, fiind întărite prin autoritatea aparatului politic al țărilor. Dar s-au adăugat în condiții noi și norme noi, iar totalitatea

acestor norme forma legea țării. Legea țării avea sensul de ansamblu de norme nescrise, legate prin convingere, credință și conștiință, o legătură internă, ceea ce la romani era „mos” – obicei [2, p. 20]. Infracțiunea era tratată ca pricinuirea unei daune materiale, morale, fizice, de aceea scopul pedepsei era în principiu repararea daunei, răzbunarea sângelui fiind o etapă depășită deja demult.

După constituirea statului, dreptul cutumiar – legea țării – este aplicat în continuare. Alături de dreptul cutumiar se formează și funcționează alte izvoare de drept, adică există un pluralism de izvoare de drept. Referitor la izvoarele dreptului, în sec. XIV-XVI trebuie să menționăm izvoare scrise și nescrise. Ca izvor nescris este obiceiul, sau dreptul cutumiar, ceea ce se numea „Voloșkii Zakon” sau „legea țării”. [2, p. 36]

Pedeapsa a început să fie mai diferențiată, se ținea cont de circumstanțele în care a fost săvârșită infracțiunea, de recidivă, dar și de originea socială. Faptul că sunt aplicate pedeapsa cu moartea, pedepse cu mutilare, corporale, ne face dovada evoluției pedepsei – de

la despăgubire la intimidare .[2, p. 40- 41]

Perioada dominației otomane (mijl. sec. al XVI-lea - sec. al XVII-lea). La sfârșitul sec. al XVI-lea - începutul sec. al XVII-lea mai mulți domnitori au promovat consecvent o politică penală mai dură, care se deosebea de politica penală precedentă. Astfel, pedeapsa era îndreptată spre personalitatea „răufăcătorului”, cu scopul de exterminare fizică și de intimidare (a infractorilor potențiali). Nu se îngăduia să se plătească pentru a scăpa un răufăcător de la executare, ceea ce în mod obișnuit se permitea. O altă particularitate a reformei a fost limitarea răspunderii colective în privința răufăcătorilor; se menționa că nici tata pentru fiu, nici fiul pentru tată, nici alte neamuri nu răspund pentru faptele „răufăcătorului”. Astfel, se individualiza pedeapsa și se stabilea răspunderea individuală a „răufăcătorului”. Pedeapsa răufăcătorului și procedura de examinare în justiție a infracțiunii comise urmau scopul înfricoșării ca „tîlharii să fie pedepsiți cu moartea după legea ce este pentru toți răufăcătorii”. [2, p. 55-56]

Vasile Lupu în Moldova (1642) și Matei Basarab în Muntenia (1652), iar apoi Duca Vodă (1670) în cele două țări românești alcătuiesc primele pravile care reglementează statutul arestaților. Ei au încercat să aplice metodele moderne de detenție ce își făceau apariția în acele timpuri în Europa Occidentală. [3, p. 70]

Analizând documentele epocii și pravilele din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea, vom constata că utilizarea pedepsei consta în prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni, ca fundament al dreptului de a pedepsi. Erau incriminate deopotrivă infracțiunile contra statului, a domniei și a bisericii, ca și cele contra vieții, integrității fizice sau morale a particularilor, precum și cele contra bunurilor lor. [4, p. 57]

În epoca medievală, conform pravilelor, pedepsele erau aplicate individual, nu ca în dreptul penal primitiv, grupului social (familiei, obștii) căruia îi aparținea infractorul. Scopurile principale ale pedepselor în Țara Românească și Moldova erau: represiunea, expiațiunea (ispășirea), repararea daunei și înfricoșarea, intimidarea. Nu se punea problema de îndreptare a infractorilor, mai ales

în feudalismul timpuriu și în primele secole ale feudalismului dezvoltat. Treptat, pedepsele penale au început să fie mai diferențiate, se ținea cont de circumstanțele în care a fost săvârșită infracțiunea, de starea socială a vinovatului și de recidivă. Înăsprirea pedepsei penale este reflectată în gramotele reformei de 40 de ani, în *Cartea românească de învățătură* din 1646 și în Pravilele românești din secolul al XVII-lea. Despre cruzimea și varietatea pedepselor aplicate în perioada feudalismului ne mărturisește lista lor:

- a) pedepsele corporale (pedeapsa cu moartea, mutilarea, înfierarea, bătaia);
- b) pedepsele privative de libertate (ocna, temnița, grosul, varta, surghiunul);
- c) pedepsele pecuniare (dușegubina, confiscarea, gloaba);
- d) pedepse accesorii sau complementare. [5, p. 447]

Principiile ce caracterizau pedepsele în dreptul feudal din Principatele Românești au fost următoarele:

1. Având ca scop intimidarea, ele erau în general expiatorii, fără finalitatea corectivă, proprie dreptului contemporan; pedepsele educatorii, privative de libertate, erau rare.

2. Printre pedepse nu erau numai cele prevăzute de pravile: domnul avea dreptul să aplice pedepse și peste pravilă.

3. Era admis cumulul de pedepse.

4. În interes de clasă, pedepsele erau inegale: pentru aceeași faptă pedepsele erau diferite.

5. Pedepsele aduceau venituri pentru domn și pentru dregătorii care judecau.

6. Răzbunarea sângelui n-a existat, ca pedeapsă legală, dar există dovezi ale aplicării unei astfel de pedepse în cazuri izolate. Cea mai importantă dovadă o constituie compozițiunea, răspîndită în toată Europa. [4, p. 59]

Ca locuri de deținere a celor ce au săvârșit infracțiuni, pe parcursul secolelor XVI – XVII în Moldova, în cele mai dese cazuri, serveau beciurile adânci ale caselor de locuit, temnițele și subteranele cetăților, precum și chiliile mănăstirilor. Sunt cunoscute însă și cazuri când statul obliga mănăstirile să aloce pământ pentru construcția locurilor de detenție.

Totuși locurile folosite în acele timpuri pentru deținerea infractorilor nu pot fi considerate ca închisori în sensul deplin al cuvântului. Construcția lor era mediocră și din această cauză deținuții deseori evadau.[6, p. 162]

Astfel, în perioada evului mediu, nici nu putem vorbi despre existența unui sistem de deținere în Moldova. Deseori, „cazurile” se rezolvau fără judecăți și închisori. Spre exemplu, Vlad Țepeș impunea vinovații să se roage într-o chilie specială a mănăstirii Snagov. În timpul rugăciunilor podeaua chiliei se prăbușea și cei ce se rugau cădeau în țepe.

În timpul dominației turcești, cei ajunși în închisori nu se mai întorceau de acolo vii. Deținuții erau întreținuți în închisoare din contul celor ce i-au adus acolo sau din contul stăpânilor lor. Bani pentru întreținerea infractorilor statul nu aloca.[6, p. 162]

Perioada regimului fanariot (sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX-lea). În domeniul dreptului penal în sec. al XVIII-lea în Principatele române se răspândesc ideile umaniste ale iluminiștilor. Curentul iluminist era pătruns de un profund umanism. Lucrarea lui Cezare Beccaria *Despre delict și despre pedepe*, scrisă în 1764, devine cunoscută în Moldova și în Valahia.[2, p. 75]

Tortura nu se mai aplica sau se aplica foarte rar. Andronache Donici a interzis în manualul său tortura, sub influența concepțiilor iluministe, care erau cunoscute și în Principate. Pentru a ordona chestiunile legate de apel, Donici se referă la autoritatea lucrului judecat, menționând că odată hotărât un lucru prin judecată, așa rămâne.[2, p. 77]

În Europa aceasta era o perioadă a revoluțiilor burgheze, a formării noului sistem de drept, bazat pe teoria drepturilor naturale ale omului. Aceste noi curente au avut o influență semnificativă și asupra dezvoltării dreptului în Principatele Românești.

În această perioadă, sub influența beccarianismului, se produc modificări substanțiale, mai ales în legătură cu pedepele, cu îmblânzirea represiei penale, cu umanizarea condițiilor de executare a acestora.

Principiile ce caracterizau dreptul penal din această perioadă au fost:

1. Individualizarea răspunderii penale cu personalitatea infractorului și excluderea răspunderii familiale.

2. Legalitatea incriminării și a pedepsei (*nullum crimen, nulla poena sine lege*).

3. Respectul libertății individuale prin arestarea cu forme legale, cercetarea fără tortură și interzicerea detențiunii preventive prelungite.

4. Aplicarea pedepsei după judecată, printr-o hotărâre motivată.

5. Umanizarea pedepselor prin excluderea pedepsei cu moartea și a pedepselor mutilante.

6. Executarea pedepsei în condiții care să tindă spre corectarea vinovatului.[5, p. 315]

Cu toate acestea, autorul E. Sokolov susține că sistemul penitenciar al Moldovei ca o totalitate a diferitor măsuri practice de închisori sub formă de pedepe și corijare a deținuților a început a se institui abia la începutul sec. al XIX-lea după ce Basarabia a devenit parte a Imperiului Rus. Potrivit autorului sus-numit, până în anul 1812 pedeapsa cu închisoarea nu conținea o delimitare după categoria infracțiunilor săvârșite în grave și mai puțin grave, întemnițării nu erau separați după sex, iar sarcini cu caracter de corijare pentru închisori în acea perioadă nici nu se puneau din cauza lipsei unor astfel de locuri de deținere care prin organizarea lor ar fi contribuit la atingerea scopului propus.[6, p. 162]

După alipirea Basarabiei la Rusia (1812), legislația rusă se infiltrează și în sistemul penitenciar, iar închisorile de pe teritoriul Basarabiei sunt trecute la întreținerea statului. Se stabilește un nou statut al închisorilor, bazat în special pe principiul separării femeilor de bărbați. În penitenciare se introduc noi servicii: ale preoților și ale lucrătorilor sanitari. În bugetul de stat se rezervează surse pentru hrana, îmbrăcămintea și ameliorarea condițiilor de trai ale deținuților. O atenție deosebită se acordă planurilor de construcție a așezămintelor penitenciare. Închisorile-model erau construite astfel încât să poată fi modificate foarte ușor. Astfel, o închisoare ce întreținea 400 de persoane putea fi modificată pentru 350, 300, 250 și chiar 50 de persoane.[6, p. 163-164]

În Basarabia au fost introduse toate tipurile de judecătoria existente în Imperiul Rus, care au evoluat sincron cu reformele generale ale justiției rusești. Închisoarea gubernială din Chișinău a fost deschisă în 1813. S-au înființat închisorile urbane și în toate orașele-reședință de județ (Bălți, Cetatea Albă, Ismail, Tighina, Hotin, Leova, Soroca, Orhei), precum și în alte orașe importante cum erau Chilia, Reni, Cahul, Nisporeni și Telenești. Case sau încăperi de arest erau în fiecare centru județean și de voloste, de exemplu, la Briceni, Otaci, Arionești, Bădiceni etc.

În afară de aceasta, în sistemul penitenciar pătrund ideile umanismului care se manifestă prin interzicerea de a bate sau a înjosi deținuții, cu toate că cătușele și lanțurile, specifice perioadei anterioare, se mai păstrează.

Închisorile Basarabiei în această perioadă devin nu doar locuri de pedepsire pentru infracțiunile comise, dar și locuri de corijare a celor vinovați. În acest scop se stabilește obligația deținuților de a presta o muncă. Către mijlocul sec. al XIX-lea în instituțiile penitenciare se organizează atât educația religioasă, cât și instruirea în școală (iar către sfârșitul secolului apar bibliotecile și deținuților le sunt eliberate cărți).[6, p. 162]

Perioada interbelică (1918-1939). La momentul unirii cu România, în Basarabia, prin decret regal au fost puse temeliile justiției românești, inclusiv legea și regimul penitenciarelor.

Unificarea legislativă în domeniul dreptului penal a fost înfăptuită atât prin extinderea în 1919 asupra Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei a Codului penal din 1865, cât și prin lucrările în vederea întocmirii unui Cod penal și de procedură nou. Elaborarea unui nou Cod penal a fost începută în 1920, adoptarea lui a fost tergiversată până în 1936 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1937. Codul reieșea din responsabilitatea penală pentru vină, individualizarea pedepsei. În aplicarea sancțiunii, Codul lua în considerare persoana infractorului și gradul de pericol social. Sub influența ideilor noi ale Asociației Internaționale de Drept penal, Codul prevedea măsuri de siguranță în vederea înlăturării recidivei

ca: suspendarea pedepsei și eliberarea condiționată. Minorului responsabil (între 15 și 18 ani) i se aplicau măsuri de siguranță. Prin reabilitarea condamnatului și ștergerea pedepselor din cazier se urmărea scopul reintegrării condamnaților în societate.[2, p. 146-147]

RASSM (1924-1940). După unirea Basarabiei cu România, frontiera dintre România și Statele Sovietice (din 1922 – Uniunea Sovietică) trecea pe Nistru. În RASSM formată în 1924 se aplica legislația penală unională și ucraineană. Până în 1927, în RASSM s-a aplicat Codul penal al RSSU din 1922, iar din 1927 – un alt Cod penal al RSSU alcătuit în deplină concordanță cu bazele legislației penale ale URSS și ale republicilor unionale din 1924.[2, p. 168]

Instituțiile de corecție prin muncă se aflau în competența NCVD-ului, ceea ce constituia o deviere de la practica internațională, în care întregul sistem penitenciar se afla sub conducerea Ministerului de Justiție. Baza legislativă a activității acestora era codul corecțional al RSS Ucrainene care prevedea obligația de a munci, remunerarea muncii, instruirea profesională, lichidarea analfabetismului general și politic între deținuți, realizarea măsurilor cultural-educative, aplicarea liberării condiționate înainte de termen.

Perioada sovietică. Odată cu anexarea Basarabiei de către URSS la 28 iunie 1940, sistemul sovietic de administrare a sistemului penitenciarelor a fost extins și asupra teritoriilor din partea dreaptă a Nistrului.

După formarea RSSM, în 1940, pe teritoriul republicii erau 8 închisorile: la Chișinău, Tiraspol, Soroca, Orhei, Bender, Bălți și Cahul. În primii ani executarea pedepselor penale se reglementa conform legislației de corectare prin muncă a Uniunii Sovietice, prin ordinele, directivele, instrucțiunile NKVD-ului, căruia îi erau subordonate lagărele și închisorile în timpul războiului și după război. La baza denumirii dreptului de corectare prin muncă se afla ideea privind corectarea condamnaților și munca social-utilă ca un mijloc de corectare a lor.[7, p. 23]

Din 1940 și până în 1961 în Republica Moldova a lipsit legislația penală și execuțio-

nal penală, fiindcă a fost impusă în acest domeniu legislația RSS Ucrainene.[7, p. 25]

La 25 decembrie 1958 au fost adoptate bazele legislației penale ale URSS și ale republicilor unionale, în temeiul cărora a fost adoptat și primul Cod penal al RSS Moldovenești de la 24 martie 1961. Codul penal, urmând principiile bazelor, reieșea din principiul responsabilității numai pentru purtarea vinovată. Analogia, adică pedepsirea omului pe cale penală pentru o faptă care nu e sancționată de legislație dar are o asemănare cu cele descrise de ea, nu se mai permitea. Pentru prima dată în 1958 în legislația penală sovietică s-a stabilit principiul legalității incriminării. (191) Acest Cod, cu diferite schimbări și completări introduse în el timp de peste 40 de ani, a fost în vigoare până la 12 iunie 2003.

La 8 decembrie 1971 a fost adoptat și primul Cod de corectare prin muncă al RSS Moldovenești, care însă reglementa executarea numai a patru pedepse prevăzute de Codul penal: privațiunea de libertate; deportarea; expulzarea; munca corecțională fără privațiune de libertate.

În 1977, Codul de corectare prin muncă a fost completat cu titlul IIIA care reglementa executarea privațiunii de libertate cu suspendarea executării pedepsei și cu atragerea obligatorie a condamnatului la muncă și eliberarea condițională din locurile de detenție cu atragerea obligatorie a condamnaților la muncă, aspecte prevăzute de art. 24¹ și 51² și introduse în Codul penal în același an.[7, p. 26]

Executarea celorlalte pedepse a rămas nereglementată până în anul 1984, când la 5 aprilie a fost adoptat Regulamentul privind ordinea și condițiile executării în RSSM a pedepselor penale, nelegate de influențarea cu munca corecțională a condamnaților.

În perioada sovietică lucrul cu persoanele liberate din locurile de detenție era destul de bine organizat. Astfel, pe lângă fiecare comitet executiv raional erau create comisii (birouri) pentru plasarea foștilor condamnați în câmpul muncii și lupta cu beția. Fiecare din aceste comisii coordona realizarea măsurilor resocializante în domeniul său de activitate.

Funcții de resocializare îndeplineau, de

asemenea, instanțele de judecată, procuratura și organele afacerilor interne. În sarcina organelor afacerilor interne revenea cel mai mare volum de lucru, deoarece anume către ei, în primul rând, se adresau pentru ajutor foștii condamnați. În afară de aceasta, inspectorii de sector ai miliției trebuiau să efectueze funcții de supraveghere administrativă față de anumite categorii de persoane liberate.

Sarcini de contribuire la procesul de resocializare îndeplineau și diferite organizații obștești, cum ar fi: drujinele populare, reprezentanții organizațiilor comsomoliste etc. O atenție deosebită se acorda influenței resocializante a familiei și a colectivului de muncă. Pentru organizarea petrecerii timpului liber al tineretului erau deschise biblioteci pentru copii, cercuri ale tinerilor tehnicieni și naturaliști, cercuri sportive, literar-artistice etc.

Deși existau anumite neajunsuri, condiționate de existența unui control totalitar al statului asupra tuturor domeniilor relațiilor sociale, considerăm că o anumită experiență pozitivă a funcționării sistemului de resocializare al condamnaților totuși exista. În viziunea noastră, destul de progresistă era instituția rezervării la întreprinderi a locurilor de muncă pentru persoanele liberate.

Odată cu destrămarea URSS, sistemul de resocializare a condamnaților a degradat. Majoritatea instituțiilor sociale, îndeosebi a celor bazate pe participarea benevolă a cetățenilor, și-au întrerupt activitatea.

Perioada contemporană. Formarea politicii execuțional-penale și a dreptului în perioada anilor 1991-1996 a fost marcată prin transformări radicale în orânduirea economică, socială și de stat a Republicii Moldova. Cerințele de dezvoltare a democrației, apărării drepturilor și libertăților persoanei și cetățeanului, manifestării umanismului în privința delincvenților au fost factori determinanți ai modificării legislației penale și execuțional-penale.

Activitatea de executare a pedepsei privațiunii de libertate era reglementată de Codul de executare a sancțiunilor de drept penal din 22.06.1993.[8] În principiu, acest act normativ conținea câteva noutăți în comparație cu

actele normative în domeniu din timpul perioadei sovietice. Cu toate acestea, practica de aplicare a acestui Cod a demonstrat că executarea pedepsei privative de libertate era axată mai mult pe detenția fizică a persoanei și mai puțin pe oferirea unei șanse de reeducare și de reintegrare în societate.

La 18 aprilie 2002 a fost adoptat Codul penal al Republicii Moldova (în vigoare de la 12 iunie 2003) [9] în care au fost stabilite modalitățile pedepselor penale și noile tipuri de instituții penitenciare. În baza prevederilor Codului penal al RM, a fost elaborat și adoptat la 24 decembrie 2004 noul Cod de executare al RM (în vigoare de la 1 iulie 2005).[10] Acesta reprezintă un progres față de actele normative precedente prin extinderea drepturilor și garanțiilor persoanelor condamnate, este corelată cu standardele internaționale în domeniul executării pedepselor penale, apropiindu-se mai mult de filosofia exprimată în actele internaționale în care închisoarea nu are ca finalitate izolarea individului, ci reeducarea și reintegrarea acestuia în societate. O deosebită importanță o are contactul deținutului cu lumea exterioară, prin intermediul vizitelor regulate, al convorbirilor telefonice, concediului penitenciar, accesului la informație etc.

După adoptarea noului Cod de executare al RM, a fost esențial înnoită baza normativă, referitoare la executarea pedepselor penale, și anume: a fost elaborat un nou Statut al executării pedepsei de către condamnați,[11] a fost adoptată Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 1036-XIII din 17.12.1996 cu privire la sistemul penitenciar,[12] au fost elaborate un șir de alte acte normative care au sarcina de a reglementa diverse aspecte ale punerii în aplicare a pedepselor penale.

Acțiunile întreprinse au avut un efect favorabil. S-a schimbat esențial opinia publică, sistemul penitenciar a devenit deschis și mai accesibil pentru multe organizații naționale și internaționale. Totodată, soluționarea problemelor cu care se confruntă sistemul penitenciar este extrem de dificilă. Din cauza lacunelor legislației și finanțării insuficiente, restructurarea acestuia se limitează la realizarea parțială a unor direcții de activitate.

Astfel, prin Hotărârea Guvernului nr. 1624 din 31.12.2003 a fost aprobată Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar. [13] Concepția reformării sistemului penitenciar reprezintă un complex de idei, obiective, direcții, principii, sarcini și mecanisme de perfecționare a activității în domeniu pe parcursul anilor 2004-2020.

Așadar, analiza sub aspect istoric a reglementării juridice a resocializării persoanelor care au încălcat legea ne permite să concluzionăm că societatea, din cele mai vechi timpuri, este în căutarea unor metode efective de luptă cu fenomenul infracțional. Însăși ideea corijării infractorilor a apărut cu multe secole în urmă, iar scopul pedepsei a evoluat de la răzbunarea sângelui, repararea daunei și intimidare spre corijarea și resocializarea infractorului. Astfel, despre o oarecare resocializare a acestora putem vorbi doar începând cu prima jumătate a sec. al XIX-lea.

BIBLIOGRAFIE:

1. И.С. Ной, *Сущность и функции уголовного наказания в советском государстве*, Саратов: СГУ, 1973.
2. E. Aramă, *Istoria dreptului românesc*, S.A. „Reclama”, Chișinău, 1998.
3. N. Sali, „Reforma sistemului penal. Apariția închisorilor”, în *Materiale ale conferinței științifico-practice internaționale din 14-15 februarie 2002 cu genericul „Pedepsa ca formă a răspunderii penale”*, responsabil de ediție V. Bujor, redactor științific M. Lașcu, Centrul editorial al Universității de Criminologie, Chișinău, 2002.
4. M. Rotaru, „Evoluția pedepselor în sistemul dreptului penal medieval din Moldova și Țara Românească”, în *Materiale ale conferinței științifico-practice internaționale din 14-15 februarie 2002 cu genericul „Pedepsa ca formă a răspunderii penale”*, responsabil de ediție V. Bujor, redactor științific M. Lașcu, Centrul editorial al Universității de Criminologie, Chișinău, 2002.

5. *Istoria dreptului românesc*, vol. I, coordonator: I. Ceterchi, Editura Academiei RSR, București, 1980.
6. Е. Соколов, *Исправительные учреждения Молдовы*. Руководство по обучению сотрудников исправительных учреждений Молдовы, редакция М. Платек, Варшава, 1997.
7. V. Florea, L. Florea, *Dreptul execuțional-penal*, Editura ARC, Chișinău, 1999.
8. *Codul de executare a sancțiunilor de drept penal* nr. 1524 – XII din 22.06.1993 publicat în Monitor Oficial nr. 1/1 din 30.01.1994, (abrogat).
9. *Codul penal al Republicii Moldova*, nr. 985-XV, din 18.04.2002, în vigoare de la 12.06.2003, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
10. *Codul de executare al Republicii Moldova* nr. 443-XV din 24.12.2004 publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 34-35 din 03.03.2005.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 583 din 26.05.2006 *cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați*, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 91-94/676 din 16.06.2006, .
12. Legea Nr. 15-XVI din 15.02.2008 (în vigoare din 21.03.2008) *pentru modificarea și completarea Legii nr. 1036-XIII din 17.12.1996 cu privire la sistemul penitenciar*, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 57-60/187 din 21.03.2008.
13. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1624 din 31.12.2003 *cu privire la aprobarea Concepției reformării sistemului penitenciar și planului de măsuri pe anii 2004 – 2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar* // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 13-15 din 16.01.2004 // Modificată prin H.G. R.M. nr. 738 din 29.06.07, M.O. al RM nr. 98-102 din 13.04.07.

Dr. Oleg RUSU,

lector superior al Catedrei drept penal
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

STUDIU COMPARAT PRIVIND RESOCIALIZAREA CONDMNAȚILOR ÎN MAREA BRITANIE ȘI SUA

REZUMAT

În condițiile realității din Republica Moldova, când instituțiile de resocializare și adaptare socială existente în trecut nu mai funcționează, iar altele noi sunt în proces de stabilire, o importanță deosebită îi revine experienței statelor străine în care astfel de instituții au cunoscut o dezvoltare largă. În articol este propusă spre analiză experiența relevantă a unor state care reprezintă sistemul de drept anglo-saxon (Marea Britanie, SUA).

Astfel, se concluzionează că în pofida specificului național și a altor particularități, experiența altor state ne va permite să economisim timpul și să evităm unele greșeli în edificarea unui sistem național mai efektiv de resocializare, ținând cont de realitățile locale.

RÉSUMÉ

Dans les conditions de la réalité en Moldavie, quand les institutions de resocialisation et d'adaptation sociale du passé n'existe plus, mais des nouvelles sont dans le processus d'établissement, une grande importance revient à l'expérience des États étrangers dans lesquels ces institutions ont connu un large développement. Dans l'article est proposée pour l'analyse l'expérience des États qui représentent le système de droit anglo-saxon. (Grande-Bretagne, Etats-Unis).

Ainsi, on espère, malgré le caractère national et d'autres caractéristiques, l'expérience d'autres pays nous permettra d'économiser du temps et d'éviter certaines erreurs dans la construction d'un système national de resocialisation plus efficace en tenant compte des réalités locales.

Experiența adoptării actelor normative și altor documente care reglementează ordinea resocializării, adaptării sociale și reabilitării persoanelor care au ispășit o pedeapsă privativă de libertate există în mai multe țări. Cercetările comparativiste prezintă nu doar un interes teoretic. În condițiile realității din Republica Moldova, când instituțiile de resocializare și adaptare socială existente în trecut nu mai funcționează, iar altele noi sunt în proces de stabilire, o importanță deosebită îi revine experienței statelor străine în care astfel de instituții au cunoscut o dezvoltare largă.

În continuare propunem spre analiză experiența relevantă a unor state care reprezintă sistemul de drept anglo-saxon (Marea Britanie, SUA).

În **Marea Britanie** administrațiile penitenciare fac parte din structura organizatorică a Ministerului de Interne și poartă denumirea

de Serviciul Penitenciar al Majestății sale din Anglia și Țara Galilor. Aici sunt organizate 11 birouri zonale care sunt niște autorități intermediare între administrațiile centrale și instituțiile penitenciare.

Legea de bază este *Criminal Justice Act* din 1948. Conform tradiției engleze, legea nu constituie un cod complet al dreptului penal și al regimului penitenciar. Ea cuprinde numai diferite idei dezvoltate în cursul ultimilor ani în această materie, în scopul de a aduce unele perfecționări.

Potrivit acestei legi, închisoarea devine singura pedeapsă privativă de libertate, durata acesteia fiind determinată de către instanța de judecată. Măsurile de adaptare a tratamentului la nevoile delincentului sunt fixate de administrația închisorii, în cadrul regulamentelor penitenciare.

Legislația penală a Marii Britanii, într-o

măsură sau alta, se referă la problema resocializării condamnaților. Astfel, în legislație este destul de bine elaborată instituția măsurilor de siguranță, care se aplică pe larg în privința alcoolicilor, bolnavilor psihici, precum și recidiviștilor.

Regimul actual de executare a pedepsei cu închisoarea urmărește trei *obiective*:

1) separarea deținuților arestați preventiv de cei condamnați definitiv, a bărbaților de femei și a tinerilor de adulți;

2) prevenirea pericolului de influențare reciprocă prin separarea deținuților adulți în două categorii: din prima categorie fac parte, de regulă, infractorii primari (denumită „clasa Star”, din a doua categorie fac parte ceilalți infractori (denumiți „clasa ordinară”);

3) ușurarea readaptării deținuților, prin împărțirea condamnaților adulți în diferite categorii, pentru a-i supune unor forme diferențiate de pază și de tratament.

Sistemul penitenciar al Marii Britanii constă din închisori regionale și locale. Această divizare permite de a avea o rețea mare de instituții penitenciare pentru deținerea diferitor categorii de infractori. Toți deținuții pe care îi trimit tribunalele sunt încarcerati în închisorile locale care cuprind, așadar, toate tipurile și toate categoriile de deținuți și servesc totodată ca centre de triere [1, p. 339].

Tratamentul cuprinde numeroase aspecte ale vieții în închisoare, în special atitudinea față de deținuți a personalului închisorii. Înfățișarea deținuților are o mare importanță pentru personalitatea deținutului și s-au obținut multe realizări în acest domeniu. Astfel, au fost create noi tipuri de îmbrăcăminte, s-a permis bărbaților să se radă în fiecare zi și femeilor să folosească produse cosmetice, s-a suprimat tunsul uniform și alte asemenea măsuri. Pentru anumite categorii de deținuți, există posibilitatea de a obține permisiile de 5 zile pentru a petrece acest timp în familie și care se acordă în ultima perioadă a condamnării [2, p. 384].

Se derulează *programe* pentru prevenirea comportamentului infracțional, care dau deținuților posibilitatea să ia atitudine și să devină conștienți de infracțiunile pe care le-au comis. Programele legate de abilitățile cogniti-

ve urmăresc înțelegerea motivelor care au dus la comiterea infracțiunilor. De asemenea, sunt programe specifice destinate consumatorilor de droguri și celor care au comis infracțiuni sexuale [3, p. 68].

O atenție deosebită se acordă educației fizice, pentru aceasta sunt implicate persoane special pregătite, care activează sub controlul organizatorului muncii de educație fizică, iar în cea mai mare parte a închisorilor există săli de gimnastică bine utilitate.

Scopul tratamentului care se aplică deținuților este acela de a-i determina să ducă, după liberare, o viață onestă și utilă și de a-i face apti ca să trăiască o asemenea viață.

Din 1946, educația în închisori a fost asigurată prin profesori de carieră, numiți și plătiți de autoritățile locale și de Ministerul Educației Naționale. Pentru organizarea acestei munci, directorul educației din comisia închisorilor colaborează strâns cu Ministerul Educației Naționale, ai căror inspectori controlează munca în închisori și fac rapoarte ca și pentru instituțiile de învățământ. Acest sistem asigură nu numai eficacitatea învățământului, dar și dezvoltă la deținuți sentimentul că nu sunt ruși cu desăvârșire de viața socială.

Programul de pregătire este foarte vast, începând de la cursuri speciale pentru analfabetei și înapoiți, până la facilități acordate pentru pregătirea examenelor de universitate și obținerea de diplome. Accentul este pus mai puțin pe învățământul academic decât pe educația socială, discuțiile în grup, cultura muzicală, cursurile de artă, lectură, prezentarea pieselor de teatru și alte activități de acest gen, care ocupă un loc important. La reabilitarea deținuților sunt folosite cursurile prin corespondență pentru cei care se pot adapta la o asemenea formă de învățământ.

Numeroasele activități se află în limita dintre educație și recreație. Conferințele și concertele nu sunt o noutate, dar fiecare închisoare are aparatul de proiecție cinematografică și au fost luate măsuri care să permită vizionarea regulată de filme educative și recreative.

În Marea Britanie, pe lângă structurile sociale de stat, este dezvoltată pe larg rețeaua de structuri obștești neguvernamentale. În funcțiile lor intră: elaborarea unor programe

sociale concrete, realizarea lor, acordarea ajutorului social, antrenarea în activități de asistență socială a specialiștilor necesari pe baze obștești și acordarea de ajutor condamnaților.

În primele ore de detenție în penitenciar persoana primește „Pachetul informativ al deținutului”, care constă din 15 broșuri separate, conținând extrase din regulile penitenciare și comentarii concrete la ele. În afară de aceasta, o atenție deosebită se acordă nomenclatorului asistenței sociale care se dau deținuților și modul în care se poate deveni beneficiarul lui. Astfel, deținuților le sînt distribuite următoarele broșuri: „Organizații utile”, „Condițiile de vizitare a penitenciarului”, „Petiții și propuneri”, „Protecția socială și plata indemnizației la liberare”, „Femeile deținute”, „Delincvenții minori”, „Vizitele, corespondența, și apelurile telefonice”, „Disciplina în penitenciar”, „Serviciul asigurării sociale” etc.[4, p. 202].

De asemenea, este bine dezvoltat *controlul închisorilor din partea societății*. Conform „Actului cu privire la închisori” din 1952, membrii „Consiliului vizitatorilor” (în prezent Consiliul vizitatorilor și-a schimbat denumirea în Independent Monitoring Boards – IMB) au dreptul „în orice timp să intre în închisori și... să obțină un acces liber către orice încăpere și orice deținut”. „Vizitatorului” îi este oferită o legătură cu chei de care are și personalul, fiind împuternicit să intre în închisoare în orice perioadă de zi sau noapte fără preaviz, să intre în toate încăperile fără însoțirea reprezentanților personalului și să comunice cu deținuții nefiind limitați în timp [5].

Spre comparație, în Republica Moldova asociațiile obștești pot vizita penitenciarele doar respectând procedurile prescrise, cu permisiunea specială a administrației penitenciare, iar în cazul preveniților – și în baza hotărârii organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, în procedura cărora se afla cauza penală (art.181 alin.(2) CE al RM). În baza normei menționate, persoanele fizice și reprezentanții organizațiilor obștești pot fi admiși în penitenciare doar în scopul asigurării resocializării deținuților în conformitate cu prevederile Secțiunii a 34-a a Statutului executării pedepsei de către condamnați, și doar

în cazul în care administrația penitenciară are certitudinea că vizita și măsurile întreprinse vor servi la realizarea scopurilor respective.

În acest context, Departamentul Instituțiilor Penitenciare (DIP) deseori este învinuit că „ignoră oferta asociațiilor neguvernamentale capabile să contribuie la îmbunătățirea gradului de respectare al drepturilor deținuților, iar asociațiilor ce acordă protecție și asistență juridică deținuților – le creează obstacole de acces la petiționarii săi, violând atât dreptul la petiționare, dreptul la asistență juridică, dreptul de acces la justiție, cât și alte drepturi ale deținuților” [6].

În același timp, Comitetul pentru Plângeri [7], ca instituție creată prin Lege și chemată să combată abuzurile și ilegalitățile din penitenciare, rămâne inefficientă, parțial din cauza personalului său format pe principii voluntare [8, p. 130]. La fel și Centrul pentru Drepturile Omului, cu toate că a fost legalizat ca mecanism antitortură, nu reușește să influențeze spre bine respectarea drepturilor persoanelor private de libertate[9]. În acest sens, prin Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei referitoare la regulile penitenciare europene (REC (2006) 2), se propune statelor să asigure inspecția guvernamentală și controlul independent în instituțiile penitenciare.

Astfel, în prezent se impune necesitatea perfecționării mecanismului de control bilateral (din partea organelor statului și a societății civile) pentru ridicarea eficienței acestuia privind respectarea drepturilor omului.

În acest context, considerăm a fi oportună aprobarea de către Parlament a legii *privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile ce asigură detenția persoanelor* [10], precum și aprobarea de către Guvern a Regulamentului cu privire la activitatea Comisiei de monitorizare a respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor [11].

În baza actelor respective se prevede crearea unor comisii de monitorizare care vor evalua condițiile de detenție și tratamentul deținuților, activând pe principiul voluntarismului. Astfel, în fiecare unitate administrativ-teritorială de nivelul doi, în care funcționează

asemenea instituții, urmează să fie creată o comisie de monitorizare.

Totodată, considerăm că prevederea din art. 8 alin. (2) al Legii privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile ce asigură detenția persoanelor, conform căreia programul trimestrial al vizitelor comisiei de monitorizare necesită a fi coordonat cu organul ierarhic superior al instituției care urmează a fi monitorizată, precum și prevederile art. 9 alin. (1) și (3) referitoare la accesul membrilor comisiilor de monitorizare în instituțiile ce asigură detenția persoanelor nu vor contribui la o exercitare efectivă de către comisiile respective a atribuțiilor care le revin.

Fiecare din cele peste 130 de așezăminte penitenciare din Marea Britanie are în componență o echipă de *probațiune*. Cele mai multe din acestea își au sediul chiar în interiorul penitenciarului. Sarcinile lor sunt variate, de la colaborarea cu personalul penitenciarului în aplicarea unor programe până la desfășurarea unor activități orientate spre bunăstarea deținuților. Directorii penitenciarelor negociază anual cu serviciile locale numărul de ofițeri de probațiune care vor fi detașați în penitenciar și sarcinile acestora.

Toți deținuții, cu excepția celor condamnați pentru infracțiuni foarte grave, pot fi eliberați după executarea a jumătate din pedeapsă. Spre exemplu, un deținut condamnat la închisoare de până la 12 luni poate fi eliberat din penitenciar fără supraveghere după ce a executat jumătate din pedeapsă. Deținuții cu pedepse cuprinse între 1 și 4 ani sunt eliberați după executarea unei jumătăți din pedeapsă și supravegheați până la împlinirea a $\frac{3}{4}$ din totalul pedepsei. Acest program de liberare se numește liberare condiționată automată. Dacă fostul deținut nu își respectă condițiile stabilite la momentul liberării condiționate, nu este sesizată instanța, ci Serviciul de liberare condiționată din Home Office care are autoritatea necesară să dispună trimiterea persoanei înapoi în închisoare [12, p. 48-49].

În Anglia și Țara Galilor *serviciile de probațiune* sunt plasate sub tutela Home Office-ului (echivalentul din Marea Britanie pentru Ministerul de Interne), în timp ce administrarea fondurilor și monitorizarea la nivel

național sunt realizate de către Inspectoratul de Probațiune al Majestății Sale (Her Majesty's Inspectorate of Probation) [13, p. 10].

În mod tradițional, serviciile de probațiune ofereau și servicii de asistență postpenală. Acest serviciu era obligatoriu pentru serviciul de probațiune și voluntar pentru deținuți. În prezent, chiar dacă asistența postpenală a rămas obligatorie, sunt doar câteva servicii de probațiune care încă mai oferă astfel de servicii. Serviciile de asistență a persoanelor eliberate din penitenciar și familiile acestora, în cele mai multe cazuri, sunt organizate de către organizații neguvernamentale [12, p. 48-49].

Ca urmare a dispozițiilor legii *Criminal Justice Act*, a fost creată *Central After - Care Association*. Această asociație este controlată de un comitet în care sunt reprezentate departamentele ministeriale și serviciile sociale interesate. Ea este finanțată atât de la bugetul de stat, cât și de la bugetul organelor autorităților locale, precum și a persoanelor private, care se ocupă cu activități de caritate. Activitatea asociației permite să se asigure asistența după liberare, potrivit unor principii uniforme, de către un personal specializat, supus aceluiași control, munca fiind benevolă. Astfel, asociația organizează cămine pentru locuirea temporară a persoanelor eliberate, deține centre speciale pentru pregătire profesională, alocă mijloace pentru acordarea ajutorului material acestor persoane [14, p. 21-23].

Cât privește condamnății la pedepse de lungă durată, *Central After-Care Association* supraveghează numai persoanele eliberate în urma executării unei condamnări la închisoare de cel puțin 4 ani (iar pentru femei închisoare de cel puțin 3 ani), această supraveghere este voluntară și aparține deținutului liberat să accepte în ce măsură și pentru ce perioadă el vrea să colaboreze la programul Asociației, în vederea readaptării sale [2, p. 389].

SUA. În virtutea unor cauze istorice, în ultimele decenii în SUA prevalează tendința spre înăsprirea condițiilor de ispășire a pedepsei de către condamnați. Acest fapt este legat de așa-numita „explozie a închisorilor” – deschiderea fără precedent a mai multor închisori. Însă o diminuare a nivelului criminalității în SUA nu s-a constatat, nivelul recidivei nu a

scăzut. Politica izolării forțate a delincvenților în penitenciare a provocat o creștere considerabilă a relațiilor de subcultură în mediul deținuților și a criminalității penitenciare [15, p. 21-23].

Numărul total de deținuți în închisorile Statelor Unite în anul 2007 era de 2 245 189 persoane, iar rata la 100 000 locuitori era de 750 deținuți [16], fiind astfel una din cele mai mari în lume. Anual SUA cheltuie 40 mlrd dolari pentru întreținerea închisorilor [17].

Deținuții în SUA sunt plasați atât în închisori (*prison*), cât și în izolatoare de detenție preventivă (*jail*), unde se dețin persoanele aflate sub urmărire penală, precum și condamnații cu termene mici. Desigur, condițiile de deținere în SUA sunt incomparabil mai bune, însă acest fapt este condiționat, în primul rând, de starea economică a întregii țări.

În închisorile din Statele Unite, la fel ca și în Republica Moldova sunt camere pentru 60-80 de persoane, fiind astfel strâmtorați spre o comunicare intensă și permanentă unul cu altul. Există însă și o altă extremă: în instituțiile corecționale de tipul „maxi-maxi”, utilizate cu mijloace electronice de control și supraveghere, este realizată ideea izolării totale a deținutului. Condamnatul ispășește pedeapsa în camera pentru o singură persoană, amenajată cu duș și toaletă, teren deschis pentru plimbări și exerciții; el primește o alimentare intensivă și totodată se află într-o izolare completă de semenii săi. Noi suntem predispuși să considerăm sistemul, care îi oferă deținutului un „spațiu vital” de un metru ca fiind inuman. Însă cu același drept această determinare poate fi aplicată și față de sistemele care condamnă persoana la o singurătate îndelungată. Toată deosebirea constă în structura acestor condiții inumane: suferințele fizice sunt reduse până la minim, în timp ce cele morale sunt aduse până la maxim.

De aceea, vorbind despre necesitatea implementării în practica națională a experienței de peste hotare privind executarea pedepselor, ținem să menționăm că sistemul penitenciar al SUA, probabil, este cel mai puțin adaptat pentru aceasta.

În SUA există *programe* orientate spre reabilitarea condamnaților. În procesul exe-

cutării pedepsei condamnații sunt atrași să participe la programe special elaborate, traininguri. Scopul lor este facilitarea corijării condamnaților, transformarea lor în cetățeni onești, care nu ar admite să săvârșească noi infracțiuni. Totodată, principiul de bază al tratamentului devine recunoașterea faptului că infractorul posedă anumite capacități potențiale pentru cultivarea unor calități omenești pozitive, iar prin urmare, capacități de a începe o nouă viață [18, p. 8].

Persoanele liberate nu se pot include direct în viața activă a societății, să asimileze rapid noi roluri sociale. Un mijloc eficient în acest caz este modelarea de către condamnați sub conducerea educatorului și psihologului a acelor situații și roluri din viață cu care va trebui să se confrunte după liberare. Astfel, condamnații sunt puși în situația de a-și determina de sine stătător comportamentul, fapt care permite chiar în instituția penitenciară de a le cultiva deprinderi și stereotipuri legale de comportament în situații similare. O asemenea practică este implementată pe larg în penitenciarele din SUA. Astfel, se aplică cu succes metoda „economiei simbolice”. Condamnații, pentru un comportament bun, câștigă o anumită sumă de bani simbolici pe care îi utilizează pentru procurarea unor „privilegii” cum ar fi timpul suplimentar pentru vizionarea unor emisiuni televizate sau alte servicii. Astfel, condamnații nu pierd deprinderile legate de cheltuirea adecvată a mijloacelor bănești și după liberare [19, p. 435].

Asistența socială în privința delincvenților este realizată prin intermediul serviciului de probațiune care în afară de acordarea ajutorului social celor liberați condiționat (spre exemplu, angajarea în câmpul muncii, acordarea unui loc de trai, ajutor material etc.) are o contribuție importantă la profilaxia criminalității recidive [4, p. 195].

Așadar, astăzi, când în Republica Moldova este în plină desfășurare elaborarea și implementarea unei noi concepții de resocializare a condamnaților, considerăm a fi binevenită studierea multilaterală a experienței înaintate și utilizarea a tot ce este mai prețios, ținând cont de specificul și condițiile din țara noastră.

Astfel, pentru înregistrarea unor rezultate marcante, se impune realizarea unui complex de măsuri economice, social-politice și ideologice bazate pe o temelie juridică viabilă. Iar ajustarea legislației naționale la normele și standardele internaționale (și îndeosebi implementarea ei), precum și experiența privind resocializarea condamnaților, din punctul de vedere al organismelor internaționale și ale unor state în parte, trebuie să devină o direcție strategică a politicii execuțional-penale a Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE:

1. Уголовно-исполнительное право, под ред. В.И. Селиверстова, Изд. Юриспруденция, Москва, 2002.
2. S. Carp, C. Osadci, O. Rusu, *Drept execuțional-penal*, Chișinău, 2007.
3. L. Caciamac ș.a., Coordonator V. Cojocaru, *Raportul misiunii de evaluare a necesităților în domeniul pregătirii pentru liberare a deținuților*, IRP, Chișinău, 2006.
4. Е.Г. Багреева, *Социокультурные основы ресоциализации преступников*, Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук, Москва, 2001.
5. *Английский опыт «визитирования» тюрем* // <http://www.mhg.ru/files/knigi/spravvizit.doc>
6. *Comunicat de presă cu privire la violarea drepturilor deținuților* // <http://www.humanrights.md/rom/news/Com%20de%20presa%20violare%20dr.%20detinut%2022%2001%202008.htm>
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 77 din 23.01.2006 *privind instituirea Comitetului pentru Plîngeri* publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 21 din 03.02.2006.
8. J. Redpath, N. Hriptievski, *Evaluarea procesului de transformare a sistemului de justiție penală în Republica Moldova*, Editura Cartier, Chișinău, 2009.
9. Comunicat de presă privind situația respectării drepturilor persoanei private de libertate din Republica Moldova // <http://www.humanrights.md/rom/news/Ordin%20cu%20carnet.htm>
10. *Legea privind controlul civil asupra respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor* nr. 235 din 13.11.2008 (în vigoare din 19.03.2009) publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 226-229 din 19.12.2008.
11. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 286 din 13.04.2009 *privind aprobarea Regulamentului cu privire la activitatea Comisiei de monitorizare a respectării drepturilor omului în instituțiile care asigură detenția persoanelor*, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 78-79/337 din 11.04.2009.
12. *Reintegrarea socială și supravegherea infractorilor în opt țări europene*, editor: A.M. Van Kalmthout, traducător: I. Durnescu, Chișinău, 2004.
13. X. Ulianoschi ș.a., *Ghidul consilierului de probațiune*, IRP, Chișinău, 2004.
14. I. Graur, „Centrele de Justiție Comunitară, Practica Internațională”, în *Materialele Conferinței științifice „Strategia de dezvoltare a centrelor de justiție comunitară”*, Chișinău, 6-8 februarie 2007.
15. М.Л. Греков, *Тюремные системы: состояние, перспективы*, Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук, Краснодар, 2000.
16. I. Huitfeldt, „Geografia pedepsei”, în *Materialele conferinței pe tema criminologiei cu genericul „Politica penală a Republicii Moldova în tranziție către standardele europene”*, Chișinău, 8 aprilie 2008, conferință organizată de Ministerul Justiției al RM, Procuratura Generală a RM, Institutul de Reforme Penale și Misiunea Norwegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova.
17. *Система исполнения уголовных наказаний за рубежом* // <http://www.edu-zone.net/show/51729.html>
18. Д. Рудовский и др., *Права заключенных, Пособие по защите прав заключенных*, Перевод с английского И.А. Ковина, Лик, Санкт-Петербург, 1999.
19. D.J. Newman, P.R. Anderson, *Introduction to criminal justice*, New York, 1989.

Dr. Ștefan STAMATIN,
profesor universitar interimar al Catedrei drept polițienesc
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FENOMENUL CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE

REZUMAT

În ultimele decenii crima organizată s-a globalizat și a devenit una dintre principalele puteri economice și armate ale lumii. Problema criminalității transfrontaliere prezintă mai multe fațete și poate fi analizată din diferite perspective. Astfel, putem considera acest fenomen o amenințare chiar și la adresa siguranței naționale, în special datorită faptului că până acum grupările infracționale nu au fost implicate doar în activitățile de proliferare a armelor, ci și în migrația clandestină, traficul de ființe umane, coruperea guvernelor naționale și infiltrarea unui sistem financiar global din ce în ce mai interdependent.

Autorul, analizând principalele modalități de manifestare a acestui fenomen, precum și evoluția acestora, identifică un șir de propuneri privind prevenirea și contracararea acestui flagel.

SUMMARY

In recent decades, organized crime has globalized and became one of the major economic and armies powers of the world. Border crime problem has several faces and can be analyzed from different perspectives. Thus, we can consider this phenomenon a threat even to the national security, especially due to the fact that until now the criminal groups were not only involved in the proliferation activities of weapons, but also in clandestine migration, trafficking in human beings, corruption of national Governments and infiltration of a global financial system increasingly interdependent.

Analyzing the main manifestation ways of this phenomenon, as well as its evolution, the author identifies a number of recommendations on preventing and combating this scourge.

*„Dacă Jupiter ar arunca fulgerele sale, ori de câte ori
păcătuiesc oamenii, în scurt timp ar rămâne dezarmat”.*

Ovidius, *Fastele*, 5, 229

Astăzi, fenomenul crimei organizate atrage din ce în ce mai mult atenția publicului, guvernelor naționale și organizațiilor internaționale. În măsura în care grupurile criminale sunt implicate în periculosul joc al proliferării armelor, în migrația inegală, în coruperea guvernelor naționale și în penetrarea sistemului financiar global, crima organizată transfrontalieră este o amenințare la adresa siguranței naționale și personale a fiecărui cetățean în parte.

Prevenirea oricăror forme de crimă transfrontalieră, inclusiv cele enumerate mai sus, reprezintă o sarcină dificilă dar necesară pentru toate țările¹. Deoarece Europa își

consolidează cooperarea cu statele ex-sovietice prin intermediul unor programe cum ar fi Politica Europeană de Vecinătate, aceasta încearcă să implice autoritățile locale și regionale, precum și actori din sfera nonguvernamentală, în procesul de eficientizare a managementului și cooperării transfrontaliere².

Republica Moldova nu este și nu se va afla în viitorul apropiat în fața vreunei amenințări majore de tip militar clasic, însă estimările realiste evidențiază că adevăratele riscuri la adresa statului sunt de natură

¹ Emil Hedeșiu, *Contracararea crimei organizate transfrontaliere*, Editura UNAP, București, 2005, p. 87.

² Comisia Europeană (2004), *Strategia Politicii Europene de Vecinătate*, Bruxelles. Disponibil pe Internet: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf, accesat la data de 02.11.2009.

nemilitară și mai ales internă, manifestându-se în domeniile economic, financiar, social, ecologic și în tendințe separatiste. Uneori, riscurile insuficient evaluate dar mai ales ignorate se pot materializa în adevărate catastrofe, adică în evenimente neprevăzute, cu consecințe de mare amploare, adesea tragice.

Evoluția unei societăți, schimbările determinante ce au loc în cadrul acesteia sunt de natură să permită apariția și extinderea unor fenomene infracționale, ce trebuie cunoscute și studiate în vederea limitării și combaterii lor, prevenirii și contracarării unor astfel de fapte antisociale. Deschiderea largă a frontierelor, elaborarea unei legislații extrem de permissive factorului extern, slaba dezvoltare economică, instabilitatea politică și corupția din țara noastră, dar și din alte țări, au creat oportunități și breșe excepționale pentru expansiunea și mondializarea organizațiilor criminale.

Pe fondul acestor profunde transformări, dar și al multor altele, au apărut, s-au amplificat și s-au diversificat fenomene noi cum sunt crima organizată, traficul de droguri, materiale explozive, chimice, radioactive, terorismul, agresiunea informațională însoțită de criminalitatea în acest domeniu, precum și multe altele asemenea manifestări, care împiedică procesele pașnice de progres al națiunilor, afectează liniștea și siguranța cetățenilor. Cu toate eforturile depuse, nici cele mai avansate state din punct de vedere economic, tehnic, tehnologic și pe alte planuri nu s-au dovedit invulnerabile la aceste noi amenințări și pericole.

Fiind o „poartă” spre Europa, Republica Moldova, prin poziția ei geopolitică și geostrategică, resimte la frontierele sale presiuni ale criminalității organizate transfrontaliere. Printre acestea se numără migrația, în cele două forme de manifestare – imigrația și emigrația, traficul de droguri, traficul de ființe umane, traficul de armament, muniții, materiale explozive, traficul cu autoturisme de lux furate, contrabanda de bunuri și produse (bunuri din patrimoniul național, cultural, droguri, țigări, băuturi alcoolice, produse petroliere, medicamente etc.).

Criminalitatea transfrontalieră are o

dimensiune internațională care înseamnă că un grup criminal acționează pe teritoriul mai multor state, o dimensiune transnațională care se referă la cooperarea pe care grupurile criminale de diferite naționalități o realizează între ele pentru a controla anumite piețe. Scopul fundamental al structurilor criminalității organizate îl reprezintă capitalizarea continuă, respectiv acumularea de resurse prin mijloace ilegale, fiind vizate îndeosebi domeniile tradiționale (trafic de droguri, contrabandă, evaziune fiscală, șantaj etc.), precum și domeniile de noutate (terorism, trafic de armament, de persoane, privatizări, societăți de valori mobiliare etc.).

Este evidentă capacitatea extraordinară a grupărilor criminale de a identifica și exploata cu rapiditate noi domenii care le oferă posibilități de a obține profituri uriașe (traficul ilegal de imigranți, obținerea de fonduri și subvenții de la stat, trafic de organe umane, infracțiunile informatice etc.)³. Gama de manifestare a riscurilor transfrontaliere are tendința de extindere și de diversificare și, ca atare, este necesar ca noile forme de manifestare să fie sesizate, combătute, monitorizate și lichidate la timp. Un rol important în acest demers îl au analizele de risc care trebuie situate pe agenda de lucru a echipelor manageriale de la toate eșaloanele ierarhice ale instituțiilor cu atribuții de frontieră.

Dintre fenomenele perturbatoare ce se manifestă în societatea noastră, cel de crimă organizată a cunoscut o amplificare alarmantă, generând o serie de noi probleme pe lângă cele specifice societăților în care au loc procese de schimbare și transformare. Favorizată de caracterul subteran și disimulat al activităților pe care le presupune, crima organizată a pătruns cu ușurință în structurile administrative, economice și politice, punând în pericol climatul ce ar trebui să asigure construcția statului de drept.

Crima organizată este tot mai mult în atenția opiniei publice naționale, internaționale și a organizațiilor de orice tip. Problema prezintă mai multe fațete și poate fi analizată

³ Costică Voicu, Adriana Voicu Camelia, Ioan Geamănu, *Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor*, Editura Pildner/ Pildner, Târgoviște, 2006, p. 18.

din diferite perspective. Se consideră, astfel, o tendință în creștere de a considera acest fenomen o amenințare chiar și la adresa siguranței naționale, în special din cauza faptului că până acum grupările infracționale nu au fost implicate doar în activitățile de proliferare a armelor, ci și în migrația clandestină, traficul de ființe umane, coruperea guvernelor naționale și infiltrarea unui sistem financiar global din ce în ce mai interdependent.

Amploarea pe care a luat-o fenomenul crimei organizate în societatea noastră face să fie absolut necesar să cunoaștem principalele modalități de manifestare a ei și evoluția acestora, pentru că numai cunoscându-le putem interveni să prevenim combaterea fenomenului. Dezbaterile ce au avut loc în diverse organisme internaționale, cu ocazia unor întruniri desfășurate sub egida ONU, au propulsat criminalitatea transnațională pe agenda temelor prioritare ale cooperării internaționale. Concluzia la care s-a ajuns în documentele de lucru ale Consiliului Europei este aceea că, actualmente, pentru statele europene problemele majore ale securității interne se structurează în jurul evoluțiilor alarmante ale crimei organizate, proliferării armelor de distrugere în masă, extremismului politic și terorismului.

Crima organizată ridică un set de probleme în fața pieței mondiale în curs de integrare. Acest lucru este cu atât mai valabil cu cât munca de poliție continuă să fie o responsabilitate esențială locală și națională, iar mecanismele de colaborare internațională sunt încă insuficient dezvoltate. Din cauza faptului că multe dintre grupurile crimei organizate operează dincolo de frontierele lor naționale, activitățile lor au, în mod evident, consecințe internaționale. Astfel, omniprezența grupurilor infracționale în Rusia constituie o problemă nu numai pentru această țară, ci și pentru întreaga comunitate internațională. Desigur, acest lucru este valabil și pentru alte grupuri infracționale care operează în alte țări.

Chiar dacă crima organizată este un tip de manifestare întâlnită de-a lungul istoriei în toate țările, dezvoltându-se odată cu societatea, pericolozitatea sa ca fenomen cu implicații majore atât la nivel de stat, cât și pe plan internațional a crescut considerabil în

ultimii ani, mai ales de când a devenit parte a procesului de globalizare. Fiind în strânsă legătură cu un alt fenomen devastator cum este corupția, fenomenul crimei organizate duce la distrugerea principiilor de organizare a societății în stat. Unul din efectele majore ale unui înalt nivel de manifestare a crimei organizate într-un stat este pierderea încrederii cetățeanului în rolul și eficiența activității instituțiilor statului din care face parte și dezvoltarea convingerii că dreptatea și protecția individuală pot fi găsite tocmai la cei care au alterat fundamental instituțiile statului – rețelele crimei organizate. Prin spălarea banilor, prin corupție, prin slăbirea instituțiilor statului și pierderea încrederii cetățenilor în existența statului de drept, crima organizată subminează bazele democratice și economice ale societății. Acest fapt a determinat conducerea a numeroase state să lanseze apeluri pentru încheierea unor convenții multilaterale, prin care să se acorde puteri mai mari și noi sarcini autorităților naționale cu competențe în combaterea criminalității organizate.

Complexitatea fenomenului crimei organizate scoate în evidență și alte concluzii, pornind tocmai de la faptul că este parte intrinsecă a procesului de globalizare⁴:

- implică și afectează indivizi din toate categoriile sociale, de la cei umili, fără speranța unui loc de muncă și a unui viitor decent pentru ei și familia lor, până la cei din sferele înalte economice, financiare și decizionale;

- contracararea crimei organizate nu este apanajul unui singur tip de instituție a unui stat, ea putând deveni eficientă numai în situația creării unui curent generalizat de implicare a instituțiilor fundamentale ale statului, organizațiilor internaționale, organizațiilor neguvernamentale, asociațiilor cetățenești și a fiecărui individ în parte;

- eficiența luptei împotriva fenomenului crimei organizate, în contextul procesului de globalizare, rezultă numai din cooperarea pe plan internațional;

⁴ Zygmunt Bauman, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura „ANTET”, București, 2003, 128 p.

– succesul de durată al luptei împotriva fenomenului crimei organizate are la bază asigurarea unei educații reale prestate la nivel de individ atât în statele-sursă, cât și în statele-țintă ale vectorilor purtători de acțiuni ilegale.

În lume, la ora actuală, apar mai multe potențiale amenințări la adresa ordinii generale care se manifestă și se dezvoltă în sfera politicului, economicului, socialului. O primă amenințare o constituie profiturile considerabile realizate din tranzacții, de cele mai multe ori ilegal realizate de organizațiile criminale transnaționale, care sunt „investite” pentru a penetra organismele principale de conducere ale statului și pentru a-și extinde influența asupra vieții politice, asupra sectorului economic, în special a celui financiar-bancar, comercial, industrial, dar nu în ultimul rând asupra mass-media pe care încearcă să o controleze și să o folosească în formarea unor imagini deformatate în legătură cu activitățile ilicite ale acestora.

A doua mare amenințare o constituie consolidarea gradului de profesionalizare a mediilor criminale și structurilor crimei organizate. În acest sens, se amplifică și diversifică gradul de intelectualizare a crimei organizate, prin observarea în interiorul structurilor mafioate a persoanelor ce ocupă posturi oficiale în domeniul financiar-bancar, comerțului, justiției, administrației, comunicațiilor, logisticii etc.

O altă amenințare o reprezintă schimbările produse la scară planetară în plan politic, economic, social și progresele tehnologice înregistrate în ultimii ani, care au permis crimei organizate să devină o forță mondială exploatănd în planul său libertatea de circulație, liberalizarea politicilor de migrare, dezvoltarea comerțului liber, aplicarea unor înalte tehnologii în comunicații, tehnicile sofisticate ale transferului banilor. Organizațiile criminale sunt capabile să tulbure sau să dezorganizeze organismele internaționale, dar riscul cel mai mare este al penetrării economiilor cu sume de bani provenite din crima organizată, permițându-le să preia controlul și să utilizeze forța economică în interes propriu și în detrimentul societății.

Puternicele transformări în plan economic și politic în fosta URSS au oferit posibili-

tatea organizațiilor criminale să pătrundă pe teritoriul multor țări. În Rusia, din cauza haosului generat de tranziție și de slăbirea controlului asupra obiectivelor militare, au fost sustrate din unitățile militare arme și substanțe radioactive folosite la fabricarea focoarelor nucleare ce sunt tranzitate și prin Republica Moldova în drumul lor către beneficiarii statelor occidentale și posibile organizații teroriste. Un câmp favorabil pentru astfel de activități este Transnistria. Iată deci că un nou pericol amenință: exportul ilegal și vânzarea pe piața neagră în Occident, în Orientul Mijlociu și în Asia de Sud-Est de arme și materiale nucleare provenind din arsenalele fostei URSS.

Trendul actual este determinat de implicarea rețelelor crimei organizate în mai multe tipuri de activități ilegale. Totul pentru a maximaliza profitul și a reduce riscul. De fapt, aceasta este cauza principală a implicării rețelelor importante în tot felul de activități ilegale complementare, ca de exemplu: migrația ilegală, traficul de persoane, falsificarea documentelor personale, munca la negru, prostituția, traficul de droguri și spălarea banilor, dar și oferirea de servicii specializate⁵. Poate că de aceea, într-o anumită zonă geografică, relativ restrânsă, sau dimpotrivă, găsim din ce în ce mai mult situațiile în care acel spațiu este stăpânit de o anumită rețea. Astfel, în ultimii ani se remarcă activitatea infracțională a unor rețele de traficanți care se ocupă cu trecerea ilegală prin Republica Moldova a unor grupuri de emigranți, de regulă din Afganistan, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, China și Thailanda care sunt racolați din țările lor, pe ruta Singapore, Moscova, Chișinău și care caută să ajungă în țările Europei de Vest. Participanții la filierele de introducere în Republica Moldova și apoi în România a cetățenilor asiatici și scoaterea lor spre vest încasează sume mari de bani, care nu în puține cazuri sunt spălate prin intermediul unor firme și agenții particulare înființate în țara noastră.

Migrația ilegală este componenta cea mai dinamică a crimei organizate. Ea presupune canale ilegale, distanțe mari de parcurs

⁵ Dan Banciu, *Crimă și criminalitate. Repere și abordări juris-sociologice*, București, Editura Lumina Lex, 2005, p. 316.

și o foarte bună organizare, pe care doar rețelele de crimă organizată o pot realiza. Volumul migrației internaționale, și în special al celei determinate de cauze economice pe traseul est-vest, a crescut în mod dramatic. Grupările criminale și cele teroriste au preluat controlul acestui fenomen, au introdus elemente organizatorice noi, dispun de mijloace de falsificare a documentelor și controlează companii de transport maritim, feroviar și rutier, transformând totul într-o industrie extrem de profitabilă. Pe diverse segmente, grupările criminale angajate în traficul de droguri cooperează și cu alte organizații ilegale, sporind astfel profitul obținut. Migrația ilegală a devenit o afacere de miliarde, grupările criminale din domeniu câștigând circa 20-30 000 dolari per imigrant⁶. Din cauza cutumelor religioase și culturale proprii, unele categorii de migranți refuză să se integreze în noile societăți, devenind astfel factori de risc în planul stabilității politice și economice. Alte grupuri de migranți sunt percepute ca o amenințare datorită sprijinului pe care îl acordă unor organizații teroriste sau de gherilă.

Traficul de persoane este o crimă gravă împotriva drepturilor persoanelor. Lupta împotriva acestui fenomen trebuie să mobilizeze toate mijloacele de acțiune, îmbinând prevenirea, reprimarea și protejarea victimelor. În ceea ce privește prevenirea, trebuie implicată mai îndeaproape societatea civilă, iar coordonarea între autorități, servicii, rețele și agenții competente trebuie intensificată. Țările terțe trebuie să fie încurajate să ratifice și să aplice instrumentele internaționale relevante. Serviciile consulare din țările de origine trebuie să fie mobilizate în vederea prevenirii eliberării frauduloase a vizelor. Ar putea fi organizate campanii de informare destinate victimelor potențiale, în special femei și copii, în țările de origine, în cooperare cu autoritățile locale.

Lupta împotriva rețelelor presupune, de asemenea, o activitate de informare și de analiză strategică, realizată în cooperare cu țările de origine și de tranzit. Controalele la frontiere trebuie, de asemenea, intensificate pentru a preveni traficul de persoane, în special traficul

de minori. Victimele trebuie să fie protejate și asistate prin diverse măsuri: imunitate în cadrul urmăririi penale, legalizarea șederii, elaborarea unor mecanisme de compensare, asistență la reintegrarea în societate în țara de origine în cazul reîntoarcerii voluntare, toate acestea și în scopul facilitării cooperării lor la anchete.

Traficul de droguri este o altă amenințare care reprezintă cea mai dezvoltată activitate a crimei organizate în spațiul european, care este o piață importantă pentru toate tipurile de droguri ilegale. Există informații potrivit cărora a crescut nivelul de cooperare între rețelele implicate în traficul de droguri. Cocaina este distribuită de cartelurile columbiene, dar rețelele crimei organizate europene au contacte proprii și în America de Sud, în Caraibe și în alte colțuri ale lumii. Circa 90% din heroină provine din Asia de Sud-Est⁷. Chiar dacă se justifică faptul că aceste transporturi sunt bine camuflate în fluxul general comercial dintre Asia și Europa, desfășurat pe apă, pe uscat și în aer, totuși se pare că interesele și corupția au atins un nivel important, având în vedere forțele implicate, posibilitățile IT, inclusiv monitorizarea prin satelit a plantațiilor și transporturilor. Este greu de crezut că filonul principal al canalelor ilegale de transport nu este cunoscut și că loviturile date în lupta cu rețelele crimei organizate se dau doar unor transporturi izolate. Cele mai implicate rețele sunt cele specifice crimei organizate turce, care controlează lanțul afacerii de la plantații până la vânzările din stradă. Drept confirmare este cazul „Heroina” când operațiunea tranzitării unui lot de droguri din Turcia spre UE, prin Republica Moldova, la 20 martie 2008, în Chișinău a fost stopat un microbuz de model „Hyundai”, încărcat cu saci cu fasole. În urma controlului, s-au descoperit pachete cu droguri, ascunse printre fasole, circa 200 kg de heroină, potrivit informației oficiale. Pe piața neagră a drogurilor cantitatea enunțată valorează circa 10 mln de euro.

⁶ Tiberiu Constantin Medeanu, *Criminalistica în acțiune – omorul, terorismul și crima organizată (volumul 2)*, Lumina Lex, 2006, p. 127.

⁷ Emil Hedeșiu, „Considerații privind conceptul de prevenire a acțiunilor crimei organizate cu implicații în planul siguranței naționale”, comunicare susținută și publicată în cadrul Sesiunii de comunicări științifice organizate de Academia Națională de Informații cu tema „Securitate și societate: provocările mileniului trei”, București, 2004, p. 317.

La 21 octombrie 2009, Judecătoria sectorului Botanica din Chișinău a pronunțat sentința în dosarul nr. 2008030382, zis și „Dosarul Heroina”. Trei funcționari ai MAI și doi cetățeni ai Turciei au fost recunoscuți vinovați de transportarea drogurilor și condamnați la privațiune de libertate. Cei doi polițiști au fost găsiți vinovați de favorizarea circulației drogurilor, abuz în serviciu, exces de putere, falsificarea documentelor oficiale. Privațiunea de libertate a acestora a fost complementată cu privarea de dreptul de a ocupa funcții de răspundere timp de 5 ani.

Crima organizată internațională a crescut ca amploare, în ultimul deceniu, în parte datorită unor motive proprii (capitalul uman, material și financiar deosebit, perfecționarea continuă a organizării și a modului de operare), dar și datorită exploziei globalizării. În multe state, valorile tradiționale legate de respectul față de autoritate și comunitate au fost înlocuite cu dorința de parvenire individuală cu orice preț, iar multe dintre statele în care se manifestă acest fenomen experimentează democrația pentru prima dată. Multe guverne sunt mai preocupate, la acest început de secol, de propria supraviețuire, decât de sursa devizelor. Altele, pentru a facilita comerțul mondial și pentru a-i face față, și-au cosmetizat instituțiile și structurile financiare, au relaxat restricțiile legate de procedurile vamale sau de acordare a vizelor, ceea ce a permis crimei organizate internaționale să se infiltreze cu ușurință în structurile economiei licite.

În era globalizării, organizațiile situate în afara legii nu mai au nevoie de o bază teritorială de unde să-și coordoneze acțiunile. Revoluția tehnologică a creat șefilor de rețele posibilitatea să-și conducă afacerile, indiferent de locul unde se află. Multe dintre acțiunile lor pot fi îndeplinite prin intermediul rețelei de calculatoare și telecomunicații. Utilizarea transferurilor electronice, accesul liber la Internet și tehnologia de comunicații supersofisticată permit structurilor criminale intensificarea comiterii de infracțiuni cu autori neidentificați, erodându-se astfel autoritatea statelor.

În prezent, computerele cuprind un spectru larg de întrebuințare, devenind in-

strumente indispensabile în derularea afacerilor, comunicare, gestionarea informațiilor etc., jucând un rol important în viața cotidiană. Atunci când activitățile instituțiilor din administrația publică și apărarea națională presupun utilizarea sistemelor informatice, acestea vor trebui să facă față vulnerabilității la defecțiunile sistemelor de calcul și riscului falsificării de către persoane neautorizate a datelor stocate. Utilizarea Internetului, ca mijloc de obținere și transmitere de date despre produse care se supun controlului național al exporturilor, oferă un număr de avantaje față de alte metode de culegere a informațiilor. Internetul este un mijloc de căutare și transmitere simplă, ieftină și relativ lipsită de riscuri. Fără a părăsi țara, cetățenii străini pot naviga pe miile de site-uri Web, pot comunica prin poșta electronică cu specialiști din întreaga lume. În cazul navigării pe site-ul Web, obiectivul celui care caută este să obțină și să combine date din domeniul public, acumularea acestora conducând la informații valoroase pentru persoana care poate să provină dintr-un stat-țintă. Un exemplu în acest sens îl constituie datele referitoare la modul de fabricare a unui dispozitiv exploziv nuclear care pot fi găsite pe foarte multe site-uri.

Extinderea Internetului și a telecomunicațiilor a făcut ca Cyber-spațiul, noul său câmp de luptă, să folosească alături de informații și infrastructura informațională și armele psihologice. Aceste arme, în simbioza lor, amplifică forța operațională și permit atacarea simultană a „punctelor decisive” și a „centrelor de gravitate” ale adversarului la toate cele trei nivele – tactic, operativ și strategic. Internetul a oferit pe lângă oportunități și o serie de vulnerabilități care au transformat mijloacele tehnice informatice în veritabile arme strategice, care permit intervenția de la distanță, prin focalizarea arsenalului asupra punctelor vulnerabile ale adversarului.

În ultimul deceniu, telecomunicațiile, în special cele mobile, au cunoscut cea mai mare dinamică a dezvoltării. Folosirea noilor tehnologii potențate de tehnologia informațiilor a dus la o dezvoltare fără precedent a telecomunicațiilor, determinând modificări esențiale în civilizația materială a omenirii și

constituindu-se într-un factor de bază pentru progresul social, hotărâtor pentru dezvoltarea unui management economic, politic și militar performant.

Din acest punct de vedere, asupra țării noastre se exercită în prezent o presiune tehnologică și psihologică deosebită, venită din nevoia de a ne alinia la standardele internaționale, în perspectiva aderării țării noastre la structurile euroatlantice.

Pentru aplicarea măsurilor concrete în plan operațional, sunt esențiale monitorizarea rețelelor, penetrarea lor și pedepsirea membrilor acestora. Concomitent, nu trebuie neglijată evaluarea fenomenului crimei organizate pe tipuri de activități, având în vedere zonele geografice de manifestare, frecvența și intensitatea acestora. Astfel, pot fi formulate concluzii care să conducă la îmbunătățirea cadrului legislativ și adâncirea cooperării internaționale. Neglijarea unei astfel de abordări sistematice, evaluarea de fenomen și acțiunea directă asupra rețelelor, pe fundalul unei cooperări insuficiente internaționale ale agențiilor specializate, va afecta eficiența luptei de combatere a crimei organizate. Astfel, combaterea crimei organizate internaționale, pe segmentul european, ar avea următoarele aspecte⁸:

- realizarea unui efort important și continuu de transfer de experiență și expertiză pentru toate statele europene, până când se va ajunge la un nivel comun al strategiei și modului de aplicare a acesteia;

- în cadrul efortului de combatere a acțiunilor ilegale ale rețelelor crimei organizate trebuie stabilit și realizat un raport eficient între interesele și prioritățile fiecărui stat european cu experiența avansată a UE în acest domeniu;

- pentru prevenirea infracțiunilor specifice crimei organizate și a reducerii oportunităților, strategia aferentă nu trebuie să se bazeze doar pe competențele instituțiilor, agențiilor specializate, întrucât există mulți factori neguvernamentali ce se pot implica;

- în sfera combaterii migrației ilegale și a traficului de persoane, este necesară creșterea nivelului de armonizare a legislației aferente în fiecare stat, inclusiv armonizarea vizelor și pașapoartelor;

- lupta împotriva migrației ilegale și a traficului de ființe trebuie să se dezvolte, prin crearea unui cadru mai larg de cooperare, atât între agențiile din țările furnizoare de migranți, cât și între cele din țările-țintă, dar și prin participarea agențiilor din țările tranzitate;

- creșterea nivelului cooperării dintre agențiile de aplicare a legii și diversele organizații, asociații din mediul privat de afaceri, îmbunătățirea schimbului de informații pentru prevenirea fenomenului de contrafaceri și falsificări;

- acționare cu prioritate în domeniul combaterii traficului de droguri, cu accent pe lupta împotriva drogurilor sintetice;

- dezvoltarea și punerea în aplicare a unei convenții referitoare la cannabis în interiorul ariei UE, dar și cu implicații pentru vecinătăți;

- întărirea activității în zonele de frontieră, în special pentru contracararea contrabandei și tranzitării produselor contrafăcute;

- dezvoltarea și consolidarea unor capacități specializate în analiza fenomenului crimei organizate, pentru studierea consecințelor acestui fenomen, a impactului asupra siguranței cetățeanului și a impactului asupra economiei europene, având în vedere inclusiv sprijinirea posibilităților operaționale ale agențiilor de aplicare a legii;

- continuarea și îmbunătățirea efortului de studiere și evaluare a corupției, întrucât încă este abia schițată o imagine de ansamblu a acestui fenomen;

- pentru creșterea operativității schimbului de informații, ar fi utilă armonizarea bazelor de date existente la nivelul fiecărui stat, pentru a asigura o compatibilitate în modul de înregistrare a datelor.

Republica Moldova mai are de depășit un obstacol care constă în consolidarea statalității și securității țării efectuând o reformă reală a sectorului de securitate, a ceea ce se numește „structuri de forță”. Un lucru

⁸ Jacob Adrian, „Conceptul de criminalitate organizată în dreptul European”. Disponibil pe Internet: <http://fs.procuror.ro/1fe13917596cfa50d52ae4f335a08a.pdf>, accesat la data de 02.11.2009.

evident pentru realizarea acestei reforme este elaborarea proiectului și adoptarea ulterioară în Parlament a legii privind instituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Securitate și de Apărare al Republicii Moldova. Această lege are menirea de a-i da un alt statut, mai superior, actualului Consiliu Suprem de Securitate, astfel încât să poată elabora, iar mai apoi promova uniform Strategia de dezvoltare a tuturor „structurilor de forță”. Este vorba despre o serie de fenomene succesive ce țin de reforma armatei (identificarea domeniilor de nișă pentru dezvoltarea parteneriatului strategic, elaborarea unui program de stat pentru excluderea Ministerului Apărării ca structură guvernamentală etc.); reforma poliției (transformarea din organ represiv în serviciu public, demilitarizarea poliției, intrarea ei reală în slujba comunității ca un serviciu public etc.); reforma serviciului de informații (transformarea lui într-un organ care are menirea de a cunoaște, a preveni și a înlătura amenințările interne și externe care pot afecta securitatea națională, democratizarea și controlul parlamentar real).

BIBLIOGRAFIE:

1. Iacob Adrian, „Conceptul de criminalitate organizată în dreptul European”. Disponibil pe Internet: <http://fs.procuror.ro/1fe13917596cfa50d52ae4f335a08a.pdf>, accesat la data de 02.11.2009.
2. Dan Banciu, *Crimă și criminalitate. Reperre și abordări juris-sociologice*, București, Editura Lumina Lex, 2005.
3. Zygmunt Bauman, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura „ANTET”, București, 2003.
4. Miclea Damian, *Combaterea crimei organizate*, vol. I, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2004.
5. Emil Hedeșiu, *Contracurarea crimei organizate transfrontaliere*, Editura UNAP, București, 2005.
6. Emil Hedeșiu, „Considerații privind conceptul de prevenire a acțiunilor crimei organizate cu implicații în planul siguranței naționale”, comunicare susținută și publicată în cadrul Sesiunii de comunicări științifice organizate de Academia Națională de Informații cu tema „Securitate și societate: provocările mileniului trei”, București, 2004.
7. Tiberiu Constantin Medeanu, *Criminalistica în acțiune – omorul, terorismul și crima organizată*, vol. 2, Lumina Lex, 2006.
8. Ștefan Stamatina, „Corupția – factor de risc la adresa securității naționale”, în *Progrese și perspective în reprimarea corupției*. Materialele conferinței naționale științifico-practică (Chișinău, 9 decembrie 2005), Editura „Bons Offices”, 2006, Chișinău 2006.
9. Ștefan Stamatina, Mihail David, „Factorii criminogeni ai criminalității financiar-bancare și psihologia infractorului financiar”, în *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: Probleme teoretice și practice*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale (Chișinău, 6-7 octombrie 2005), Tipogr. „Elena V.I.”, Chișinău 2005.
10. Ștefan Stamatina, Mihail David, „Spălarea banilor – un proces aflat în derulare”, în *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: Probleme teoretice și practice*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale (Chișinău, 6-7 octombrie 2005), Tipogr. „Elena V.I.”, Chișinău 2005.
11. Ștefan Stamatina, „Crima organizată și alte amenințări la adresa securității naționale”, în *Progrese și perspective în reprimarea corupției*. Materialele conferinței naționale științifico-practică (Chișinău, 9 decembrie 2006), Editura „Bons Offices SRL”, Chișinău 2007.
12. Costică Voicu, Adriana Camelia Voicu, Ioan Geamănu, *Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor*, Editura Pildner/Pildner, Târgoviște, 2006.
13. Comisia Europeană (2004), „Strategia Politicii Europene de Vecinătate”, Bruxelles. Disponibil pe Internet: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf, accesat la data de 02.11.2009.

Dr. Constantin TALOȘ,
comisar șef, România

ORGANIZAREA ORI ÎNȚEȚINEREA SPELUNCILOR PENTRU CONSUMUL SUBSTANȚELOR NARCOTICE SAU PSIHOTROPE: ELEMENTE ȘI SEMNE CONSTITUTIVE

REZUMAT

În articolul de față autorul face o analiză a legislației în vigoare privind cadrul de sancționare a acțiunilor ilegale legate de traficul ilicit de droguri. Totodată, autorul evaluează pericolul social al acțiunilor de organizare și întreținere a speluncilor destinate consumului de droguri prin prisma prevederilor legislației în vigoare și celei anterioare. Face o analiză juridico-penală amplă a fiecărei modalități normative de săvârșire a infracțiunii examinate. Nu în ultimul rând, autorul efectuează calificarea faptelor potrivit legislației penale în vigoare.

SUMMARY

In the present article, the author reviews the legislation regarding the sanctioning of illegal actions related to the illicit drugs. At the same time, the author evaluates the social danger of the actions regarding the organization and maintenance of the brothels intended for the consumption of drugs in the light of the in force and previous law provisions. He makes a comprehensive legal-criminal analysis of each normative ways of committing this crime. Last but not least, the author carries out qualification of the actions according to the in force criminal laws.

1. Cadrul de sancționare a faptelor penale, care implică traficul ilicit de droguri, este instituit la art.217-219 (Cap. VIII) ale Părții speciale a CP al Republicii Moldova, legiuitorul consacrand în total nouă componente ale infracțiunilor de acest tip. Normele consfințite la etapa actuală în materie sunt rezultatul unei concepții de reevaluare și de reactualizare a politicii penale în domeniul prevenirii traficului ilicit de droguri, implementată de legiuitor prin Legea nr.277-XVI din 04.11.2005.

Printre infracțiunile legate de traficul ilicit de droguri se înscrie și fapta de organizare ori întreținere a speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope, incriminarea găsindu-și loc în art.219 al CP. Potrivit textului legii, infracțiunea constă în „organizarea ori întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope, precum și punerea la dispoziție a localurilor în aceste scopuri...”. La alin.(2) al art.219 este dozată răspunderea penală pentru „aceleași acțiuni săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală...”.

2. Legiuitorul a evaluat gradul periculo-

lui social al organizării sau întreținerii speluncilor pentru consumul de droguri la nivelul unei fapte infracționale atât în legislația penală anterioară, cât și în legislația în vigoare. Incriminarea își are izvorul în CP din 24.03.1961, la art.225⁴, introdus prin Ucazul SS al RSSM din 05.07.1975, având o noțiune legală similară celei din legislația penală în vigoare.

La evaluarea gradului prejudiciabil al faptelor, pe care legiuitorul le introduce în sfera ilicitului penal, este luată în considerare starea de neliniște și insecuritate socială, pe care o faptă o creează prin caracterul său de fraudă sau de indisciplină socială. Referindu-ne la incriminarea stipulată la art.219 al CP, legiuitorul a considerat că atât organizarea, cât și întreținerea speluncilor pentru consumul ilegal de droguri sunt fapte infracționale, care pun într-un pericol grav sănătatea publică, atribuindu-le gradul prejudiciabil aferent faptelor infracționale.

3. *Obiectul nemijlocit* al infracțiunii de organizare sau întreținere a speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope îl constituie ansamblul relațiilor sociale,

a căror existență, dezvoltare și normală desfășurare sunt condiționate de protejarea sănătății publice. Prin instituirea răspunderii penale pentru o asemenea faptă legiuitorul a pretins să apere relațiile din domeniul sănătății publice, care pot fi grav afectate de activitatea de organizare sau întreținere a unor locuri specialmente destinate consumului ilicit de droguri.

Sănătatea publică este o valoare socială deosebit de importantă. În doctrina penală sănătatea publică a fost definită ca fiind, pe de o parte, totalitatea condițiilor și măsurilor menite să asigure cât mai complet sănătatea unui grup social organizat – comună, oraș etc., iar, pe de altă parte, starea de pericol pe care acel grup o are sub aspectul sănătății sale [1, p. 525]. Statul, prin mijloace de drept penal, trebuie să asigure apărarea igienei și a sănătății publice, păstrarea și dezvoltarea calităților fizice și mintale a persoanei pentru a-i permite participarea eficientă și reală la întreaga viață politică, economică, socială și culturală.

În acest sens legiuitorul nostru a considerat că protejarea sănătății publice trebuie realizată și prin prisma pedepsirii faptelor de organizare sau de întreținere a speluncilor pentru consumul de droguri.

Infrațiunea analizată nu are obiect material, întrucât, pe de o parte, nici substanțele narcotice sau psihotrope, iar, pe de altă parte, nici localurile în care sunt organizate sau întreținute speluncile nu figurează în calitate de entități materiale, asupra cărora trebuie să acționeze făptuitorul pentru a periclita relațiile sociale din domeniul protejării sănătății publice.

4. Sub aspectul *laturii obiective* infrațiunea incriminată la art.219 al CP se realizează printr-un comportament activ, pozitiv, presupunând încălcarea prin acțiune a interdicției de a organiza sau de a întreține spelunci pentru consumul drogurilor. Acțiunea poate fi manifestată prin trei modalități normative prevăzute expres în dispoziția incriminatorie:

- organizarea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope;
- întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope;
- punerea la dispoziție a localurilor în scopul consumului substanțelor narcotice sau psihotrope.

5. Aplicarea normei prevăzute la art. 219 al CP presupune interpretarea termenului „speluncă” utilizat de legiuitor la descrierea faptei. În vorbirea curentă prin speluncă înțelegem „local public rău famat...” [2, p. 1088] sau „local public rău famat, unde se adună drojdia societății...” [3, p. 788].

Plecându-se de la semnificația termenului speluncă, legiuitorul, în sensul normei de incriminare, are în vedere nu orice „loc rău famat”, ci doar locul destinat consumului substanțelor narcotice sau psihotrope.

Doctrina de specialitate susține că prin speluncă, în limitele aplicațiunii componentei analizate, se înțelege „locul în care persoanele se adună în mod repetat pentru a consuma substanțe narcotice sau psihotrope” [4, p. 736]. În același sens autorii Iu.Skuratov și V. Lebedev definesc spelunca ca fiind „încăperea locuibilă sau nelocuibilă pusă în mod sistematic la dispoziția persoanelor pentru consumul substanțelor narcotice” [5, p. 531]. O accepțiune identică este susținută și de autorul A. Mihlin, potrivit căruia „spelunca reprezintă locul destinat consumului regulat (sistematic) al substanțelor narcotice sau psihotrope” [6, p. 278].

Autorul R. Galiakbarov susține că în calitate de speluncă pot figura atât încăperile destinate traiului permanent sau provizoriu al persoanei (apartament, vilă, casă etc.), cât și alte încăperi nelocuibile (garaj, depozit, subsol, hambar etc.) [7, p. 495]. În accepțiunea lui Z. Neznamov, spelunca poate fi extinsă și asupra terenurilor special amenajate în acest scop, cum ar fi bordeiele și colibeile din masivele forestiere [8, p. 571].

Pentru a considera o încăpere ca fiind „speluncă” nu are importanță amplasarea ei sau dacă aceasta este ori nu locuibilă, fiind necesar doar ca respectiva încăpere să fie destinată, amenajată în scopul consumului regulat (sistematic) al substanțelor narcotice sau psihotrope, la adăpost de vigilența autorităților.

Nu constituie speluncă încăperea care a fost folosită o singură dată în scopul consumului de substanțe narcotice sau psihotrope, subiectul neurmărind intenția de a folosi regulat încăperea în asemenea scop.

6. Prima modalitate normativă de să-

vârșire a infracțiunii examinate o constituie *organizarea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope*.

Potrivit pct. 12 al hotărârii CSJ *Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației privind infracțiunile legate de mijloacele narcotice și substanțele cu efect puternic și toxice* din 27.03.1997, „organizarea unei asemenea spelunci înseamnă activitatea unei sau mai multor persoane, îndreptată spre crearea sau care a condus la crearea unei spelunci pentru consumul de mijloace narcotice (găsirea localurilor, pregătirea dispozitivelor pentru consum de substanțe narcotice, alegerea clienților sau a complicilor, angajarea lor, elaborarea sau pregătirea unor măsuri conspirative etc.)” [9, p. 360].

Din punct de vedere factual, acțiunile de organizare a speluncilor pot fi obiectivate prin următoarele forme: căutarea încăperilor sau a altor locuri, care pot fi folosite ca spelunci, adaptarea unor asemenea încăperi (procurarea mobilei, seringilor, substanțelor narcotice etc.), căutarea mijloacelor financiare în aceste scopuri, selectarea potențialilor clienți ai speluncii, recrutarea complicilor, elaborarea unor măsuri conspirative pentru ca spelunca să nu fie descoperită de autorități etc.

În această modalitate infracțiunea incriminată la art.219 al CP se prezintă în forma unei componente formal-reduce, consumându-se din momentul demarării procesului de organizare a speluncii, indiferent dacă aceasta a început sau nu să funcționeze. Reieșind din particularitățile elementului material, infracțiunea nu cunoaște o fază a pregătirii și a tentativei.

Organizarea speluncilor în scopul indicat la art. 219 al CP reclamă problema delimitării acesteia de infracțiunea de organizare a consumului ilicit de substanțe narcotice sau psihotrope, incriminată la art.217⁵ alin.(2) al CP. În cazul primei infracțiuni, actul de organizare este strict determinat și se exprimă doar prin organizarea „speluncilor” pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope. Prin urmare, organizarea speluncilor constituie o formă specifică a organizării consumului ilegal de substanțe narcotice sau psihotrope. Potrivit regulilor instituite la art.116

alin.(2) al CP, în cazul concurenței dintre o normă specială și una generală, fapta urmează a fi calificată conform normei speciale, care în cazul dat este stipulată la art.219 al CP.

Comparând sancțiunile din art.217⁵ alin.(2) și art.219 ale CP, putem sesiza că regimul de sancționare a primei infracțiuni este mai aspru, decât al ultimei. O asemenea soluție o considerăm inoportună, care nu corespunde gradului prejudiciabil al faptelor vizate. În opinia noastră, organizarea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope constituie o formă de organizare a consumului de droguri mai periculoasă în raport cu celelalte. Această teză poate fi dedusă în primul rând din poziția legiuitorului nostru de a incrimina într-o normă distinctă fapta de organizare a speluncilor pentru consumul substanțelor respective. În al doilea rând, fapta de organizare a unor astfel de localuri denotă un grad prejudiciabil mai sporit, creându-se condiții prielnice și propice consumului drogurilor și prin aceasta contribuie la expansiunea fenomenului narcomaniei. În vederea lichidării acestui dezacord de evaluare a gradului prejudiciabil al faptelor vizate, considerăm că legiuitorul ar trebui fie să prevadă o pedeapsă mai blândă pentru fapta de organizare a consumului ilegal de substanțe narcotice sau psihotrope, fie să înăsprească regimul de pedepsire a infracțiunii de organizare sau întreținere a speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope.

7. A doua modalitate normativă de comitere a infracțiunii – *întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope* presupune realizarea unor acțiuni de asigurare a funcționabilității acesteia.

Activitatea de întreținere a speluncilor poate fi exprimată prin: îngrijirea încăperilor pentru asigurarea unei atmosfere propice speluncii, asigurarea clienților cu instrumentele necesare consumului drogurilor, primirea clienților, punerea în aplicare a măsurilor de conspirație etc.

Doctrina susține că infracțiunea săvârșită astfel se consideră consumată din momentul începerii exploatării speluncii în scopul consumului substanțelor narcotice sau psihotrope [10, p. 877; 4, p. 736] sau săvârșirii mă-

car a unei acțiuni care urmărește scopul menținerii în bune condiții a funcționării speluncii [11, p. 374].

Este posibil ca acțiunea de organizare și de întreținere a speluncii să fie săvârșită de una și aceeași persoană. După cum susține autorul A. Mihlin, întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope presupune posesia în fapt sau administrarea încăperii destinate consumului de droguri, dacă persoana nu este organizator al infracțiunii [6, p. 278]. Fapta însă se consideră consumată din momentul realizării activității de organizare, iar instanța de judecată la individualizarea pedepsei penale, în limitele stabilite de sancțiunea care se conține la art.219 al CP, va lua în considerare împrejurarea după care făptuitorul nu a comis o acțiune, ci două acțiuni descrise în norma de incriminare.

8. Ultima modalitate normativă de comitere a infracțiunii analizate o constituie *punerea la dispoziție a localurilor în scopul consumului substanțelor narcotice sau psihotrope*.

Pentru această acțiune este supus răspunderii penale proprietarul, posesorul, locatarul sau administratorul unui local, care oferă unuia sau mai multor consumatori de droguri spațiul aferent acestuia în scopul consumării substanțelor narcotice sau psihotrope. Noțiunea de local, în sensul art.219 al CP, cuprinde atât speluncile propriu-zise, cât și alte localuri (bar, discotecă, restaurant, cinematograful, WC public etc.). Pentru existența faptei nu are relevanță dacă făptuitorul a pus la dispoziția consumatorilor de droguri întregul spațiu al localului sau doar o parte a acestuia.

Infracțiunea este considerată din momentul în care făptuitorul a consimțit, și-a dat acordul ca localul să fie folosit în vederea consumului de substanțe narcotice sau psihotrope, neavând relevanță dacă în fapt s-a produs sau nu un asemenea consum. Prin urmare, sub aspectul configurării semnelor laturii obiective infracțiunea are o componentă formală, considerându-se consumată din momentul săvârșirii faptei.

Plecând de la ideea că elementul material presupune darea acordului de utilizare a localului în scopul descris de norma de incriminare, infracțiunea este executată promptă, neputându-se manifesta în forma tentativei.

9. Pentru existența infracțiunii incriminate la art.219 al CP nu contează dacă substanțele narcotice sau psihotrope sunt procurate de consumatori ori de cel care organizează sau întreține spelunca în scopul consumului substanțelor narcotice. De asemenea, nu are importanță dacă persoanele în cauză sunt consumatori primari sau narcomani inveterați. De multe ori infracțiunea de organizare sau de întreținere a speluncilor poate fi precedată sau însoțită de săvârșirea altor infracțiuni legate de traficul de droguri. Cel mai frecvent fapta analizată poate fi însoțită de punerea la dispoziția consumatorilor a substanțelor narcotice sau psihotrope. În asemenea situații făptuitorul poate fi supus răspunderii penale în concurs cu infracțiunea incriminată la art. 217¹ al CP, care instituie răspunderea penală pentru fapta de circulație ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analogilor lor în scop de înstrăinare.

10. Din punctul de vedere al *laturii subiective*, infracțiunea se săvârșește cu intenție directă, făptuitorul conștientizând gradul prejudiciabil al faptei de organizare, întreținere a speluncilor sau de punere la dispoziție a localurilor în vederea consumului substanțelor narcotice sau psihotrope și dorește să acționeze în acest mod.

Scopul comiterii infracțiunii este calificat, fiind obligatoriu ca făptuitorul să realizeze în vederea asigurării posibilității consumului substanțelor narcotice sau psihotrope prin acțiunile indicate în textul legii. Pentru existența faptei nu are relevanță dacă făptuitorul, post factum, a realizat sau nu acest scop, lucru însă de care se va ține cont la aplicarea pedepsei penale.

Motivele de comitere a infracțiunii nu condiționează existența faptei, însă stabilirea acestora are însemnătate pentru individualizarea și stabilirea unei pedepse echitabile în limitele fixate de sancțiunea art.219 al CP. Acesta se poate prezenta în diferite forme: interes material, testarea unei substanțe narcotice sau psihotrope, satisfacerea propriei necesități de consum de droguri împreună cu alte persoane etc.

11. *Subiectul infracțiunii* analizate este general și poate fi persoană fizică, responsabilă, care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani.

Participația în forma organizării săvârșirii infracțiunii nu este posibilă, întrucât legiu-

itorul incriminează însăși acțiunea de organizare a speluncilor ca modalitate normativă de comitere a infracțiunii. Instituirea celorlalte legături funcționale între participanți apare ca posibilă și se manifestă în următoarele forme: coautorat; instigator-autor/coautori; complice-autor/coautori; instigator-complice-autor/coautori.

12. La alin.(2) al art. 219 al CP este agravată răspunderea penală în ipoteza comiterii infracțiunii de un grup criminal sau de o organizație criminală.

Noțiunea de grup criminal organizat este prevăzută la art.46 al CP. Potrivit textului legii, „grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane, care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni”. Cu raportare la art.219 al CP infracțiunea urmează a fi calificată în baza prezentei circumstanțe agravante atunci când două sau mai multe persoane s-au reunit în prealabil pentru a comite mai multe fapte de organizare sau întreținere a speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope.

La rândul ei, definiția legală a criminalității organizate este prevăzută la art.47 al CP, potrivit căruia „se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziunea, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul exercitării de influență asupra activității economice și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice”. În conformitate cu alin.(2) al art. 47 al CP, infracțiunea se consideră săvârșită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia.

Calificarea faptei în baza agravantei prevăzute la art.219 alin.(2) se va face indiferent de contribuția pe care membrul organizației criminale sau persoana care acționează la însărcinarea ei o are la comiterea faptei (autor,

instigator sau complice).

BIBLIOGRAFIE:

1. V. Dobrinoiu, Gh. Nistoreanu, I. Pascu, I. Molnar, Al. Boroii, V. Lazăr., *Drept penal. Partea specială*, București, 1994.
2. *Dicționar explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, ediția a V-a, București, 1996.
3. *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1958.
4. *Комментарий к уголовному кодексу РФ, с постановочными материалами и судебной практикой*, под ред. С.И. Никулина, Изд. Менеджер, Москва, 2000 г.
5. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, под ред. Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева, Изд. Норма-Инфра, Москва, 1998 г.
6. *Уголовное право: Часть Общая. Часть Особенная. Вопросы и ответы (Серия «Подготовка к экзамену»)*, под ред. А.С. Михлина, Юриспруденция, Москва, 2000 г.
7. *Уголовное право России. Особенная часть*, под ред. Л.Л. Кругликов, Изд. ВЕК, Москва, 1999 г.
8. *Уголовное право. Особенная часть. Учебник для ВУЗОВ*, под ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселова, Изд. Норма-Инфра, Москва, 2001 г.
9. *Culegere de hotărâri explicative*, Chișinău, 2002.
10. *Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная. Учебник*, под ред. Л.Д. Гаухмана, Л.М. Колодкина, С.В. Максимова, Изд. Юриспруденция, Москва, 2001 г.
11. S. Brânză, X. Ulianovschi, V. Stati, I. Țurcanu, V. Grosu, *Drept penal*, vol. II, Editura Carrier Juridic, Chișinău, 2005.

Вячеслав УРСУ,
доктор права, доцент,
начальник Факультета Право Академии «Штефан чел Маре»
МВД Республики Молдова

РЕЙДЕРСТВО КАК СПОСОБ КРИМИНАЛЬНОГО ПЕРЕДЕЛА СОБСТВЕННОСТИ

REZUMAT

În prezentul articol autorul își propune analiza unui fenomen destul de des întâlnit în relațiile economice, și anume asimilarea unor întreprinderi prin acțiuni ilegale.

Autorul analizează fenomenul de asimilare ilegală sau cum se mai numesc atacuri criminale raider ca o metoda de redistribuire a proprietății. Textul este o incursiune în etapa inițială de privatizare explicând cele mai frecvente metode de instruire ale economiei de piață, apoi continuă cu definirea fenomenului de „atac raider”, invocând câteva noțiuni ale fenomenului studiat, clasificarea formelor sale, ca la sfârșitul articolului autorul să vină cu câteva propuneri de îmbunătățire a cadrului de reglementare, care ar permite contracararea acestui fenomen.

SUMMARY

The article aims to analyze a phenomenon quite common in economic relations, namely the assimilation of other businesses.

The author examines the phenomenon of assimilation illegal or criminal phenomenon attacks raider as a method of redistribution of property. The text is an incursion at the initial stage of privatization clarifying the most common training methods of the market economy, then proceed to define the phenomenon of «raider attack» invoking some notion of the phenomenon studied, the classification of its forms, as the end of the article author to come up with some proposals to improve the regulatory framework that would allow counteract this phenomenon.

Становление экономики рыночного типа с ее неперменным атрибутом, механизмом конкуренции, требует кардинальных институциональных изменений в отношениях и формах собственности. Вектором преобразований отношений собственности является формирование многообразия форм собственности и форм хозяйствования. Именно многообразие форм собственности в современных условиях приобрело характер органического единства. В качестве генератора и материальной основой устойчивого плюрализма форм собственности является технологический плюрализм, который и устраняет иерархию в формах собственности.

Конституция РМ отвергает установление монополии какой-либо формы или разновидности собственности.

Все чаще можно встретить мнение, что в странах постсоветского пространства (в Молдове в том числе) в нынешних усло-

виях складывается не модель свободной рыночной экономики, а формируется модель смешанной экономики с ее многообразием форм индивидуальной и совместной собственности и соответствующим многообразием средств и методов регулирования.

Однако эта модель имеет ряд специфических особенностей. Материальную основу этой модели составляют унаследованные структуры реального сектора экономики с ее отраслевым и технологическим дисбалансом, высокая степень монополизации экономики, дефицитом денежного капитала.

В 90-х годах началась повсеместная приватизация государственной собственности, при этом, средств, условий и законодательной базы для ее успешного осуществления не было обеспечено.

В самом начале приватизации государственной собственности крупные ее

объекты не могли быть проданы индивидуальным собственникам даже по остаточной балансовой стоимости (конечно, некоторые из таких объектов, все-таки попали в руки таких собственников, но преимущественно, в результате мошеннических или других противоправных действий). Поэтому приватизация таких объектов осуществлялась путем создания акционерных обществ. По мере накопления капитала индивидуальными собственниками преобладающим методом приватизации стала продажа госимущества на аукционах и коммерческом конкурсе.

И если изначально, государственные и муниципальные предприятия преобразовывались методом акционирования, то впоследствии, эти приватизированные предприятия изменяли форму собственности методом продажи на аукционе или коммерческом конкурсе.

Следует подчеркнуть, что уже на начальном этапе приватизации наряду с разделом объектов собственности стали проявляться рецидивы передела таковых.

Это явление, в принципе, объективно, и в условиях формирования экономики рыночного типа сам процесс перераспределения объектов собственности между различными экономическими агентами, с одной стороны, изменяя структуру форм собственности, позволяет оптимизировать эту структуру.

С другой стороны, формируется и функционирует рынок корпоративного контроля, на котором ведется конкурентная борьба за более эффективное управление активами компаний и предприятий.

В то же время, стали проявляться негативные явления по захвату собственности силовыми или иными незаконными способами.

И если в других странах, более крупных и с более развитой экономикой, например, в России, это явление появилось раньше, то в Молдове оно относительно новое явление.

Предпосылками для возникновения и проявления данного явления, на наш взгляд, являются: несовершенство законо-

дательства, коррупция, ошибки, допущенные в период приватизации, политическая нестабильность, наличие масштабного теневого сектора, отсутствие законопослушания в бизнес среде, игнорирование судебной и правоохранительной системы и т.д. В совокупности, это породило различные формы и методы криминального передела собственности.

Сегодня одной из основных проблем для многих частных компаний (в Молдове явление затронуло даже общества, в которых контрольный пакет акций принадлежит государству) развивающихся стран, в особенности стран постсоветского пространства, стали враждебные поглощения и рейдерские захваты чужого бизнеса.

Существуют различные определения понятия «рейдерства». Ниже приведем лишь некоторые из них.

Таким образом, рейдерство (от англ. reider – нападать, или raid – захват) есть специфический способ передела собственности путем захвата объектов собственности, то есть это деятельность, осуществляемая физическими или юридическими лицами, заключающаяся в приобретении акционерной компании без согласия ее акционеров, работников, администрации.

Другое определение «рейдерства» - поглощение предприятия или иное установление контроля над его активами против воли его собственника или руководства.

Как видно из этих определений, речь идет, прежде всего, о поглощении одного предприятия другим, рейдеры используя в этих целях различные методы и процедуры.

Термин «рейдерство» применяется для описания поглощений компаний или отъёма чужого имущества, проводимых с тем или иным объёмом нарушений законодательства, в том числе уголовного.

Когда мы говорим о поглощении, то должны подчеркнуть, что речь идет об враждебном, недружественном поглощении. Однако, мнение о том, что рейдерство носит исключительно криминальный характер, является ошибочным.

При этом понятия «враждебное поглощение» и «рейдерство» хотя и имеют некоторые внешние сходства, не являются тождественными и имеют ряд отличительных черт, которые позволяют не только провести широкую грань между ними, но и отнести их к совершенно разным отраслям права. Так, если враждебное поглощение регулируется нормами гражданского законодательства, то рейдерство имеет все достаточные признаки и основания, чтобы отнести его к уголовному праву.

Поглощение может быть дружественным и враждебным (недружественным). При этом, например, западный способ враждебного поглощения, несмотря на его негативное название, не подразумевает под собой чего-либо противоправного и тем более криминогенного.

Важнейшей отличительной чертой враждебного поглощения от дружественного является отсутствие договоренности сторон о проведении такой сделки, когда компания-покупатель обычно не ставит в известность менеджмент компании-объекта о предполагаемой покупке и обращается непосредственно к ее акционерам, минуя стадию переговоров с менеджментом компании, либо продолжает настаивать на покупке компании, невзирая на отказ со стороны руководства целевой компании.

Рейдерская деятельность характеризуется такими признаками, как: систематичность и конфликтность. По мнению некоторых исследователей, рейдерство в силу его систематичности можно рассматривать как особый вид криминального бизнеса.

Причем относительно последнего признака следует отметить, что рейдерство не только не избегает конфликтных ситуаций, а напротив, создает такие ситуации или использует в своих целях уже возникшие конфликты.

Рейдерство делят на три группы по интенсивности атаки и соблюдения законов:

белое – законное поглощение компаний, синоним слияниям и поглощениям

(M&A – “Mergers and acquisitions”);

серое – ситуации, когда очень трудно разобраться, кто прав, а кто виноват. Обычно с формальной точки зрения всё происходит в соответствии с законом, что оказывается возможным ввиду несовершенства законодательства;

чёрное – откровенно силовой, явно незаконный захват собственности.

Таким образом, «белое рейдерство» – чётко запланированное поглощение компании, происходящее хоть и против воли основного собственника, но в строгом соответствии с требованиями закона. Как правило, такой вид поглощения применяется по отношению к компаниям с малоэффективным корпоративным управлением и финансовыми затруднениями.

«Серое рейдерство» – поглощение компании, осуществляемое внешне законными средствами, аналогичными белого рейдерства, но совокупность этих средств в целом составляет схему мошенничества, аналогичную методам чёрного. Это весьма распространенный вид, применимый к любым компаниям, в схемах действия которого сложно разобраться даже опытным специалистам.

«Чёрное рейдерство» – незаконный захват собственности, основа которого базируется на применении криминальных методов, подделке документов, подкупе чиновников, шантаже, мошенничестве и т.д. Меры и методы, применяемые компанией-захватчиком противозаконны и зачастую уголовно наказуемы.

Как показывает практика, рейдерство преследует различные цели. Однако наиболее часто преследуются такие цели, как: завладение самим процессом производства, получение товарного знака для расширения собственного бизнеса, а также захват с целью репрофилирования предприятия или компании, или их ликвидации как явного конкурента.

Как было сказано ранее, существует огромное количество схем рейдерского захвата, в некоторых странах существуют даже фирмы и компании, которые специализируются на такого рода делах.

Среди методов рейдерского захвата собственности особого внимания заслуживает установление корпоративного контроля через процедуры преднамеренного банкротства.

При этом, поглощение через банкротство позволяет компании-агрессору не только купить компанию дешевле, но приобрести только ее чистые активы, не обременяя себя долгами, как это происходит в случаях покупки акций компании. Поэтому поглощение через банкротство происходит в случаях, когда агрессор заинтересован больше только в активах компании (помещение, оборудование, участок, на котором находится, и т.д.) Нередко захваты кончаются выводом наиболее ценных активов и продажей земли.

Формирование рыночных отношений в экономике создало объективные предпосылки для возникновения института несостоятельности (банкротства). Рыночный механизм объективно предполагает возможность возникновения финансово-экономических проблем по причинам различного характера, но в первую очередь в связи с конкуренцией.

В механизме реализации процедур банкротства задействованы не только правовые средства, но и множество субъектов конкурсных отношений.

Как показывает практика по делам о банкротстве, когда происходит столкновение прав и интересов различных субъектов права, вовлеченных в процедуры банкротства, нередко случаи неправомерных действий кредиторов, должников и арбитражных управляющих.

Криминальные действия при банкротстве вызывает наиболее тяжелые последствия для экономики страны, так как в последнее время стали самыми распространенным и опасным видом экономических преступлений, при этом неправомерные действия при банкротстве в своих формах проявления и способах весьма многообразны.

С целью выявления, расследования и доказывания противоправных действий, связанных с осуществлением процедуры

банкротства хозяйствующих субъектов, правоохранительные органы должны быть наделены соответствующими методиками проведения оперативно-следственных, документально-проверочных и экспертно-экономических мероприятий.

Важную роль приобретают проблемы квалификации фактов криминальных банкротств, определения признаков неправомерных действий при банкротстве.

При проведении документально-проверочных мероприятий и экспертно-экономических исследований особую значимость и важное доказательное значение приобретают оценка реального финансово-экономического состояния предприятия, экономико-криминалистический анализ отчетных показателей, умение работать с учетными и отчетными бухгалтерскими документами.

Помимо этого, применяемые криминальные схемы банкротств достаточно часто влекут за собой нарушение налогового, гражданского законодательства, не говоря об уголовном.

Законодатель Р.Молдова предпринял ряд мер, в том числе, юридических, которые имеют целью предотвращать совершения такого рода действий, для защиты прав собственников от противоправных действий различных субъектов, включая рейдеров.

Только Уголовный кодекс РМ содержит порядка 6 статей, которые устанавливают уголовную ответственность за действия охватываемых понятием «рейдерство» (ст.ст.245²,246, 246¹, 247, 252, 253 УК РМ).

Помимо этого за деяния сопутствующие «чёрному» рейдерству также установлена ответственность. Имеются в виду преступления общеуголовного характера (шантаж, подкуп, коррупция и т.д.).

Кроме того, любой вид рейдерства, независимо от метода его осуществления, мошеннического (серого) или силового (чёрного), необходимо понимать как противоправное, вредоносное деяние, подлежащее рассмотрению в рамках уголовного законодательства.

Мы поддерживаем идею включения в УК РФ отдельной статьи, которая устанавливала бы уголовную ответственность за рейдерство, то есть умышленные действия, направленные на недружественное поглощение другого экономического агента.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Батокоз Алдабергенова, «Поглощение и рейдерство: тождественные понятия или преднамеренно искаженная интерпретация криминогенности в стране?», в *Право и защита*, № 1, 2010.
2. Д.А. Литвинов, В.Н. Подкопаев, С.А. Звягин, «Рейдерство как способ криминального передела собственности в России в постприватизационный период», в *Вестник Воронежского института МВД России*, № 1, 2008.
3. А. Киреев, Рейдерство на рынке корпоративного контроля: результат эволюции силового предпринимательства. // А. Киреев, *Вопросы экономики*, № 8, 2007.

Dr. Ivan VESCO,

șef al Secției analiză, monitorizare și control a Direcției
Informații și Evidențe Operative a MAI

ASISTENȚA JURIDICĂ ÎN CAZ DE APLICARE A MĂSURILOR DE CONSTRÂNGERE PROCESUALĂ

REZUMAT

Măsurile procesuale de constrângere sunt instituții de drept procesual-penal folosite de organele judiciare în vederea desfășurării normale și eficiente a urmăririi penale și judecării. Constrângerea sau privațiunea este evident foarte severă când vizează starea de libertate, unul dintre cele mai importante drepturi ale persoanei. Măsurile preventive sunt aplicate în scopul de a asigura buna desfășurare a procesului penal sau a împiedica bănuitul, învinuitul, inculpatul să se ascundă de urmărirea penală sau de judecată, de a nu împiedica stabilirea adevărului ori de a asigura de către instanță executarea sentinței.

SUMMARY

The procedural constraint measures are the institutions of the criminal procedure law, used by the judicial authorities to conduct the normal and effective prosecution and judgment. Coercing or privation is obviously very severe when refers to the freedom of the person, which is one of the most important person rights.

The constraint (preventive) measures are applied in order to ensure the smooth conduction of the criminal proceedings or to prevent that the suspect or the accused will not hide from prosecution or trial and that they do not impede the establishment of the truth.

În majoritatea țărilor, caracterul relațiilor dintre stat în persoana organelor de drept și persoana bănuțului, învinuitului și inculpatului se dezvăluie mai ales în cadrul procedurii de aplicare a măsurilor preventive prevăzute de legislația procesual-penală. Anume acest aspect al procedurii penale a fost și este discutat de mai mulți savanți și juriști din diferite state.

Măsurile procesuale de constrângere sunt instituții de drept procesual-penal folosite de organele judiciare în vederea desfășurării normale și eficiente a urmăririi penale și judecării. Majoritatea măsurilor procesuale se manifestă sub forma unor constrângeri cu privire la persoană sau indisponibilizări cu privire la bunurile acesteia. Cu toate discuțiile purtate în literatură, plecându-se de la drepturile și libertățile individului recunoscute de tratate internaționale și de la afirmarea prezumției de nevinovăție, nevoile apărării sociale confirmă necesitatea înscrierii măsurilor de constrângere, cu tot caracterul lor restrictiv, în legislațiile procesual-penale pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal.

Cele mai multe măsuri procesuale con-

stau în privațiuni sau constrângeri mai mult sau mai puțin drastice. Constrângerea sau privațiunea este evident foarte severă când vizează starea de libertate, unul dintre cele mai importante drepturi ale persoanei, mai ales când privațiunea de libertate poate deveni mai îndelungată. Măsurile procesuale se dispun numai în cazul în care din probele administrate rezultă că s-a comis o anumită infracțiune și făptuitorul urmează să fie tras la răspundere penală.

Măsurile procesuale pot fi clasificate după mai multe criterii¹. Cea mai importantă clasificare a acestor măsuri o face însăși legea procesual-penală, care le împarte în reținere, măsuri preventive și alte măsuri procesuale. Măsurile preventive ce țin de restrângerea, în condițiile legii, a libertății persoanei, și cealaltă categorie de măsuri au ca obiect asigurarea unor ocrotiri procesuale, fie a unor persoane, fie a societății însăși².

¹ Tudor Osoianu, Victor Orîndaș, *Procedură penală. Curs universitar*, Chișinău, 2004, p.74.

² V. Câmpean, *Curs de drept procesual-penal. Partea generală*, București, Argessis, 2001, p. 177.

Garanțiile care urmează să însoțească persoana trebuie să fie reglementate și respectate minuțios pentru a nu se comite abuzuri în numele interesului procesului penal. La aplicarea normelor procesual-penale instanțele judecătorești și organele de urmărire penală sunt obligate să activeze astfel încât nici o persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și nici o persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere³.

Din aceste considerente „legea procesual-penală” stipulează posibilitatea de a contesta măsurile de constrângere procesuale.

Reținerea constituie o măsură procesuală de constrângere aplicată în cadrul procesului penal și constă în privarea de libertate pe o perioadă de timp stabilită de lege. Reținerea este definită de legislator drept măsură luată de organul competent de a priva de libertate o persoană pe un termen de până la 72 de ore (art.6 alin.(1) pct.40 CPP RM). Potrivit art.165 CPP RM, constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore, în locurile și în condițiile stabilite prin lege.

Alineatul 2 al art. 167 CPP RM conține o dispoziție imperativă privind participarea apărătorului la comunicarea și înmânarea în copie a procesului-verbal de reținere, care este în conformitate cu art.25 alin. (5) al Constituției Republicii Moldova. Motivele reținerii se aduc imediat la cunoștință persoanei reținute numai în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu.

Acest text de lege prevede momentul inițial de admitere a apărătorului pentru bănuitul reținut.

Participarea apărătorului la această acțiune este obligatorie, însă bănuitul reținut poate renunța la apărător numai în cazul în care i-au fost create posibilități reale pentru participarea avocatului la proces⁴.

³ Pct.1 al Hotărârii Plenului CSJ RM Nr.4 din 28.03.2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, în *Buletinul CSJ RM*, 2005, nr. 10, p. 7.

⁴ Hotărârea Plenului CSJ RM Nr.30 din 30.11.1998 „Cu privire la practica aplicării legilor pentru asigurarea dreptului la apărare în procedura penală a bănuितului, învinuitului și inculpatului”.

Sintagma „se aduc imediat la cunoștință” prezumă obligația organului de urmărire penală ca după întocmirea procesului-verbal de reținere să îndeplinească această acțiune fără tergiversare, fapt ce se confirmă în procesul-verbal prin semnătura persoanei reținute.

Dacă însă persoana reținută refuză să semneze procesul-verbal de reținere, aceasta se va menționa de către persoana care a întocmit procesul-verbal și se va confirma în scris de către apărător.

În cazul reținerii unui minor, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc despre reținerea acestuia. Amânarea înștiințării despre reținerea minorului nu se admite (alin.(3) art.167 CPP RM).

Audierea persoanei reținute se face atât la propunerea reprezentantului organului de urmărire penală, cât și la solicitarea bănuितului. Dacă bănuitul reținut nu acceptă să facă declarații, acest fapt va fi consemnat în procesul-verbal de audiere. Până la prima audiere bănuitul reținut are dreptul să primească consultație juridică în condiții de confidențialitate din partea apărătorului. (art.64 alin.(2) pct. 4 CPP RM)⁵.

La baza reglementărilor legislațiilor procesual-penale din Europa în materia măsurilor preventive stă Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

În art.175 CPP RM este dată definiția măsurilor preventive care, potrivit legislatorului, reprezintă măsurile cu caracter de constrângere prin care bănuitul, învinuitul, inculpatul este împiedicat să întreprindă anumite acțiuni negative asupra desfășurării procesului penal sau asupra asigurării executării sentinței. Măsurile preventive sunt aplicate în scopul de a asigura buna desfășurare a procesului penal sau a împiedica bănuitul, învinuitul, inculpatul a se ascunde de urmărirea penală sau de judecată, a nu împiedica stabilirea adevărului ori a asigura de către instanță executarea sentinței.

⁵ Eugen Catană (colectiv), *Inviolabilitatea persoanei în Republica Moldova (aspecte controversate în legislație și practică)*, Chișinău, 2006, p.14.

Măsurile preventive vizează starea de libertate a învinutului sau inculpatului și au drept efect fie privarea de libertate (arestarea), fie restrângerea libertății de mișcare (obligarea de a nu părăsi localitatea), reglementarea lor reflectând principiile înscrise în art. 25 și 27 ale Constituției RM privind garantarea libertății individuale.

Dispozițiile din Constituție și Codul de procedură penală care prevăd unele limitări ale libertății individuale cuprind numeroase garanții. Acestea reflectă ideea de a nu permite în nici o împrejurare restrângerea libertății persoanelor în altfel de condiții decât cele fixate de lege cu minuțiozitate și cu simțul unui justificat umanism.

Regimul juridic al măsurilor preventive este reglementat actualmente în dispozițiile Capitolului II al Titlului V din partea generală a CPP, adoptat prin Legea nr. 122–XV din 14 martie 2003, publicat la 07 iunie 2003 în Monitorul Oficial al RM nr. 104–110/447, care a intrat în vigoare la 12 iunie 2003.

La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive în cauză, organul de urmărire penală și instanța de judecată vor lua în considerare următoarele criterii complementare:

- 1) caracterul și gradul prejudiciabil al faptei incriminate;
- 2) persoana bănuțului, învinutului, inculpatului;
- 3) vârsta și starea sănătății lui;
- 4) ocupația lui;
- 5) situația familială și prezența persoanelor întreținute;
- 6) starea lui materială;
- 7) prezența unui loc permanent de trai;
- 8) alte circumstanțe esențiale.

Potrivit art.175 CPP RM, există următoarele măsuri preventive:

- 1) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- 2) obligarea de a nu părăsi țara;
- 3) garanția personală;
- 4) garanția unei organizații;
- 5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
- 6) transmiterea sub supraveghere a militarului;
- 7) transmiterea sub supraveghere a minorului;

8) liberarea provizorie sub control judiciar;

9) liberarea provizorie pe cauțiune;

10) arestarea la domiciliu;

11) arestarea preventivă.

Pentru a înțelege conceptul juridic (constituțional) de libertate individuală trebuie să se pornească de la constatarea faptului că libertatea individuală (ca și toate libertățile umane) nu este, nu poate și nu trebuie să fie absolută. Aceasta înseamnă că libertatea individuală urmează a se realiza în coordonatele impuse de ordinea constituțională sau, mai pe larg, de ordinea de drept. Încălcarea ordinii de drept îndreptățește autoritățile publice la intervenție și opresiune, ceea ce implică, dacă este cazul, în funcție de gravitatea încălcărilor, unele măsuri care privesc direct libertatea persoanei, cum ar fi, spre exemplu, arestarea etc.⁶

Privarea de libertate este un act la fel de grav, indiferent când se produce, în faza de urmărire penală sau în cursul judecării cauzei și deci nu trebuie să existe nici un element de diferențiere de tratament în funcție de faza în care se găsește procesul penal⁷.

Arestul preventiv (art.186 CPP RM) este cea mai aspră măsură preventivă. Cunoscută și sub denumirea de deținere preventivă, luarea acestei măsuri implică privarea de libertate a unei persoane, fără a contraveni principiului constituțional al libertății individuale și nici principiului de drept penal, după care nu poți pedepsi pe cineva înainte de a-l judeca și găsi vinovat, întrucât nu are caracterul, regimul și efectele unei pedepse, ci este o măsură pusă la dispoziția justiției, a organelor judiciare penale în general, pentru a preveni și a înlătura neajunsurile generate de tendința învinutului sau inculpatului de a se sustrage de la urmărire penală ori judecată și pentru a asigura o desfășurare netulburată și în ritm normal al procesului penal⁸.

⁶ Ion Creangă, „Libertatea individuală și siguranța persoanei – cele mai expresive drepturi ale omului”, în *Avocatul poporului*, nr. 1-3, 2001, p. 16.

⁷ Ion Neagu, *Tratat de procedură penală*, București, PRO, 1997, p. 332.

⁸ Dorel Andrieș, Dorel Metes, „Măsura arestării preventive”, în *Revista de drept penal*, anul VIII, nr. 2, 2001, p. 88.

Libertatea persoanei face parte din drepturile fundamentale ale omului. Potrivit art. 9 DUDO, „Nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar”. În conformitate cu art.5 CEDO, „orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa cu excepția cazurilor expres stipulate în lege”.

Inviolabilitatea persoanei este proclamată și în Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la 16 decembrie 1966 la New York. „Orice individ are dreptul la libertate și securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege” (art. 9 alin. (1)). Acest drept fundamental este ocrotit în mod special și de alte documente internaționale⁹.

Libertatea individuală este consacrată pe larg în numeroase dispoziții pe care Constituția le cuprinde în art.25. De asemenea, CPP RM reglementează în detalii ordinea procesuală de reținere a persoanei, termenul reținerii, aplicarea arestului preventiv etc., fiind garanție a limitării libertății individuale în procesul penal numai în condițiile legii. Aplicarea arestului preventiv este exclusiv de competența instanței de judecată, care determină oportunitatea acestei măsuri în baza verificării multilaterale a materialelor dosarului penal.

Libertatea individuală este stipulată și asigurată de prevederile 11 CPP RM, fiind preluate din documentele internaționale:

- libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile;
- nimeni nu poate fi reținut și arestat decât în cazurile prevăzute de lege;
- arestarea, internarea forțată a persoanei într-o instituție medicală sau repartizarea într-o instituție specială de educație, precum și privarea de libertate sunt permise numai în baza unei hotărâri judecătorești (mandat, sentință);

⁹ Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare din Europa (Helsinki, 1975). Documentul final al Reuniunii de la Viena al reprezentanților Statelor participante la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (1989) ș.a.

– persoanei reținute sau arestate îi sunt aduse imediat la cunoștință drepturile sale, motivele reținerii sau arestării, încadrarea juridică a faptei de săvârșirea căreia este bănuită sau învinuită;

– eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut;

– instanța judecătorească sau organul de urmărire penală sunt obligate să elibereze imediat orice persoană deținută nelegitim.

Conform art. 78 Codul de procedură penală al Republicii Moldova (aprobat prin Legea RSS Moldovenești din 24 martie 1961 [Veștile Sovietului Suprem al RSS Moldovenești, 1961, nr.10, art.42])¹⁰, arestarea preventivă era autorizată de către procuror. Ulterior aplicarea arestării a fost condiționată de mandatul eliberat de procuror. Legislatorul prin Legile RM nr. 1579–XIV din 27 februarie 1998 și nr. 95–XIV din 16 iulie 1998, începând cu 30 aprilie 1998, a transmis de la procuratură la instanțele judecătorești examinarea demersurilor privind aplicarea măsurii preventive – arestul, emiterea mandatului de arestare și prelungirea duratei de ținere în arest. Introducerea controlului judiciar asupra acestei măsuri preventive are drept urmare apărarea mai amplă a libertății și siguranței persoanei¹¹.

Trebuie să constatăm că din momentul adoptării Constituției și până la introducerea acestei modificări în țara noastră au avut loc lezări serioase ale dreptului omului la libertatea și siguranța personală¹².

Demersul cu privire la aplicarea măsurii arestării preventive sau a arestării la domiciliu se examinează fără întârziere de către judecătorul de instrucție, în ședință închisă, cu participarea procurorului, apărătorului și bănuitului.

¹⁰ În continuare CPP anterior.

¹¹ Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 29 din 09 noiembrie 1998 cu modificările introduse prin Hotărârea Plenului CSJ nr. 17 din 22 aprilie 2002 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestul preventiv”, în Culegere de Hotărâri ale Curții Supreme de Justiție a RM (mai 1974 - iulie 2002), p. 388.

¹² Tudor Popovici, *Unele aspecte ale eticii judiciare și responsabilitatea judecătorului în Republica Moldova*, Chișinău, 2000, p. 40.

Soluționarea chestiunii privind aplicarea arestării preventive, emiterea mandatului de arestare trebuie să se facă în ședință judiciară închisă cu participarea procurorului, persoanei care efectuează urmărirea penală, bănuțului (învinuțului), reprezentantului legal, avocatului. Prezența procurorului, avocatului și a bănuțului (învinuțului) în ședința de judecată este obligatorie. În conformitate cu art.307 alin.(2) CPP RM, prezentând demersul în judecată, procurorul asigură participarea la ședința de judecată a bănuțului, înștiințează apărătorul și reprezentantul legal al bănuțului.

Bănuțul, învinuțul are dreptul de a fi asistat de un avocat (apărător). Dacă acesta ori rudele lui au încheiat un contract cu un avocat (apărător) ales și dacă acesta a fost înștiințat legal, însă nu s-a prezentat în termenul stabilit de judecător, judecarea demersului are loc în prezența unui avocat din oficiu.

În cazul neprezentării apărătorului înștiințat, judecătorul de instrucție asigură bănuțul cu apărător din oficiu (art.307 alin.(2) CPP RM).

Avocatul (apărătorul), care asistă o persoană reținută și efectuează apărarea referitoare la obiectul judecării de către instanță a demersului despre emiterea mandatului de arestare, nu poate cere de la instanța judecătorească respectarea drepturilor caracteristice altor faze ale procedurii penale (urmărirea penală, sau judecarea cauzelor în fond). Avocatul precum și persoana reținută sau arestată, conform art.68 alin. (2) pct.3 și art.66 alin.(2) pct. 21 CPP RM, în cursul procedurii de examinare de către instanță a demersului, sunt în drept să ia cunoștință de materialele prezentate pentru confirmarea arestării persoanei¹³.

În cazul *Lanny contra Belgiei*, s-a hotărât de către Curte că s-au încălcat dispozițiile art.5 par.4 din Convenție, câtă vreme examinarea legalității detenției petiționarului nu a dat loc la o dezbatere contradictorie și obiectivă și nu a asigurat egalitatea armelor. Astfel,

în primele 30 de zile ale detenției, avocatul petiționarului nu a avut acces la dosar pentru a respinge în mod util considerațiile pe care Ministerul Public le-a invocat pentru a justifica detenția, în condițiile în care procurorul cunoștea piesele dosarului¹⁴.

Arestarea preventivă a minorului în faza de urmărire penală trebuie să fie evitată. În conformitate cu prevederile art.186 alin. (3) CPP RM, minorul poate fi deținut în stare de arest doar în cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cazului, de gravitatea infracțiunii și dacă există pericolul real de dispariție a învinuțului minor, ori riscul exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau a nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă. În asemenea situații durata maximă de arest preventiv a învinuțului minor nu poate depăși patru luni.

Minorii arestați trebuie să beneficieze de un proces rapid, în strictă conformitate cu principiile și normele procesului penal. Ei sunt separați de adulți în detenție, iar cei care au fost deja condamnați trebuie să fie separați de cei care se află sub urmărire penală și judecați pentru prima dată, pentru a proteja minorul de influență negativă.

La soluționarea chestiunii privind aplicarea măsurii preventive în privința minorului, în fiecare caz se verifică, în mod obligatoriu, posibilitatea transmiterii lui sub supraveghere, conform dispozițiilor art.184 CPP RM.

Transmiterea sub supraveghere a minorului se face numai la cererea scrisă de către unul din părinți, tutore, curator sau de către o altă persoană demnă de încredere, precum și de către conducătorul instituției de învățământ unde își face studiile minorul, care iau cunoștință de fondul cauzei și de obligațiile lor, fapt ce se consemnează în procesul-verbal¹⁵.

Judecarea demersului despre prelungirea duratei ținării sub arest se desfășoară în ședință închisă cu întocmirea procesului-verbal al ședinței de judecată cu participarea procurorului, apărătorului, învinuțului și, după caz, a reprezentantului legal.

¹³ Pct.6 al Hotărârii Plenului CSJ RM nr.4 din 28.03.2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, în *Buletinul CSJ RM*, 2005, nr, 10, p. 7.

¹⁴ Nicu Jidovu, *Dreptul la apărare a învinuțului și inculpatului*, Ed. Rosetti, București, 2004, p. 166.

¹⁵ Pct.6 Hotărârea Plenului CSJ RM, nr.39 din 22.11.2004 „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii”, în *Buletinul CSJ RM*, 2005, nr.7, p. 6.

La adoptarea încheierii (deciziei) de prelungire a arestului, instanța va ține cont de următoarele temeuri, care trebuie puse în evidență de apărător:

– gravitatea faptelor imputate, însă aceasta nu legitimează o detenție provizorie foarte lungă (cazurile: L.A v. Franța, în care s-a considerat ca fiind injustă continuarea unei detenții chiar și în cazul omorului; Stomuller v. Austria, unde s-a considerat că existența bănuielii esențiale nu este suficientă după expirarea unei anumite perioade de timp; Caballero v. Regatul Unit, în care petiționarului arestat pentru tentativă de viol i-a fost refuzată liberarea pe cauțiune etc.);

– necesitatea apărării ordinii publice, care poate exista la început, dar peste un timp poate dispărea (motivele șocante percepute inițial ca suficiente pentru a justifica prelungirea arestării persoanei riscă să devină mai puțin convingătoare odată cu scurgerea timpului și este esențial ca cererile de repunere în libertate să fie examinate fără prejudecăți. În cazul Punzelt v. Republica Cehă, în care s-a dedus că continuarea încarcerării nu se justifică într-o speță concretă decât dacă indici concreți manifestă o adevărată exigență a interesului public ce prevalează, în pofida prezumției de nevinovăție, asupra regulii de respectare a libertății individuale);

– riscul de presiune asupra martorilor și de înțelegere între acuzați care, de asemenea, poate exista la începutul acestor acțiuni, însă mai târziu poate dispărea (Cazurile W. v. Elveția, în care petiționarul va determina angajații săi să fabriceze documente pentru a-l dezvinovăți, fixând pe documente o antedată și manipulând martorii; Wemhoff v. Germania în care la etapa inițială petiționarul a nimicit unele documente și alte probe materiale, însă este prea puțin probabil că o asemenea temere ar mai putea avea vreo importanță la etapa finală a procesului; Clooth v. Belgia, în care s-a dedus că petiționarul, deși în perioada inițială a sporit considerabil complexitatea faptelor prin diversitatea declarațiilor sale, însă odată ce investigațiile sunt efectuate, depozițiile înregistrate și verificările realizate nu mai poate fi vorba de continuare a deținerii, fiind constatată o încălcare a art.5 par.3 al CEDO etc.);

– pericolul dispariției bănuितului (învinuitului), care trebuie motivat (Cazurile Letellier v. Franța, în care petiționara era mama unor copii minori, administra o fundație comercială ca unică sursă de venit; Matznetter v. Austria, în care petiționarul s-a îmbolnăvit grav; Stognuller v. Austria, în care s-a menționat că în cauză era suficient ca petiționarul să-și depună pașaportul pentru a-l împiedica să treacă frontiera etc.).

Apărătorul în legătură cu reținerea sau arestarea preventivă are dreptul a avea întrevederi cu bănuitul, învinuitul, inculpatul, fără a fi limitată numărul și durata lor. (art.68 alin. (2) pct.1 CPP RM). Datorită faptului că autoritățile responsabile de anchetă au admis contactul dintre cel arestat și apărător numai cu condiția de a supraveghea întrevederea; judecătorii de la Strasbourg au ajuns la concluzia încălcării art.6. (Lanz v Austriei (2002))¹⁶. În final, Curtea a estimat că avocatul apărării și pârâtul trebuie să poată comunica – oral sau în scris – în mod liber și confidențial (S. c. Elveției (1991)). Cei doi interesați trebuie să poată, de asemenea, comunica la timpul oportun din momentul arestării sau al unei detenții în circumstanțe care în caz contrar riscă să aducă un prejudiciu ireparabil drepturilor apărării (John Murray v. Regatului Unit (1996): reclamantul a fost anunțat, în lipsa avocatului, de faptul că păstrarea tăcerii pe parcursul primelor interogatorii la poliție pot fi utilizate ulterior împotriva lui). Luarea de contact cu apărătorul nu poate fi interzisă la prelungirea duratei arestării de către instanța de judecată, iar la prezentarea materialului de urmărire penală aceasta este obligatorie.

La prelungirea duratei arestării de către instanța de judecată, luarea de contact a inculpatului cu apărătorul trebuie permisă numai dacă se solicită în timp ce, la prezentarea materialului de urmărire penală, aceasta este obligatorie.

La prezentarea materialului de urmărire penală, prin luarea de contact a inculpatului

¹⁶ Gomien Donna, *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale*, ed. a III-a, Chișinău, 2006, p. 69.

cu apărătorul, legiuitorul a urmărit o mai bună apărare a inculpatului, având în vedere discuțiile care urmează să aibă loc între apărător și inculpat, dacă au fost administrate toate probele în apărare sau, după caz, administrarea de noi probe.

Legea permite luarea de contact între apărător și inculpat în orice fază a procesului penal, în ideea efectuării unei apărări complete prin administrarea tuturor probelor care pot contribui la aflarea adevărului.

În practica judiciară de urmărire penală mai mulți avocați s-au confruntat cu încălcarea dreptului în discuție, deoarece organele de urmărire penală inventau anumite obstacole pentru întrevederile confidențiale dintre avocat și client. Examinând adresările Congreselor extraordinare ale Baroului Avocaților din Republica Moldova (07 mai și 31 octombrie 2003) în baza Dispoziției 30/338 a Ministerului Afacerilor Interne din 10 noiembrie 2003, au fost demontate în comisariatele de poliție barajele de sticlă prin care avocații comunicau cu clienții lor¹⁷.

Ministerul Justiției al R. Moldova a informat Președintele Consiliului Baroului Avocaților că Centrul pentru Combaterea Crimei Economice și Corupției a ridicat în biroul destinat întrevederii avocaților cu clienții un perete cu geam de sticlă organică. Pentru a facilita comunicarea, în geam au fost făcute mai multe găuri. Ulterior CCCEC a acordat avocaților o altă încăpere pentru întrevederi cu clienții¹⁸.

Recomandarea Rec(2006) 2 a Comitetului de Miniștri ai statelor membre referitoare la Regulile Penitenciare Europene (adoptată de Comitetul de Miniștri la 11 ianuarie 2006 în cadrul celei de-a 952-a reuniuni a viceministrilor), în măsura în care este relevantă, prevede următoarele:

23.1 Toți deținuții au dreptul să solicite consiliere juridică, iar autoritățile penitenciarului trebuie să le faciliteze accesul la o astfel de conciliere...

23.4 Consultanța și alte comunicări, inclusiv corespondența, purtate între un deținut și avocatul său, trebuie să rămână confidențiale...

23.6 Deținuților trebuie să li se permită accesul la documentele referitoare la procedurile judiciare care îi privesc sau vor fi autorizați să le păstreze în posesia lor...

În cauza *Oferta Plus SRL c. Moldovei* judecată de CEDO la 19 decembrie 2006¹⁹ s-a considerat că imposibilitatea lui C.T. de a discuta cu avocatul reclamantului, fără a fi separați de peretele de sticlă, a afectat dreptul reclamantului la depunerea unei cereri individuale. Motivele cu privire la securitate invocate de către Guvern, în opinia Curții de la Srasbourg, nu sunt convingătoare, deoarece supravegherea vizuală a întrevederilor dintre avocat și client ar fi suficientă pentru aceste scopuri.

Cu prilejul cauzei *Oferta Plus SRL c. Moldovei*, în pct.153 Curtea a reamintit că în cauza *Șarban v. Moldova*²⁰ ea a respins o plângere oarecum similară, examinată conform art.8 al Convenției, deoarece reclamantul nu a prezentat probe pentru susținerea plângerii sale și deoarece Curtea a considerat că obstacolele la o comunicare efectivă dintre reclamant și avocatul său nu au împiedicat reclamantul să beneficieze de o apărare efectivă în fața instanțelor naționale. Luând în considerare informația de care dispune cu privire la impedimentele create de peretele de sticlă pentru confidențialitatea discuțiilor și transmiterea documentelor dintre avocați și clienții acestora deținuți la CCCEC, Curtea nu poate exclude că ea ar putea ajunge la o concluzie diferită într-o cauză similară examinată ulterior. Într-adevăr, Curtea acum consideră că peretele de sticlă ar putea afecta exercitarea de către alte persoane a dreptului de apărare.

Apărarea libertății individuale și inviolabilității persoanei este garantată prin dreptul constituțional la recurs și la verificarea în instanța judecătorească competentă a legalității încheierilor judecătorești privind aplicarea

¹⁷ „Adresarea Consiliului Baroului Avocaților din Republica Moldova din 29 octombrie 2004”, în *Avocatul poporului*, nr.12, Chișinău, 2004, p.1.

¹⁸ *Avocatul poporului*, nr.1-2, Chișinău, 2005, p. 32.

¹⁹ Cauza *Oferta Plus SRL c. Moldovei* (cererea nr. 13485/04), în *Avocatul poporului*, nr.3, 2007, p. 25.

²⁰ *Cazul Șarban c. Moldovei* (cererea nr. 3456/05), în *Avocatul poporului*, nr.10, 2005, p. 12.

măsurii preventive sub forma de arest, drept consfințit de art.20 alin. (1) din Constituție, care prevede accesul liber la justiție²¹.

Accesul liber la justiție presupune existența unor garanții, care ar permite realizarea pleneră a dreptului la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești după principiile echității.

Unul dintre drepturile fundamentale ale omului, stipulat în art.20 al Constituției, prevede că orice persoană are dreptul la o satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Această formulă nouă a pus baza unei abordări a dreptului la un recurs efectiv în cazul în care acest drept este afectat printr-o hotărâre judecătorească.

Standardele noi cereau ca această procedură să fie urgentă și în termene cât mai posibil restrânse pentru a statua asupra reținerii sau arestării persoanei. Pe parcursul anilor, procedura penală a suferit diferite modificări. Anterior, în legislația sovietică asemenea proceduri de control al reținerii sau arestării persoanei nu existau. Odată cu adoptarea Constituției și cu intrarea Republicii Moldova în Consiliul Europei această procedură urma să fie implementată în legislația internă. Totuși implementarea dezideratelor Convenției Europene a durat un timp mai îndelungat decât era necesar, fapt dictat și de mentalitatea depășită ce predomină în rândul juriștilor.

Deși acest drept al persoanei reținute sau arestate a fost statuat odată cu adoptarea Constituției la 29 iulie 1994, standardul european care dădea dreptul persoanei reținute sau arestate să fie imediat adusă în fața unui judecător sau a unui magistrat a fost inclus abia la 29 aprilie 1998, adică peste 4 ani.

Și această procedură a fost făcută deja după semnarea Convenției Europene și ratificarea acesteia de către Parlament la 24.07.1997, devenită în vigoare pentru Republica Moldova la 12 septembrie 1997.

Dreptul la recurs individual este unul dintre mijloacele cele mai efective de protecție

a drepturilor omului, fiind un element-cheie al sistemului de control stabilit de legislația națională și de Convenția Europeană.

Pornind de la dispozițiile constituționale, instanța judecătorească superioară, examinând recursul privind schimbarea măsurii preventive sub formă de arest, garantează ocrotirea de către stat a drepturilor și libertăților omului și asigură realizarea acestui drept constituțional al inculpatului. În dreptul european, dreptul la un recurs efectiv poate fi redat și ca un drept de acces la o curte, deopotrivă și la Curtea Europeană, dacă persoana consideră, după epuizarea căilor de atac la nivel național, că prin reținere și arestare i-a fost încălcat un drept fundamental sau libertatea.

Considerăm necesar a menționa că dreptul la un recurs efectiv în cazul arestării și soluționării recursului în această parte nu este legat de examinarea în fond a cauzei penale, de pronunțarea sentinței. Acest drept, fiind un drept fundamental al persoanei, se examinează separat, în proceduri urgente, la nivel național și la Curtea Europeană (a se vedea cazul Șarban versus Moldova și altele).

Recursul declarat împotriva actului de reținere sau hotărârii de arestare preventivă în procesul penal trebuie să corespundă următoarelor condiții:

- 1) să fie admisibil (să fie depus de un titular al dreptului de recurs);
- 2) să fie declarat în termen și în forma prevăzută de lege; și
- 3) să fie motivat.

De altfel, conținutul unui recurs împotriva sentințelor adoptate în cauzele penale este expres stipulat în legea procesual-penală. Cât privește recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată privind aplicarea sau neaplicarea arestării, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, legea procesual-penală conține prevederi generale ce condiționează unele dificultăți în practică.

Se impune să reținem că conținutul acestui recurs trebuie să fie în conformitate cu prevederile generale teoretice cu privire la recurs.

Legea procesual-penală prevede două posibilități reale de a ataca hotărârile judiciare

²¹ Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității prevederilor art.82 și 223 din Codul de procedură penală, nr.7 din 13.02.2001.

privind arestarea preventivă și problemele legate de prelungirea acesteia:

1) recursul declarat împotriva încheierii judecătorului de instrucție în conformitate cu prevederile art.311 și 312 CPP RM în fază prejudiciară; și

2) recursul declarat împotriva încheierii instanței judecătorești în conformitate cu prevederile art. 437 alin.(2) coroborat cu prevederile art. 196 alin.(2) CPP RM.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 311 CPP RM, recursul împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării preventive sau a arestării la domiciliu, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei se depune de către procuror, bănuț, învinuit, iar în cazul minorilor – de către apărătorul sau reprezentantul său legal, în instanța ierarhic superioară, direct sau prin intermediul instanței judecătorești care a adoptat încheierea, sau prin intermediul administrației locului de deținere în termen de trei zile de la data adoptării încheierii.

Condițiile prevăzute de legea procesuală permit realizarea dreptului la un recurs efectiv în faza prejudiciară despre legalitatea sau ilegalitatea arestării și alternativele acesteia.

În acest sens, în lege sunt prevăzute obligațiunile ale organelor de urmărire penală, procurorului, administrației locului de deținere a bănuțului, învinuitului de a prezenta informații și materiale respective care să argumenteze arestarea preventivă.

Administrația locului de deținere primește și înregistrează recursul, îl expediază conform competenței, concomitent informând despre aceasta procurorul care este obligat în decurs de 24 de ore să prezinte materialele necesare ce confirmă necesitatea arestării preventive.

Instanța de recurs, în procedura de urgență, în termene restrânse – în decurs de 3 zile din momentul primirii lui, judecă recursul, exercită controlul judiciar și adoptă decizia conform art. 312 alin. (5) CPP RM, prin care ia atitudine de legalitate a arestării și prin decizie:

1) admite recursul anulând arestarea preventivă, prelungirea duratei de arest și eliberează persoana de sub arest;

2) aplică arestarea preventivă dacă a

fost respinsă de judecătorul de instrucție, fie aplică altă măsură preventivă, însă nu mai aspră decât cea solicitată în demersul procurorului sau prelungeste durata acestei măsuri;

3) respinge recursul dacă nu se confirmă motivele invocate de către recurent.

Astfel, instanța de recurs este împuternicită cu competențe care acoperă toate problemele de decizie în cauză, inclusiv liberarea imediată din sala de ședințe dacă a fost anulată măsura arestării preventive sau arestarea la domiciliu.

Recursul declarat poate fi înaintat cu motive diferite și, dacă a fost respins, o nouă examinare privind aceeași persoană în aceeași cauză se admite la fiecare prelungire a duratei măsurii preventive.

Instanța de recurs va verifica dacă judecătorul de instrucție a dispus de motive rezonabile de a presupune că persoana a săvârșit o infracțiune sau dacă există temei de a se crede că este necesar de a împiedica această persoană să săvârșească o nouă infracțiune sau să se ascundă după săvârșirea acesteia, ori să influențeze stabilirea adevărului. Bănuiala rezonabilă trebuie să fie bazată pe fapte sau informații care ar stabili o legătură obiectivă între subiect și fapta presupusă, exprimate prin documente sau constatări tehnico-științifice, medico-legale, alte date obiective care ar implica persoana în mod direct în săvârșirea faptei prejudiciabile.

La fel, examinând legalitatea hotărârilor adoptate în ordine de recurs, instanța va ține cont de recomandările menționate și suplimentar va verifica probleme ce țin de faptul dacă au fost luate toate măsurile necesare de către organul de urmărire penală în termen rezonabil.

În cazul prelungirii arestării preventive sau arestului la domiciliu instanța de recurs urmează să se convingă despre existența circumstanțelor excepționale stabilite de prevederea de la art.186 alin. (3) CPP RM (în funcție de complexitatea cauzei, gravitatea infracțiunii, pericolul dispariției bănuțului, învinuitului sau inculpatului sau riscul de influențare asupra stabilirii adevărului).

La fel, instanței de recurs i se recomandă să verifice dacă există și alte circumstanțe care

au influențat asupra detenției persoanei aflate în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu sau dacă au apărut circumstanțe care permit anularea, revocarea ori schimbarea măsurii arestării preventive, arestării la domiciliu cu una mai ușoară.

Astfel, prin analiza instituției unui recurs efectiv, am stabilit că asemenea posibilitate există în legislația națională. Însă la analiza subtilităților legale ale Codului de procedură penală cu privire la aplicarea, revocarea, schimbarea măsurii preventive și, în special, a arestării preventive, constatăm că nu sunt suficient de eficiente reglementările lui vizând declararea recursului la momentul terminării urmăririi penale și în decursul judecării cauzei penale.

Controlul judiciar privind legalitatea arestării se efectuează în ședință închisă, cu participarea procurorului, bănuیتului, învinuitului, apărătorului și a reprezentantului lui legal. Neprezentarea bănuیتului, învinuitului care nu este privat de libertate și a reprezentantului lui legal, care au fost citați în modul prevăzut de lege, nu împiedică examinarea recursului (art.312 alin. (3) CPP RM).

În cazul în care după survenirea recursului în instanța de recurs cauza penală a fost trimisă de către procuror în instanță pentru judecare, procedura de recurs decurge până la capăt, iar toate celelalte cereri, plângeri și demersuri înaintate după trimiterea cauzei în judecată conform art.297 alin. (4) Cod de procedură penală se trimit pentru soluționare în instanța care judecă cauza²².

Verificând legalitatea aplicării sau a refuzului aplicării arestării preventive, în conformitate cu prevederile art.312 CPP RM, instanța de recurs este obligată să controleze existența probelor și indicii temeinici pe care s-a bazat hotărârea judecătorească adoptată, însă nu este în drept să dea apreciere probelor care vor fi obiect de judecare de către instanța de judecată la constatarea vinovăției sau a nevinovăției persoanei.

²² Hotărârea Plenului CSJ RM nr.19 din 07.11.2005 cu privire la introducerea unor modificări în Hotărârea Plenului CSJ nr. 4 din 28 martie 2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”.

Cerințele recursului persoanei lipsite de libertatea sa, introdus în condițiile art.5 § 4 al CEDO, dezvoltate de Curtea de la Strasbourg în materie penală, nu se regăsesc întotdeauna în textul CPP. Nu este clar expus dreptul de acces la dosarul acuzării pentru contestarea în instanță a măsurii privative de libertate. În primul rând, nu este expus dreptul bănuیتului de a lua cunoștință de materialele dosarului prezentate în instanță pentru aplicarea arestului preventiv, așa cum, de exemplu, este stipulat acest drept pentru învinuit în art.66 alin. (2) pct.21 CPP RM.

Avocatul precum și persoana reținută sau arestată, conform art.66 alin. (2) pct.21 CPP RM, în cursul procedurii de examinare de către instanță a demersului, sunt în drept să ia cunoștință de materialele prezentate pentru confirmarea arestării persoanei²³.

În al doilea rând, nu este prevăzut în legea procesual-penală dreptul bănuیتului și învinuitului de a avea acces la dosarul acuzării pentru contestarea în instanță a măsurii privative de libertate în condițiile art.311 și 312 CPP RM, adică în cazul recursului împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei, sau privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii.

În cauza Sanchez-Reisse c. Elveției (1986), Curtea a hotărât că principiul egalității armelor este valabil și în ceea ce privește procedura *habeas corpus act*, care trebuie să aibă un caracter acuzator. În cauza Lamy c. Belgiei (1989)²⁴, Curtea a hotărât că un

²³ Pct.6 al Hotărârii Plenului CSJ RM nr. 4 din 28 martie 2005 despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu. În pct.4 al Hotărârii Plenului C.S.J. din 09 noiembrie 1998, nr. 29 cu modificările introduse prin Hotărârea Plenului CSJ nr. 17 din 22 aprilie 2002 despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestul preventiv, este arătat că apărătorul bănuیتului este în drept a lua cunoștință de materialele dosarului, prezentate în instanță pentru justificarea arestului preventiv.

²⁴ Donna Gomien, *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale*, Chișinău, 2002, p. 31.

acuzat poate consulta dosarele de care se folosește ancheta, pentru a revedea o hotărâre de menținere a celui arestat în detenție²⁵.

În acest sens, exemplificăm cazul Lamy contra Belgiei²⁶ – lipsa de acces a unui inculpat la dosarul jurisdicțiilor chemate să se pronunțe asupra detenției sale preventive, pentru care s-a pronunțat Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În februarie 1983, José Lamy este arestat și inculpat pentru săvârșirea infracțiunii de bancrută simplă și frauduloasă. Camera de consiliu a tribunalului de primă instanță din Verviers, în fața căreia a compărut, confirmă mandatul emis de judecătorul de instrucție. Cu toate că anulează această ordonanță, camera de punere sub acuzare de pe lângă Curtea de Apel din Liège dispune menținerea mandatului, iar în mai 1983 Curtea de Casație respinge recursul lui José Lamy. Acesta se plânge de faptul că atât el, cât și avocatul său nu au avut acces la dosar, cu prilejul primei confirmări a mandatului de către Camera de consiliu și al dezbaterilor în fața camerei de punere sub acuzare, susținând violarea art.5 §2, art.3 și 4, precum și a art.6 §3 b) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, menționând, totodată, încălcarea prevederilor art.5 §4 din Convenție, deoarece, cu ocazia examinării legalității detenției sale, nu a avut o dezbatere contradictorie și obiectivă și nu s-a asigurat deloc egalitatea de arme.

Curtea a constatat că în primele 30 de zile ale detenției avocatul petiționarului nu a avut acces la dosar pentru a lua cunoștință de elementele din dosar și să poată să respingă declarațiile sau considerațiile pe care Ministerul Public le-a invocat pentru a justifica detenția, în condițiile în care procurorul cunoștea piesele dosarului. Accesul inculpatului la acestea era indispensabil, într-un stadiu important al procedurii, în care instanța trebuia să decidă prelungirea sau încetarea detenției. Avocatul

²⁵ *Ibidem*. A se vedea și: Моника Маковой, Станислав Разумов, *Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод, Статья 5, Право на свободу и личную неприкосновенность*, Прецеденты и комментарии, Москва, 2002, p.103.

²⁶ Vincent Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, București, Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1998, p. 121; Hotărârea din 30 martie 1989, cazul Lamy contra Belgiei.

ar fi avut posibilitatea să se exprime asupra probelor din dosar. Procedura urmată nu i-a oferit petentului posibilitatea de a combate vinovăția într-o manieră potrivită și motivele invocate pentru a justifica detenția preventivă. În lipsa garantării egalității armelor, procedura nu a fost cu adevărat contradictorie, violându-se prevederile art.5 alin. (4) din Convenție, hotărâre adoptată în unanimitate²⁷.

Având în vedere cele expuse, ne pronunțăm pentru oportunitatea stipulării în mod expres a dreptului persoanei deținute în arest preventiv, a lua cunoștință de materialele dosarului și în cazul recursului judiciar împotriva arestării preventive, îndrăznind a propune formularea art.66 alin. (2) pct.21 CPP RM în următoarea redacție: „să ia cunoștință de materialele trimise în judecată pentru confirmarea arestării sale sau contestării acestei măsuri în instanța ierarhic superioară”. Este firesc de a fi inclusă această normă și în art.64 alin.(2) CPP RM, adică a asigura acest drept și pentru bănuț. Nu mai puțin importantă în contextul celor expuse considerăm a fi completarea art.68 alin.(2) pct.1 CPP RM, acordând dreptul apărătorului de a lua cunoștință nu numai de materialele prezentate în judecată de către organul de urmărire penală pentru confirmarea reținerii și necesității arestării, ci și de cele prezentate în instanță în vederea prelungirii arestului preventiv, precum și de materialele prezentate în instanța de recurs în caz de contestare a încheierii judecătorului de instrucție privind refuzul eliberării mandatului de arest.

Este pertinentă pentru practica judecării recursurilor împotriva încheierii judecătorului de instrucție privind aplicarea sau neaplicarea arestării, privind prelungirea sau refuzul de a prelungi durata ei sau privind liberarea provizorie sau refuzul liberării provizorii de jurisprudența Curții de la Strasbourg în cauza Becciev contra Moldovei (Cererea nr. 9190/03 4 octombrie 2005).

Inițial, reclamantul s-a plâns potrivit articolului 6 § 3 din Convenție de faptul că Tribunalul Chișinău a refuzat să-l audieze pe

²⁷ V. Mihoci, „Obligațiile organelor judiciare în procesul penal românesc privind acordarea asistenței juridice învinutului sau inculpatului”, în *Revista națională de drept*, 2005, nr.1, p. 29.

fostul anchetator al acestuia în calitate de martor. Curtea a considerat ca fiind mai oportună examinarea acestei pretenții potrivit articolului 5 § 4 din Convenție, care prevede după cum urmează²⁸.

Reclamantul a susținut că audierea lui C.B. era necesară în vederea combaterii argumentelor acuzării în favoarea detenției sale. Audierea acestuia nu intenționa într-o anumită măsură influențarea examinării fondului cazului și se referea în exclusivitate doar la procedura referitoare la detenția reclamantului. În afară de aceasta, dacă Tribunalul Chișinău a considerat că audierea lui C.B. era pertinentă doar în privința fondului cazului, aceasta trebuia să statueze acest fapt în hotărârile sale. Totuși refuzul nu a fost însoțit de vreo motivare.

Guvernul a susținut că examinarea necesității aplicării măsurii arestului preventiv nu include o examinare a fondului cazului penal, precum și a probelor pe care se bazează acesta. Reclamantul a dispus de dreptul de a cere audierea unui martor în timpul ședințelor de judecată în privința fondului cauzei și nu în timpul celor ce vizau arestul său preventiv. Prin urmare, refuzul în a-l asculta pe C.B. în calitate de martor era perfect legal. Mai mult ca atât, în conformitate cu articolul 73 al Codului de procedură penală, instanțele judecătorești se obligă să țină cont de gravitatea, *in abstracto*, a faptelor imputate, de personalitatea învinuitului, ocupația acestuia/ acesteia, vârsta, starea sănătății, situația familială și alte circumstanțe, dar niciodată de declarațiile făcute de către un martor sau de vreo altă probă.

Aprecierea Curții

În cazul unei persoane a cărei detenție cade sub incidența articolului 5 §1 (c) este necesară o audiere (a se vedea Assenov și alții c. Bulgariei, hotărârea din 28 octombrie 1998, Rapoartele 1998-VIII, § 162). Mai mult ca atât, dacă există o probă care la prima vedere pare a avea o legătură materială cu chestiunea legalității detenției, este esențial, pentru conformarea cu prevederile articolului 5 § 4, ca instanțele judecătorești naționale să examineze și să aprecieze această probă (a se vedea, *mutatis mutandis*, Chahal c. Regatului Unit precitat, §§ 130-

131 și Hussain c. Regatului Unit, hotărârea din 21 februarie 1996, Rapoartele 1996-I, § 60).

...În lumina celor expuse asupra și ținând cont de durata aflării în detenție a reclamantului (acesta a fost eliberat din detenție provizorie după mai mult de trei luni și jumătate), Curtea consideră că prin refuzarea, fără a se da vreo explicație, a audierii lui C.B. în calitate de martor în cadrul ședinței din 25 aprilie 2003, Tribunalul Chișinău a încălcat drepturile reclamantului garantate de articolul 5 § 4 din Convenție.

La anularea mandatului de arestare și eliberarea persoanei de sub arest în decizie este necesar a indica, de asemenea, și faptul anulării încheierii judecătorești despre aplicarea față de persoana în cauză a măsurii arestării preventive cu indicarea duratei ținerii sub arest, iar în decizia instanței de recurs de aplicare a arestării preventive este necesar să se indice data și ora de la care se calculează și până la ce dată va dura arestarea preventivă.

Decizia Curții de Apel devine definitivă la data pronunțării și la aceeași dată devine irevocabilă. Dacă în urma examinării demersurilor privind arestarea preventivă, arestarea la domiciliu judecătorești de instrucție, instanța de fond, instanțele de apel și recurs constată încălcări ale legalității sau ale drepturilor omului, prevăzute de lege, odată cu adoptarea hotărârii, în conformitate cu prevederile art.218 CPP RM, se va emite o încheiere interlocutorie, prin care aceste fapte vor fi aduse la cunoștința organelor respective, persoanelor cu funcții de răspundere și procurorului²⁹.

Conform art.466 alin.(4) CPP RM, hotărârea instanței de recurs împotriva hotărârii pe cauzele pentru care legea nu prevede calea de atac rămâne definitivă de la data pronunțării acesteia, dacă instanța de recurs a admis recursul și a rejudecat cauza. Art. 66 alin. 5) CPP RM prevede că hotărârile judecătorești menționate în alin.(4) din același articol devin irevocabile la data când au devenit definitive.

Colegiul penal al CSJ al RM a remarcat că decizia Curții de Apel Cahul a devenit definitivă la data pronunțării 20.06.2006 – și la

²⁸ Cauza Becciev contra Moldovei (Cererea nr. 9190/03), 4 octombrie 2005.

²⁹ Pct.39 al Hotărârii Plenului CSJ RM nr.4 din 28.03.2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu”, în *Buletinul CSJ RM*, 2005, nr, 10, p. 7.

aceeași dată a devenit irevocabilă, deoarece legea nu prevede posibilitatea de a fi atacată³⁰.

Persoana arestată preventiv în condițiile art.185 poate cere, în tot cursul procesului penal, punerea sa în libertate provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune (art.190 CPP RM).

În conformitate cu art.309 alin.(1) CPP RM, cererea de eliberare provizorie, în condițiile art.191 sau 192 CPP RM, poate fi depusă de către bănuit, învinuit, inculpat, de soțul, rudele lui apropiate în cursul urmăririi penale și în cursul judecării cauzei, până la terminarea cercetării judiciare în primă instanță.

În aceste articole nu este prevăzut dreptul apărătorului de a depune cerere de eliberare provizorie. Împărtășim opinia potrivit căreia avocatul poate introduce cerere de eliberare provizorie în numele oricărui din titularii cererii, în baza raporturilor de asistență juridică³¹.

Considerăm oportună și pentru legislația procesual-penală a RM precizarea din art.160 alin.(2) CPP al României. „Când cererea este făcută de o altă persoană decât învinuitul sau inculpatul, din cele arătate în art. 160⁶ alin. (1), instanța îl întreabă pe învinuit sau pe inculpat dacă își însușește cererea, iar declarația acestuia se consemnează pe cerere”. Dispoziția privind însușirea cererii de eliberare provizorie depuse de alte persoane, inclusiv de apărător, poate fi încorporată prin completarea art.309 cu un alin. (5).

³⁰ Din textul recursului în anulare se observă că avocatul și-a motivat recursul cu trimitere la prevederile art.453 alin.(2) CPP. Norma vizată oferă dreptul unei părți a procesului penal de a ataca pe cale extraordinară, cu recurs în anulare, alte hotărâri definitive numai dacă acestea sunt contrare legii. Colegiul a constatat că atacarea cu recurs în anulare a deciziei instanței superioare referitoare la arestarea preventivă a bănuitului, învinuitului, în acest caz, a deciziei Curții de Apel, decizie irevocabilă, cu trimitere la prevederile art.453 alin. (2) CPP este inadmisibilă, deoarece în baza acestei norme pot fi atacate alte hotărâri judecătorești definitive (altele decât cele prevăzute de alin.(1) din același articol) și nu cele devenite irevocabile, în cazul dat, încheierea, decizia privind arestarea preventivă. (Decizia Colegiului penal al CSJ a RM nr.1re-115/2006 din 11.07.2006.

³¹ Nicu Jidovu, *Dreptul la apărare a învinuitului și inculpatului*, Editura Rosetti, București, 2004, p. 68.

În afară de măsurile preventive expuse în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 28 martie 2005 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu” (liberarea provizorie sub control judiciar; liberarea provizorie pe cauțiune; arestarea la domiciliu; arestarea preventivă), în competența exclusivă a judecătorului de instrucție este atribuită și aplicarea următoarelor măsuri procesuale de constrângere:

- ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport (art.182 CPP RM);
- aplicarea amenzii judiciare (art.201 CPP RM)³².

În conformitate cu art.302 CPP RM cu autorizarea judecătorului de instrucție pot fi aplicate măsuri procesuale de constrângere, și anume:

- 1) amânarea înștiințării rudelor despre reținerea persoanei până la 12 ore;
  - 2) aplicarea amenzii judiciare;
  - 3) punerea bunurilor sub sechestru;
- precum și
- 4) alte măsuri prevăzute de prezentul cod.
- Alte măsuri prevăzute de CPP RM sunt³³:

1) internarea în instituția medicală pentru efectuarea expertizei medico-legale sau psihiatrice în condițiile art.152 CPP RM;

2) nimicirea corpurilor delictive – substanțe explozive și alte obiecte care prezintă pericol pentru viața și sănătatea omului și, din acest motiv, nu pot fi păstrate până la soluționarea cazului;

3) luarea silită de probe pentru cercetare comparativă (art.154-156, 301 CPP RM).

Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport este o măsură preventivă principală sau ca măsură complementară la o altă măsură preventivă, care se aplică persoanelor puse sub învinuire doar pentru

³² Pct.4.1 Hotărârea Plenului CSJ RM nr.7 din 04.07.2005 „Cu privire la practica aplicării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale”.

³³ Valeria Șterbeț (colectiv), *Administrarea eficientă a justiției*, Editura Cartier Juridic, 2006, p. 62.

săvârșirea infracțiunilor în domeniul transporturilor, precum și în cazul utilizării mijlocului de transport la săvârșirea infracțiunii.

Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se aplică la demersul motivat al procurorului în temeiul ordonanței organului de urmărire penală în care este argumentată necesitatea aplicării unei asemenea măsuri preventive. În cazul în care ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se solicită în temeiul utilizării mijlocului de transport la săvârșirea infracțiunii, aplicarea acestei măsuri poate avea loc doar după ce mijlocul de transport respectiv a fost recunoscut ca corp delict în ordinea prevăzută de art.158 CPP RM.

Demersul procurorului și ordonanța privind aplicarea măsurii de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se examinează de judecătorul de instrucție în ordinea prevăzută de art.304-306 CPP RM cu participarea învinutului la care se referă demersul declarat și a apărătorului acestuia.

Încheierea judecătorului de instrucție, adoptată în condițiile prezentului articol, este definitivă, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod 305 CPP RM.

Amenda judiciară este o sancțiune bănească aplicată de către instanța de judecată persoanei care a comis o abatere în cursul procesului penal. Amenda judiciară se aplică de către judecătorul de instrucție doar la demersul procurorului sau din oficiu, când abaterea este admisă în cadrul activității judecătorului de instrucție. Amenda judiciară se aplică doar în cazurile abaterilor prevăzute de CPP RM (art. 34 alin.(4), 200 alin.(4), 201,320 alin.(3), 322 alin.(3), 334 alin.(3) etc.).

În fiecare caz de aplicare a amenzii judiciare, abaterea comisă de persoana respectivă urmează a fi menționată atât în demersul procurorului, cât și în încheierea judecătorului de instrucție, precum și date care confirmă admiterea abaterii.

Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară de către persoana în privința căreia a fost aplicată amendă.

Se sancționează cu amendă judiciară următoarele abateri:

1) neîndeplinirea de către orice persoană prezentă la ședința de judecată a măsurilor luate de către președintele ședinței în conformitate cu cerințele art.334 CPP RM;

2) neexecutarea ordonanței sau a încheierii de aducere silită;

3) neprezentarea nejustificată a martorului, expertului, specialistului, interpretului, traducătorului sau apărătorului legal citați la organul de urmărire penală sau instanță, precum și a procurorului la instanță și neinformarea acestora despre imposibilitatea prezentei, când prezența lor este necesară;

4) tergiversarea de către expert, interpret sau traducător a executării însărcinărilor primite;

5) neluarea de către conducătorul unității, în care urmează să se efectueze o expertiză, a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia;

6) neîndeplinirea obligației de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, a obiectelor sau a documentelor de către conducătorul unității sau de către persoanele însărcinate cu aducerea la îndeplinire a acestei obligații;

7) nerespectarea obligației de păstrare a mijloacelor de probă;

8) alte abateri pentru care prezentul cod prevede amenda judiciară.

Pentru abaterile comise în cursul urmăririi penale, amenda judiciară se aplică de către judecătorul de instrucție la demersul persoanei care efectuează urmărirea penală.

Încheierea judecătorului de instrucție privind aplicarea amenzii judiciare poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară de către persoana în privința căreia a fost aplicată amendă (art.201 alin.(7) CPP RM). În baza art.68 CPP RM, precum și a art.80 CPP RM, acest drept îl are și avocatul.

Suspendarea provizorie din funcție constă în interzicerea provizorie motivată învinutului de a exercita atribuțiile de serviciu sau de a realiza activități cu care acesta se ocupă sau pe care le efectuează în interesul serviciului public.

Astfel, suspendarea provizorie din funcție a învinutului poate fi aplicată doar persoanelor

care practică activități în interesul serviciului public, însă, dat fiind că încheierea judecătorului de instrucție trebuie să fie motivată, deci confirmată prin anumite probe, și se expediază la locul de serviciu al învinutului, devenind astfel publică, o asemenea concluzie a judecătorului de instrucție afectează principiul prezumției de nevinovăție, conform căruia persoana poate fi declarată vinovată doar de către instanța de judecată în cadrul unui proces public unde îi sunt asigurate toate garanțiile procesuale necesare apărării și vinovăția va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească definitivă. Dat fiind că încheierea de suspendare din funcție este o măsură intermediară, și nu o hotărâre definitivă prin care se soluționează cauza penală respectivă, expunerea judecătorului de instrucție asupra vinovăției inculpatului la această fază contravine principiului prezumției de nevinovăție garantat de art.6 alin.2 CEDO. În asemenea situație prevederile art.197 alin. (1) pct.3 și ale art.200 Cod de procedură penală contravin prevederilor art.6 alin. (2) CEDO și în conformitate cu prevederile art.4 alin.(2) din Constituție urmează a fi aplicate în direct prevederile CEDO.

Cât privește suspendarea provizorie din funcție a învinutului, demersul poate fi înaintat de către procuror la locul de serviciu al învinutului și va fi soluționat de administrație în baza prevederilor legale care reglementează genul respectiv de activitate (legea privind serviciul public, legea privind statutul judecătorului, legea despre procuratură, legea despre poliție etc.), iar hotărârea administrației poate fi atacată în instanță în modul prevăzut de lege³⁴.

Având în vedere cele expuse, legislatorul nostru a lăsat la discreția unui organ extrajudiciar aplicarea acestei măsuri de constrângere, operând modificările respective în art.200 alin. (3) CPP RM³⁵: Suspendarea provizorie din funcție o decide administrația instituției în care activează bănuitul, învinutul, în condițiile legii, la demersul procurorului care conduce, sau, după caz, efectuează nemijlocit urmărirea penală. Hotărârea administrației

instituției de suspendare din funcție poate fi atacată la judecătorul de instrucție de către apărător (art.200 alin.(3) CPP RM).

La ședința de judecată participă persoana internată în instituția medicală dacă starea sănătății îi permite să participe, persoana în privința căreia se soluționează chestiunea referitoare la măsurile procesuale de constrângere, cu excepția cazului de punere a sechestrului, apărătorul, reprezentanții legali și reprezentanții persoanelor menționate, în condițiile prezentului cod. În acest caz se întocmește un proces-verbal (art.305 CPP RM).

Avocatul (apărătorul) care acordă asistență juridică persoanei în privința căruia este declarat demers efectuează apărarea referitor la obiectul judecării de către instanță a demersului respectiv și nu este în drept să ceară de la instanță respectarea prevederilor legale caracteristice altor etape de procedură penală (urmărirea penală sau judecarea cauzei în fond)³⁶.

Hotărârea judecătorului de instrucție referitoare la autorizarea măsurilor procesuale de constrângere poate fi atacată cu recurs de către avocat în instanța ierarhic superioară în termen de 3 zile. Recursul se examinează în condițiile art.311 și 312 CPP RM.

În temeiul art.175 alin.(3) CPP RM de către procuror pot fi aplicate următoarele măsuri preventive:

- 1) obligarea de a nu părăsi localitatea;
- 2) obligarea de a nu părăsi țara;
- 3) garanția personală;
- 4) garanția unei organizații;
- 5) transmiterea sub supraveghere a militarului;
- 6) transmiterea sub supraveghere a minorului.

Conform art.196 CPP RM, ordonanța procurorului cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive date prin lege în competența procurorului poate fi atacată cu plângere judecătorului de instrucție de către bănuitul, învinutul, apărătorul ori reprezentantul său legal.

Plângerile împotriva ordonanței procurorului cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive se examinează

³⁴ Hotărârea Plenului CSJ RM nr.7 din 04.07.2005 „Cu privire la practica aplicării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale”, pct.4.2.

³⁵ [Art.200 modificat prin Legea nr.264-XVI din 28.07.2006, în vigoare din 03.11.2006].

³⁶ Valeria Șterbeț (colectiv), *op. cit.*, p. 65.

de către judecătorul de instrucție în ordinea prevăzută de art.313 CPP RM³⁷.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova, pe lângă măsuri procesuale de constrângere principale, stipulează și măsuri procesuale de constrângere secundare, reglementate în Titlul IV, Capitolul III al Părții generale, denumite „alte măsuri procesuale de constrângere”:

- obligarea de a se prezenta;
- aducerea silită;
- suspendarea provizorie din funcție;
- măsuri asiguratorii în vederea reparării prejudiciului cauzat de infracțiune;
- măsuri asiguratorii în vederea garanțării executării pedepsei amenzii.

În practica judiciară este întâlnită mai rar contestarea acestor măsuri de către avocat, cu excepția punerii bunurilor sub sechestru. Punerea bunurilor sub sechestru poate fi contestată în ordinea prevăzută de art.313 CPP RM.

Hotărârea instanței de judecată privind punerea bunurilor sub sechestru poate fi atacată de avocat în instanța ierarhic superioară cu recurs în termen de 10 zile.

BIBLIOGRAFIE:

1. Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 29 din 09 noiembrie 1998 cu modificările introduse prin Hotărârea Plenului CSJ nr. 17 din 22 aprilie 2002 „Despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestul preventiv”, în *Culegere de Hotărâri ale Curții Supreme de Justiție a RM*, mai 1974-iulie 2002.
2. Tudor Osoianu, Victor Orîndaș, *Procedură penală. Curs universitar*, Chișinău, 2004.
3. V. Câmpean, *Curs de drept procesual-penal. Partea generală*, București, Argessis, 2001.
4. Eugen Catană (colectiv), *Inviolabilitatea persoanei în Republica Moldova (aspecte controversate în legislație și practică)*, Chișinău, 2006.
5. Ion Neagu, *Tratat de procedură penală*, București, PRO, 1997.
6. Tudor Popovici, *Unele aspecte ale eticii judiciare și responsabilitatea judecătorului în Republica Moldova*, Chișinău, 2000.
7. Nicu Jidovu, *Dreptul la apărare a învinutului și inculpatului*, Editura Rosetti, București, 2004.
8. Donna Gomien, *Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului și Libertățile Fundamentale*, Chișinău, 2002.
9. Vincent Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, București, Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1998.
10. Valeria Șterbeț (colectiv), *Administrarea eficientă a justiției*, Editura Cartier Juridic, 2006.

³⁷ Pct.5.9 Hotărârea Plenului CSJ RM nr.7 din 04.07.2005 „Cu privire la practica aplicării controlului judecătoresc de către judecătorul de instrucție în procesul urmăririi penale”, pct.5.9.

MARIANA CARABANOV

lector al catedrei investigații operative

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, magistrul în drept

PROTECȚIA SECRETULUI DE STAT – UN IMPERATIV ÎN MULTITUDINEA DREPTURILOR ȘI A PERICOLELOR REALE CERUTE DE ACESIBILITATEA INFORMAȚIILOR

Protecția secretului de stat este percepută ca o necesitate impusă atât de imperativul apărării valorilor naționale fundamentale, cât și de promovarea intereselor de securitate internă sau colectivă. Astfel, abordarea acestei problematice are în vedere, deopotrivă, rațiuni determinate de necesitatea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului, dar și exercitarea funcțiilor și atribuțiilor ce revin instituțiilor statului. Din dorința de a respecta dreptul fiecărui membru al societății la informației de multe ori se uită de importanța și impactul pe care îl are informația atribuită la secret de stat și pericolul care poate fi adus în cazul divulgării ei neautorizate. Astfel, este necesară respectarea prevederilor stipulate în Legea cu privire la secretul de stat, în care este descris complexul de măsuri care trebuie să fie desfășurat de autorități pentru a preveni accesul neautorizat și a proteja informațiile date. Toate aceste măsuri se încadrează în sistemul național de protecție a secretului de stat. Acest sistem vizează protecția juridică, protecția prin măsuri procedurale, protecția sistemelor informaționale și de telecomunicații, protecția fizică și protecția personalului.

Access to information and assets must be limited to persons who are appropriately reliability screened/security cleared and who have a “need - to - know”. Precautions must be taken to ensure that uncleared persons, who may be in the proximity of information and assets, do not gain access to this information and assets. That is why is extremely necessary to protect classified national security information against unauthorized access or disclosure.

Protection of secret information is also seen as a necessity imposed by the defense of fundamental national values and interests of promoting national and collective security. The desire to respect the right of each member of society to information, often forget the importance and impact is attributed to state secret information, and the dangers that may be brought for unauthorized disclosure of them. In these conditions was adopted a national system of protection of classified information. This system aims legal protect, procedural protection measures, protection of information and telecommunication systems, physical protection and personnel protection.

Accesul la informație este una din concepțiile fundamentale ale promovării valorilor democratice din cadrul unui stat. Dreptul de implicare a fiecărui cetățean în procesele de decizie ale comunității presupune în același grad conștientizarea promovării atât a intereselor legitime, cât și a protecției informațiilor atribuite la secret de stat.

Liberul acces la informațiile de interes public în Republica Moldova, reglementat prin Legea nr.982-XIV din 11.05.2000, constituie unul dintre principiile fundamentale ale relațiilor dintre persoane și autoritățile publice.

Autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să pună la dispoziția cetățenilor, din oficiu sau la cerere, toate informațiile oficiale. Pe de altă parte, orice persoană are dreptul să solicite și să obțină de la autoritățile și institu-

țiile publice informațiile referitoare la activitatea acestora.

În conformitate cu prevederile legislației în vigoare, accesul la informațiile oficiale nu poate fi îngădit, cu excepția:

a) informațiilor ce constituie secret de stat, reglementate prin lege organică și calificate ca informații protejate de stat, în domeniul activității militare, economice, tehnico-științifice, de politică externă, de recunoaștere, de contrainformații și activității operative de investigații, a căror răspîndire, divulgare, pierdere, sustragere poate periclita securitatea statului;

b) informațiilor confidențiale din domeniul afacerilor, prezentate instituțiilor publice cu titlu de confidențialitate, reglementate de legislația privind secretul comercial, și care țin de producție, tehnologie, administrare, finan-

țe, de altă activitate a vieții economice, a căror divulgare (transmitere, scurgere) poate atinge interesele întreprinzătorilor;

c) informațiilor cu caracter personal, a căror divulgare este considerată drept o imixtiune în viața privată a persoanei, protejată de legislație, accesul la care poate fi admis numai cu respectarea prevederilor articolului 8 din lege;

d) informațiilor ce țin de activitatea operativă și de urmărire penală a organelor de resort, dar numai în cazurile în care divulgarea acestor informații ar putea prejudicia urmărirea penală, interveni în desfășurarea unui proces de judecată, lipsi persoana de dreptul la o judecare corectă și imparțială a cazului său, ori ar pune în pericol viața sau securitatea fizică a oricărei persoane – aspecte reglementate de legislație;

e) informațiilor ce reflectă rezultatele finale sau intermediare ale unor investigații științifice și tehnice și a căror divulgare privează autorii investigațiilor de prioritatea de publicare sau influențează negativ exercitarea altor drepturi protejate prin lege.

În acest context apare necesitatea de a face o distincție în termeni de stipulare a acestor categorii de informații, accesul la care trebuie să se facă doar unor anumite categorii de persoane. Deci secretul de stat sunt informații protejate de stat în domeniul apărării naționale, economiei, științei și tehnicii, relațiilor externe, securității statului, asigurării ordinii de drept și activității autorităților publice, a căror divulgare neautorizată sau pierdere este de natură să aducă atingere intereselor și/sau securității Republicii Moldova¹. Însă în baza prevederilor normative odată cu apariția pericolului real ce poate aduce daune intereselor ocrotite de lege se cere consolidarea anumitor acțiuni menite să apere aceste informații.

Protejarea informațiilor este determinată de gradul de utilitate al acestora, având în vedere că ele oferă, de cele mai multe ori,

atuul în jurul căruia se construiesc măsurile desfășurate de diferite autorități, combat cu succes acțiunile infractorilor, controlează comportamentele lor și al grupurilor criminale reprezentând cea mai importantă sursă a puterii organelor de drept.

Unul din actele normative care are la bază reglementarea și protecția informațiilor atribuite la secret de stat este Legea Republicii Moldova cu privire la secretul de stat din 27 noiembrie 2008. Conform prevederilor acesteia, sistemul național de protecție a secretului de stat include totalitatea organelor de protecție a secretului de stat, a metodelor și mijloacelor de protejare a informațiilor și a purtătorilor materiali de informații atribuite la secret de stat, precum și totalitatea măsurilor întreprinse în acest domeniu. Acest complex de măsuri are drept scop să prevină accesul neautorizat, divulgarea și pierderea secretului de stat; să identifice împrejurările, precum și persoanele care, prin acțiunile sau inacțiunile lor, pot pune în pericol securitatea secretului de stat; să garanteze că informațiile atribuite la secret de stat sunt accesibile exclusiv persoanelor îndreptățite să le cunoască în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor de serviciu sau în baza unui alt temei legal; să asigure securitatea sistemelor de telecomunicații, a sistemelor informaționale și a rețelelor de transmitere a secretului de stat.

Sistemul național de protecție a secretului de stat vizează:

a) **PROTECȚIA JURIDICĂ** – ansamblul prevederilor conținute în actele legislative și normative ce reglementează protecția secretului de stat.

Conducătorii autorităților care au atribuții în domeniul protecției secretului de stat² sunt obligați să asigure condițiile necesare pentru ca toate persoanele care au acces

¹ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.411 din 25.05.2010 privind aprobarea Nomenclatorului informațiilor atribuite la secret de stat.

² Parlamentul Republicii Moldova, Guvernul Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova, autoritățile publice centrale și locale, Serviciul Informații și Securitate al Republicii Moldova, Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat a Republicii Moldova.

la secretul de stat să cunoască reglementările în vigoare referitoare la protecția acestui gen de informații. Ei trebuie să informeze despre orice caz de pierdere sau divulgare a secretului de stat, potrivit competențelor, și să desfășoare toate acțiunile necesare pentru înlăturarea neajunsurilor și prevenirea aparițiilor unor astfel de cazuri.

b) **PROTECȚIA PRIN MĂSURI PROCEDURALE** – ansamblul reglementărilor prin care deținătorii de informații atribuite la secret de stat stabilesc măsuri interne de lucru și de ordine interioară în vederea realizării protecției informațiilor.

Toate autoritățile care au atribuții în domeniul protecției secretului de stat trebuie să stabilească norme interne de lucru și de ordine interioară destinate protecției acestor informații, potrivit actelor normative în vigoare.

Măsurile procedurale de protecție a informațiilor secrete de stat vor fi integrate în programul de prevenire a scurgerii de informații atribuite la secret de stat³, care va fi prezentat, spre avizare, autorității abilitate să coordoneze activitatea și să controleze măsurile privitoare la protecția informațiilor atribuite la secret de stat.

c) **PROTECȚIA FIZICĂ** – ansamblul activităților de pază, de asigurare a securității și de apărare a informațiilor atribuite la secret de stat prin măsuri și mijloace de control fizic

Conform legislației în vigoare măsurile de protecție fizică sunt grilajele la ferestre, încuietorile la uși, paza la intrări, sistemele automate pentru supraveghere, control, acces, patrulele de pază, dispozitivele de alarmă, mijloacele pentru detectarea observării, ascultării sau interceptării. Ele vor fi stabilite în raport cu: gradul de secretizare a informațiilor, volumul și localizarea acestora; tipul safeurilor, dulapurilor de metal, ambalajelor și altor suporturi în care sunt păstrate (depozitate) informațiile; locul de amplasare a spațiilor/locurilor unde se păstrează sau se concentrează informațiile

atribuite la secret de stat ori se desfășoară astfel de activități; caracteristicile clădirii și zonei de amplasare.

d) **PROTECȚIA SISTEMELOR INFORMAȚIONALE ȘI DE TELECOMUNICAȚII** – ansamblul activităților de asigurare a securității informațiilor atribuite la secret de stat prin aplicarea metodelor și mijloacelor criptografice și tehnice de protecție a informațiilor, precum și a procedurilor tehnico-organizatorice.

e) **PROTECȚIA PERSONALULUI** – ansamblul verificărilor și al măsurilor ce vizează cetățenii cărora li se perfectează dreptul de acces la secretul de stat sau care au acces. Protecția personalului se realizează prin:

- verificarea persoanelor în vederea eliberării formei de acces la secretul de stat;
- prevenirea și înlăturare riscurilor pentru securitatea și protecția secretului de stat;
- includerea persoanelor într-un sistem permanent de pregătire în vederea însușirii corecte de către acestea a standardelor de securitate și a modului de implementare eficientă a măsurilor de protecție a informațiilor atribuite la secret de stat.

Toate aceste măsuri sunt întreprinse de organele de protecție a secretului de stat.

La 26 noiembrie 2009 prin Hotărâre de Guvern a fost aprobat Regulamentul Comisiei interdepartamentale pentru protecția secretului de stat. Aceasta reprezintă un organ colegial, care coordonează activitatea autorităților publice, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de forma de proprietate, în domeniul protecției secretului de stat. Comisia asigură, în limita competențelor sale, promovarea politicii de stat în domeniul protecției secretului de stat, înregistrează nomenclatoarele departamentale de informații care urmează a fi secretizate, organizează și coordonează activitatea cu regim secret a autorităților publice centrale și locale, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor și subdiviziunilor lor structurale, indiferent de forma de proprietate, a reprezentanțelor diplomatice și a altor instituții ale Republicii Moldova din străinătate. Ea examinează, de asemenea, aspectele privind protecția tehnică a informațiilor

³ Forma nr.73 din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice (HG RM nr.1176 din 22.12.2010).

ilor atribuite la secretul de stat, elaborează măsuri organizatorice și tehnice pentru asigurarea dreptului la proprietate asupra informației⁴.

O altă autoritate care organizează și asigură protecția secretului de stat conform atribuțiilor ce îi revin și potrivit legislației și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte este Serviciul de Informații și Securitate. Acest serviciu este obligat să exercite controlul privind asigurarea păstrării informațiilor ce constituie secret de stat; să participe la elaborarea și realizarea măsurilor de protejare a informațiilor ce constituie secret de stat în autoritățile publice, formațiunile militare, la întreprinderi, instituții și organizații, indiferent de tipul de proprietate; să întreprindă, în modul stabilit, măsuri legate de accesul cetățenilor la informațiile ce constituie secret de stat⁵.

Printre autoritățile publice și alte persoane juridice care asigură protecția secretului de stat conform sarcinilor ce le revin și în limitele competențelor lor, se numără: Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției, Procuratura Generală, Serviciul Grăniceri, Serviciul de Protecție și Pază de Stat, Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor, Academia de Științe a Moldovei, Ministerul Justiției, Serviciul Vamal, Serviciul de Stat de Curieri Speciali, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, Agenția Relații Funciare și Cadastru, Agenția Rezerve Materiale, Ministerul Agriculturii și Industrii Alimentare, Ministerul Sănătății, Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor, Ministerul Agriculturii și Ministerul Mediului, Administrația de Stat a Aviației Civile, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor, Banca Națională a Moldovei etc.

Răspunderea pentru asigurarea protecției secretului de stat în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice o poartă conducătorii acestora. În funcție de volumul lucrărilor cu utilizarea informațiilor atribuite la secret de stat, conducătorii autorităților publice și ai altor persoane juridice formează subdiviziuni de protecție a informațiilor atribuite la secret de stat și le stabilesc atribuțiile în conformitate cu Regulamentul privind asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice, ținând cont de specificul lucrărilor efectuate.

În încheiere, ne vom pronunța asupra necesității antrenării autorităților cu atribuții în protecția secretului de stat, și anume în ceea ce vizează stipularea rolului fiecărei autorități și persoane din cadrul acesteia, de a-și asuma responsabilitatea în baza modalităților normative și a atribuțiilor de competență clar definite, raportate la necesitatea motivată și pericolul real al accesibilității informațiilor atribuite la secret de stat.

⁴ HG RM cu privire la Comisia interdepartamentală pentru protecția secretului de stat, nr.770 din 26.11.2009.

⁵ Legea Republicii Moldova privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova nr. 753 din 23.12.1999, art. 9, lit h).

Viorel CHETRARU,
director CCCEC, doctorand

OBIECTUL INFRAȚIUNII DE EVADARE DIN LOCURILE DE DEȚINERE

Summary

The present article is an analysis of the object of the crime covered by article 317 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. The author examines in the light of the criminal doctrine the definition of the crime object. In the author's opinion the determination of the legal object of escape from places of detention crime has a special theoretical and practical significance. The offence object allows to determine the character and extent of harm caused by the offence and delineate the crime from other violations of the law, as well as to determine with precision the specific rules of the Special Part of the Criminal Code.

Recenzent: **Simion Carp**, doctor în drept, conferențiar universitar

Orice faptă infrațională privită individual atentează la unele relații sociale concrete ocrotite de legea penală. Importanța acestor relații, tipul prejudiciului produs ca urmare a comiterii infracțiunii determină caracterul și gradul prejudiciabil al faptei respective, esența social-juridică a acesteia, precum și locul componenței date în sistemul Părții speciale a Codului penal. Determinarea exactă a cerului de relații sociale ce caracterizează conținutul obiectului infracțiunii constituie premisa necesară pentru calificarea corectă a celor comise potrivit unui articol corespunzător al legii penale.

Determinarea existenței sau lipsei ocrotirii juridico-penale a unei sau altei relații sociale permite a delimita infracțiunea de alte fapte ilegale.

Problema determinării obiectului infracțiunii în teoria dreptului penal, este una dintre cele mai complicate și controversate.

Termenul „obiect” este de origine latină – „objectum”, și semnifică element, materie asupra căreia este îndreptată o activitate [8, p. 552].

În această ordine de idei, autorul V.N. Kudreavțev menționează următoarele: „Determinarea obiectului infracțiunii constituie un program preliminar pentru alegerea acelei grupe de componențe adiacente unde va trebui ulterior căutată mai minuțios norma necesară” [16, p. 148].

Obiectul infracțiunii în doctrina penală este definit în mod diferit. Astfel, autorul N.I. Zagorodnikov consideră că obiect al infracțiunii în dreptul penal sovietic sunt relațiile sociale socialiste, ocrotite de legea penală [14, p. 12].

O părere asemănătoare celei precedente este susținută și de autorul A.A. Piontkovski, care menționează că fiecare infracțiune săvârșită atentează, într-un mod direct sau indirect, la relațiile societății socialiste. Ca obiect al infracțiunii pot apărea orice relații sociale ocrotite de legea socialistă. Însă uneori în calitate de obiect pot apărea nu relațiile sociale, ci elemente ale acestora, exprimate prin manifestări materiale, adică patrimoniul, integritatea fizică etc. [19, p. 111]. Anume prin intermediul respectivelor elemente și sunt vătămate sau puse în pericol relațiile sociale constituite în jurul acestora [15, p. 42].

Autorul Alexandru Borodac susține că obiectul infracțiunii este valoarea la care se atentează și pe care legea penală o ocrotește de atentatele infracționale, valorii căreia i se cauzează sau i se poate cauza o anumită daună. Valoarea socială, numită și valoare juridică, este unanim recunoscută ca relație socială. Relațiile sociale reglementate de normele juridico-penale capătă caracterul unor raporturi numite „juridico-penale” [3, p. 59].

De aceeași părere este și autorul Costică Bulai, care definește obiectul infracțiunii

ca valoare socială și relațiile sociale create în jurul acestei valori care sunt prejudiciate ori vătămate prin fapta infracțională [6, p. 195].

În contextul definițiilor prezentate mai sus, conchidem că obiectul infracțiunii este un ansamblu de relații sociale și valori care sunt lezate sau puse în pericol prin comiterea faptei prejudiciabile prevăzute de legea penală.

Trecând la analiza detaliată a obiectului juridic al infracțiunii de evadare din locurile de deținere, menționăm că doctrina dreptului penal distinge convențional noțiunile de obiect juridic general, obiect juridic generic și obiect juridic special al infracțiunii.

Problematika *obiectului juridic general* al infracțiunii este reflectată destul de amplu în literatura de specialitate și nu trezește controverse deosebite. Acesta îl constituie totalitatea relațiilor sociale în care se manifestă interesele persoanei, ale societății, ale statului, care sunt ocrotite de legea penală împotriva atentatelor infracționale. În linii generale, respectivele relații și valori sunt enumerate în art.2 alin.(1) CP al RM: „Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”.

În lumina celor menționate, obiectul juridic general al infracțiunii de evadare din locurile de deținere, ca de fapt și al oricărei altei infracțiuni, îl reprezintă totalitatea relațiilor sociale ocrotite de legea penală.

Cu referire la *obiectul juridic generic* al infracțiunii analizate de noi, menționăm că o tratare doctrinară unanimă a acestuia lipsește.

După regula generală, obiectul juridic generic constituie un grup de relații sociale omogene, interdependente, la care atentează un grup omogen de infracțiuni [18, p. 151]. Acesta joacă un rol special în construcția sistemului Părții speciale a Codului penal. Astfel, obiectul juridic generic se determină potrivit denumirilor capitolelor Părții speciale a CP.

Astfel, obiectul juridic generic al infracțiunii permite clasificarea infracțiunilor în funcție de anumite criterii, contribuie la clasi-

ficarea caracterului prejudiciabil al infracțiunii care intră în fiecare grup și, prin aceasta, face posibilă repartizarea materiei legislative după un anumit sistem, subordonat unui criteriu obiectiv unic. În afară de aceasta, obiectul juridic generic al infracțiunii permite a stabili, în sistemul legislației penale deja în vigoare, locul normelor penale nou adoptate, care incriminează o infracțiune sau alta [5, p. 4].

Pornind de la considerentul că articolul ce stabilește răspunderea pentru evadarea din locurile de deținere se găsește în Capitolul XIV „Infracțiuni contra justiției”, în calitate de obiect juridic generic al infracțiunii date apar relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a justiției.

Justiția, care este chemată să apere societatea de infracțiuni și alte fapte ilegale, singură devine în cazul comiterii asupra ei a faptelor menționate obiect al ocrotirii juridico-penale. Astfel, sistemul justiției, de asemenea, necesită o protecție juridică prin prisma legii penale.

În vederea realizării unei ample investigații a obiectului generic al infracțiunii analizate de noi, este necesar să definim noțiunea de justiție.

Potrivit Dicționarului limbii române moderne, prin „justiție” se înțelege: ansamblul legilor și al instanțelor judecătorești; sistemul de funcționare a acestor instanțe [8, p. 440].

În literatura de specialitate s-au conturat două poziții privitoare la noțiunea de justiție ca valoare apărută de legea penală: justiția privită în sens larg și în sens îngust.

Autorul V.K. Glistin, interpretând noțiunea de justiție într-un sens restrâns, o raportează doar la activitatea propriu-zisă a instanțelor judecătorești [17, p. 323]. Ca argument în susținerea acestei opinii sunt aduse prevederile art.114 „Înfăptuirea justiției” al Constituției Republicii Moldova, unde se menționează: „Justiția se înfăptuiește în numele legii doar de instanțele judecătorești” [1]. În acest sens, obiectul juridic generic al evadării din locurile de deținere ar constitui relațiile sociale privind funcționarea normală a instanțelor de judecată.

Al doilea punct de vedere se bazează pe interpretarea noțiunii de justiție în sens larg.

Potrivit acestei păreri, activitatea de justiție include pe lângă activitatea propriu-zisă a instanțelor judecătorești și alte activități care își aduc contribuția la înfăptuirea justiției (urmărirea penală și executarea hotărârilor judecătorești). Mai mult decât atât, legiuitorul, incluzând aceste infracțiuni într-un grup separat conform obiectului lor generic, nici n-a avut tendința de a reflecta în denumirea capitolului respectiv toate infracțiunile incluse în el. Legiuitorul doar a tins să indice că sub această denumire au fost grupate toate infracțiunile care atentează direct la activitatea de înfăptuire a justiției de către instanțele judecătorești, de către organele care își aduc contribuția la înfăptuirea justiției, precum și de către cele care asigură executarea hotărârilor judecătorești [13, p. 11].

O opinie analogică referitoare la problematica discutată o susțin și autorii V.K. Sauleak, V.E. Kvașis, I.K. Șevelev, care menționează că: „Activitatea de realizare a sarcinilor justiției urmează a fi înțeleasă în sens larg, adică aceasta fiind o activitate comună a organelor de stat competente în combaterea criminalității (inclusiv instituțiile penitenciare)” [20, p. 12]. Concluzia dată este argumentată prin faptul că în capitolul privind infracțiunile contra justiției marea parte a faptelor infracționale nu atentează nemijlocit la activitatea instanțelor judecătorești, ci la activitatea organelor ce nu fac parte din sistemul judecătoresc.

Totodată, ne alăturăm punctului de vedere exprimat de autorul Gheorghe Ulianovschi, care menționează că justiția în calitate de obiect generic al infracțiunilor contra justiției este apărută numai sub acele aspecte în care poate fi atins nemijlocit procesul înfăptuirii justiției. În activitatea organelor judiciare se săvârșesc și alte infracțiuni cum ar fi neglijența în serviciu, coruperea pasivă etc. Atunci când aceste fapte nu aduc atingere nemijlocit procesului înfăptuirii justiției nu poate fi vorba de infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției [13, p. 11].

O asemenea interpretare a noțiunii de justiție, după părerea noastră, este una corectă. Într-adevăr, realizarea sarcinilor și scopu-

rilor justiției nu se reduce doar la activitatea instanțelor judecătorești. Buna înfăptuire a acesteia nu este posibilă fără o activitate interdependentă a organelor de urmărire penală și a celor de executare a hotărârilor judecătorești. Deși organele respective, spre deosebire de instanțele judecătorești, nu înfăptuiesc de sine stătător justiția, totuși acestea creează condiții necesare pentru o activitate efectivă a judecătorilor, contribuind în final prin aceasta la buna înfăptuire a justiției.

Astfel, activitatea de înfăptuire a justiției nu începe din momentul examinării judiciare a cauzei, ci de la etapa urmăririi penale. Activitatea dată durează și după pronunțarea sentinței de condamnare și intrarea ei în vigoare, incluzând, de asemenea, etapa de executare a pedepsei și se finalizează cu ispășirea definitivă a acesteia. Ne includerea în sistemul justiției a organelor ce realizează activitățile sus-menționate, în primul rând, ar face imposibilă înfăptuirea justiției de către instanțele judecătorești. Iar în al doilea rând, activitatea propriu-zisă a acestor organe de asemenea, servește la înfăptuirea sarcinilor justiției.

Concretizarea obiectului juridic al infracțiunii de evadare din locurile de deținere se realizează prin intermediul obiectului juridic special.

Prin *obiect juridic special* se înțelege valoarea sau relația socială concretă la care se atentează prin săvârșirea faptei infracționale. Problema stabilirii corecte a obiectului juridic special se rezolvă prin realizarea unei referințe la obiectul juridic generic.

Determinarea obiectului juridic special este o premisă deosebit de importantă pentru calificarea corectă a infracțiunilor, deoarece devine posibilă individualizarea unei infracțiuni în cadrul unui grup de fapte penale, cu alte cuvinte – sistematizarea infracțiunilor unui capitol într-un subsistem.

De regulă, fiecare faptă infracțională are un singur obiect juridic special. Însă există și infracțiuni care atentează concomitent la câteva obiecte juridice speciale. Astfel, în literatura de specialitate se susține că la unele infracțiuni obiectul juridic special poate fi complex.

În ceea ce privește infracțiunea de eva-

dare din locurile de deținere, menționăm că aceasta se referă la categoria infracțiunilor cu două obiecte juridice speciale, unde, pe lângă obiectul juridic special principal, există și un obiect juridic special secundar.

Prin *obiect juridic special principal* se înțelege relația socială pentru care a fost instituită infracțiunea corespunzătoare, care permite a dezvălui natura ei social-juridică. Aceasta relație socială este întotdeauna afectată, de altfel nici nu ar exista fapta dată.

Relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a justiției ca obiect juridic generic al infracțiunii de evadare din locurile de deținere constituie în același timp și un obiect juridic special principal al acestei infracțiuni.

Atentând la interesele justiției în general, evadarea din locurile de deținere, în primul plan, perturbază activitatea normală a organelor de executare a hotărârilor judecătorești. Astfel, în calitate de obiect juridic special principal al infracțiunii de evadare din locurile de deținere pot fi considerate relațiile sociale referitoare la activitatea normală a respectivei organe în ceea ce privește realizarea funcțiilor acestora.

Referitor la determinarea obiectului juridic special principal al infracțiunii analizate de noi, prezintă interes și opinia autorului V.K. Glistin, care consideră că infracțiunea de evadare din locurile de deținere prevede în fond răspunderea pentru două componente de infracțiuni care atentează concomitent la două grupuri separate de relații sociale: pentru evadare din locurile aflării sub arest preventiv și evadare din locurile de executare a pedepsei cu închisoare. Prima componentă, după părerea autorului menționat, atentează la interesele justiției, deoarece poate perturba activitatea instanțelor de judecată în privința bunei desfășurări a justiției. Însă evadarea din locurile de executare a pedepsei cu închisoare nu atinge această latură de activitate a instanțelor judecătorești, deoarece din momentul pronunțării sentinței activitatea de desfășurare a justiției se consumă, iar evadarea aduce prejudiciu activității instituțiilor penitenciare ce asigură executarea pedepsei [17, p. 328].

Totuși, după părerea noastră, afirmația

precum, evadarea din locurile aflării sub arest preventiv și evadarea din locurile de executare a pedepsei cu închisoare atentează la grupe diferite de relații sociale nu este una întemeiată, deoarece ambele modalități atentează la unele și aceleași relații sociale, care asigură în ansamblu buna desfășurare a justiției.

O altă opinie exprimată în literatura de specialitate este că obiectul juridic special principal al infracțiunii analizate îl constituie relațiile sociale privitoare la autoritatea actelor judiciare și la respectarea stării legale de reținere sau deținere la care o persoană este supusă în baza lor [12, p. 417].

Autorii Vasile Dobrinou și Nicolae Coinea susțin părerea potrivit căreia: „Infracțiunea de evadare are ca obiect juridic special relațiile sociale privind autoritatea organelor judiciare și respectarea stării legale de reținere sau deținere la care o persoană este supusă în baza lor. Este vorba de respectul caracterului obligatoriu al măsurilor privative de libertate, luate provizoriu în cursul procesului, și a pedepselor privative de libertate” [9, p. 222].

Un alt punct de vedere care este mai aproape de poziția noastră exprimă autorii Gheorghe Nistoreanu și Alexandru Boroi: „Obiectul juridic special al infracțiunii de evadare este reprezentat de relațiile sociale care asigură buna desfășurare a justiției, mai precis acele relații sociale privind autoritatea organelor judiciare și respectarea stării legale de reținere sau deținere la care este supusă o persoană în baza lor. Practic, ne referim la caracterul obligatoriu al măsurilor privative de libertate luate provizoriu în cursul procesului penal și al pedepselor privative de libertate” [11, p. 336].

În final, considerăm că, un obiect juridic special principal al infracțiunii de evadare din locurile de deținere îl constituie relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a justiției penale, sub aspectul respectării caracterului obligatoriu al măsurilor privative de libertate luate provizoriu în cursul procesului penal, precum și al pedepselor privative de libertate.

Obiectul juridic special secundar reprezintă asemenea relații sociale care, meritând o ocrotire penală de sine stătătoare, în cazul al-

tor infracțiuni sunt ocrotite alături de obiectul juridic special principal al acestora și cărora li se poate sau nu cauza o daună în legătură cu atentarea la obiectul juridic special principal [10, p. 116].

În literatura de specialitate, unanim practic este susținută părerea precum că infracțiunea de evadare din locurile de deținere în varianta agravată (art.317 alin.(2) CP poate avea pe lângă obiectul juridic special principal și un obiect juridic special secundar.

Astfel, în cazul evadării săvârșite prin aplicarea violenței, această faptă poate aduce lezare și relațiilor sociale referitoare la integritatea fizică sau sănătatea persoanei [7, p. 693].

În concluzie, pornind de la consideren-tul precum că relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a justiției sunt violate în toate cazurile de evadare din locurile de deținere, considerăm că obiectul juridic special secundar al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale referitoare la integritatea fizică sau sănătatea persoanei (în cazul art.317 alin.(2) lit.c).

Obiectul material al infracțiunii constă în entitatea materială asupra căreia se îndreaptă influențarea nemijlocită infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii [4, p. 151].

Astfel, prin obiectul material al infracțiunii se înțelege entitatea materială, de natură însuflețită sau neînsuflețită (un bun, corpul persoanei etc.), asupra căreia acționează nemijlocit infractorul, prin intermediul căruia se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii.

În același timp, obiectul material al faptei infracționale trebuie delimitat de instrumentele și mijloacele comiterii acesteia.

Instrumentele și mijloacele infracțiunii ușurează și înlesnesc comiterea ei, reprezintă o metodă de realizare a acesteia (de exemplu, în cazul săvârșirii evadării din locurile de deținere cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de arme).

Așadar, deosebirea principală între instrumentele și mijloacele de comitere a infracțiunii și obiectul material constă în modul de folosire a acestora în procesul comiterii faptei

infracționale. Și anume, dacă instrumentul sau mijlocul a fost folosit în acțiune asupra obiectului, atunci acesta devine respectiv mijloc sau instrument al infracțiunii.

Vorbind despre prezența obiectului material în componența de infracțiune prevăzută de art.317 CP, trebuie menționat că, de regulă, infracțiunea de evadare din locurile de deținere în varianta tip nu poate avea un obiect material.

Totodată, în cazul evadării din locurile de deținere însoțite de aplicarea violenței, infracțiunea dată dispune și de un obiect material, care constituie corpul fizic al persoanei privit ca o totalitate de funcții și procese organice ce mențin individul în viață asupra căruia s-a aplicat violență.

În încheiere, determinarea obiectului juridic al infracțiunii de evadare din locurile de deținere are o deosebită semnificație teoretico-practică. Anume obiectul infracțiunii permite a stabili caracterul și gradul prejudiciabil al faptei infracționale, a delimita infracțiunea de alte încălcări de lege, precum și a stabili cu precizie locul unei norme concrete în sistemul normelor Părții speciale a Codului penal.

BIBLIOGRAFIE:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr.1.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
3. A. Borodac, M. Gherman, *Calificarea infracțiunilor*, Chișinău, 2006.
4. S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu, M. Grama, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Chișinău, Editura Cartier Juridic, 2005.
5. S. Brînză, „Însemnătatea obiectului juridic generic al infracțiunii”, în *Revista națională de drept*, 2004, nr.3.
6. C. Bulai, *Manual de drept penal. Partea generală*, București, Editura All, 1997.
7. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Redactor responsabil și conducător de ediție A. Barbăneagră, dr. hab. în

- drept, prof.univ. Chișinău, 2009.
8. Dicționarul limbii române moderne. București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
  9. V. Dobrinioiu, N. Conea, *Drept penal. Partea specială*, vol.II, București, 2000.
  10. *Manual de drept penal. Partea generală*, redactor coordonator A. Borodac, Chișinău, 2005.
  11. Gh. Nistoreanu, Al. Boroi, *Drept penal. Partea specială*, București, 2002.
  12. I. Pascu, V. Lazăr, *Drept penal. Partea specială*, București, 2003.
  13. Gh. Ulianovschi, *Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției*, Chișinău, 1999.
  14. Н.И. Загородников, «Значение объекта преступления для определения меры наказания по советскому уголовному праву», în: *Труды Военно - юридической Академии Красной Армии*, №10, Москва, 1949.
  15. М. Исаев, *Имущественные преступления*, Москва, 1938.
  16. В.Н. Кудрявцев, *Объективная сторона преступления*. Москва, Изд. Госюриздат, 1960.
  17. *Курс советского уголовного права (Часть особенная)*, Ленинград, 1978.
  18. А.В. Наумов, *Российское уголовное право. Общая часть*, Курс лекций, Москва, 1996.
  19. А.А. Пионтковский, *Курс советского уголовного права. Часть общая*, том II, Москва Изд. Наука, 1970.
  20. В.К. Сауляк, В.Е. Квашиш, Ю.К. Шевелев, *Проблемы борьбы с побегами осужденных из мест лишения свободы*, Киев, 1978.

Recenzent:

Simion CARP, doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Tatiana CONDREA,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorandă

CONCEPTUL, TRĂSĂTURILE ȘI CLASIFICAREA FAPTELOR ȘI OPERAȚIUNILOR ADMINISTRATIVE

REZUMAT

În afară de elaborarea și emiterea actelor administrative – formă principală de activitate a serviciului public, mai există și alte forme de activitate: faptele materiale și operațiile administrative sau tehnico-materiale ale autorităților administrației publice. Elaborarea actelor administrative și realizarea sarcinilor administrației publice este de neconceput fără efectuarea unui număr impunător de fapte materiale și operațiuni administrative. De fapt, analizând activitatea organelor administrației publice, se poate constata că cea mai mare parte din activitatea acestora este alcătuită din fapte și operațiuni administrative, precum și din operațiuni materiale.

SUMMARY

In addition to developing and issuing administrative acts-the main form of public service activity, there are other forms of activity: material facts or technical and administrative operation. Administrative and drafting tasks government is unthinkable without making a large number of material facts and administrative operations. In fact, analyzing the activity of public administration, one can see that most of their work consists of facts and administrative operations, as well as material operations.

Considerațiuni preliminare. Încă prof. P. Negulescu scria: „Dacă examinăm activitatea funcționarilor publici, constatăm că cea mai mare parte nu fac acte juridice, adică manifestări de voință cu scop de a produce efecte juridice. Un copist, o dactilografă, un factor poștal, un inginer care supraveghează o lucrare de construcție nu fac acte juridice; ei fac acte materiale, activități materiale, fapte, care au drept caracter de a produce rezultate de fapt”¹.

În literatura juridică s-au făcut numeroase clasificări ale faptelor operațiilor și faptelor administrative. Gheorghe T. Zaharia le sistematizează și le ierarhizează după rațiunea importanței pentru administrație: „după acte, punem pe prim plan operațiunile tehnico-materiale de care depinde elaborarea și executarea actelor administrative, și, în strânsă legătură cu acestea – faptele materiale administrative, cu atât mai mult, cu cât unele din acestea se prezintă ca producătoare prin ele însele de efecte juridice, iar operațiile tehnico-administrative, tehnico-materiale și tehnico-productive sunt în fond fapte: fie fapte de muncă, de serviciu,

fie fapte personale, fie fapte ale funcționarilor publici, fie fapte ale celorlalți salariați sau ale oamenilor în general”².

Definiții. Pentru o analiză mai lesnicioasă vom purcede la examinarea separată a faptelor administrative și a operațiilor administrative, începând cu definirea lor.

a) Faptele administrative sunt acțiuni și inacțiuni licite ori ilicite, săvârșite sau nesăvârșite de autoritățile administrației publice și de funcționarii acestora, precum și de persoane fizice sau juridice, în scopul de a produce efecte juridice, a naște, modifica sau stinge drepturi și obligații³.

b) Operațiunile administrative sunt acțiuni realizate de autoritățile administrației publice și de funcționarii acestora prin care se ajunge la adoptarea (emiterea) sau la aplicarea actelor administrative. Astfel de activități desfășoară și funcționarii celorlalte servicii

¹ Paul Negulescu, *Tratat de drept administrativ*, Editura „E. Marvan”, București, 1934, p. 297.

² Gheorghe T. Zaharia, *Drept administrativ*, Editura Ancarom, Iași, 1996, p.191.

³ Mircea Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, ediție revăzută și actualizată, Editura LUMINA LEX, București 2002, p. 205; în același sens a se vedea: Valentin I. Prisacaru, *Tratat de drept administrativ român. Partea generală*, Editura LUMINA LEX, București 1993, p. 269.

publice (care aparțin puterii legislative sau judecătorești) fie pentru realizarea puterilor respective, fie pentru emiterea unor acte administrative (ca activitate complementară).

Trăsături. Din definiții extragem trăsăturile faptelor juridice materiale și ale operațiunilor administrative:

- ele nu concretizează o manifestare de voință, deci sunt forme concrete, materiale, prin care se acționează asupra realității existente;

- faptele materiale și operațiunile administrative au ca trăsătură dominantă scopul pentru care se realizează, și care poate consta în mijlocirea emiterii (adoptării) actelor administrative, determinând și condiționând validitatea⁴, emiterea, sau acest scop poate consta în realizarea celui alt obiectiv al administrației – executarea legii.

Clasificare. În literatura juridică, problema clasificării faptelor administrative și a operațiunilor administrative este intens mediată. Unii autori precum V. Vedinaș⁵, C. Manda⁶, propun criterii de clasificare comune pentru ambele categorii, alți autori precum V. I. Prisacaru⁷, M. Orlova⁸, M. Preda⁹ supun categoriile unei analize separate; o altă categorie de autori precum A. Iorgovan¹⁰, I. Creangă¹¹, D. Brezoianu¹² analizează ca o categorie unică operațiunile administrative în care sunt inte-

⁴ Virginia Vedinaș, *Drept administrativ*, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 82.

⁵ *Ibidem*, p. 81-83.

⁶ Corneliu Manda, *Drept administrativ. Tratat elementar*, vol. I, Editura LUMINA LEX, București, 2002, p. 240-241.

⁷ Valentin I. Prisacaru, *Tratat de drept administrativ român. Partea generală*, Editura LUMINA LEX, București, 1993, p. 267-271.

⁸ Maria Orlov, *Drept administrativ*, Editura Epigraf, Chișinău, 2001, p.100.

⁹ Mircea Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, ediție revizuită și actualizată, Editura LUMINA LEX, București, 2002, p. 205-207.

¹⁰ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, ediția a IV-a, Editura All Beck, București, 2005, p.12-13.

¹¹ Ion Creangă, *Curs de drept administrativ*, vol. I, Editura Epigraf, Chișinău, 2003, p. 238.

¹² Dumitru Brezoianu, *Drept administrativ român*, Editura All Beck, București, 2004, p. 95-98.

grate și faptele materiale.

Criteriile unice de clasificare a faptelor administrative și a operațiunilor administrative sunt: regimul juridic, consecințele produse și scopul propus.

După regimul juridic în care se realizează, deosebim:

- fapte și operațiuni de putere (prin care se realizează servicii publice);

- fapte și operațiuni care nu se încadrează într-un regim juridic de putere (în general cele productive).

După consecințele pe care le produc, întâlnim:

- fapte și operațiuni producătoare de efecte juridice;

- fapte și operațiuni ce produc efecte de altă natură, dar care au și o relevanță juridică. Ne raliem la părerea prof. A. Iorgovan care susține ipoteza că aceste fapte și operațiuni, deși nu constituie elemente ale voinței juridice, ele reprezintă interes juridic¹³.

După scopul lor, putem distinge:

- fapte și operațiuni prin care se realizează în mod direct misiunile administrației publice, și acestea sunt în general cele de prestare a serviciilor publice, sau cele legate de emiterea sau punerea în executare a unor acte administrative;

- fapte și operațiuni prin care se mijloceste realizarea obiectivelor administrației publice, care au semnificația unor operațiuni de birou sau de administrație internă, operațiunile tehnico-administrative și actele cu caracter politic (de exemplu, mesajele Președintelui Republicii Moldova adresate Parlamentului);
- fapte materiale de producție, care sunt prestate de toate categoriile de organe administrative¹⁴.

În ce privește clasificarea separată a faptelor administrative și a operațiunilor administrative. Faptele administrative care nasc, modifică sau sting raporturi juridice de drept

¹³ Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, ediția a IV-a, Editura All Beck, București, 2005, p.12-19.

¹⁴ Virginia Vedinaș, *Drept administrativ*, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 82.

administrativ ori din alte ramuri ale dreptului se împart în două categorii: a) fapte administrative licite și b) fapte administrative ilicite¹⁵.

a) Faptele administrative licite pot fi săvârșite atât de funcționarii publici, cât și de ceilalți funcționari dintr-un organ al administrației publice centrale ori locale în pregătirea adoptării sau emiterii unui act administrativ ori în executarea unui act administrativ, cât și de persoanele fizice sau juridice în executarea unui act administrativ¹⁶ (de exemplu, desființarea, evacuarea unui chioșc construit pe domeniul public al municipiului, în executarea unei hotărâri a Consiliului municipal prin care s-a dispus desființarea chioșcului construit pe domeniul public fără autorizație).

b) Fapte administrative ilicite constituie acele fapte săvârșite cu nerespectarea legilor și a actelor administrative normative pe care acestea le prevăd și le sancționează. Aceste acțiuni sau inacțiuni¹⁷ constituie fapte administrative ilicite, în măsura în care nu prezintă semnele unei infracțiuni și nu sunt pedepsite conform Codului penal. Faptele administrative ilicite pot fi săvârșite de funcționarii publici și de alți funcționari din organele administrației publice, și chiar de persoanele fizice.

Dacă actele administrative (de autoritate, de gestiune și cele cu caracter jurisdicțional) pot fi revocate sau anulate în condițiile legii, faptele administrative licite, dar și cele ilicite, nu pot fi revocate și nici anulate.

Operațiunile administrative pot interveni în diferite faze ale procesului de elaborare și de executare a actelor administrative – în faza pregătirii, emiterii, executării actului administrativ și în cea a controlului executării¹⁸. Iată rațiunea care impune clasificarea operațiunilor tehnico-administrative în: a) anterioare; b) concomitente; și c) posterioare, tuturor actelor juridice ale autorităților administrative,

ceea ce nu exclude însă ca unele din ele, îndeosebi operațiunile de putere (și cele de prestație) să fie realizate direct în baza dispozițiilor legii, având valoarea faptului juridic prin care se concretizează aplicarea legii¹⁹. Majoritatea covârșitoare a operațiunilor administrative din activitatea autorităților administrației publice sunt cerute de lege drept condiții de valabilitate a actelor administrative.

a) Operațiunile tehnico-materiale premergătoare adoptării sau emiterii actelor administrative pot consta în: întocmirea proiectelor de acte juridice; avizarea proiectului înainte de adoptarea acestuia; îndeplinirea operațiunilor cu ocazia votării actului, printre care convocarea organului colegial, transmiterea spre studiere a proiectului funcționarilor publici sau persoanelor care compun organul colegial, stabilirea ordinii de zi, întocmirea procesului-verbal al ședinței ș.a.; îndeplinirea diferitor operațiuni necesare formei actului, printre care ștampilarea, datarea, înregistrarea, traducerea într-o altă limbă (la anumite categorii de acte) etc.

b) Operațiunile tehnico-materiale concomitente adoptării sau emiterii actelor administrative pot consta în: operațiuni de definitivare a proiectului de act administrativ, manifestarea acordului funcționarilor publici sau a persoanelor care compun organul colegial competent să-l adopte, întrunit de cvorumul cerut de lege și, de asemenea, adoptat de cvorumul prevăzut de lege; eventuala redactilografiere (redactare) în forma finală definitivă a actului administrativ și semnarea lui de către conducătorul organului colegial care l-a adoptat²⁰; la actele administrative de autoritate emise de un organ unipersonal aceste operații constau, de regulă, în lecturarea textului de funcționarul public competent să-l emită, redactilografierea (dacă este cazul) și semnarea lui.

¹⁵ Valentin I. Prisacaru, „Actele și faptele de drept administrativ”, Editura Lumina Lex, București 2001, p. 14.

¹⁶ *Ibidem*, p. 14-15.

¹⁷ Mircea Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, ediție revăzută și actualizată, Editura LUMINA LEX, București, 2002, p. 206.

¹⁸ Dumitru Brezoianu, *Drept administrativ român*, Editura All Beck, București, 2004, p. 96.

¹⁹ Corneliu Manda, *Drept administrativ. Tratat elementar*, vol. I, Editura LUMINA LEX, București, 2002, p. 241.

²⁰ Valentin I. Prisacaru, *Tratat de drept administrativ român. Partea generală*, Editura LUMINA LEX, București, 1993, p. 268.

După părerea prof. D. Brezoianu, tot în faza de executare, în cazul neexecutării de bună voie a actelor administrative, pot fi aplicate o serie de măsuri administrative coercitive, având ca scop obținerea executării actelor administrative. Astfel de operații sunt: tratamentul medical forțat, ținerea în carantină, reținerea persoanei pentru cercetări penale, confiscarea de bunuri, aplicarea sechestrului, blocarea conturilor etc.²¹.

c) Operațiunile tehnico-materiale posteroare adoptării sau emiterii actelor administrative pot consta în: înregistrarea actului, menționarea numărului sub care a fost înregistrat, datarea și punerea sigiliului (ștampilarea actului), transmiterea spre publicare ori înmânarea directă sau prin poștă celor interesați²².

Spre a verifica modul în care au fost executate actele administrative, poate fi utilizată o gamă variată a operațiunilor administrative de control²³. Aceste operațiuni pot fi îndeplinite de către organele administrației publice ierarhic superioare celor controlate sau de persoane și subdiviziuni din componența aceluiași organ. Totodată, controlul poate fi exercitat și între organe diferite, fără a exista relații de subordonare între ele (de exemplu, controlul sanitar etc.). Ca operații administrative de control sunt încadrate verificările de acte, inventarierea, expertizele.

Făcând o paralelă cu prevederile Legii contenciosului administrativ, trebuie să spunem că faptele și operațiunile administrative nu pot face obiectul acțiunii în contencios administrativ, în scopul verificării legalității lor. Legea recunoaște ca obiect al acțiunii doar actul administrativ și nesoluționarea unei cereri în termenul prescris²⁴. Ar fi eronată concluzia precum că legalitatea faptelor și operațiuni-

lor administrative este totalmente neglijată, – instanța de contencios administrativ este în drept să se pronunțe, în limitele competenței sale, din oficiu sau la cerere, și asupra legalității actelor sau operațiunilor administrative care au stat la baza emiterii actului administrativ contestat. În cazurile în care controlul legalității acestor acte sau operațiuni ține de competența instanței de contencios administrativ ierarhic superioare, urmează a fi ridicată excepția de ilegalitate în fața acestei instanțe în condițiile legii²⁵. Iar actul administrativ emis cu încălcarea procedurii stabilite constituie temei al contestării și anulării total sau în parte a actului administrativ²⁶.

BIBLIOGRAFIE:

1. Legea contenciosului administrativ, nr. 793-XIV din 10.02.2000, republicată în Monitorul Oficial, ediție specială, din 03.10.2006.
2. Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000.
3. Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10.02.2000.
4. Paul Negulescu, *Tratat de drept administrativ*, Editura „E. Marvan”, București, 1934.
5. Valentin I. Prisacaru, *Tratat de drept administrativ român. Partea generală*, Editura LUMINA LEX, București, 1993.
6. Gheorghe T. Zaharia, *Drept administrativ*, editura Ancarom, Iași, 1996.
7. Maria Orlov, *Drept administrativ*, Editura Epigraf, Chișinău, 2001.
8. Mircea Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, ediție revăzută și actualizată, Editura Lumina Lex, București 2002.
9. Corneliu Manda, *Drept administrativ. Tratat elementar*, vol. I, Editura LUMINA LEX, București, 2002.
10. Ion Creangă, *Curs de drept administrativ*, vol. I, Editura Epigraf, Chișinău, 2003.

²¹ Dumitru Brezoianu, *Drept administrativ român*, Editura All Beck, București, 2004, p. 97.

²² Mircea Preda, *Drept administrativ. Partea generală*, ediție revăzută și actualizată, Editura LUMINA LEX, București, 2002, p. 207.

²³ Dumitru Brezoianu, *Drept administrativ român*, Editura All Beck, București, 2004, p. 97.

²⁴ Legea contenciosului administrativ, nr. 793-XIV din 10.02.2000, republicată în Monitorul Oficial, ediție specială, din 03.10.2006, art.3.

²⁵ Legea contenciosului administrativ, nr. 793-XIV din 10.02.2000, art.25 alin.(2).

²⁶ Legea contenciosului administrativ, nr. 793-XIV din 10.02.2000, art.26, lit. c).

11. Dumitru Brezoianu, *Drept administrativ român*, Editura All Beck, București, 2004.
12. Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, Vol. II, ediția a IV-a, Editura All Beck, București, 2005.
13. Verginia Vedinaș, *Drept administrativ*, ediția a IV-a, revizuită și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2009.

Recenzent:

Maria ORLOV, doctor în drept, conferențiar universitar, 12.12.2011.

Ion CHIRTOACĂ,

lector asistent al Catedrei drept public
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

GLOBALIZAREA ȘI IMPACTUL EI ASUPRA DREPTURILOR OMULUI

REZUMAT

Trăim într-un început de mileniu când gândul fiecăruia dintre noi este îndreptat spre a avea o viață din punct de vedere economic mai bună, acest gând devine pentru unii dintre noi o obsesie. Într-o oarecare măsură acest gând al nostru își găsește suportul în fenomenul deja foarte mult mediatizat „globalizare”.

Tema pe care voi încerca s-o supun unui mic studiu se intitulează „Globalizarea și impactul ei asupra drepturilor omului”. În articolul prezentat mai jos am făcut o analiză generală a procesului de globalizare, evidențiind atât beneficiile acestuia, cât și aspectele negative ale acestui proces care se răsfrâng cu precădere asupra drepturilor omului.

SUMMARY

We live in a beginning of the millennium when the mind is directed to each of us to have a life of better economically, this thought becomes an obsession for some of us. To some extent this idea finds support in our already very highly-publicized phenomenon of “globalization”.

Theme that I try and be subject to a small study entitled “Globalization and its impact on human rights”. In the article below I made a general analysis of the benefits of globalization as well as highlighting the negative aspects of this process which mainly have an impact on human rights.

Acum la începutul secolului XXI omenirea se află în fața unor provocări pe care anterior istoria umanității nu le-a cunoscut. După căderea zidului Berlinului la 9 noiembrie 1989 și prăbușirea în decembrie 1991 a URSS, pentru o scurtă perioadă de timp s-a crezut că va urma o lungă perioadă de stabilitate pentru ființele umane. Din păcate, această stare nu a ținut, iar problemele ce s-au ivit pentru omenire devin din ce în ce mai acute.

Una din preocupările comunității mondiale, poate cea mai mediatizată problemă, este fenomenul globalizării și respectarea drepturilor omului în acest context, extrem de sensibile pentru umanitate, întrucât în mod nemijlocit ne privesc pe fiecare dintre noi.

Fenomenul mondializare este considerat unul benefic de majoritatea specialiștilor. Totuși în lucrarea „Globalizarea – speranțe și deziluzii” autorul Joseph E. Stiglitz își pune întrebarea De ce a devenit globalizarea care a făcut atâta bine un lucru controversat?¹

Evident, lumea contemporană nu ar fi ajuns unde este dacă nu ar fi existat procesul de globalizare. Este incontestabil că eliminarea barierilor din calea comerțului internațional a ajutat multe țări, în special cele în curs de dezvoltare, ca într-un termen scurt să atingă rezultate uluitoare în domeniul creșterii economice, iar acest lucru a avut ca efect îmbunătățirea substanțială a nivelului de trai a zeci de milioane de oameni.

Globalizarea a atins rezultatele prezente printr-o conexiune între agenții economici din întreaga lume.

După sfârșitul războiului rece s-a creat posibilitatea demontării barierilor pe care cu atâta trudă timp de jumătate de veac le-au construit cele două puteri mondiale, aceasta a dus la o flexibilitate nemaîntâlnită a progreselor tehnologice, cum ar fi: crearea unui sistem de comunicare între continente prin intermediul realizărilor informatice care a plasat omenirea într-un proces continuu de ascensiune. Cu toate realizările menționate, fenomenul globalizării este unul contestat cu precădere în ultimii ani. Astfel, în fiecare zi la

¹ Stiglitz Joseph E., *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București, 2005, pag. 30.

televizor, radio, presă, în special după 2008, auzim proteste antiglobalizare, iar unul din segmentele cele mai contestate îl reprezintă domeniul drepturilor omului.

Dacă până în deceniul IX al secolului trecut lumea a fost divizată în doi poli ce aveau ca protagoniști cele două mari puteri, azi sub o altă formă vorbim tot de o lume divizată în două tabere: cei avuți și cei săraci.

După anii 90, procesul globalizării a luat proporții nemaîntâlnite. Dacă anterior competiția celor două puteri au atenuat acest fenomen, acum prin noua configurare a lumii s-au creat premise fertile ce favorizează expansiunea acestui fenomen.

În literatura de specialitate, globalizare este numit procesul, început în ultimele decenii ale secolului trecut, de creștere a legăturilor reciproce dintre țările lumii ca rezultat al unor integrări tot mai strânse a piețelor naționale a mărfurilor, serviciilor și capitalurilor.²

Analizând definirea termenului „globalizare”, tragem concluzia că accentul se pune cu precădere pe dezvoltarea comerțului internațional, pe lângă acest prim accent, se înscrie și propovăduirea dezvoltării tehnico-științifice din țările puternic industrializate în rândul celor care se află în curs de dezvoltare. De asemenea, se remarcă și colaborarea țărilor în domeniul precum sunt: limitarea efectelor negative ale migrației ilegale, dezvoltarea culturii, ocrotirea mediului ambiant etc.

În lucrarea „Globalistica” autorii Gheorghe Rusnac și Vasile Sacovici definesc globalizarea ca un proces de integrare a piețelor naționale, regionale și ramurale în piața mondială³.

În condițiile acestea, la răspântia mileniilor, unul din cel mai mediatizat fenomen este cel al globalizării.

Cum afectează procesul globalizării drepturile omului?

Fenomenul globalizării este însoțit de o intensă mobilitate a persoanelor care se datorează diverșilor factori printre care se numără:

- adâncirea discrepanței dintre cei săraci și cei bogați;
- conflictele militare;
- conflicte interetnice etc.

Adâncirea prăpastiei dintre bogați și săraci duce la apariția urii și a invidiei, întrucât ființele umane din punct de vedere economic nu se află pe aceeași scară, iar majoritatea oamenilor nu au nivelul de viață pe care îl merită. Din acest punct de vedere, dimensiunea economică a globalizării este cea mai vizibilă, fiind însoțită și de conotații de ordin cultural.

Prin sistemul global de comunicații, idei și valori sunt transmise și practic impuse asupra altor culturi; are loc un proces de omogenizare a culturilor. Acest lucru are unele efecte pozitive, întărind universalitatea drepturilor omului și a valorilor protejate prin acestea, stabilind relații de comunicare și cunoaștere, lărgind accesul la culturi și cunoștințe. Sunt însă și consecințe negative pentru culturile grupurilor minoritare, cum sunt minoritățile, popoarele indigene, muncitorii migranți; are loc o subminare a identităților culturale și a diferitor norme etice legate de acestea⁴.

În aceste condiții, marii analiști ai proceselor care marchează evoluția lumii contemporane au subliniat și subliniază puternicul impact al globalizării asupra societății omenești, inclusiv asupra drepturilor omului și libertăților publice⁵.

Aspectele negative ale procesului de globalizare ce se răsfrânge asupra drepturilor omului se datorează repartizării inechitabile a suportului material între diverse regiuni geografice ale lumii, specialiștii divizează globul în doi poli: nordul bogat și sudul sărac; aceasta se datorează faptului că resursele materiale cu precădere sunt destinate țărilor puternic

² Gheorghe Rusnac, Vasile Sacovici, *Globalistica: Globalizarea și integrarea, problemele globale ale contemporaneității, antiglobalismul. Materiale pentru prelegeri, cursuri și seminare speciale la politologie și alte discipline social-politice*, Editura CEP USM, Chișinău, 2007, p. 97.

³ *Ibidem*, p. 97.

⁴ Ion Diaconu, *Drepturile omului în dreptul internațional contemporan*, Editura LUMIMNA LEX, București, 2001, p. 414.

⁵ Dumitru Mazilu, *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane*, ediția a III-a, Editura LUMIMNA LEX, București, 2006, p. 6.

industrializate, iar cetățenii acestor state sunt beneficiarii acestor resurse materiale din belșug, pe când populația Terrei concentrată în sud are o situație foarte precară, întrucât statele respective se află în curs de dezvoltare și tranziție, neavând posibilitatea de a-și asigura proprii cetățeni cu cele necesare. Prin aceasta putem constata că are loc încălcarea articolului 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului precum că „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității”, credem că acest articol este încălcat la asigurarea egalității indivizilor umani, întrucât nu putem vorbi de o egalitate în situația când mai mult de un miliard de oameni trăiesc doar cu un dolar pe zi, iar 225 cele mai înstărite în lume totalizează o avere de un trilion de dolari SUA, ceea ce reprezintă veniturile anuale ale unei jumătăți a populației globului⁶.

Printre efectele negative ale globalizării care afectează domeniul drepturilor omului este declinul statului ca urmare a acestui proces, ceea ce credem că poate afecta îndeplinirea răspunderii statului, asigurării protecției drepturilor propriilor cetățeni, în special credem că se reduce rolul statului în asigurarea drepturilor economice, sociale și culturale ale propriului cetățean.

Un alt aspect negativ îl reprezintă, de asemenea, faptul că globalizarea generează libera circulație a bunurilor și capitalului, dar controlează mișcarea unui anumit fel de oameni, mai ales a refugiaților, celor care caută azilul și muncitorilor migranți ceea ce ar fi dus la sporirea xenofobiei și practicilor rasiste care au dus la reducerea protecției juridice a refugiaților, muncitorilor migranți și azilanților, în majoritatea cazurilor oameni de culoare⁷.

Credem că analizarea fenomenului globalizării și impactul acestuia asupra drepturilor omului trebuie privit sub două aspecte:

pozitiv și negativ. Este nevoie ca comunitatea umană să ajungă la un echilibru adecvat care să garanteze drepturile omului, iar expansiunea economică prin globalizare să fie una benefică pentru ființa umană.

Bibliografie:

1. Ion Diaconu, *Drepturile omului în dreptul internațional contemporan*, Editura LUMIMNA LEX, București, 2001.
2. Dumitru Mazilu, *Drepturile omului. Concept, exigențe și realități contemporane*, ediția a III-a, Editura LUMINA LEX, București, 2006.
3. Gheorghe Rusnac, Vasile Sacovici, *Globalistica: Globalizarea și integrarea, problemele globale ale contemporaneității, anti-globalismul*. Materiale pentru prelegeri, cursuri și seminare speciale la politologie și alte discipline social-politice, Editura CEP USM, Chișinău, 2007.
4. Joseph E. Stiglitz, *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București, 2005.
5. Roman Starașciuc, *Protecția Juridică a Drepturilor Omului*. Note de curs și principalele instrumente internaționale, Editura „Elena – V.I.” SRL, Chișinău, 2007.

⁶ *Ibidem*, p. 8.

⁷ Ion Diaconu, *Drepturile omului în dreptul internațional contemporan*, editura LUMIMNA LEX, București, 2001, p. 419.

Mircea-Laurențiu DAVID,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

EVOLUȚIA ISTORICĂ A REGLEMENTĂRIILOR NORMATIVE PRIVIND INSTITUȚIA EXTRĂDĂRII PENALE

REZUMAT

Extrădarea este o instituție juridică atât a dreptului intern, cât și a dreptului internațional prin care persoanele vinovate de săvârșirea unor infracțiuni internaționale sunt predate statelor îndreptățite a le judeca și condamna ori a le obliga să execute o pedeapsă la care au fost condamnate. Extrădarea este un act de cooperare a statelor împotriva infractorilor de un anumit grad de pericolozitate, pentru a împiedica eschivarea acestora, prin refugiarea pe teritoriul altui stat, de la răspunderea penală. Extrădarea este un act bilateral care presupune un stat solicitant, care cere extrădarea, și un stat solicitat, care primește cererea de extrădare. Rolul principal al extradării este acela de a asigura fiecărui stat condiții optime de realizare a justiției, prin represiunea infracțiunilor.

În rândurile de mai jos s-a încercat supunerea unei analize a conceptului de extrădare prin prisma evoluției sale istorice, autorul identificând patru etape de dezvoltare.

SUMMARY

Extradition is a legal institution both national law and international law that the persons are taught guilty of international crimes entitled to judge and condemn, or to compel them to execute a punishment they were sentenced. Extradition is an act of cooperation of states against offenders, degree of danger to prevent them from evasion of refuge in another state from criminal liability. Extradition is a bilateral act involving a requesting state, requesting extradition, a requested state, which receives request extradition. The main role of the extradition is to ensure each state optimal performance of justice into the repression of crime.

In the lines below was tried to submit an analyse of the concept of extradition in the point of view of its historical evolution, the author identified four stages of development.

Înțelegerea evoluției în timp a instituției extradării presupune o evaluare corectă a perioadelor istorice, a condițiilor economico-sociale, istorice și politice, care au existat la un moment dat și s-au dezvoltat în timp.

Reglementarea juridică a cooperării internaționale a statelor în lupta cu criminalitatea are rădăcini istorice adânci, care pornesc de la apariția statului și dreptului [8, p. 52-57]. Din cele mai vechi timpuri interesele comune în lupta cu criminalitatea obligau statele să-și unifice eforturile și să-și acorde ajutor reciproc. Începuturile stabilirii cooperării internaționale în domeniul justiției penale internaționale corespund perioadei de timp în care a fost întărită la nivel național ideea supremației teritoriale a statului, în conformitate cu care în limitele fiecărui stat trebuie să domnească o putere represivă unică și independentă, căreia trebuie să i se supună toate persoanele ce

se află pe teritoriul său. Inițial, toate statele se conduceau de regula *forum delicti commissi*, care presupunea că pentru urmărirea și pedepsirea infractorilor este competentă exclusiv instanța de judecată din teritoriul în care a fost săvârșită infracțiunea [13, p. 214].

Instituția extradării infractorilor a parcurs o perioadă îndelungată de dezvoltare istorică. Potrivit autorului francez S. Bedi, extrădarea sub orice formă este o instituție ce a apărut în civilizația veche, când nu exista nici un sistem bine determinat al normelor de drept internațional, nici tratări științifice [1, p. 16]. Despre faptul că extrădarea infractorilor era întâlnită în practica internațională din cele mai vechi timpuri au indicat în lucrările lor autorii ruși V. Grabari [10, p. 460] și A. Ghefter [9, p. 128].

În viziunea cunoscutului jurist F. Martens, în istoricul dezvoltării instituției extră-

dării pot fi evidențiate trei perioade [13, p. 383-393], care au fost studiate și completate ulterior de către savantul american Cherif Bassiouni [4, p. 4].

Prin urmare, istoria evoluției instituției extrădării poate fi divizată în patru etape.

1. Prima etapă își are începutul încă din cele mai vechi timpuri și a durat până la sfârșitul secolului al XVII-lea. În această perioadă extrădarea era rar întâlnită și în mare parte avea loc în cazul infracțiunilor politice, precum și în privința ereticilor și dezertorilor.

2. A doua etapă cuprinde intervalul de timp, care începe cu secolul al XVIII-lea și durează până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Această perioadă de timp se caracterizează prin creșterea numărului de tratate încheiate între state nu doar în privința răsculaților și dezertorilor, dar și a persoanelor vinovate de comiterea altor categorii de infracțiuni.

3. A treia etapă începe cu anul 1840, când mai multe state au început să promoveze o campanie coordonată în privința infractorilor fugari.

4. Etapa a patra începe după anul 1948, deoarece anume în această perioadă, după Al Doilea Război Mondial, au început să se dezvolte intensiv relațiile internaționale și putem spune că acestea continuă și până în prezent. În acest răstimp, pe primul plan a apărut necesitatea consolidării securității internaționale și prevenirea săvârșirii pe viitor a infracțiunilor contra păcii și securității omenirii, inclusiv a infracțiunilor de război.

În epoca *sclavagistă* extrădarea avea un rol deosebit de important ca mijloc de curmare a evadării sclavilor, care erau și forța motrice de producere. Acest tip de tratate este bine cunoscut în practica orașelor-state ale Greciei și Romei Antice.

Motivând existența practicii de extrădare încă în epoca *sclavagistă*, cercetătorii fac deseori referință la înțelegerea ce a avut loc între regele heților – Hattussilem al III-lea și faraonul egiptean Ramses al II-lea în anul 1296 î.e.n. Înțelegerea prevedea că „dacă cineva va fugi din Egipt și va pleca în țara heților, atunci regele heților nu-l va reține, ci îl va întoarce

în țara lui Ramses”. Specificul acestui contract constă în faptul că el se referă nu doar la infractori, deseori extrădarea se aplica și față de sclavii fugari. În afară de aceasta existau contracte de extrădare între unele orașe-state grecești. De asemenea, extrădarea era aplicată pe larg față de sclavii fugari din Grecia și Imperiul Roman. Spre exemplu, în Grecia extrădarea se aplica frecvent față de sclavii fugari, care nu se bucurau de dreptul de azil. De aceea, proprietarul de sclavi putea să urmărească un sclav pretutindeni, iar autoritățile trebuiau să-i acorde o susținere deplină. Însă și aici dreptul la azil avea influența sa. Astfel, în Atena, Templul lui Tezeu, deși nu asigura sclavului fugar nici imunitate, nici libertate, oferea cel puțin dreptul de a cere o examinare judiciară [11].

Dacă în instanța de judecată se stabilea că proprietarul de sclavi avea un tratament foarte dur față de sclav, extrădarea nu avea loc, iar sclavul era vândut unui nou proprietar. Sunt cunoscute și date despre faptul că atenienii s-au obligat să extrădeze regelui macedonean Filip infractorii macedoneni fugari, iar aheienii preveneau Sparta că nu vor mai fi aliați dacă nu vor fi extrădați unii din cetățenii săi care au atacat un sat ahenian. Caton cerea ca Cezar să fie extrădat germanilor pentru faptul că a început cu ei un război nedrept. În aceste cazuri prevalează caracterul politic al extrădării [15].

În una dintre opinii, extrădarea a fost, la începuturi, mai mult un gest de curtoazie pe care un suveran îl făcea față de alt suveran, care permitea monarhilor să-și pedepsească inamicii personali refugiați pe teritoriul altui stat [3, p. 109].

Procedura de predare a unor categorii de persoane a fost cunoscută și pe vremea Imperiului Roman, fiind aplicată în interesul provinciilor imperiului, pe baza unui sistem de drept creat și impus. Egiptenii, care într-o anumită perioadă au cunoscut o dezvoltare economică deosebită pentru acele timpuri, admiteau extrădarea cu condiția ca persoana în cauză să nu fie urmărită.

Din cele prezentate, constatăm că deși noțiunea de extrădare nu era cunoscută în acele timpuri, aceasta se aplica în unele cazuri.

Între instituția juridică a extrădării din zilele noastre și extrădarea din acele vremuri există o singură asemănare, respectiv scopul. Scopul pentru care se solicită sau se solicita predarea unui cetățean este acela de a fi pedepsit pentru fapta sa săvârșită pe teritoriul sau împotriva statului solicitant.

Dacă la început predarea unor asemenea persoane între diferite state se realiza pe baza unor obiceiuri cutumiare, ulterior, s-a constatat că aceste obiceiuri au fost legiferate.

Formarea statelor feudale și dezvoltarea relațiilor diplomatice, precum și dezvoltarea dreptului natural, care cerea în numele umanității și al moralei îngrădirea dreptului de azil, considerat ca dăunător pentru menținerea relațiilor între popoare, au favorizat instituția extrădării. Numai că tratatele încheiate admiteau extrădarea infractorilor politici și o refuzau celor de drept comun, suveranii ocrotind astfel propria lor persoană.

Astfel, extrădarea prezenta mai mult un gest de curtoazie, pe care un suveran îl făcea față de alt suveran, permițând monarhilor să-și pedepsească inamicii personali refugiați pe teritoriul altui stat. Puținele convenții care reglementau extrădarea erau negociate și încheiate aproape exclusiv în interesul suveranilor. Monarhul statului solicitat hotăra în mod discreționar dacă acordă sau nu extrădarea. Decizia depindea în mare măsură de natura relațiilor cu statul solicitant, de dorința suveranului de a determina o eventuală decizie pozitivă asupra unei cereri de extrădare formulate de acesta, persoana extrădabilă nefiind luată în calcul decât într-o mică măsură [5].

Chiar și în aceste condiții, extrădarea era folosită foarte rar în evul mediu, având în vedere izolarea pregnantă a statelor și tradiția existentă în legătură cu dreptul de azil. Și în perioada următoare extrădarea a rămas la discreția suveranului, căruia fiecare individ îi era supus. Cu acest caracter, extrădarea s-a păstrat până în secolul al XIX-lea, când nu s-a mai admis pentru infractorii politici.

În evul mediu schimbările în instituția extrădării au fost dictate, în primul rând, de modificările instituției azilului, când extrădarea era neadmisă din anumite locuri sfinte:

catedralele și mănăstirile. Încă un obstacol pentru extrădarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni servea obiceiul înrobirii tuturor străinilor veniți în țară fără permisiunea existentă în țările feudale ale Europei de Apus. În legătură cu acest fapt, extrădarea la fel rămâne o formă de luptă cu adversarii politici și nu cu infractorii.

Primele convenții internaționale încheiate de unele state au fost cele care se refereau la predarea criminalilor, luându-se în considerare, în mod exclusiv, interesele suveranilor și nu ale statelor pe care le conduceau, cum ar fi tratatul dintre regele Angliei, Henric al II-lea, și regele Scoției, Guillaume, din anul 1174, și tratatul de asistență mutuală de la 13 aprilie 1376 dintre Carol al V-lea și Conte de Savoia, în baza căruia persoana vinovată trebuia predată contelui, regelui sau agenților lor, cât se poate de prompt, în baza unui rechizitoriu, prin care se făcea o examinare sumară a faptelor săvârșite de cel în cauză.

Tratatele similare ulterioare din Europa Occidentală se refereau, de asemenea, în mare parte la răsculați și dușmanii comuni, la aceștia se refereau și așa-numiții disidenți.

Relatări cu privire la instituția extrădării în țara noastră apar în documente care datează încă din secolul al XV-lea.

Astfel, între anii 1498-1499, reprezentantul lui Ștefan cel Mare formulează următoarea cerere către principele Lituaniei: „La voi se oploșesc mai mulți români fugiți din țara Moldovei, pe care grația voastră să-i trimiteți înapoi în Moldova, în puterea tratatului” [2, p. 354]. Relatarea se referă deci la un tratat de extrădare, care era și mai vechi decât anii amintiți.

De asemenea, în anul 1545 se vorbește despre extrădare conform vechilor tratate cu Lituania și Polonia, Sigismund August, regele Poloniei, extrădând pe baza acestor tratate 7 boieri și 2 călugărițe, fugiți în Polonia.

În secolul al XVII-lea, la 4 aprilie 1646, Vasile Lupu Vodă a încheiat un tratat de extrădare cu S. Racoti, principele Transilvaniei. Ulterior, au mai existat un număr mare de convenții privind extrădarea, încheiate cu unele state din Europa.

În România, extrădarea a fost reglementată, pentru prima dată, în Constituția Principatelor Unite Moldova și Țara Românească, dar care nu a fost promulgată de către Alexandru Ioan Cuza, fiind respinsă prin scrisoarea nr. 206 din 12 noiembrie 1859. Conform art. 28 alin. (3) din acest proiect al Constituției, oricine este refugiat în statul român nu poate fi extrădat decât existând reciprocitate de extrădare.

Prima Convenție de extrădare a României Unite este cea din iunie 1863, cu Serbia. România mai avea și alte convenții de extrădare, cum ar fi, de exemplu, cu Austro-Ungaria, fiind cunoscut la vremea respectivă cazul extrădării lui Andronic [7].

După modelul european, România semnează primele convenții de extrădare la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cu Belgia și Italia în anul 1880, cu Anglia în 1893, cu Luxemburg în 1910, cu Ungaria, Bulgaria și Statele Unite în 1924, cu Cehoslovacia în 1925, cu Austria în 1926, cu Polonia în 1930 și Iugoslavia în 1933, iar cu Franța existau numeroase declarații de reciprocitate în acest domeniu [7].

În acord cu noile poziții ale statelor în legătură cu instituția extrădării, Codul penal Carol al II-lea (1936) reprezintă un pas important realizat în legislația României și un angajament ferm de asumare a responsabilităților în lupta împotriva prevenirii și combaterii criminalității la nivel mondial.

Tratatele de extrădare au fost cunoscute și în practica Rusiei. Astfel, într-un tratat dintre marele principe Igor al Rusiei (913-945) și Imperiul din Orient se prevede în art.11 că în cazul în care un grec se află în Rusia și comite o infracțiune, principele nu-l poate pedepsi potrivit legii ruse, ci va trebui să-l extrădeze Greciei [17, p. 645].

Alt tratat cu Suedia din anul 1649 se numea „dogovornaia zapisi” și se referea la extrădarea dezertorilor. În general, esența acestui tratat consta în faptul că cei care au fugit din țările cu care aveau relații bune erau extrădați, iar cei din țările cu care aveau relații proaste nu erau extrădați [14].

În ceea ce privește țările musulmane,

acestea nu extrădau persoanele care erau de religie musulmană către țările cu o altă religie.

În secolul al XVIII-lea, din care începe a doua etapă a dezvoltării extrădării, tratatele de extrădare se răspândesc tot mai mult nu doar cu referire la dezertori, dar și la alte categorii de infractori (ucigași, falsificatori de bani, hoți, incendiatori etc.), iar cooperarea statelor în urmărirea penală a acestor persoane devine tot mai intensă. Aceasta se explică prin aceea că în perioada respectivă drept urmare a evoluției rapide a procesele de industrializare în Europa și apariția noilor tipuri de transport, se atestă o migrare intensă a persoanelor dintr-un stat în altul, fapt care a provocat intensificarea infracțiunilor de sustragere din transportul feroviar.

Unii conducători s-au opus extrădării, considerând-o drept practică barbară sau un simplu act de politețe, care contravine dreptului unei persoane de a locui unde-i place, atâta timp cât nu abuzează de acest drept.

Totuși mai mulți factori de decizie au căutat să explice legitimarea extrădării, pornind de la diversele concepții legate de epoca în care au trăit. Fundamentul extrădării a fost explicat la început prin concepții teologice, considerându-se ca fiind un drept al suveranului, conferit regilor de către divinitate. Alții l-au explicat pe baza dreptului natural, care, obligând pe suveran să facă dreptate pe teritoriul său, acesta era ținut și să predea pe supusul său suveranului natural pentru a stabili fapta cu mai multă ușurință, a descoperi pe participanți și a proceda la pedepsirea exemplară.

J.-J. Rousseau și H. Grotius au explicat extrădarea prin sistemul contractual, infractorul obligându-se prin însuși faptul săvârșirii infracțiunii de a se supune jurisdicției statului unde a comis-o. Dacă se refugiază, nu-și mai ține obligația contractuală și trebuie ca cele două state să-l silească să și-o țină. În această concepție, extrădarea este în toate cazurile o obligație pentru stat. Aceste aplicații nu sunt argumentate științific și nu țin seama de natura și caracterul extrădării [7].

Declarația de la Philadelphia din 1776, precum și Declarația Drepturilor Omului și

Cetățeanului de la 26 august 1789, adoptată în Franța, au consacrat noi principii, pornind de la acela că oamenii se nasc liberi și egali, până la principiul potrivit căruia nimeni nu poate fi acuzat, arestat sau deținut, în afara cazurilor determinate prin lege și după formele prescise de aceasta.

Astfel, un punct esențial de cotitură în soarta instituției extrădării l-a avut Revoluția franceză din sec. al XVIII-lea, care a consfințit juridic dreptul de azil. În art.120 al Constituției Franței din 1793 se menționa că „...poporul francez oferă azil străinilor izgoniți din hotarele patriei lor pentru devotamentul lor față de libertate. Se refuză de a acorda azil tiranilor”. Potrivnicii statului feudal erau aliații firești ai Franței burgheze. Pentru înțelegerea proclamării dreptului de azil este semnificativ următorul fapt. Decretul Conventului Național din 1 februarie 1793 despre declararea războiului Angliei și Olandei învinuia regele britanic de faptul că acesta acorda protecție și ajutor financiar emigranților și chiar conducătorilor celor răsculați care au luptat împotriva Franței [16].

În perioada a treia, care a început pentru țările europene occidentale din anii '40 ai sec. al XIX-lea, apare conștientizarea necesității de a lupta cu forțe comune împotriva infractorilor, care nu au săvârșit fapte cu caracter politic, ci fapte cu caracter penal. Odată cu încheierea în acest scop a tratatelor, extrădarea capătă sensul său autentic, devenind un act de ajutor juridic (acordat de către un stat altui stat) în domeniul cooperării internaționale.

În acest sens, sunt încheiate tratate și adoptate legi cu privire la extrădare. Primul tratat colectiv a fost Tratatul de la Amiens (25 martie 1802), încheiat între Marea Britanie, Olanda, Spania și Franța, iar prima lege care reglementa extrădarea a fost legea belgiană din anul 1833 [12, p. 357]. Către sfârșitul sec. al XIX-lea, majoritatea statelor europene și unele state de pe continental american au încheiat tratate atât unele cu altele, cât și cu statele îndepărtate din punct de vedere geografic.

Treptat, această formă de cooperare interstatală capătă noi trăsături caracteristice: ea servește nu doar ca mijloc de luptă împotriva

criminalității, dar reflectă și unele drepturi ale persoanelor supuse extrădării. Este consolidat principiul dublei incriminări, în conformitate cu care acțiunea (sau după caz inacțiunea), ca element al componenței de infracțiune care va face obiectul extrădării, trebuie să fie incriminată atât de legea statului solicitant, cât și de legea statului solicitat. De asemenea, este consfințit principiul specialității, datorită căruia persoana va fi supusă răspunderii penale numai pentru fapta pentru care a fost cerută extrădarea.

În perioada a patra, care a demarat la începutul sec. XX, un rol decisiv în dezvoltarea instituției extrădării l-a avut Al Doilea Război Mondial. Pedepsirea pentru atrocitățile săvârșite în timpul războiului de către fasciști devine un scop de bază. Au urmat mai multe declarații, în care țările aliante și-au exprimat voința de a-i urmări penal pe cei care trebuie să poarte răspundere pentru omoruri și nelegiuiri sau au participat nemijlocit și benevol la astfel de fapte. Această voință comună a contribuit nu doar la instituirea tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio, create pentru judecarea infractorilor de război, infracțiunile cărora nu sunt legate de un anumit loc geografic, dar și la multiplele procese în privința infractorilor militari organizate în țările în care ei au comis infracțiuni. Cele două războaie mondiale au arătat că este absolut necesar ca statele suverane să coopereze între ele, astfel încât au fost create un șir de organizații internaționale: Organizația Națiunilor Unite, Consiliul European, Comunitatea Economică Europeană etc.

Prin urmare, după cel de Al Doilea Război Mondial au fost încheiate o serie de convenții internaționale, care prevăd obligativitatea extrădării criminalilor de război și a celor vinovați de crime contra umanității, printre care genocidul, crima de apartheid, precum și a persoanelor care au comis infracțiuni contra securității aviației civile, a agenților diplomați etc. [6, p. 138].

Odată cu dezvoltarea relațiilor între state, se perfecționează și instituția extrădării: crește numărul de tratate în care se concretizează cercul de persoane care pot fi extrădate,

sunt precizate criteriile și temeiurile extrădării. În acest context, în domeniul extrădării, tratatele bilaterale au fost înlocuite în mare parte de cele multilaterale.

În ansamblu instituția extrădării s-a dezvoltat în conformitatea cu tendința istorică de democratizare și apărare a drepturilor omului. În epoca modernă devine o normă ca infractorii politici să nu fie extrădați. Anomaliile legislative aveau un aspect efemer și nu afectau principiile internaționale ale instituției date. Astfel de anomalii erau proprii practicii și legislației extraditionale a statelor socialiste, care nu recunoștea principiul neextrădării în caz de săvârșire a infracțiunilor politice. În acordurile încheiate de țările socialiste, se viza extrădarea pentru faptele penale comise împotriva orânduirii de stat sau a economiei țării, sau împotriva formei de guvernământ – Republica Populară.

Uniunea Sovietică a încheiat peste 40 de tratate de asistență juridică cu alte state, care conțineau capitole separate referitoare la extrădare. În bazele legislației penale a URSS și a republicilor unionale, adoptată în octombrie 1924, se preciza că extrădarea persoanelor trase la răspundere penală, precum și condamnate de către instanțele de judecată ale statelor străine, se permite doar în cazurile și în ordinea stabilită de tratatele și convențiile Uniunii Sovietice cu țările străine, precum și în baza legilor speciale, adoptate în conformitate cu legislația unională [14].

Art.38 al ultimei Constituții a URSS prevedea acordarea dreptului de azil doar străinilor care erau urmăriți pentru apărarea intereselor muncitorilor și păcii, pentru participarea la mișcarea de eliberare națională și revoluționară, pentru activitate politico-obștească progresistă, precum și activitate științifică sau altă activitate de creație.

Un rol foarte important în cadrul simplificării procedurii extrădării l-a avut Congresul internațional de poliție de la Viena din anul 1923, care a pus bazele Comisiei internaționale de poliție criminală, care și-a desfășurat lucrările anual, până la începutul celui de Al Doilea Război Mondial.

Declarația Universală a Drepturilor

Omului reprezintă un alt document care a contribuit la abandonarea sistemului administrativ și implementarea sistemului judiciar în procedura extrădării. Convenția europeană de extrădare de la 13 decembrie 1957, semnată și adoptată la Paris de către 11 state ale Consiliului Europei și care a intrat în vigoare la 18 aprilie 1960, reprezintă cel mai important document cu efecte continentale în domeniul extrădării. Ulterior, datorită importanței acesteia, majoritatea statelor Europei au ratificat-o.

În concluzie, menționăm că instituția extrădării, fiind un mijloc important de luptă cu criminalitatea, are o istorie multiseclară, a cărei început poate fi urmărit din cele mai vechi timpuri, când exista o practică de transmitere a infractorilor, care purta inițial un caracter local. În cele din urmă, extrădarea, în concepția sa modernă, a început a se forma începând cu sec. al XVII-lea, iar studiarea istoricului este o etapă necesară a analizei instituției extrădării.

BIBLIOGRAFIE:

1. S. Bedi, *Extradition in International Law and practice*, Rotterdam, 1996.
2. Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Acte istorice*, București, 1937.
3. A. Boroi, I. Rusu, *Cooperarea judiciară internațională în materie de drept penal*, Editura „C.H. Beck”, București, 2008.
4. Cherif Bassiouni, *International extradition and world public order*, New-York, 1974.
5. Cooperarea judiciară internațională// http://www.just.ro/Sections/Cooperare-judiciară-internațională/Cooperare-judiciară-internațională_penala/Extrădare1/tabid/610/Default.aspx
6. *Dicționarul de drept internațional public*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
7. *Extrădarea și expulzarea, instituții de drept penal și de drept internațional* // www.tocilar.ro
8. А.Г. Волеводз, *Правовое регулирование новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного про-*

- цесса, Издательство «Юрлитинформ», Москва, 2002.
9. А.В. Гефтер, *Европейское международное право*, Санкт-Петербург, 1880.
  10. В.Э. Грабарь, *Материалы к истории литературы международного права в России (1647-1917)*, Москва, 1958.
  11. Институт экстрадиции // http://www.fooder.ru/page/mezhdunar_prestupn_76.html
  12. Конституции и законодательные акты буржуазных государств XVII-XIX вв, Москва, 1997.
  13. Ф.Ф. Мартенс, *Современное международное право цивилизованных народов*, Т. II, Санкт-Петербург, 1883.
  14. А.В. Марченко, *Проблемы развития и становления института выдачи (экстрадиции) в России: Историко-правовой аспект*//<http://justicemaker.ru/view-article.php?id=22&art=1252>
  15. *Экстрадиция в уголовном праве и правоприменительной практике*//<http://studentbank.ru/view.php?id=28784>
  16. *Экстрадиция в международном уголовном праве* // http://revolution.allbest.ru/law/00198572_0.html
  17. Vinceza Manazini, *Trattato de furto. Parte istorica*, vol. 11, Torino, 1926.

Recenzent:

Ștefan STAMATIN, doctor în drept, conferențiar universitar, 07.12.2011.

Daniela LAMEȘ,

consilier juridic al Regiei autonome de administrare

în domeniul public și privat, doctorandă la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

TERITORIUL ROMÂNIEI – ACȚIUNE A LEGILOR EXCEPȚIONALE ÎN SITUAȚII DE URGENȚĂ, ASEDIU ȘI RĂZBOI

REZUMAT

Autorul examinează sintetic modificările aduse în structura reglementărilor normative ale legii excepționale în situație de urgență, asediu și război. În esență, studiul pune în evidență modalitatea de reglementare pe teritoriul României prin suspendarea legilor obișnuite și investirea cu atribuții extraordinare a organelor puterii de stat. Sunt menționate măsurile instituite pentru asigurarea ordinii publice, protecției civile, stării excepționale și stării de urgență. Studiul analizează, din punct de vedere al spațiului, durata instituirii stărilor sus-menționate în baza elementelor situației create, fiind puse în aplicare de organele competente ce țin cont de gravitatea situației. Din analiza comparativă, punem în discuție un echilibru între autoritățile deliberative și cele executive, ce vizează colaborarea între puterile statului.

SUMMARY

The author examines changes in the structure of synthetic normative rules of law, in exceptional emergency cases, such as, siege and war. In essence, the study highlights how regulatory laws regulate on the territory of Romania, through suspending the regular laws and investing with exceptional attribute to the organ of State. There are mentioned measures, which take place to ensure public order, civil protection, and state of emergency. The study analyzes the territory of space, the duration of establishment from the state as mentioned above, in accordance with the elements of the situation that has been created, implemented by the State, the responsibility is carried out through the applicable authorities that take into account the seriousness of the situation. From the comparative analysis, it is put into discussion a balance between the deliberative and executive, aimed at collaboration between the state powers.

Majoritatea statelor prevăd aplicarea pe teritoriile lor sau pe anumite părți ale acestora a regimurilor de drept speciale, în scopul de asigurare a securității cetățenilor și apărare a orânduirii de stat. După cum menționa pe bună dreptate M. Duverger, „orice constituție schițează nu o singură schemă de guvernare, ci o multitudine de scheme, aplicarea acestora depinde de amplasarea de forțe la momentul respectiv. Regimuri politice diferite pot să funcționeze în unul și același cadru juridic” [3, p. 10].

În Roma antică era atribuită o importanță considerabilă legilor excepționale prin care, în perioadele de pericol de război, în legătura cu dezordinele interne, ba chiar și cu executarea unei anumite misiuni corecte, era ales un dictator cu putere practic nelimitată.

O astfel de lege se numește excepțională întrucât suspendă acțiunea legilor obișnuite pe un anumit teritoriu și – în numele unui scop formulat, de asemenea, în această lege – înves-

tește cu atribuții extraordinare un organ concret al puterii exhaustive. Legile excepționale nu se pretează unei interpretări extensive.

Recunoașterea insuficienței măsurilor obișnuite de asigurare a ordinii publice a condus întotdeauna la căutarea, impunerea unor măsuri excepționale provizorii de consolidare a statalității și păcii, chiar dacă acestea generează limitarea libertății civile. În legislația României, reglementarea măsurilor excepționale prin art. 93 din Constituția României din 2003 în care acestea sunt instituite, potrivit legii, starea de asediu sau starea de urgență în întreaga țară ori în unele unități administrativ-teritoriale”.

Pregătirea teritoriului României pentru apărare instituie cadrul normativ în Capitolul III din Legea nr.477 din 12 noiembrie 2003 privind pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare, unde în art.34 alin. (1), „Pregătirea teritoriului pentru apărare conține ansamblul de măsuri clasice și arme

nucleare, biologice și chimice”[4], „acțiuni stabilite pentru realizarea obiectivelor necesare satisfacerii nevoilor strategice și operative ale forțelor sistemului național de apărare și de asigurarea protecției populației și a bunurilor materiale, inclusiv a celor ce aparțin patrimoniului național, împotriva efectelor acțiunilor distructive executate de agresor” [4].

În conformitate cu art.1 alin.(1) al aceluiași act de drept, situația excepțională are în vedere apărarea teritoriului, acesta fiind parte componentă a „securității naționale”[4], modifică regimul teritoriului de stat pe direcția instituirii obiectivelor de pregătire operativă a teritoriului pentru apărare, obiective cuprinse într-un program elaborat pe patru ani, care se actualizează anual de către oficiu pe baza propunerilor instituțiilor publice implicate cu avizul Marelui Stat-Major.

În primul rând de măsurile de pregătire a teritoriului pentru protecția populației, a bunurilor materiale de orice natură ce aparțin patrimoniului național al României se stabilesc de autoritățile administrației publice locale și se realizează potrivit legii, răspunderea pentru apărare revenind Guvernului, ministerele de resort, administrației centrale și locale, având la bază norme în baza cărora sunt emise hotărârile Parlamentului și ale Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

În al doilea rând, sporirea răspunderii atât a persoanelor particulare, cât și a organelor puterii pentru nesatisfacerea obligațiilor impuse acestora în caz de situație excepțională. Teritoriile cu situații excepționale, în funcție de forma de protecție, se clasificau în două categorii.

Teritoriul cu protecție sporită. Regimul de protecție sporită a fost aplicat pe un anumit teritoriu al României în cazurile de violare a liniștii publice prin atentate criminale asupra orânduirii de stat existente sau a securității persoanelor particulare și a bunurilor lor, atunci când pentru protecția ordinii se dovedea a fi insuficientă aplicarea „legilor permanente” în vigoare.

Teritoriul și protecția civilă. Regimul protecției extraordinare, ca unul mai sever, a fost aplicat pe un teritoriu sau altul din cauze analogice cu circumstanța agravantă – atunci

prin astfel de atentate populația unei localități cunoscute a fost adusă la o stare alarmantă ce reclamă necesitatea adoptării unor măsuri excepționale în vederea restabilirii fără amânare a ordinii perturbate.

Prin Legea nr.431 din 18 iulie 2001, în România se aprobă Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 179 din 26 octombrie 2000 cu privire la trecerea unităților militare de protecție civilă de la Ministerul Apărării Naționale la Ministerul de Interne, precum și modificarea și completarea Legii protecției civile nr. 106/1996, a Ordonanței Guvernului nr.47/1994 privind apărarea împotriva dezastrelor și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr.14/2000 privind înființarea formațiunilor de protecție civilă pentru intervenție de urgență în caz de dezastre, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.535 din 31 octombrie 2000 [5].

Protecția civilă este o componentă a securității naționale și reprezintă un ansamblu integrat de activități specifice, măsuri și sarcini organizatorice, tehnice operative, cu caracter umanitar și de informare publică, planificate, organizate și realizate în conformitate cu legea sus-amintită. De asemenea, se urmărește: prevenirea și reducerea riscurilor, a dezastrelor, protejarea populației, bunurilor și mediului împotriva efectelor negative ale situațiilor de urgență, conflictelor armate și înlăturării operative a urmărilor acestora, precum și asigurării condițiilor necesare supraviețuirii persoanelor afectate.

Stabilirea concepției de organizare și desfășurare a activităților de protecție civilă se stabilesc și se realizează la nivelul unităților administrativ-teritoriale, al instituțiilor publice, al agenților economici și al organizațiilor neguvernamentale având în vedere protecția civilă pe principiile autonomiei, subsidiarității, legalității, responsabilității, corelării obiectivelor și resurselor, cooperării și solidarității.

Teritoriul cu stare de asediu. În calitate de categorie separată de regim excepțional se cere a fi examinată starea de asediu. Apărută în perioada asediilor militare medievale ale orașelor, starea de asediu a fost ulterior extinsă și asupra altor împrejurări excepționale, inclusiv pe timp de pace. Pentru prima dată regimul de teritoriu cu stare de asediu a început să fie re-

glementat în Franța în anul 1791 și în curând a fost desăvârșit de Napoleon. În Franța, pe teritoriul Parisului starea de asediu a fost declarată pe timpul tuturor revoluțiilor din secolul al XIX-lea: în anii 1830, 1848, 1871. În Germania aceasta a fost instituită în epoca revoluției din anii 1848-1849, iar în unele localități în perioada războiului din anii 1870-1871. În anul 1878 guvernul austriac a declarat starea de asediu pe teritoriul Bosniei.

Atribuirea regimului de stare de asediu pentru un teritoriu presupunea inițial un rol esențial al organelor supreme ale puterii legislative. Dacă la finele secolului al XIX-lea, conform legii franceze cu privire la starea de asediu din 3 aprilie 1878, dreptul de declarare a stării de asediu aparținea camerelor legislative, la finele secolului XX starea de asediu este decretată de Consiliul de Miniștri, prelungirea acesteia pe un termen mai mare de douăsprezece zile poate fi permisă doar de Parlamentul Franței (art.36 al Constituției din 1958 a Franței).

În conformitate cu Legea nr.453 din 1 noiembrie 2004, pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, se instituie de Președintele României prin decret, contrasemnat de primul-ministru și publicat de îndată în Monitorul Oficial al României.

Paricularitățile principale ale regimului de stare de asediu de pe teritoriul oricărui stat sunt:

1. Transferul provizoriu al puterii de la administrația civilă și parțial sistemul judiciar, la comandamentul militar, investit cu atribuții extraordinare.

2. Limitarea drepturilor și libertăților civile, inclusiv până la suspendarea totală a multora dintre ele, înainte de toate a libertății personale, a inviolabilității locuinței, a libertății cuvântului (chiar și cu introducerea cenzurii preliminare) a circulației, a adunărilor ș.a.

3. Transmiterea categoriilor de dosare privind crimele împotriva ordinii publice și a securității de stat sub jurisdicția tribunalelor militare ce le examinează conform legilor în timp de război.

4. Anume starea de război a încercat

să o introducă guvernul italian în anul 1922 pentru a împiedica marșul fasciștilor asupra Romei, dar regele Victor Emanuil al III-lea a refuzat să facă aceasta, ulterior, a transmis puterea lui Mussolini. În anul 1941 starea de asediu a fost introdusă în orașul Moscova.

5. În multe țări, tradiția franco-germană de a instaura starea de asediu pe teritoriul statului sau pe o parte a acestuia, în caz de amenințare militară externă sau de conflicte interne serioase, își are analogia în formă de situație excepțională sau de război.

Starea excepțională pe întreg teritoriul statului sau pe o anumită parte a acestuia este declarată în caz de constituire a împrejurărilor și în modul stabilit de lege.

Constituția Indiei, care deține o bogată experiență de aplicare a regimului de stare excepțională, prevede trei categorii ale acesteia. Starea excepțională națională introdusă pe întreg teritoriul Indiei sau pe o parte a acestuia în legătură cu războiul, agresiunea externă sau rascoala armată. Starea excepțională se declară în legătură cu incapacitatea mecanismului constituțional în state. Proclamația privind starea excepțională pe un teritoriu sau altul al statului este declarată de către președintele Indiei. Odată cu adoptarea în anul 1978 a celui de-al 44-lea amendament al Constituției, constituționalitatea deciziei președintelui de a introduce starea excepțională poate fi contestată în judecată ca acțiune întreprinsă în scopuri neonest.

Pe teritoriul României, aplicarea stării excepționale în domeniul finanțelor presupune aplicarea regimului de drept, prin asigurarea materială și financiară potrivit legii prin finanțări prevăzute la bugetele locale și bugetul de stat.

Autoritățile publice centrale și locale dețin dreptul de a lua măsuri referitoare la respectarea unor astfel de reguli privind pregătirea economiei naționale prevăzute în Legea nr. 477 din 12 noiembrie 2003 componentă a securității naționale ce are la bază prevederile Constituției, precum și legile speciale ce privesc planificarea națională cu privire la atribuțiile comune ale autorităților publice, ale agenților economici privind economia națională și ale teritoriului pentru apărare. Domeniile cu

atribuții specifice sunt: domeniul industriei, transporturilor, domeniul social, al sănătății, domeniul agriculturii și alimentației, comerțului și nu în ultimul rând domeniul lucrărilor publice și amenajării teritoriului, în conformitate cu art.45 lit.h) alin.(a), este menționată următoarea atribuție „elaborează programul privind lucrările publice și de amenajare a teritoriului pentru situații de mobilizare și de război” [4].

În condițiile de stare excepțională, în scopul asigurării securității cetățenilor și apărării organizării constituționale, în conformitate cu legea constituțională a României, pot fi aplicate unele restricții ale drepturilor și libertăților populației, indicându-se limitele și termenele de acțiune a lor în conformitate cu legislația în vigoare a fiecărui stat. E vorba de dreptul la viață și pedeapsa cu moartea ca acțiune de pedeapsă excepțională (în România a fost abrogat acest articol, în scopul protecției de către stat a demnității persoanei și interdicția torturilor, precum și de tratamentul dur sau pedeapsa care aduce ofensă demnității umane); dreptul la libertate și inviolabilitatea personală; arest, închiderea sub pază, ținerea sub pază doar în urma deciziei judecătorești despre dreptul la inviolabilitatea vieții private, secretul personal și familial, apărarea onoarei proprii și a bunului nume, despre prezumția de nevinovăție, libertatea conștiinței, precum și o serie de alte drepturi și libertăți.

Legiuitorul român prin Ordoanța de urgență nr.1 din 21 ianuarie 1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență prin art.1 definește ca fiind „măsurile excepționale care se instituie în cazuri determinate de apariția unor pericole grave la adresa apărării țării și siguranței naționale sau a democrației constituționale ori pentru prevenirea, limitarea și înlăturarea urmărilor unor dezastre”[8]. La data de 15 noiembrie 2004 prin modificările aduse de Legea 453/2004 cu privire la art.1, starea de urgență privește „situații de criză ce impun măsuri excepționale”, iar termenul „siguranță națională” este înlocuit cu termenul „securitate națională”.

Legea prevede două temeuri de aplicare a stării excepționale pe un oarecare teritoriu:

1. tentativa de înlocuire forțată a orân-

duirii constituționale, dezordinii în masă, însoțite de conflicte interetnice, blocada anumitor localități, ce periclitează viața și securitatea cetățenilor sau activitatea normală a instituțiilor de stat;

2. calamități naturale, epidemii, epizootii, mari accidente ce periclitează viața și sănătatea populației.

Regimul special al teritoriului cu stare excepțională are următoarele caracteristici: Decretul de instituire a stării de urgență, în legea română prevede:

1. Motivele care au impus instituirea stării în zona în care se instituie; perioada pentru care se instituie;

2. Măsurile de primă urgență care urmează a fi luate;

3. Drepturile și libertățile fundamentale al căror exercițiu se restrânge, în limitele prevederilor constituționale;

4. Autoritățile militare și civile desemnate pentru executarea prevederilor decretului și competențele acestora;

5. Alte prevederi dacă se consideră necesare.

Prin analiza documentului de instituire a stării de urgență, legiuitorul român observă că prevederile cuprinse atât în „hotărâre”, cât și în „decizie” conțin asemănări majore de motive, spațiu, durată, precum și elemente comune în ceea ce privește enumerarea organelor competente care se vor ocupa de situația creată. Ca un excident, legiuitorul român introduce faptul că „drepturile și libertățile fundamentale al căror exercițiu se restrânge, în limitele prevederilor constituționale” limitând astfel prin reglementări constituționale drepturile și libertățile fundamentale.

Coordonarea aplicării măsurilor stării de urgență în România dispuse prin decret revin Ministerului Administrației și Internelor.

Ca exemplu, în România putem aminti situația creată în decembrie 1989 când la Revoluția Română în dimineața zilei de 18 decembrie 1989 la Timișoara a fost declarată legea marțială, urmare a luptelor din data de 17 decembrie 1989, în timp ce la București, Nicolae Ceaușescu obține din partea CPE aprobarea pentru înăbușirea revoluției de la Timișoara.

În legea fundamentală a României atribu-

ții în domeniul apărării are și Președintele României conform art.92 prevăzute la alin. 1-4:

(1) Președintele României este comandantul forțelor armate și îndeplinește funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare al Țării.

(2) El poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult 5 zile de la adoptare.

(3) În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României ia măsuri pentru respingerea agresiunii și le aduce neîntârziat la cunoștință Parlamentului, printr-un mesaj. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii.

(4) În caz de mobilizare sau de război Parlamentul își continuă activitatea pe toată durata acestor stări, iar dacă nu se află în sesiune, se convoacă de drept în 24 de ore de la data declarării lor [2].

În jurisdicția română este reglementată apărarea națională a României printr-o lege specială, Legea apărării naționale a României nr. 45 din 1 iulie 1994 cu modificările și completările ulterioare.

Din prisma jurisdicției românești, Apărarea Națională cuprinde ansamblul de măsuri și activități adoptate de statul român în scopul de a garanta suveranitatea națională, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și democrația constituțională [7, p. 322].

Reglementările privind apărarea națională sunt asigurate și duse la îndeplinire de către autoritățile publice, potrivit competențelor stabilite prin Constituție și legile țării. Acestea se întemeiază pe respectarea prevederilor Constituției și a legilor țării, pe principiile doctrinei militare a statului român și normele general admise de dreptul internațional.

În caz de agresiune care atentează la integritatea teritorială, la unitatea statului și a poporului român, în conformitate cu art. 4 din Legea nr. 45/1994, riposta armată va cuprinde formele corespunzătoare în care vor fi angajate toate resursele umane și materiale necesare respingerii acesteia [7, p. 322].

Din structura sistemului național de apărare, infrastructura teritorială este tratată în art.20 din legea sus-menționată, constituită ca „ansamblul lucrărilor și amenajărilor teritoriului care pot fi folosite în scopul apărării naționale. Pregătirile teritoriului pentru apărarea națională se asigură în conformitate cu prevederile legii” efectuate prin forțele armate și forțele de protecție statuate prin art.13, unde „forțele destinate apărării” desfășoară activități de pregătire specifice „în limitele spațiului național terestru, aerian, maritim, fluvial, cu respectarea normelor de protecție a mediului.

Având în vedere art.1 alin.(4) din Constituție, respectiv delegarea legislativă, se poate pune problema realizării eficiente a colaborării și controlului între puterile statului, astfel încât să se realizeze un echilibru.

Considerăm imperativ necesar existența unui echilibru între autoritățile deliberative și cele executive în unitățile administrativ-teritoriale pentru punerea eficientă în aplicare a legii privind starea excepțională, protecția civilă și starea de sediu.

O influență pozitivă la punerea în executare a actului administrativ – hotărâre sau decizie – o are faptul că autoritățile locale au putere deliberativă, având la dispoziție un aparat de specialitate privind situațiile care necesită celeritate în aplicare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barbu B. Berceanu, *Istoria constituțională a României în context internațional comentată juridic*, Editura Rosetti, București, 2003.
2. Constituția României modificată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial cu nr. 767 din data de 31 octombrie 2003. <http://www.Documents and Settings\USER\Sintact\Legislatie> (cit. 07.08.2009).
3. M. Duverger, *Echec au roi*, Editura Michel, Paris, 1978.
4. Legea nr.477 din 12 noiembrie 2003 privind pregătirea economiei naționale și a

- teritoriului pentru apărare, publicată în Monitorul Oficial nr.824 din data de 20 noiembrie 2003, valabilă la data de 20 ianuarie 2004, emitent Parlamentul.
5. Legea nr.431 din 18 iulie 2001 în România pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.179/2000 privind trecerea unităților militare de protecție civilă de la Ministerul Apărării Naționale la Ministerul de Interne, precum și modificarea și completarea Legii protecției civile nr.106/1996, a Ordonanței Guvernului nr. 47/1994 privind apărarea împotriva dezastrelor și a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.14/2000 privind înființarea formațiunilor de protecție civilă pentru intervenție de urgență în caz de dezastre, publicată în Monitorul Oficial cu numărul 403 din data de 20 iulie, M.O. 403 din 20-iul-2001, emitent Parlamentul.
  6. Legea apărării naționale a României nr. 45 din 1 iulie 1994 cu modificările și completările ulterioare.
  7. I. Muraru, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, Editura Proarcadia, București, 1993.
  8. Ordoanța de Urgență nr.1 din 21 ianuarie 1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, M.O. din 21 ianuarie 1999, valabilă de la 21 ianuarie 1999, emitent Guvernul.

Recenzent:

Ștefan BELECCIU, doctor în drept, conferențiar universitar, 12.12.2011.

Daniela LAMEȘ,

consilier juridic al Regiei autonome de administrare

în domeniul public și privat, doctorandă la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

EUROREGIUNILE – FORME DE INSTITUȚIONALIZARE ALE COOPERĂRII TRANSFRONTALIERE

REZUMAT

Studiul prezintă elemente de stabilitate și întreținere a relațiilor de colaborare reciproc avantajoasă în contextul Uniunii Europene, prin respectarea suveraniității, integrității teritoriale a statelor. Cooperarea transfrontalieră a României prin aderarea la organisme, organizații politice și economice internaționale având ca instrumente acordurile bilaterale cu statele vecine. Crearea euroregiunilor, fapt ce duce la evoluția economică a unor zone mai puțin dezvoltate. Abordarea din punct de vedere socio-economic prin programe europene financiare. România, reglementare normativă în domeniul cooperării transfrontaliere prin crearea de euroregiuni cu țările vecine acesteia.

SUMMARY

The study presents elements of stability and supports the relation of collaboration of mutual advantage in the context of EU, through preserving sovereignty, territorial integrity of states. Cross Border Cooperation of Romania through joining the bodies, international political and economic organizations with the tools bilateral agreements with neighboring countries. Creation of Euroregions, which leads to economic development of less developed areas. Addressing the socio-economic European financial programs. Romania, government regulation in creating Euroregions cooperării border with its neighboring countries

Extinderea Uniunii Europene a declanșat un proces vast în ceea ce privește reforma instituțională care într-o măsură mai mare sau mai mică de-a lungul timpului a demonstrat că Uniunea Europeană este un organism viu, în continuă mișcare și transformare, bazat pe instituții integrate și un sistem juridic propriu [2, p.134]. Uniunea Europeană a apărut ca idee pozitivă la începutul secolului XX, realizarea concretă se află în desfășurare și în momentul actual.

Prin tratatul asupra Uniunii Europene s-a făcut trecerea de la comunitatea economică la comunitatea politică, fiind confirmate ideile potrivit cărora procesul de integrare europeană este progresiv și ireversibil. Premisele adoptării Actului Unic European se regăsesc într-o serie de documente care au fost elaborate începând din anul 1985, ratificat în cursul anului 1986 de către 11 state. Prin adoptarea și punerea în aplicare a Actului s-a trecut la înlăturarea tuturor barierelor fizice, tehnice și fiscale care perturbau libera circulație [3,p.27].

Semnat în anul 1985, Acordul de la Schengen-Luxemburg a fost completat în anul

1990 printr-o convenție de aplicare operațională, a instaurat, din 26 martie 1995, o libertate totală de circulație între cele 7 state membre la data respectivă.

Sistemul apartenenței la spațiul european comun, fără bariere interne, îl reprezintă libertatea de mișcare a persoanelor.

În secolul XXI extinderea reprezintă una din șansele cele mai importante ale Uniunii Europene, efectuată prin integrarea de noi state europene, prin mijloace pașnice, prin lărgirea spațiului creându-se o zonă de stabilitate, și de prosperitate.

România și Bulgaria au fost propuse pentru acest proces ce se află în plină desfășurare. Prin programele de guvernare elaborate pentru integrarea europeană, precum și prin obiectivele incluse în aceste programe, România a privit și privește ca o necesitate intrarea acesteia în Uniunea Europeană, încercând să îndeplinească criteriile de aderare pentru a fi primită ca partener cu drepturi depline, motiv pentru care la data de 25 aprilie 2005 în Luxemburg este semnat Tratatul de aderare la Uniunea Europeană aderare petrecută în fapt

la data de 01 ianuarie 2007. Sub raport cultural, globalizarea nu va produce uniformizarea societăților, ci diversificarea lor lăuntrică și renașterea interesului pentru identități etnice și naționale. Spațiul de desfășurare a vieții este deci cât se poate de important. În acest sens Octavian Paler, în interesanta sa carte *Aventuri solitare*, face o încercare de comparație între America și Europa, subliniind diferențele idealurilor celor două, cu toate că ambele tind spre existența lor „fără frontiere” [126].

Delimitarea frontierei de stat înseamnă descrierea în tratat sau însemnarea nemijlocită, maximum exactă, a liniei de trecere a ei pe hărți speciale, care constituie parte integrantă a tratatului internațional.

România prin cooperare transfrontalieră înțelege să întrețină relații cu toți vecinii ei, un exemplu în acest sens fiind Republica Moldova și Ucraina. Prin aderarea la diferite organisme, organizații politice și economice internaționale a semnat acorduri bilaterale cu statele vecine. Comunitatea internațională promovează integrarea în comunitatea structurilor regionale, prin relații de colaborare stabile între regiunile frontaliere ale Republicii Moldova, României și Ucrainei.

Colaborarea între cele trei state a avut la început un caracter formal.

După declararea independenței, Republica Moldova a intensificat relațiile în vederea cooperării regionale. În conformitate cu art.8, la data de 2 iunie 1997 au fost puse bazele unei cooperări între România și Ucraina, referitoare la unitățile administrativ-teritoriale din regiunile de frontieră. În același articol erau menționate ca părți ale regiunii „Prutul de Sus” și „Dunărea de Jos”, ca părți participante și unități administrativ-teritoriale din Republica Moldova.

La data de 2 iunie 1997, s-a semnat tratatul de bază româno-ucrainean prin care se intensifică cooperarea dintre România și Ucraina în diferite domenii, inclusiv în domeniul cooperării transfrontaliere. În conformitate cu art.8 al Tratatului sus-menționat, părțile se angajau să sprijine cooperarea între unitățile administrativ-teritoriale din regiunile de frontieră și preconizau crearea euroregiunilor „Prutul de Sus” și „Dunărea de Jos” la care puteau să participe și unități administrativ-teri-

toriale din Republica Moldova, euroregiunile, fiind formele instituționalizate ale cooperării transfrontaliere.

Inițiativa privind instituționalizarea cooperării transfrontaliere între Republica Moldova, România și Ucraina s-a materializat, în cadrul summit-ului de la Ismail din 3-4 iulie 1997, prin semnarea de către Președinții Republicii Moldova, României și Ucrainei a „Declarației privind cooperarea transfrontalieră”, la nivel guvernamental, a protocolului de cooperare trilaterală între cele trei țări.

România a optat pentru integrarea euro-atlantică, ceea ce a impus acceptarea teoretică și practică a regionalismului. Aceasta considera cooperarea transfrontalieră parte componentă a procesului general-european de integrare, dar considera că aceasta să fie decisă la nivel statal pentru fiecare caz în parte, pe bază de principii și criterii bine definite, care să ofere garanții unei astfel de cooperări.

Cu privire la Ucraina, inițiativele privind cooperarea în cadrul unor euroregiuni „românești” implică participarea unor zone ale teritoriului său cu populație românească, motiv pentru care aceasta dorește o evoluție economică a unor zone mai puțin dezvoltate (raioanele Reni, Ismail, Chilia, regiunea Cernăuți). Republica Moldova în cadrul euroregiunilor prezintă un interes deosebit în ceea ce privește avantajele economice, precum și aprofundarea relațiilor de cooperare transfrontalieră. După constituirea euroregiunii „Dunărea de Jos” a urmat reuniunea de la Ismail din 24-25 februarie 1998, desfășurată sub egida Consiliului Europei, unde s-a convenit asupra semnării „Declarației cu privire la promovarea cooperării transfrontaliere între autoritățile locale și regionale din România, Republica Moldova și Ucraina”. Forma și conținutul statutului euroregiunii s-a definitivat la 9-10 iunie 1998 la Galați, unde la data de 14 august 1998 a fost semnat Acordul privind crearea euroregiunii „Dunărea de Jos”, euroregiunea „Prutul de Sus”. Activitățile concrete privind crearea euroregiunii „Prutul de Sus” au început în august 1997 și s-a axat exclusiv pe problemele ecologice. Conform statutului, în componența euroregiunii intră: din partea Republicii Moldova – raioanele din fostele ju-

dețe Edineț și Bălți, din partea României – județele Suceava și Botoșani și din partea Ucrainei – regiunea Cernăuți. La 18 octombrie 2002 a fost semnat Acordul de constituire a euro-regiunii moldo-române „Siret-Prut-Nistru”. În componența euroregiunii intră din partea Republicii Moldova - raioanele fostelor județe Ungheni, Chișinău și Lăpușna și din partea României – județele Iași și Vaslui. Acesta cuprinde regiunea Cernăuți, nordul județelor Suceava, Botoșani și al Republicii Moldova, Maramureșul de Nord și Transcarpatia. Prin aceasta se urmărește crearea și consolidarea unei regiuni cu centrul la Cernăuți, cu un viitor economic bine conturat.

La data de 16 august 2006 este reglementat Acordul de finanțare privind programele de cooperare transfrontalieră 2005 din România, publicat în Monitorul Oficial cu numărul 625 din data de 12 septembrie 2007. Părțile semnatare sunt Guvernul României și Comunitatea Europeană. Acestea statuează în prezentul document măsurile de executare și finanțare privind programele de cooperare transfrontalieră. Actul normativ reglementează prin programul denumit Ro-Phare încheierea de contracte cu Bulgaria, Ungaria, Republica Moldova, Serbia, Muntenegru și Ucraina. Documentul intră în vigoare conform art.9 care „va intra în vigoare la data când va fi semnat de către ambele părți”.

Părțile contractante conform Anexei A: Acord-Cadru al normei sus-menționate, promovează cooperarea în scopul sprijinirii procesului reformei economice și sociale din România. Acestea implementează măsuri în domeniul cooperării financiare, în cadrul tehnic, legal și administrativ stabilit în acest acord.[2].

În prezent, Programul Cooperare Transfrontalieră din România prin Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului a acordat structurilor administrației publice locale aviz de înființare a unei Grupări Europene de Cooperare Teritorială intitulată „Banat Triplex Confinium” privitoare la zonele de frontiera ale României, Ungariei și Serbiei. Printre obiectivele acestei Entități se regăsesc: sprijinirea dezvoltării teritoriului de competență, prin întărirea coeziunii economice, sociale și teritoriale, prin intermediul cooperării

transfrontaliere.[4] Printre obiectivele acestuia se numără simplificarea procesului de cooperare teritorială la granițele Statelor Membre, prin oficierea unui cadru clar și coerent pentru intervențiile la nivel local, regional și național.

În acest sens prin Ordonanța de Urgență privind Gruparea europeană de cooperare teritorială din M.O. nr. 769/13.XI.2007 asigură cadrul legal național care să permită aplicarea direct comunitară a asocierii autorităților administrației publice centrale, a unităților administrației administrativ-teritoriale, a organismelor de drept public, precum și a asociațiilor constituite de acestea pentru promovarea și implementarea de programe sau proiecte în scopul facilitării cooperării teritoriale, având ca obiect consolidarea coeziunii economice și sociale.[5] .

La data de 10 august 2010, intră în vigoare Memorandumul de Înțelegere privind implementarea Programului de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2007-2013. [3] .

Prin Acordul de cooperare economică din 26 aprilie 2005, între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare se face mențiunea ca părțile contractante vor promova dezvoltarea și diversificarea cooperării economice și sociale. Abordând aspectul social, se iau măsuri în art. 3 al prezentului Acord de: „promovarea și întărirea cooperării dintre persoane, instituții guvernamentale, organizații profesionale, asociații de afaceri, facilitând participarea operatorilor de afaceri în proiecte de dezvoltare” este încurajată activitatea de investiții, înființarea de societăți mixte, promovarea cooperării transfrontaliere, regionale și interregionale, precum și a cooperării la nivel internațional pe probleme de interes reciproc [1].

În anumite cazuri cum ar fi Acordul din 16 noiembrie 2005 între Guvernul României și Guvernul Republicii Moldova cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnico-științifică s-au format Comisii interguvernamentale româno-moldovene de colaborare economică și integrare europeană ale cărei atribuții sunt de promovare și evaluare a diverselor activități cu caracter economic.

Având în vedere normele legale sus-

menționate, observăm că acestea au la baza noțiuni ca acordul bilateral, cooperarea transfrontalieră, dezvoltarea acestora atât pe plan economic, cât și pe plan social. Rolul Guvernelor constă în a reglementa cadrul legal pentru programele de finanțare în vederea formării de euroregiuni dezvoltate socio-economic pe principii de vecinătate și cooperare reciprocă, elemente ce duc la progres economic, la deschiderea culturală, precum și la dezvoltarea comunităților în genere.

Dacă la început cooperarea transfrontalieră a avut un caracter formal, observăm că în timp au fost statuate acorduri între state, aplicabilitatea acestora fiind efectul unei colaborări continue pentru dezvoltarea regiunilor dezavantajate prin programe speciale logistico-financiare.

Rezultatul constă în coeziunea la nivel regional, economic, financiar, cultural, normativ a statelor europene, toate acestea circumscrise principiilor de bază prin păstrarea suveranității și integrității teritoriale a statelor.

Integrarea României în Uniunea Europeană constituie integrarea în spațiul Schengen, în sistemul apartenenței europene comun prin promovarea frontierelor deschise, în același timp creându-se o zonă de stabilitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Acordul de cooperare economică din 26 aprilie 2005 între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare, Sint Act R (citată 24.11.2010).
2. Acordul de finanțare din 16 august 2006 privind programele de cooperare transfrontalieră 2005 din România, Sint Act R, (citată 25.11.2010).

3. Chilea Dragoș, *Dreptul Uniunii Europene. Note de curs*, Constanța, Editura Muntenia&Leda, 2001, p. 374.
4. infocooperare.ro/ <http://www.afisareStire.aspx?id=256>, (citată 25.11.2010)
5. infocooperare.ro/ <http://www.content.aspx?id=27> (citată 25.11.2010)
6. Ordonanța de Urgență privind gruparea europeană de cooperare teritorială, M.Of. Partea I, nr. 769/13.XI.2007
7. Tratatul din 2 iunie 1997 cu privire la buna vecinătate și cooperare între România și Ucraina, Acordul conex – Anexa 2.

Recenzent:

Ștefan BELECCIU, doctor în drept, conferențiar universitar, 12.12.2011.

Veronica LUPU,
competitor, Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM

INFRAȚIUNEA TRAFICULUI DE FIINTE UMANE O PROBLEMĂ MAJORĂ PENTRU FEMEII ȘI TINERE

SUMMARY

The human trafficking is the most flagrant violation of the fundamental human rights, it is a new form of slavery, exacerbated by economic crisis, especially in the countries such as Moldova, Romania, Ukraine and other states, considered as the source countries of the trafficking. This article reflects the different attitudes of specialists and it makes models of a legal framework for countries with relevant experience, adjusted to international and national norms in the preventing human trafficking and understanding of real situation of victim's especially women and children.

Common transnational approach in order to make the combating of the human trafficking is one of the pillars of the European Union policies within common joint efforts at both regional and international police forces and judicial authorities.

The article represents a analysis of the subject and reveals a significant number of international provisions, transposed into national practice that must to protect victims. In this context, the research is an assessment of ways to implement international law into national law, thus contributing to a synergistic effect on all segments have been proposed for consideration in the article.

Aspecte generale privind traficul de persoane, în special femei și tinere

În ultimul deceniu traficul de ființe umane, ca și corupția, economia subterană sau fraudele financiare, a înregistrat proporții imense dificil de estimat atât la nivel național, cât și internațional, reprezentând una dintre cele mai extinse forme de manifestare a criminalității organizate.

Având forme de manifestare, care țin de crima organizată cum sunt traficul de droguri, traficul de arme, terorismul ș.a., traficul de ființe umane creează vulnerabilități ce țin de stabilitatea economico-socială a statelor, inclusiv securitatea acestora, prin tulburarea echilibrului demografic, etnic, cultural, prin incapacitatea mecanismelor de protecție socială sau de sănătate publică, prin depășirea capacității de absorbție a pieței legale a muncii și, implicit, prin bulversarea raportului de forțe dintre structurile de control al legalității și ordinii publice și controlul acțiunilor unei categorii a populației orientate spre activități infracționale.

Fenomenul traficului de ființe umane, în special femei și tinere, a grevat istoria omenirii reprezentând o problemă de durată a fenomenului criminalității. Astfel, sclavia modernă, în forme noi sau mai vechi, ca și

practicile similare sclaviei, continuă să existe în întreaga lume și până în prezent, doar că în ultimul deceniu ia amploare și reușește să se intercaleze cu alte infracțiuni devenind greu de descoperit.

Multipli factori cum sunt globalizarea prin dezvoltarea mijloacelor de comunicație și dezechilibrele economice mondiale au internaționalizat traficul, făcându-l mult mai dificil de urmărit și combătut. Traficul de ființe umane, în special femei și tinere, s-a extins prin formele sale expansive, manifestându-se cu precădere în regiunile mai defavorizate economic spre regiunile mai prospere, mai ales spre Europa Occidentală, indiferent de localizarea geografică. În condițiile dinamicii contradictorii a proceselor și fenomenelor social-politice ce se produc în Europa de Est mai ales în zona Balcanilor a apărut și s-a dezvoltat ca fenomen de dimensiuni globale traficul de ființe umane mai cu seamă de femei și tinere fete special recrutate și expuse exploatării sexuale.

Pentru Republica Moldova fenomenul devine o problemă majoră chiar începând cu perioada obținerii statutului de țară independentă, perioadă în care țara se confruntă cu un sir de probleme de ordin economic, legislativ etc. Începând cu anii 1990, se conturează un proces migrațional ilegal necontrolat care

formează condiții favorabile pentru dezvoltarea rețelelor de traficantii atât din țară, cât și din regiune.

Această evoluție nu ar fi fost posibilă fără dezvoltarea rețelelor criminale transfrontaliere specifice care prin strategii bine dezvoltate urmau să exporte zeci de mii de femei și fete tinere pentru a satisface necesitățile pieței masive a exploatării prostituției dictată și de numărul masiv de consumatori de servicii sexuale de pe piețele de exploatare sexuală din Europa și regiunea balcanică¹. S-a constatat în timp că de rând cu traficantii de carne vie, consumatori de servicii sexuale ori așa-numiții clienții, au contribuit la dezvoltarea acestei ramuri a crimei organizate, constituind pilonii veritabili ai sistemului de promovare și dezvoltare a exploatării sexuale, care a adus la dezvoltarea industriei prostituției pe întregul spațiu european. Clientul, consumatorul de pe piața de prostituție, rămâne în cea mai mare parte anonim sau invizibil, având un rol deosebit de important în dezvoltarea traficului de femei și copii. Traficul cu ființe umane a fost și rămâne în continuare un fenomen care răspunde unei cereri din partea consumatorilor de servicii sexuale, acesta din urma plătind criminalilor și prin acțiunile sale încurajând criminalitatea. În consecință, clienții comerțului sexual la fel ca și traficantii de carne vie, are un rol determinant în susținerea și promovarea acestei crime, traficantii străduindu-se, mai presus de toate, să răspundă „cererii”.

Statele membre ale Organizației Națiunilor Unite au decis unanim că traficul de ființe umane constituie o violare flagrantă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, sesizând că traficul a devenit o activitate majoră a criminalității internaționale organizate și au solicitat eradicarea acestui fenomen, precum și acordarea asistenței neîntârziată victimelor acestei forme de violență. În acest sens, au fost adoptate numeroase rezoluții și programe de acțiune în acest domeniu, mai ales în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Este necesar de menționat în special:

¹[lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20\(Animus%20-%20Directory\).pdf](http://lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20(Animus%20-%20Directory).pdf)

Rezoluțiile anuale privind lupta împotriva traficului de femei și tinere, adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite²; Raportul privind traficul de femei și prostituția forțată prezentat Comisiei Organizației Națiunilor Unite pentru drepturile omului de către raportul special al Organizației Națiunilor Unite privind violența împotriva femeilor, cauzele și consecințele acesteia³; Programul de acțiune, adoptat de Conferința mondială privind drepturile omului, desfășurată la Viena, 14-25 iunie 1993 și Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor adoptată de Adunarea Generală în decembrie 1993 declară că „statele membre sunt alarmate de faptul că posibilitățile femeilor de a se bucura de egalitatea juridică, socială, politică și economică în cadrul societății sunt limitate, în special, de violența continuă exercitată asupra femeilor”⁴.

Convenția privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor a fost adoptată și deschisă pentru semnare, ratificare și acesiune prin rezoluția 34/180 a Adunării Generale la 18 decembrie 1979, ce intră în vigoare pe 3 septembrie 1981. Prin articolul 6 statele semnatare se obligă să întreprindă măsurile de rigoare, inclusiv de modificarea legislației, pentru suprimarea tuturor formelor de trafic de femei și exploatare a prostituției feminine.

Protocolul Facultativ al Convenției privind Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor adoptat prin rezoluția A/54/4 a Adunării Generale din 6 octombrie 1999⁵ și deschisă semnării pe data de 10 decembrie 1999, Ziua Drepturilor Omului, intrată în vigoare pe data de 22 decembrie, 2000; Programul de acțiune adoptat de Conferința internațională privind populația și dezvoltarea (Cairo, 5-13 septembrie, 1994) și Programul de acțiune adoptat la cea de-a 4-a Conferința mondială privind

²<http://www.un.org/en/ga/62/resolutions.shtml>.

³ Doc. E/CN.4/1997/47

⁴<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>.

⁵www.law.georgetown.edu/rossrights/docs/pdfs/UN-CE-DAWOPhc.pdf

femeile (Beijing, 4 - 15 septembrie, 1995)⁶ stabilesc o serie de principii de bază în materia egalității între femei și bărbați. Programul Beijing de acțiune a chemat guvernele țărilor de proveniență, de tranzit și de destinație și organizațiile regionale și internaționale să lupte împotriva condițiilor de bază, care încurajează traficul de ființe umane, și să adopte măsuri în domeniul justiției penale și civile pentru a asigura cooperarea între toate serviciile de combatere a crimei, inclusiv, și alocarea resurselor pentru reeducarea victimelor traficului și pentru programul de educație și formare preventivă a acestui fenomen.

Conștientizând acest proces deosebit de periculos cum este traficul de ființe umane, Carta ONU a deschis calea unei largi cooperări pentru afirmarea și adoptarea a numeroase instrumente politico-juridice internaționale, prin care s-au definit și concretizat diferite categorii de drepturi și libertăți fundamentale, precum și acțiunile necesare în vederea asigurării de către toate statele a „unui standard minim” de protecție a atribuțiilor de bază ale personalității umane, dar și mobilizarea opiniei publice mondiale în vederea promovării respectului universal al drepturilor omului.

Document de referință, Declarația Universală a Drepturilor Omului⁷ are meritul de a nu se rezuma doar la elaborarea un catalog al drepturilor civile și politice ale omului, proclamate în diferite constituții. În cuprinsul ei se recunoaște că acestea reprezintă o componentă inseparabilă a drepturilor fundamentale ale omului.

Ca importanță, în ordine cronologică se înscriu două pacte ale drepturilor omului și anume: Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

Recomandarea nr. R(91)11 privind exploatarea sexuală, pornografia și prostituția, precum și traficul cu copii și tineri are un

impact esențial în ajustarea standardelor privind traficul de persoane. Acest document face parte dintre multiplele instrumentele regionale de protecție împotriva unor practici care duc la încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; Recomandarea nr. R(2000)11 în privința combaterii traficului cu ființe umane în scopul exploatarei sexuale; Convenția Consiliului Europei din 2005 privind acțiunea împotriva traficului de ființe umane introduce o abordare completă a drepturilor omului.

S-a îmbunătățit colaborarea în lupta împotriva migrației fără forme legale și a traficului de persoane, s-au încheiat unele acorduri cu țările terțe, s-a dezvoltat o abordare europeană în vederea integrării, dar s-au înregistrat puține progrese în ceea ce privește legislația privind admisia de noi imigranți din motive economice, precum și în ceea ce privește condițiile de intrare și de ședere și drepturile persoanelor imigrate⁸, or anume emigranții ilegali sunt de obicei expuși exploatarei.

Deși există convenții și tratate internaționale ce vizează cooperarea în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane ce prevăd cooperarea multilaterală în domeniul combaterii fenomenului, procesul de reținere și pedepsire a traficantilor este foarte anevoios și lipsit de eficiență.

Cooperarea în materie civilă și penală prevăzută în toate instrumentele sus-menționate practic este invizibilă, or anume aceste aspecte au un rol extrem de important în cazul în care vorbim de criminalitatea transnațională așa cum este traficul de ființe umane. Aplicabilitatea acestor mecanisme este și mai importantă când vorbim despre țările cu o situație politică instabilă, economic slab dezvoltată și cu lipsa de surse financiare alocate pentru combaterea acestui fenomen.

Semnalele alarmante ale societății civile și comunității internaționale în continuare încearcă să determine autoritățile să recunoască existența fenomenului traficului de

⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:341E:0018:0025:RO:PDF>

⁷ http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:048:FULL:RO:PDF> p.

ființe umane în special femei și copii și să ia atitudine față de pericolul major pe care îl reprezintă acest flagel pentru societate.

Traficul de ființe umane – o problemă majoră pentru femeii și tinere

Traficul de ființe umane este unanim recunoscut ca o componentă a crimei organizate transfrontaliere⁹ ce se manifestă cu precădere în zonele în care aplicabilitatea legislației corespunzătoare lipsește, dar mai lipsește și un sistem de cooperare între diferite organisme guvernamentale și ONG-uri, al căror obiectiv comun trebuie să fie orientat către prevenirea traficului.

Cercetările realizate în timp arată că traficul de ființe umane este un proces în creștere¹⁰, în care grupările criminale își perfecționează în permanență strategiile criminale orientate spre obținerea unor profituri fabuloase de pe urma procesului de exploatare a unor persoane care își doresc să emigreze pentru căutarea unui loc de muncă, acest comportament criminal fiind un răspuns la acțiunile de prevenire și combatere desfășurate insuficient de către structurile de stat și de cele ale societății civile.

Elementele tipice ale acestui fenomen au cunoscut modificări esențiale, înregistrându-se noi tendințe, prin aceasta descoperindu-se noi categorii de persoane socialmente vulnerabile, noi scopuri și mijloace de exploatare, noi metode de manipulare și control, noi regiuni de transportare și exploatare, modificări ce denotă că problema traficului de ființe umane capătă un caracter mai ascuns și mai complex, intercalându-se din ce în ce mai mult cu fenomene asociate traficului cum ar fi migrația, contrabanda ș.a.

Actualmente, traficul de persoane privit ca fenomen izolat sau ca o componentă a criminalității organizate, pune în evidență probleme deosebit de grave în ceea ce privește

expansiunea criminalității în țări de pe toate continentele și determină statele să-și unifice eforturile pentru a realiza o cooperare mult mai eficace pe diferitele sisteme administrative și legislative pentru prevenirea și reprimarea traficului de persoane.

În activitatea de zi cu zi a instituțiilor statelor chemate să prevină și să combată acest fenomen apar noi principii de abordare mult mai complexe și pentru a acorda o mai mare atenție persoanelor care au fost victimizate în urma acestei crime odioase. Respectiv, prin tratarea acestora într-un mod special atât în cadrul procedural, cât și extraprocedural urmează să se ajungă la reabilitarea și reintegrarea socială a acestora. Se încearcă să se pună totuși pe prim-plan, aspectul sănătății sociale și individuale, pentru a nu ajunge cu procesul de combatere la multipla victimizare a victimei care deja a parcurs un proces extrem de dificil și traumatizant, îndeosebi când vorbim despre femei și fete tinere ce au fost recrutate pentru a fi supuse exploatării prostituției.

Traficul de femei și tinere în scopul exploatării sexuale este o crimă cu profit sporit, cu riscuri scăzute comerciale pentru cei care organizează acest proces criminal, determinând milioane de femei și fete tinere la condiții similare sclaviei, inclusiv în plan mondial, prin aceasta promovându-se industria exploatării sexuale. Secretarul General al ONU, Kofi Annan, recunoaște problematica și cheamă întreaga lume să se opună acestei crime¹¹.

Traficul în scopul exploatării sexuale este mai mult decât o problemă de criminalitate sau migrație, este o problemă a drepturilor omului, o manifestare de inegalitate gender cu statut de subordonate a femeii.

În acest sens, de către organismele internaționale în domeniul prevenirii, reabilitării și reintegrării victimelor traficului de persoane, în special femei și tinere s-au întreprins acțiuni concrete, politicile fiind regăsite în instrumente de ordin internațional cum sunt convențiile, protocoale și recomandările care au

⁹www.undp.md/publications/hr/DO_in_Activitatea_Politiei_PNUD.pdf

¹⁰www.unibuc.ro/...%20Traficul%20de%20copii%20in%20lumea%20moderna/REZUMAT_Teza_daniei_anton_nicolaescu_.pdf

¹¹<http://www.oas.org/en/cim/docs/Trafficking-Paper%5BEN%5D.pdf>

avut drept principal scop incriminarea acestui tip de infracțiune și eficientizarea eforturilor statelor semnatar pentru combaterea fenomenului dar și prevenirea, reabilitarea și reintegrarea victimelor.

Protocolul ONU cu privire la trafic și Convenția ONU cu privire la Crimă Organizată accentuează importanța măsurilor eficiente de protecție a martorilor, cum ar fi: confidențialitatea procedurilor legale (art.6(1) al Protocolului ONU)¹², protecția persoanei prin limitarea dezvăluirii datelor despre identitatea persoanei, art.24 și depunerea mărturiilor prin intermediul legăturilor video Națiunilor Unite împotriva Criminalității Transnaționale Organizate¹³.

Cea mai eficientă modalitate pentru asigurarea siguranței victimei/martor este de a-i păstra anonimul pe tot parcursul procesului. De asemenea, această măsură reprezintă o imixtiune considerabilă în drepturile apărării, motiv din care aplicarea lor poate fi justificată doar în cazurile care implică un pericol major pentru victimă. Analizând rapoartele privind munca realizată cu victima cooperantă (victima care a acceptat să coopereze pe o cauză penală), putem spune că în marea majoritate victimele au fost supuse pericolului major în practic toate cazurile penale intentate dar niciodată nu s-au aplicat măsuri de protecție de către organele de drept, ultimele fiind nevoite să se confrunte de unele singure cu criminalii.

Incriminarea acțiunilor traficului de ființe umane în special femeii și tinere

Definiția traficului este un subiect sensibil, în special când este vorba de traficul în scopul exploatării sexuale a femeilor și a copiilor. Diverse instrumente internaționale dar și naționale ce se referă la acest fenomen și obligă statele să ia atitudini privind prevenirea, combaterea dar și asistența multidimensională orientată către victimele acestui fenomen.

Prin prevederile Protocolului de la Palermo sunt expres prevăzute obligațiunile fiecărui stat semnatar de a-și proteja victimele și de la oferi asistența cuvenită încât acestea din urmă să se simtă repuse în drepturi și protejate de lege.

Traficul de ființe umane se realizează prin o serie de mijloace criminale prevăzute în definiția Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. Violența fizică nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei constă în cauzarea intenționată a leziunilor corporale, care au drept urmare dereglarea de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă a capacității de muncă (nu mai mare de 6 zile), prin aplicarea intenționată a loviturilor sau săvârșirea altor acte de violență care au cauzat o durere fizică dacă acestea nu au creat un pericol pentru viața sau sănătatea victimei.

Violența psihică constă într-o amenințare asupra psihicului persoanei sub influența căreia victima nu-și dirijează voința în mod liber și săvârșește o activitate la dorința traficanțului.

Prin violența periculoasă pentru viață și sănătatea fizică sau psihică a persoanei se înțelege vătămarea intenționată gravă ori medie a sănătății persoanei.

Răpirea unei persoane presupune schimbarea locului aflării unei persoane fără voința prealabilă a acesteia prin capturarea și deplasarea ei în alt loc.

Confiscarea documentelor constituie lipsirea sub orice formă a victimei de documente de identitate (pașaport, buletin de identitate, permis de ședere).

Servitutea presupune situația când victima este privată de libertate, până când ea sau o altă persoană va achita o datorie stabilită legal sau ilegal.

Înșelăciunea constă în inducerea în eroare a unei persoane prin prezentarea drept adevărate a unor fapte mincinoase în scopul de a obține realizarea traficului de persoane.

Abuzul de poziție de vulnerabilitate se înțelege situația de vulnerabilitate a victimei,

¹²www.Legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_ce.php

¹³http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?idt=38601

fie ea psihică, familială, socială sau economică. Se are în vedere ansamblul de situații desperate care poate face un om să accepte exploatarea sa.

Abuzul de putere reprezintă utilizarea în mod exagerat de către un subiect special – persoana cu funcții de răspundere – a atribuțiilor ce i-au fost conferite prin lege.

Darea sau primirea de plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane este o înțelegere între persoanele menționate interesate în obținerea acordului referitor la transmiterea victimei și la folosirea ei în scopuri menționate în art. 165, art. 206 CP.

Termenul „tortura” ca metodă exploatarea în traficul de ființe umane se înțelege orice act prin care se cauzează unei persoane în mod intenționat suferințe puternice sau dureri grave, fie fizice sau psihice.

Prin tratament inuman se înțelege orice tratament, altul decât tortura, de natură să provoace intenționat groaznice suferințe fizice ori psihice, care nu pot fi justificate.

Tratamentul degradant reprezintă orice tratament, altul decât tortura, care umilește în mod grosolan persoana în fața altora, sau o impune să acționeze împotriva voinței și conștiinței sale, asigurând astfel subordonarea victimei.

Prin folosirea violului la trafic de ființe umane se înțelege atentarea traficantului asupra relațiilor sociale referitoare la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei.

Prin abuz sexual asupra copilului se înțelege acțiunile violente cu caracter sexual, constrângerea la acțiuni cu caracter sexual, acțiuni perverse.

Dependența fizică înseamnă starea fizică sau psihică ce rezultă din interacțiunea organismului victimei cu substanțe narcotice sau psihotrope, stare caracteristică prin modificări de comportament și alte reacții, însoțite întotdeauna de necesitatea de a folosi asemenea substanțe în mod continuu sau periodic, pentru a le resimți efectele psihice și, uneori, pentru a evita suferințele.

Traficul de ființe umane în toate formele

sale, inclusiv traficul de femei și copii, prezintă infracțiuni periculoase, care duc la încălcarea drepturilor, libertăților, cinstei și demnității persoanei. În legislația Republicii Moldova aceste fapte social-periculoase sunt stipulate la articolele 165 și 206 C.P.

Metodele de racolare se efectuează prin constrângere, răpire, înșelăciune etc.

Realizarea traficului poate avea loc prin acțiunile de recrutarea; transportarea; transferul de la o persoană la alta prin vânzare-cumpărare; adăpostirea prin plasarea ei într-un loc ferit pentru a nu fi descoperită de către organele de drept, de alte persoane; primirea prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, sau alte asemenea tranzacții. Înfăptuirea acestor acțiuni au loc în vederea realizării următoarelor scopuri de exploatare sexuală ce presupune impunerea persoanei la practica prostituției sau a altor acțiuni cu caracter sexual ce include două aspecte: exploatare sexuală comercială – ce aduce profituri; exploatare sexuală necomercială, fără obținerea de profit, victima fiind folosită și în altă calitate, spre exemplu, în concubinaj.

Exploatarea prin muncă constituie¹⁴: determinarea victimei prin constrângere să îndeplinească o muncă pe care din propria inițiativă și voință nu ar îndeplini-o; punerea victimei în situația de a presta o muncă la care nu era obligată de a o efectua; ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii; obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violență; sclavie este starea sau condiția unei persoane care este tratată ca un bun; condiții similare sclaviei constituie punerea sau ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia sau determinarea persoanei prin utilizarea forței sau constrângerii, înșelăciunii sau amenințării cu violență să exercite anumite servicii, inclusiv să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie; folosirea victimei în

¹⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Exploitation>

conflicte armate reprezintă antrenarea forțată a acesteia în operațiuni armate¹⁵; folosirea în activitate criminală constituie atragerea forțată la săvârșirea unor fapte ce constituie infracțiuni; prelevarea de organe sau țesuturi pentru transplantare are loc în cazul obligării victimei la prelevare de organe, țesuturi sau alte elemente ale corpului pentru transplantare¹⁶.

Practic, fiecare victimă este înșelată pentru obținerea consimțământului ei de a fi transportată peste hotare. Acordul victimei este legat aproape de fiecă dată de multiple promisiuni ale traficantilor precum că vor asigura angajarea în câmpul muncii cu un salariu stabil și fără impunerea practicării prostituției.

Victima este amenințată de către traficanți în majoritatea cazurilor și după ce a reușit să evadeze din rețeaua de exploatare, ori în cazul în care și-a exprimat acordul să coopereze cu poliția.

Supportul acordat victimei în această situație extrem de dificilă este mai mult ca necesar, instituțiile statului urmând să-și asume această responsabilitate indiferent dacă victima este parte într-un proces penal ori nu și-a dat consimțământul. Monitorizarea situației victimelor după repatriere este un proces anevoios dar absolut necesar care nu va crea deficiențe, ci dimpotrivă, o va ajuta să se regăsească și să se integreze. În aceste circumstanțe, de altfel, extrem de dificile pentru victima acestei infracțiuni, este necesar de a crea condiții speciale pentru ca victima să contribuie la descoperirea infracțiunii și pedepsirea traficantilor. În acest sens, este absolut necesar ca, „în măsura în care dreptul său intern o permite, fiecare stat parte trebuie să protejeze viața privată și identitatea victimelor traficului de persoane, nefăcând publice procedurile juridice”¹⁷ și „fiecare stat se asigură că sistemul său juridic sau administrativ prevede măsuri care permit furnizarea către victimele traficului de persoane,

atunci când este cazul” cum ar fi: informații asupra procedurilor juridice și administrative aplicabile; asistență pentru a face astfel încât părerile și preocupările lor să fie prezentate și luate în considerare în stadiile corespunzătoare ale procedurii penale angajate împotriva autorilor infracțiunilor, astfel încât să nu aducă prejudicii drepturilor apărării.

Statele parte urmează să pună în aplicare măsuri în vederea asigurării restabilirii psihice, psihologice și sociale a victimelor traficului de persoane prin oferirea unui adăpost convenabil, asistență medicală, psihologică și materială, posibilități de angajare, educație și formare, sfaturi și informații privind drepturile pe care legea le recunoaște, într-o limbă pe înțelesul acesteia¹⁸. Un aspect deosebit de important aproape nerespectat este asigurarea sistemului juridic ce prevede măsuri care să ofere victimelor traficului de persoane posibilitatea de a obține repararea prejudiciului moral și material suportat de către victimă.

În plan național se consideră că fenomenul este discutat și suficient de mediatizat și cunoscut încât orice victimă să-și recapete demnitatea și posibilitatea de reintegrare și repunere în drepturi dar în realitate multiplele obligațiuni ce stau în fața statelor semnatarilor ale instrumentelor internaționale nu sunt respectate. Spre regretul, în ciuda acestui grad ridicat de conștientizare a problemei, traficul de persoane este în mare parte asociat cu prejudecați colective referitoare la victimă, adesea confundată cu o prostituată care și-a dorit să obțină venituri prin îndeletniciri neacceptate de societate. Această prejudecată este vehiculată chiar și de cei care au obligațiunea de a preveni și combate aceasta infracțiune prin aplicarea legislației corect, nepărtinitor. Printre ei se numără încă polițiști, procurori, judecători, profesori sau medici care prin comportamentul neadecvat împiedică identificarea și asistarea victimelor traficului de persoane, fapt ce nu permite orientarea corectă spre identificarea și condamnarea infracțiunii de trafic de

¹⁵www.lfip.org/laws718s08/documents/laws718unit5.ppt

¹⁶http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-19.pdf

¹⁷http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?text?id=38603 art.6

¹⁸http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_8-1.pdf

femei și copii. Acest comportament a dus în timp la stagnarea proceselor de curmare a infracțiunii, promovându-se tot mai des mesaje despre iresponsabilitatea persoanei traficate.

BIBLIOGRAFIE:

1. www.undp.md/publications/hr/DO_in_Activitatea_Politiei_PNUD.pdf
2. www.unibuc.ro/...%20Traficul%20de%20copii%20in%20lumea%20moderna/RE-ZUMAT_Teza_daniela%20anton_nicolaescu_.pdf
3. <http://www.oas.org/en/cim/docs/Trafficking-Paper%5BEN%5D.pdf>
4. www.Legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_ce.php
5. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=38601
6. [www.lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20\(Animus%20-%20Directory\).pdf](http://www.lastradainternational.org/.../356%20Combating%20THB%20(Animus%20-%20Directory).pdf)
7. <http://www.un.org/en/ga/62/resolutions.shtml>
8. Doc. E/CN.4/1997/47
9. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>
10. www.law.georgetown.edu/rossrights/docs/pdfs/UN-CEDAWOPhc.pdf
11. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:341E:0018:0025:RO:PDF>
12. http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/
13. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:048:FULL:RO:PDF> p.
14. <http://en.wikipedia.org/wiki/Exploitation>
15. http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=38603 art.6
16. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_8-1.pdf
17. www.lfip.org/laws718s08/documents/laws718unit5.ppt
18. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-19.pdf

Recenzent:

Anatolie BANTUȘ, doctor în drept, profesor universitar

Леонид Янович МАКАНС,
ассоциированный профессор кафедры Криминалистики
Академии полиции Латвии, магистр права

ИНТЕГРАЦИЯ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ДЕЙСТВИЙ И ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ – ОДИН ИЗ ПУТЕЙ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

АННОТАЦИЯ

В статье, основываясь на личном опыте автора, приобретенного участвуя в научных исследованиях, проведенных в 1998 – 2009 годах на кафедре криминалистики Академии Полиции Латвии о возможности внедрения новых методов раскрытия и расследования преступлений, рассмотрена роль и значение оперативно-розыскных мероприятий в установлении истины и обеспечении справедливости при расследовании преступлений и повышении эффективности деятельности правоохранительных органов.

SUMMARY

The article deals with role and consequence of crime intelligence activities in clearing up truth and providing justice during crimes investigation. Article reflects author's experience obtained during 1998 – 2009 as a participant of researches made by Chair of Criminalistics of Police Academy of Latvia with purpose to clear out new methods of crimes disclosing and investigation.

В начале 90-годов прошлого века наряду с существенными переменами социально-экономических отношений, вызванных переходом к экономике свободного рынка, в Латвии существенно изменилась криминогенная ситуация.

Произошел не только рост преступности, но появились и новые её формы – организованная преступность. Некоторый хаос переходного периода и пробелы в законодательстве создали условия легкой незаконной наживы и вместе с этим благоприятную почву для рекета и коррупции.

Объем средств, приобретенных и приобретаемых представителями организованной преступности столь велик, что придает ей качества существенно отличающие её от традиционных форм преступности.

Во первых – это фактически неограниченная возможность подкупа работников правоохранительных органов и судов, чиновников и политиков, которые могут уберечь их от ответственности и легализовать незаконные доходы.

Во вторых – это неограниченная возможность приобретать и использовать в

преступных целях не только новейшие достижения науки и техники, недоступные полиции, но и пользоваться советами и помощью самых лучших, а поэтому наиболее высоко оплачиваемых, специалистов.

В третьих – учитывая два первых обстоятельства – это возможность вести контрразведывательную работу в правоохранительных органах, своевременно выведывая планируемые ими активности и нейтрализуя их.

Однако эти перемены почти не коснулись уголовно-процессуального законодательства и правовых взглядов многих юристов, хотя уже на рубеже 18 – 19 веков была известна тесная взаимосвязь социальных условий жизни людей, уголовного и уголовно-процессуального законодательства, а также известный консерватизм в правовых взглядах части юристов.

Наряду с социальным неравенством возникает и неравенство в осуществлении прав. Исследования в этой области, проведенные юристами и политиками Латвии, а также международными экспертами, указывают на несоответствие криминальной юстиции современным понятиям законно-

сти и справедливости, а также на социальное и правовое неравенство как основной источник преступности. Признается, что в сети криминальной юстиции в основном попадают представители социально незащищенных слоев населения, т.е. в основном представители традиционных форм преступности.

Поэтому уголовно-процессуальное законодательство, сохраняя неизменными веками известные, гласные следственные действия – допросы, очные ставки, обыски и т.п. – как единственно допустимые средства получения доказательств, не могло больше успешно конкурировать с проявлениями новых форм преступности – возможности которых стали значительно превосходить возможности правоохранительных органов в их изобличении.

В 1993 году в Латвии был принят Закон об оперативной деятельности, который предусматривал ряд весьма эффективных мероприятий, направленных на решение задач борьбы с преступностью, однако кардинального улучшения в предупреждении и раскрытии преступлений не последовало, так как в силе сохранилось правило о том, что информация, полученная оперативным путем, хотя и при помощи предусмотренных законом мероприятий, может быть использована в уголовном процессе только после её проверки процессуальным путем, т.е. проведением гласных следственных действий. Ясно, что при таких условиях, определенная, достаточно большая часть информации, представляющая ценность для доказывания, остается без использования.

Другим недостатком, препятствующим выявлению и раскрытию преступлений, является, на наш взгляд, стадия возбуждения уголовного дела и запрет проводить следственные действия (кроме осмотра места происшествия и назначения экспертизы, если это необходимо для решения вопроса о возбуждении уголовного дела), и возможность возбуждения дела только при наличии достаточных оснований, т.е. признаков конкретного преступления.

Иллюстрацией этому могут служить более 30 убийств женщин, совершенных в Латвии в течении 2003 – 2004 гг. неким К. Петровым. Он высматривал жертву – пожилую женщину – выслеживал её и, когда та открывала дверь, заталкивал в квартиру или же проникал туда под другим предлогом и удушал, стараясь это делать так, чтобы не оставалось видимых следов насилия, затем похищал ценности. Так как жертвы были пожилыми и нередко имели различные заболевания, во многих случаях их родственники в полицию не обращались, а в других – причины смерти не устанавливались в силу отсутствия очевидных признаков насильственной смерти.

Еще более странно рассматриваемый недостаток проявляется в связи со случаями безвестного исчезновения людей, когда в силу отсутствия очевидных признаков преступления, принимаются решения об отказе в возбуждении уголовного дела и материалы направляются для розыска пропавших оперативными средствами. Лишь при обнаружении трупов разыскиваемых с признаками насильственной смерти возбуждаются уголовные дела, поэтому следственные действия проводятся с большим опозданием и чаще всего бывают безрезультатными. Работающие в Латвии соответствующие специалисты Северной Ирландии объяснили, что ими в подобных случаях всегда предполагается возможность убийства и всегда начинается расследование, которое продолжается, пока не будет доказано иное.

Таким образом, достижение главных задач судопроизводства, провозглашенных самим существующим уголовно-процессуальным законодательством – быстрое и полное раскрытие преступлений, установление виновных и правильное применение закона с тем, чтобы каждое лицо, совершившее преступление было бы справедливо наказано и ни один невиновный не был бы привлечен к уголовной ответственности и осужден, стало невозможным в силу несоответствия этого законодательства сложившимся социально-экономическим отношениям.

В этой связи еще в 1998 – 2009 годах кафедра Криминалистики Академии полиции Латвии по заказу Главного Управления Криминальной полиции начала исследовать эту проблему, чтобы попытаться найти пути ее решения.

Исследование началось с глубокого изучения опыта работы в названной области развитых стран Европы, сначала по имеющимся и запрошенным оттуда публикациям и материалам, а потом на месте – во Франции (Париж) и в Германии (Висбаден, в Управлении Федеральной криминальной полиции Германии). В обеих странах мы много и подробно беседовали не только с работниками криминальной полиции, но и с прокурорами и судьями.

Первый вывод к которому мы пришли был таков: в современных условиях, при современной криминальной квалификации и организованности преступных групп и сообществ, их изобличить – собрать достаточно доказательств только упомянутыми традиционными следственными действиями практически невозможно. Это вытекало и из изученных материалов, это утверждали и все специалисты, с кем мы беседовали.

В обоих изученных государствах, а также во многих других странах (Нидерланды, Бельгия, Швейцария и др.) уже в начале девяностых годов в уголовно-процессуальном законодательстве был предусмотрен ряд новых, как их назвали “специальных” или “особых” следственных действий, которые по своему существу являются аналогами предусмотренных нашими законами “Об оперативно-розыскной деятельности” и осуществляемыми на практике оперативно-розыскными мероприятиями и методами. Отличие лишь в том, что эти действия осуществляются не по решению полиции, а по поручению прокурора или следственного судьи – и самое главное – добытая в их результате и в установленной форме (главным образом при помощи научно-технических средств) зафиксированная информация признается и широко используется в качестве доказательств.

Всё установленное в ходе исследования было детально описано в целой серии статей в юридической периодике Латвии и доложено на представительной конференции, которая состоялась в рамках очередного съезда Общества Юристов Латвии. Была издана и монография “Специальные следственные действия”.

К моменту написания настоящей статьи наши предложения полностью включены в проект нового уголовно-процессуального закона, который Саеймом (парламентом) уже принят и вступит в силу 1 октября сего года.

Особый, отличный от всех других регламентированных ныне действующим УПК следственных действий, порядок осуществления действий, предусмотренных в разработанном нами проекте, выражается в следующем – во-первых, если все остальные следственные действия осуществляются по решению лица, в производстве которого находится расследуемое дело, то предусмотренные в проекте лишь по постановлению специально уполномоченных на то прокурора или судьи (в зависимости от того, кто предусмотрен соответствующей статьей, регламентирующей то или иное из этих действий). Правда такое постановление тоже принимается по просьбе расследующего дело, но этим созданы дополнительные гарантии обоснованности принимаемого решения как фактом его окончательного приема еще одним независимым от расследования дела должностным лицом, так и положением законопроекта о том, что такое решение о проведении следственного действия в особом порядке может быть принято только тогда, когда необходимые для расследования дела и доказывания сведения без его проведения добыть невозможно или существенно затруднено.

Во-вторых – в отличие от всех других следственных действий, о факте проведения и результатах которых лицо с кем или против кого они осуществляются, узнает сразу, о рассматриваемых действиях в период реализации эти лица не знают и поэтому не могут им противодействовать

и влиять на получаемую в ходе этого информации. Узнают о факте и результатах проведения специальных следственных действий лица только тогда, когда расследующий дело сочтет это целесообразным, но во всяком случае не позже окончания досудебного следствия при ознакомлении с материалами дела.

И в-третьих, если обычно следственные действия осуществляются лично расследующим дело и лишь редко по его поручению другим должностным лицом полиции или прокуратуры, то специальные действия поручаются соответствующим структурам полиции или иных уполномоченных на то институций. При этом эти непосредственные исполнители представляют расследующему детальный отчет о ходе и результатах осуществления действия (не раскрывая методов и средств их осуществления) с приложением полученных видео, аудио или иных материалов. На основании этого отчета и материалов расследующим составляется протокол следственного действия в котором фиксируется лишь имеющее значение для доказывания по делу и к нему приобщаются соответствующие фрагменты видео и аудио записей, фиксирующие доказательственные факты. Сами отчеты с неприобщенными к делу материалами до вступления приговора в законную силу хранятся либо у специально уполномоченных на то прокурора или судьи либо в структуре-исполнителе.

Цель такого порядка – предотвратить ненужное для доказывания разглашение тайны частной жизни, неизбежно фиксируемой во время слежки, аудиоконтроля и т.п. В то же время предусмотрен порядок решения вопроса об ознакомлении обвиняемого (подсудимого) и защиты, если они этого попросят, с неприобщенными к делу материалами, если указанные в законопроекте должностные лица сочтут это допустимым.

Всего в разработанном дополнении уголовно-процессуального закона предусмотрено девять осуществляемых в особом порядке следственных действий – это контроль всех видов легальной корреспон-

денции, контроль всех видов средств связи, аудио контроль места или лица, видео контроль места, наблюдение и слежка за лицом, наблюдение предмета или места, в особом порядке осуществляемый следственный эксперимент, в особом порядке осуществляемое получение образцов для сравнительного исследования и контроль преступной деятельности.

Очевидно нет необходимости разъяснять сущность и цели первых шести из названных действий. Хотя они и обозначаются иными терминами, чем аналогичные им оперативно-розыскные мероприятия (методы) в Законах об оперативной деятельности, читателям видимо не составит труда понять их суть.

Сущность последних трех названных действий следующая – осуществляемый в особом порядке следственный эксперимент проводится в целях проверить, как в конкретной ситуации, которая может способствовать проявлению преступного умысла, подготовке или совершению преступления, будет действовать лицо, в отношении которого имеются сведения, что оно причастно к совершению преступлений или готовится к этому. При этом в законе особо подчеркнуто, что запрещено насильем, угрозами или шантажом воздействовать на выбор лица или подстрекать его действовать именно преступно. Примерами подобного эксперимента будет передача должностному лицу потребованной им взятки за положительное решение какого-то вопроса или покупка у наркодиллера наркотика, завершающиеся их задержанием.

В свою очередь получение в особом порядке образцов для сравнительного исследования осуществляется в случаях, когда в интересах расследования не целесообразно, чтобы лицо, от которого образцы (почерка, голоса, отпечатки пальцев и т.п.) получают узнало, что в отношении него ведется следствие и поэтому могло начать противодействовать или скрыться.

Последнее предусмотренное в законе – контроль преступной деятельности – по существу не является отдельным действи-

ем, а комплексом ранее перечисленных. Его осуществление предусмотрено в случаях, когда установлен только какой-то один эпизод преступной деятельности или неизвестны все участники преступной группы, но его пресечение или гласное расследование либо задержание установленных членов группы, ликвидирует возможность в дальнейшем предотвратить другое тяжкое преступление или установить и изобличить остальных участников группы, особенно организаторов и заказчиков. При этом в законе оговорено, что подобное не допустимо, если нельзя гарантировать недопущение угрозы жизни и здоровью человека, распространение опасных веществ, побега опасного преступника. Описанный контроль предусмотрено осуществлять по постановлению особо уполномоченного прокурора, но если для контроля конкретной преступной деятельности возникает необходимость проведения следственных действий, требующих постановления судьи, то на них оно испрашивается отдельно.

Новый Уголовно-процессуальный закон также существенно изменил основания и порядок начала уголовного процесса. Так, процесс можно начать при наличии сведений указывающих лишь на возможность совершения уголовного деяния, а отсутствие информации достаточной для первичной квалификации преступного деяния, не может служить основанием его не начинать.

Таковы, в кратце, разработанные нами дополнения процессальной и оперативной деятельности по раскрытию преступлений и доказыванию вины лиц их совершивших, которые по нашему глубокому убеждению должны способствовать повышению эффективности работы всех правоохранительных органов нашего государства.

Recenzent:

Tudor OSOIANU, doctor în drept, conferențiar universitar, 14.12.2011.

ЛИТЕРАТУРА:

1. A. Kavalieris, *Pirmstiesas izmeklēšanas reforma Latvijā: patreizējais stāvoklis un perspektīvas*, Rīga, LPA Raksti, Nr. 1, 1994. 71 – 77.
2. A. Kavalieris, *Procesa virzītāja un nozieguma subjekta iespēju neatbilstības problēma*, Rīga, LPA Raksti, Nr. 5, 1998, 135 – 149.
3. A. Kavalieris, *Speciālās izmeklēšanas darbības*, Rīga, “Izdevniecība RaKa”, 2003, 7. lpp.
4. A. Kavalieris, „Kriminālistikas “baltais plankums”, in *Administratīvā un kriminālā justīcija*, nr.1, 2004, 12. lpp.
5. Kriminālprocesa likums. Projekts. www.saeima.lv/saeima8/reg.likprj.
6. *Latvijas Kriminālprocesa kodekss*, R.: Valsts SIA „Tiesiskās informācijas centrs”, 1997, 9. lpp.
7. A. Liede, *Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi*, Rīga, “Zvaigzne”, 10.lpp.
8. A. Liede, *Latvijas PSR Kriminālprocess. Vispārīgā daļa, tiesu pierādījumi*, Rīga, “Zvaigzne”, 1980, 16. lpp.
9. L. Makans, *Sākotnējie pasākumi bezvēsts pazudušu personu slepkavību atklāšanā*, Rīga, LPA, 1996.
10. *Operatīvās darbības likums, Latvijas Vēstnesis*, nr. 131, 1993.g. 30. decembris.
11. V. Zahars, *Par kriminālpolitikas liberalizāciju. Dienas kārtībā Latvijai – 2004*, Rīga, Baltijas forums 2003, 402. lpp.
12. Nodod prokuratūrai iespējamo sērijveida slepkavību krimināllietas. www.delfi.lv/archive/index.php?id=8111349
13. Ю.П. Дубягин, О.П. Дубягина, *Проблемы розыска без вести пропавших*, Москва, “Юрлитинформ”, 2003, стр. 7.
14. В.С. Овчинский, *XXI век против мафии*, Москва, ИНФРА-М, 2001.
15. Л. Шейнисъ, «Преступность, ея еволюція и соціалное значеніе», в *Вѣстникѣ Знанія*, № 9, С.-Петербургъ, 1905, стр. 58 – 68.

Victor MOȚPAN,

cercetător științific al Centrului de Cercetări Științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

SPĂLAREA BANILOR: CARACTERISTICI GENERALE ȘI MECANISME DE COMBATERE

REZUMAT

Când o afacere ilegală generează profituri substanțiale, individul sau grupul implicat trebuie să găsească o cale de a controla fondurile respective fără a atrage atenția asupra activității de bază sau asupra persoanelor implicate. Atingerea unui astfel de obiectiv presupune spălarea fondurilor murdare. În termeni obișnuiți, spălarea banilor este deseori descrisă ca fiind transformarea banilor murdari în bani curați.

Pătrunderea masivă a banilor murdari în economia globală poate permite reprezentanților criminalității organizate accesul (posibilitatea) de a controla și influența luarea deciziilor importante din domeniul economic, financiar și politic. La nivel internațional, problema spălării banilor a fost abordată în conținutul Convenției Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, care a fost adoptată la data de 20 decembrie 1988, la Viena

SUMMARY

When an illegal business generates substantial profits, the person or group involved must find a way to control the illegal funds without attracting attention to the core business or people. Achieving such an objective leads to washing of the dirty funds. In other words money laundering is often described as conversion of the dirty money into clean money.

The massive penetration of the dirty money in to the global economy may allow for organized crime representatives access to control and influence the important decisions from economical, financial and political field.

At international level, money laundering problem has been addressed in the content of the United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, which was adopted on 20 December 1988 at Vienna.

Începutul noului mileniu ne înfățișează amploarea deosebită a activităților economice ce se desfășoară în statele puternic dezvoltate din Europa, America și Asia. Relațiile economice internaționale cunosc un dinamism fără precedent, fiind integrate noi state și sisteme economice.

În acest nesfârșit teritoriu al economiei se inițiază, dezvoltă și finalizează un număr impresionant de afaceri ilegale. Frauda lezează economia în ansamblul ei, cauzează imense pierderi financiare, slăbește stabilitatea socială, amenință structurile democratice, determină pierderea încrederii în sistemul economic, corupe și compromite instituțiile economice și sociale [1, 15].

Când o afacere ilegală generează profituri substanțiale, individul sau grupul implicat trebuie să găsească o cale de a controla fondurile respective fără a atrage atenția asu-

pra activității de bază sau asupra persoanelor implicate. Atingerea unui astfel de obiectiv presupune spălarea fondurilor murdare. În termeni obișnuiți, spălarea banilor este deseori descrisă ca fiind transformarea banilor murdari în bani curați.

Creșterea neîncetată a volumului capitalurilor obținute în urma activităților specifice crimei organizate a determinat o creștere a necesității reciclării acestor fonduri, astfel încât s-a ajuns la situația îngrijorătoare ca liderii lumii interlope și operatorii implicați în spălare de bani să poată controla și influența domeniul important din economie, finanțe, politică și administrație. Totodată, spălarea banilor proveniți din activități ilegale afectează în mod direct liberul acces la investiții, piața muncii legale, desfacerea, consumul dar și producția propriu-zisă.

Acest fenomen nu este o activitate nouă.

Tendința de a ascunde originea ilicită a unor sume și de a conferi acestora o aparență de legalitate și onestitate are origini vechi. Putem vorbi de un prim caz de evitare a taxelor și impozitelor atunci când vechea cetate a Atenei a impus o taxă de 20% asupra importurilor și exporturilor, fapt care i-a determinat pe comercianții greci să facă un ocol de 20 mile (32 km) pentru a evita plata acestor impozite. Mai apoi în secolul al XV-lea, Olanda era un înfloritor centru comercial internațional, în care existau foarte puține restricții sau taxe asupra schimburilor monetare interne și externe. Drept urmare, comercianții englezi preferau să-și vândă lâna în Olanda, decât în Anglia, unde trebuiau să plătească taxe și impozite ridicate. În epoca medievală un prim caz de spălare a banilor îl putem consemna atunci când negustorii și cămătarii care, pentru a ascunde dobânzile primite pentru împrumuturile ce le acordau, în condițiile în care biserica catolică interzicea cămătăria, apelau la o gamă variată de trucuri financiare, care corespund în mare parte și azi tehnicilor de reciclare a fondurilor [1, p. 63].

În anii 1920 termenul „spălare a banilor” a început să fie folosit când în SUA unele grupuri infracționale (cum ar fi Al Capone și Bugsy Moran) au deschis spălătorii, fie auto, fie de rufe, care aveau rolul de a spăla „banii murdari”, scopul real fiind de a justifica banii proveniți din diverse activități criminale. Probabil că tocmai de la aceste activități a rămas și denumirea de „money laundering” (spălare a banilor) care în timp a căpătat și o consacra-re juridică. În zilele noastre, acest procedeu îl folosesc unele restaurantele fast-food, cazinourile și societățile comerciale ce au la bază numerarul.

La nivel internațional, problema spălării banilor a fost abordată în conținutul Convenției Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, care a fost adoptată la data de 20 decembrie 1988, la Viena, în contextul sensibilizării comunității internaționale pentru combaterea traficului de droguri. Definirea acestui fenomen s-a reușit prin explicarea în câteva cuvinte a modului de acțiune și a scopului operațiunilor de spălare a banilor: „Spălarea banilor presupune conversa sau transferul de bunuri cu scopul de a di-

simula sau deghiza originea ilicită a acestora” [2, p. 2].

La general, spălarea banilor a fost definită ca un proces în care fondurile obținute prin intermediul sau generate de activitatea infracțională sunt transferate sau deghizate în vederea ascunderii legăturii dintre infracțiunea comisă și fondurile obținute.

La începutul anilor 1990 definiția acestui fenomen specifica doar spălarea banilor proveniți din traficul ilicit de stupefiante. Aceasta se datorează faptului că, inițial, legile împotriva spălării banilor au reprezentat o componentă a programelor împotriva traficului de narcotice. Cu timpul, s-a observat că traficul de droguri este aproape întotdeauna însoțit de alte activități ilegale, de multe ori de natură violentă, devenind, astfel, evident faptul că lupta împotriva drogurilor trebuie dublată și de lupta împotriva activităților ilegale asociate (crima organizată, prostituție, trafic de armament, ființe umane sau organe, răpiri, șantaj și tâlhărie).

Ca necesitate de a armoniza legislația națională cu cea internațională, în cadrul normativ al Republicii Moldova a fost instituită norma penală ce previne și combate spălarea banilor. Astfel, dispoziții privind spălarea banilor sunt reglementate în conținutul Legii nr. 190-XVI din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului și art. 243 al Codului penal al Republicii Moldova [3].

Globalizarea piețelor și progresul tehnic reprezintă oportunitatea perfectă pentru spălătorii de bani ai acestui secol. Unele studii recente arată că numai în anul 2010, „banii negri” obținuți din prostituție, droguri, traficul de arme și corupție au ajuns să egaleze PIB-ul Franței – 1500 de miliarde de dolari americani.

Pătrunderea masivă a banilor negri în circuitele financiare oficiale poate permite reprezentanților criminalității organizate accesul la deciziile importante ce vizează funcționarea economiei mondiale. Consecințele pătrunderii capitalului obținut din activități criminale în economia reală sunt similare efectelor devastatoare ale poluării pentru natură și pot avea efect ireversibil. [5, 46].

Spălarea banilor poate varia de la cumpărarea și vinderea unui obiect de lux (de exemplu, o mașină sau o bijuterie) până la trecerea banilor printr-o rețea complexă internațională, de afaceri legale și companii-„scoică” sau fantome (companii care există numai ca entități legale fără să desfășoare activități comerciale).

De cele mai multe ori asemenea firme se creează în special pentru tranzacționarea unor mari afaceri ilegale, după care acestea dispar din lumea afacerilor, patronii lor procedând la înființarea altor asemenea societăți, utilizate în același scop, după care din nou sunt abandonate. Existența unui ridicat nivel al economiei subterane (după ultimele calcule peste 50% din produsul intern brut) este în primul rând rezultatul funcționării unor asemenea firme.

Din experiența de până acum rezultă că „marii specialiști” în firme-fantomă sunt, în special, cetățenii străini, cu deosebire cei din lumea orientală. De altfel, imensele sume obținute din economia subterană sunt schimbate în valută și transferate, cu destul de multă ușurință, în străinătate, fără a exista o contra-prestație a acestor transferuri, conducând în felul acesta la dezechilibrarea și mai accentuată a balanței de plăți.

Efectuarea schimbului valutar fără întocmire de documente ori violarea memoriei computerului pentru a nu se mai putea reconstitui șirul de tranzacții încheiate constituie un alt mod de spălare a banilor. Ca urmare, ambele părți au câștiguri ilicite: reciclatorul scapă de o sumă mare de bani și primește o cantitate mai mică de bancnote străine, iar casa de schimb comite evaziune fiscală prin nedeclararea veniturilor din operațiunile efectuate [5].

Agențiile de transmitere a fondurilor sunt utilizate pentru transferarea fondurilor pe plan intern sau internațional, prin mijloace electronice, cecuri, curier, fax sau rețele de computere. Faptul că valoarea banilor poate fi deplasată dintr-un loc în altul, deseori fără deplasarea fizică a monedelor, constituie principala caracteristică a acestui sistem.

Cazinourile ce constituie combinarea dintre fondurile ilegale cu cele legale sunt fa-

vorizate de faptul ca jocurile de noroc sunt activități desfășurate cu numerar, oferind participanților anonim [1, 89-124].

Agenții de bursă pot fi manipulați de reciclatori prin oferirea de avantaje în schimbul utilizării numerarului pentru achiziționarea de acțiuni sau mărfuri, prin evitarea raportărilor tranzacțiilor cu numerar.

În plus, „ștergerea” granițelor a făcut ca în ultimele decenii spălarea banilor să devină un fenomen internațional și mai grav. În acest caz exportul ilegal de valută se realizează cu diferite mijloace de transport, fără a se respecta legislația cu privire la raportarea sumelor ce ies din țară și are ca destinație state în care nu se pune problema justificării sumelor în numerar. După depunerea în bănci, aceste sume fac cale întoarsă, utilizându-se transferul electronic.

Dat fiind caracterul din ce în ce mai mobil de acces la internet, un client are posibilitatea de a accesa virtual contul său din orice loc din lume. În această situație reciclatorii pot controla orice cont, chiar dacă acestea au fost deschise pe numele unor interpuși. Soldurile persoanelor interpușe se transferă ulterior în contul administratorului titular, iar acesta poate dispune de banii transferați.

Din păcate, se poate afirma că aceste activități criminale se construiesc și se dezvoltă în imensa lor majoritate din interesul și cu sprijinul autorităților statale. Prin urmare, geneza lor trebuie căutată în perimetrul intereselor de putere.

Această stare face, de fapt, ca autoritățile să nu dezvăluie adevăratele dimensiuni ale criminalității decât în momente de răscruce. Fiecare nouă guvernare este preocupată să spună și să demonstreze cât de coruptă a fost guvernarea anterioară, refuzând să accepte că aspectele criminalității afacerilor și cele ale crimei organizate se vor prelungi și intensifica, uneori la cote mult mai ridicate.

Banii murdari care circulă, practic la vedere, constituie oxigenul care dă forță infractorilor aflați foarte aproape sau chiar în intimitatea structurilor de putere ce le garantează și acoperă activitățile infracționale [7, 5].

Infracțiunea de spălare de bani se desfășoară în mai multe state și zone geografice ale

lumii. Astfel, pentru prevenirea și combaterea fenomenului analizat este necesară cooperarea internațională a instituțiilor juridice ale extrădării, comisiilor rogatorii, executarea hotărârilor judecătorești rămase definitive emise de alte state, sechestrul și confiscarea bunurilor, rezultat al unor infracțiuni comise în străinătate, precum și noi metode de cooperare între agențiile naționale ale diferitor state (ex: Interpol, Europol, Eurojust etc.) [1, 112]. Doar existența unui sistem de norme legislative comune poate ajuta instituțiile diferitor state la cooperarea eficientă în acest domeniu.

Dacă înainte de noul mileniu spălarea banilor pe teritoriul țării noastre era aproape imposibilă, după această dată intensificarea fără precedent a activităților financiar-bancare au determinat o serie întreagă de efecte pozitive însă din păcate și apariția unor fenomene negative, ca de exemplu spălarea banilor murdari.

În Republica Moldova, ca urmare a combinării activității analitice și operative de investigație, Serviciul Prevenire și Combateră a Spălării Banilor pe parcursul anului 2010 a identificat și prevenit mai multe scheme și tipologii infracționale de spălare a banilor. Astfel, pe parcursul anului 2010 în baza materialelor pregătite de către Serviciu au fost pornite 10 cauze penale în privința infracțiunilor de spălare a banilor, precum și 29 de cauze în privința infracțiunilor predicate acestora. De asemenea, în acest an, în premieră au fost remise justiției 2 cauze penale pornite în privința infracțiunilor de spălare a banilor, fiind pronunțată o sentință de condamnare [8]. De menționat că rezultatele înregistrate au fost rodul colaborării eficiente cu serviciile și instituțiilor specializate din alte țări.

Deși de la an la an s-au realizat progrese însemnate în lupta contra spălării banilor, totuși sistemul de contracarare organizat de către infractori este mai eficient și mai rapid decât agențiile statului, iar progresul tehnologic și globalizarea piețelor au fost speculate întotdeauna cu maximum de eficiență de către „spălătorii de fonduri”.

Astfel, profitându-se de prețurile scăzute, la care se găseau pe piața internă o serie de produse industriale, precum scule, dispozi-

tive, aparate electrice, dar și bunuri de consum, au fost achiziționate și fără a exista autorizații, fără a se plăti taxe, mărfurile au fost vândute pe piață, obținându-se sume importante care, în funcție de anumite oportunități, au fost tezurizate sau folosite pentru dezvoltarea activității criminale. Într-un mod asemănător s-au derulat și operațiuni de „import”, piața fiind invadată de mărfuri slab calitative, dar cu forme și utilități dorite de populație [5, 69].

Toate aceste activități s-au desfășurat, practic, fără nici o restricție până la momentul apariției primelor reglementări privind activitatea economică privată. Veniturile realizate au fost în multe cazuri importante și alături de sumele provenite din activitățile desfășurate clandestin, anterior anilor 1990, au constituit capitalul pentru inițierea unor afaceri legal organizate. Totodată, aceste operațiuni au generat profituri neînregistrate, au subminat sistemul economic și au determinat presiuni necontrolate asupra monedei naționale.

Lipsa unor reglementări legale, carențele existente în cele în vigoare au fost speculate de diverși comercianți inventivi care au înființat o mulțime de firme, care, deși aparent funcționează legal, nu sunt de găsit la sediile declarate. Astfel de firme sunt marii actori ai evaziunii fiscale, ai contrabandei și altor infracțiuni considerate ca generatoare de bani murdari [1, 118].

Legislația a căpătat contur prin reglementarea impozitului pe profit, a taxelor vamale și îndeosebi prin introducerea taxei pe valoarea adăugată (TVA), sistem de impozitare modern, aliniat standardelor internaționale.

La nivel internațional în urma întâlnirii „Grupului celor 7” din data de 14 iulie 1989, la Paris, țările participante au hotărât înființarea unui organism interguvernamental al cărui scop este dezvoltarea și promovarea politicilor de combatere a spălării banilor denumit Grupul de acțiune financiară (GAFI). În prezent grupul este alcătuit din 26 de state, cele mai dezvoltate, din Europa, Asia și America, iar la activitățile sale curente participă și reprezentanți ai Fondului Monetar Internațional, Bancii Mondiale, Organizației Mondiale a Vămilor, Oficiului Națiunilor Unite pentru controlul drogurilor și prevenirea crimelor.

Una din primele acțiuni ale grupului a fost elaborarea unui ghid cuprinzând 40 de recomandări pentru combaterea eficientă a operațiunilor de spălare a banilor. Acest ghid are un pronunțat caracter juridic și urmărește adaptarea de către toate statele a unei legislații eficiente, bazate pe principii comune. De asemenea, ghidul acordă o mare importanță problemei colaborării internaționale pentru identificarea și pedepsirea „spălătorilor” de bani.

Pe parcursul ultimului deceniu, eforturile în lupta împotriva spălării capitalurilor s-au intensificat. Totuși GAFI estimează că este încă necesar să se dea prioritate cooperării internaționale pentru lupta împotriva spălării banilor.

Pentru a detecta urma capitalurilor spălate legate de corupție, de traficul de stupefiante sau de criminalitatea organizată, soluțiile nu pot fi găsite decât prin adoptarea de măsuri eficiente pe plan național și prin organizarea lor la nivel internațional.

În fața violenței fără limite și inacceptabilelor amenințări la nivel internațional a crimei organizate, statele membre ale Uniunii Europene au decis să întărească cooperarea lor în domeniile polițienesc, judiciar și informațional. De asemenea, ele pot avea noi inițiative pentru a duce o luptă agresivă împotriva escrocilor și criminalilor care profită de facilitățile oferite de democrație și de economia de piață pentru a dezechilibra sistemul financiar internațional și pentru a jefui economiile lor.

Autoritățile au înghețat și sechestrat fonduri, au detectat canalele folosite pentru transferul fondurilor, au blocat donațiile, au arestat persoanele-cheie care au facilitat utilizarea sistemului financiar internațional pentru spălarea banilor [7, 45].

Totodată, au început colaborarea cu sectoarele private, cum ar fi bănci, agenți de transmitere rapidă a banilor, dealeri-brokeri și organizațiile nonprofit pentru a servi ca protecție în această bătălie.

Strategia de combatere urmărește întărirea transparenței și contabilității sistemului financiar internațional. În acest sens, au fost emise reglementări care să îmbunătățească identificarea clientului, păstrarea documentației, raportarea, schimbul de informații,

obligații ale diverselor sectoare financiare și extinderea acestor obligații către noi sectoare financiare, cum ar fi transmiterea rapidă a banilor.

La nivelul Uniunii Europene principalele acte internaționale pentru prevenirea și combaterea spălării banilor sunt [9, 33-63]:

– Convenția Consiliului Europei cu privire la spălarea, urmărirea, reținerea și confiscarea produselor provenite din infracțiuni, deschisă spre semnare la 8 noiembrie 1990, la Strasbourg;

– Convenția Națiunilor Unite împotriva traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, adoptată la 20 decembrie 1988 la Viena. Aceasta prevede confiscarea bunurilor obținute în urma unor infracțiuni, extrădarea autorilor infracțiunilor legate de traficul de stupefiante, asistența juridică acordată reciproc de către țările implicate, intensificarea formelor de cooperare între state;

– Directiva Consiliului Comunității Europene cu privire la prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor nr. 91/308/EEC, adoptată la Luxemburg la 10 iunie 1991. Elementul principal al acesteia este introducerea pentru instituțiile de credit și financiare (inclusiv pentru birourile de schimb și serviciile de transfer fonduri) a obligației de a solicita identificarea tuturor clienților la demararea unei relații de afaceri (în mod particular la deschiderea unui cont sau la oferirea facilităților de depozit), pentru toate tranzacțiile singulare sau legate care depășesc plafonul său ori de câte ori se suspectează spălare de bani. Ea a fost completată ulterior prin Directiva 2001/97/EEC ce a intrat în vigoare în decembrie 2001, urmând ca până în iunie 2003 să fie transpusă în legislațiile naționale ale statelor membre. Directiva dată este sursa de inspirație pentru legile de combatere a spălării banilor;

– Grupul EGMOND (prima întâlnire a grupului în anul 1955 în palatul EGMOND – Aremberg din Bruxelles la care au participat 24 de state și 8 organizații internaționale). În prezent grupul numără 48 de membri, iar scopul său este cooperarea internațională între agențiile naționale specializate în lupta

internațională împotriva spălării banilor prin intermediul schimbului de informații financiare legate de spălarea banilor;

- Grupul de acțiune financiară în domeniul spălării banilor (GAFI) este un organism interguvernamental ce dezvoltă și promovează politici de combatere a spălării banilor.

Cele mai evidente motive pentru a spori măsurile de combatere a spălării banilor sunt legate de împiedicarea criminalilor de a beneficia de pe urma activităților ilegale. În acest sens în vederea prevenirii și combaterii spălării banilor trebuie luate în calcul următoarele recomandări:

- ratificarea și implementarea instrumentelor ONU în domeniu;
- intensificarea cooperării între instituțiile statului la nivel regional și național;
- furnizarea de asistență autorităților abilitate cu aplicarea actelor normative referitoare la spălarea banilor;
- asigurarea forțelor de ordine cu mijloace necesare pentru detectarea activităților criminale prin intermediul urmelor lăsate și acumularea probelor pentru punerea sub acuzare și condamnare a celor implicați;
- stoparea reînvestirii fondurilor în activități criminale;
- raportarea tranzacțiilor suspecte și stocarea acestora într-o bază de date;
- supravegherea transferului electronic de capital și a comerțului electronic care sunt instrumente folosite pe larg de către operatorii angajați în spălarea banilor.
- întărirea măsurilor de identificare a clientului la transferurile interne și internaționale prin swift;
- înființarea unor autorități centrale competente în acest domeniu și precizarea clară a competențelor organelor judiciare;
- facilitarea cooperării și comunicării cu guvernele străine și instituțiile internaționale;
- facilitarea comunicării cu sectorul privat;
- colectarea tuturor datelor într-o structură unică care să poată fi ușor accesată și procesată de către autoritățile ce combat fenomenul analizat;
- ridicarea gradului de tehnologizare care să permită transmiterea rapidă a datelor

concomitent cu asigurarea unei protecții corespunzătoare împotriva accesărilor neautorizate;

- desfășurarea unui program de training pentru instruirea personalului din bănci, a colaboratorilor de poliție, a procurorilor și judecătorilor ce lucrează în acest domeniu.

Concluzionând, putem spune că, în perioada anterioară adoptării cadrului legislativ privind spălarea banilor, principala formă de manifestare a economiei subterane a fost fraudă fiscală, iar elementul care a favorizat dezvoltarea sa a fost lipsa cadrului legislativ adecvat.

Într-o economie în care tehnologia avansată și globalizarea permit transferul rapid de fonduri, lipsa de control asupra acestui fenomen infracțional poate submina stabilitatea financiară. În plus, într-o țară ca Republica Moldova care are o situație financiară precară, scoaterea milioane sau miliarde de dolari anual din procesul normal de creștere economică reprezintă un real pericol pentru credibilitatea, stabilitatea economică și securitatea sa națională.

În acest context, în lupta împotriva acestui fenomen infracțional, Republica Moldova trebuie să îndeplinească toate obligațiile asumate prin ratificarea convențiilor internaționale în domeniu, exemplificând în acest sens Convenția europeană privind spălarea, cercetarea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii încheiată la Strasbourg și Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate.

Depășirea divergențelor de ordin legislativ, procedural, precum și simplificarea procedurilor de colaborare internațională pentru organizarea la nivel internațional a unui cadru viabil de colaborare împotriva spălării banilor constituie unele din problemele majore.

Statele lumii au conștientizat că lupta eficientă împotriva spălării banilor, pe termen lung, se poate realiza doar prin angajamente diplomatice, care sunt cruciale pentru constituirea cooperării internaționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Theodor Mrejeru, Dumitru Andreiu, Petre Florescu, *Evaziunea fiscală*, Editura Tribuna Economică, București, 2000.
2. Convenția ONU din 20.12.1988 de la Viena contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, *Tratate internaționale la care RM este parte*, vol. VIII, Chișinău, Editura Moldpres, 1999.
3. Legea nr. 190-XVI din 26.07.2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, *Monitorul Oficial al RM nr.141-145/597 din 07.09.2007*.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002, *Monitorul Oficial al RM nr. 2-74/195 din 14.04.2009*.
5. Dr. Florescu Viorel, *Drept bancar și valutar*, București, 2006.
6. Costică Voicu, *Spălarea banilor murdari*, Editura Silvi, București, 1999.
7. Al. Ionaș, *Drept penal român. Partea specială*, vol. I, Editura Romprint, Brașov, 2005.
8. www.cccec.md/SPCSB.
9. Daniel Dăianu, Radu Vrânceanu, *România și Uniunea Europeană*, Editura Polirom, Iași, 2002.

Recenzent:

Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar, 18.12.2011.

Sergiu NESTOR,

șef al Catedrei procedură penală și criminalistică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

Vladislav SCHIBIN,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

FACTORII DETERMINANȚI AI INFRAȚIUNILOR SEXUALE COMISE DE MINORI

SUMMARY

Sex plays an important role in people's lives, their influence on the level of culture manifests itself in society and the very need for sex is in itself one of the fundamental manifestations of human vital. Obviously, the prohibitive rule falls under the jurisdiction need not, but its forms of satisfaction, antisocial. That is why the company, giving him the freedom to determine the individual's sexual attraction while limiting the means and ways to achieve them.

Relațiile sexuale joacă un rol important în viața oamenilor, își manifestă influența asupra nivelului de cultură în societate, iar în-săși necesitatea sexuală reprezintă una dintre manifestările fundamentale vitale ale omului. Evident, sub jurisdicția normei prohibitive se încadrează nu necesitatea, ci formele sale de satisfacere antisociale. Iată de ce societatea, oferindu-i individului libertatea de a determina atracția sa sexuală, în același timp limitează mijloacele și modalitățile realizării sale.

Totuși, în pofida acestui fapt, oamenii manifestă uneori „slăbiciuni animalice”¹ prin faptul că depășesc în mod conștient limita legii și comit acte de agresivitate.

Atât practica, cât și literatura de specialitate denotă o rată înaltă a agresivității în rândurile persoanelor care nu au atins vârsta majoratului. Aceasta se manifestă prin cruzime, insolență, grosolanie, ostilitate a minorilor, fapt care în mare măsură predetermină comiterea de către aceștia a infracțiunilor de violență.

Conform datelor statistice naționale², în ultimii 3 ani circa 40% din infracțiunile comise de minori au fost însoțite de violență. Din rândul acestora 1/3 constituie infracțiunile privind viața sexuală. Acest fapt sună extrem de alarmant, mai ales în contextul în care la ora actuală organele de stat, societatea

civilă se implică tot mai activ în depășirea fenomenului delicvenței juvenile.

În acest sens, de exemplu, Institutul de Reforme Penale, împreună cu rețeaua de Centre de Justiție Comunitară, pe parcursul ultimilor 10 ani de activitate, au implementat un șir de proiecte ce au avut drept scop prevenirea comportamentului delincvent în rândul minorilor, reintegrarea și resocializarea lor socială, dezvoltarea mecanismelor legale, care ar facilita creșterea și educarea unor generații nondelincvente. Eforturile au determinat atingerea unor succese favorabile – rata criminalității în rândul minorilor atingând cote în scădere, în regiunile de implementare a proiectelor.

Totuși, implicarea unor ONG-uri în problematica depășirii criminalității în rândul copiilor, urmează a fi completată substanțial cu eliminarea cauzelor care determină acest fenomen vicios.

La capitolul vizat, doctrinarul național Victor Guțuleac³ remarcă politica socială statală insuficientă, ca factor care a condus la comercializarea intensivă a petrecerii timpului liber al tinerilor, ca având efect negativ. Majoritatea minorilor, neavând mijloace financiare pentru recreare, devin „proprietatea” străzii, petrecând timpul în cercul prietenilor, unde, de regulă, se implică și persoane condamnate

¹ R. Baron, D. Richardson, *Agresivitatea*, 1997 p. 24-26

² [www.statistica](http://www.statistica.md).md.mai.md

³ Victor Guțuleac, *Unele aspecte ale infracționaiității în rîndul minorilor*”.

anterior, care manifestă influență nemijlocit asupra copiilor, în același timp, localurile de divertisment, extrem de răspândite în ultimul timp, nu se află sub controlul nimănui, sub aspectul conținutului „de odihnă”. Proprietarii unităților respective urmăresc un singur scop – profitul material. Circumstanțele de creare a valorilor morale pozitive la minori sunt lăsate pe ultimul plan.

Un alt factor major care determină existența și dezvoltarea criminalității în rândul copiilor și tinerilor, îl reprezintă mijloacele mass-media (televiziunea, radioul, internetul, presa periodică etc.). Acestea, având un potențial de influență enorm asupra creării psihicului și modului de conduită a tinerilor, acționează prin impunerea stereotipurilor comportamentale. În acest sens, actorul și regizorul rus Stanislav Govoruhin⁴ analizând rolul producției cinematografice pentru ultimii 5 ani, a remarcat că „în marea majoritate eroul principal este un infractor – hoț, tâlhar, prostituată, narcoman, escroc etc. Ecranele conduc la idealizarea conștientă a conduitei infractorului. În aceste condiții, este practic imposibil ca opinia tânărului telespectator să nu fie defectată”.

Analiza presei periodice, legată de relatarea faptelor criminale (în special ziare din presa rusă, pusă în vânzare în Republica Moldova), a scos la iveală faptul că aproximativ jumătate din acestea nu doar că nu poartă un caracter preventiv, ci, dimpotrivă, descriu amănunțit mijloacele și metodele comiterii infracțiunilor, fiind total accesibile publicului larg.

Scenele cu violență și agresivitate din filme se prezintă ca fiind obișnuite vieții. Ca rezultat copiii și tinerii tind să imită „eroul agresiv”. În plus, o influență și mai înaltă o are derularea filmelor cu caracter pornografic, răspândite cel mai mult pe paginile web ale rețelelor Internet. Ca urmare, în practică aceasta se manifestă prin creșterea semnificativă a actelor de violență, dar în special a faptelor ilicite ce atentează la libertatea sexuală și integritatea corporală a persoanelor. Violurile și acțiunile violente perverse comise de minori de multe

ori stârnesc un adevărat șoc prin caracterul actelor realizate.

Sunt cunoscute cazuri, din practica unor comisariate de poliție din regiunea de nord a țării, când grupuri de minori în vederea repetării practice a celor văzute pe ecrane, vara se ascundeau în parcele forestiere cu limita accesibilității publicului limitate unde „captau” fete și femei trecătoare cu vârstă mai tânără. Aco-perindu-și ochii sau chiar întreaga față, realizau faptele de viol, acțiuni violente cu caracter sexual, acțiuni perverse. Scopul era ca să nu fie identificați. Totuși au fost mai multe cazuri când tinerii au fost identificați după mărimea sau particularitățile congenitale ale membrului viril, introdus în cavitatea bucală a victimei, la comiterea infracțiunii, în alte cazuri, mijlocul probant esențial de deconspirare a violatorului minor era faptul dovedit prin raportul de expertiză că în timpul comiterii actului sexual introducea membrul său viril, pe suprafața căruia lega o sârmă sau o bucățiță de funie. Acest fapt, îi producea o plăcere mare în timpul orgasmului, iar partenerei violate dureri fizice intravaginale și intrauterine. Ulterior, s-a constatat că infractorul suferea de boli psihice și realiza multe dintre cele văzute pe internet.

Practica denotă în mai multe cazuri, de asemenea, caracterul de imitație a filmelor porno. La minori, aceasta se manifestă în mod sporit prin formele de violare sau satisfacere a poftelor sexuale prin diverse forme ale unei minore de către un grup de tineri violatori, introducerea în cavitatea vaginală a victimei a diferite obiecte, precum: sticle de băuturi alcoolice, bastoane din lemn și cauciuc create în scopuri de apărare, cuțite de bucătărie (fiind introdus mânerul acestora), castraveți etc. Ca rezultat, pe suprafața acestora rămâneau substanțe de eliminare din cavitatea vaginală, iar nemijlocit în aceasta urme de rupturi ale țesuturilor. Acestea erau folosite la probarea comiterii infracțiunilor în instanța de judecată.

Aceste condiții, determinate de influența mass-media și a mijloacelor actuale de comunicare și informare, au determinat în SUA ca autoritățile să introducă măsuri de austeritate asupra a circa 1300 de televiziuni prin cablu și circa 300 portaluri în internet cu domeniul aflat pe teritoriul american ca să cenzureze

⁴ Stanislav Govoruhin, *Marea revoluție criminală*, 1993, p. 28-29.

punerea la dispoziția publicului larg a unor astfel de emisiuni și filme. Studiile efectuate de sociologii americani au demonstrat că 9% dintre infracțiunile cu caracter sexual comise de minori au fost realizate sub influența Internetului și a canalelor porno de televiziune. Influența mijloacelor de informare în masă ce propagau scene sexuale deschise, au determinat crearea la băieții cuprinși între vârstele de 15-23 ani a imaginii că femeia este un obiect și platforma dată urmează a fi realizată în viață, în orice moment pentru satisfacerea atât a poftelor sexuale, cât și în comportament habitual.⁵

Un alt moment constatat la comiterea infracțiunilor sexuale de către minori, este comiterea acestora în grup. Statistica rusă denotă că în aproape 80% din violuri, acestea se comit de către minori în grup. În mare parte, acest lucru este determinat de specificul personalității minorului: în singurătate, majoritatea dintre aceștia sunt slabi, fricoși și nesiguri, însă sub influența masei, în grup, simțind protecție și susținere, ei devin activi și agresivi. Se remarcă rata de creștere a criminalității minorilor care încă nu au atins vârsta tragerii la răspunderea penală, care nu se ia în considerație la întocmirea statisticii penale.

Din analiza dosarelor de comitere a infracțiunilor cu caracter sexual de către grupuri de minori se evidențiază câteva particularități:

- tot mai des se întâlnesc violatori de vârstă foarte mică (12-13 ani);

- majoritatea violurilor se comit cu aplicarea violenței fizice sau psihice. Pentru a înlătura opunerea victimei, criminalii minori apela la amenințări, maltratări, cauzarea prejudiciului esențial sănătății, omoruri;

- spre deosebire de maturi, în mai mult de jumătate dintre cazurile comise de minori, acestea erau săvârșite cu o cruzime deosebită;

- infracțiunile din categoria dată se caracterizează printr-un înalt grad de latență, fapt determinat de doi factori: viziunile față de violență a victimelor înseși, sau ale rudelor acestora, care nu doreau să comunice fapta comisă asupra lor, pe motiv de timiditate; lipsa de dorință organelor de poliție de a se ocupa de astfel de fapte din cauza supraîncărcării la

locul de muncă și dificultății la probarea vinovăției infractorilor;

- comiterea majorității violurilor de către minori asupra fetelor cunoscute, de regulă, se caracterizează negativ, pe lângă aceasta fapta criminală cel mai des e îndreptată spre fete de vârstă mică (11-13 ani) dar și spre cele tinere (până la 18 ani);

- cel mai răspândite infracțiuni sunt comise de grupuri de minori create spontan (la o petrecere) și instabile. Totuși grupurile care se mențin în decursul unei perioade mai îndelungate de timp împreună, comit violuri în rândul minorilor, acestea de cele mai multe ori fiind însoțite de acte de cruzime. Aceștia se caracterizează prin unitate, stabilitate, comportament agresiv, fiind conduși de un lider.

Factorii sociali la comiterea infracțiunilor cu caracter sexual de către minori sunt:

- lipsa unei politici determinate a statului în domeniul educării sexuale;

- diminuarea semnificației idealurilor etice, influența distructivă a mass-media asupra minorilor;

- limitarea educării în familie, școală și pre-recreative;

- dificultăți în educația profesională calitativă, în obținerea specialității, nevoia de locuință și edificarea în continuare a vieții;

- modul de viață antisocial, lipsa de control social, lipsa familiilor normale;

- șomajul;

- pedepsele blânde și neaplicarea suficienței a acestora asupra violatorilor;

- promiscuitatea sexuală.

Odată ce vom reuși să punem piatra de temelie la depășirea acestor fenomene, va avea loc îmbunătățirea calității vieții atât a copiilor aflați în situații de risc, cât și a tuturor membrilor comunității în care trăim. Cu forțe comune, prin aplicarea unei politici sociale ample din partea statului, prin depășirea treptată a acestor momente, vom reuși să edificăm un stat cu o rată minimă a criminalității sexuale în rândul minorilor. Acesta e un pas just în educarea unei societăți sănătoase.

⁵ www.wikipedia.com.

Natalia PRIȘCEPA,

cercetător științific al Centrului de Cercetări Științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

LEGALIZAREA EUTANASIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA – ARGUMENTE PRO ȘI CONTRA

REZUMAT

Acest articol prezintă un studiu cu privire la problema eutanasiei, prin prisma evaluării tuturor opiniilor pro și contra legalizării acesteia. Legalizarea eutanasiei este o problemă controversată și dezbătută pe larg în ultimele decenii de către societatea științifică din întreaga lume. Totodată, această problemă din ce în ce mai mult este discutată de membrii societății civile și ai clerului unde fiecare invocă și își impune propriile viziuni față de această problemă. Autorul încearcă să facă o analiză a fiecărei opinii și să prezinte atât argumentele partizanilor eutanasiei, cât și opiniile contrare existente în doctrină.

RÉSUMÉ

Cet article est une étude sur la question de l'euthanasie, en évaluant tous les pour et les contre de sa légalisation. Légaliser l'euthanasie est un sujet controversé et largement débattu dans les dernières décennies. Les questions du suicide assisté sont discutées dans les églises, dans les cours de philosophie, dans les bars, les rues, dans les maisons, dans les hôpitaux et maisons de soins infirmiers, les communautés médicales et dans différents organes délibérants. L'euthanasie implique à la fois des devoirs éthiques et religieux et des problèmes visant la profession médicale et les droits humains.

Eutanasia reprezintă o problemă din ce în ce mai discutată și controversată în majoritatea țărilor lumii. Progresele înregistrate în domeniul terapiei intensive și reanimării cu introducerea unei aparaturi din ce în ce mai performante ce permite monitorizarea pacienților pot prelungi viața, uneori dincolo de granițele firești. Pe fondul acestor progrese tehnologice s-a modificat modul de abordare a pacienților cu boli incurabile, luându-se în discuție tot mai des dreptul la viață, dar și dreptul la o moarte decentă a acestor pacienți. În acest context, problema eutanasiei rămâne una dintre cele mai controversate, neputându-se soluționa unitar, deoarece include problematica vastă a dreptului la viață și implicit a dreptului la moarte a pacienților cu boli incurabile aflați în stadii terminale.

Eutanasia rămâne a fi temă controversată, am putea să o rezumăm ca o dispută între cei care echivalează dreptul la viață cu dreptul la moarte și între cei care nu pot echivala dreptul la viață cu dreptul la moarte, este o dispută

între cei care susțin „cultura morții” și cei care susțin „cultura vieții”.

Eutanasia reprezintă actul deliberat de a pune capăt vieții unui pacient cu intenția de a curma suferința acestuia. Sinuciderea asistată medical reprezintă moartea unui pacient ca urmare directă a „ajutorului” dat de un medic. Oricare ar fi argumentele folosite pentru eutanasie sau sinucidere asistată aceasta nu reprezintă altceva decât *uciderea pacientului*. [1, p. 152] Eutanasia poate fi voluntară, adică la cererea sau cel puțin cu consimțământul pacientului, non-voluntară, când acesta nu a cerut sau nu și-a dat consemțământul de a fi ucis – eutanasierea unui pacient non-competent, precum a persoanei suferind de demență senilă sau a copiilor mici; sau involuntară, când s-a impus în mod explicit, adică împotriva dorinței unei persoane competente (care își poate exprima voința).

Eutanasia poate fi realizată prin acțiune, eutanasie activă – curmarea intenționată a vieții unui pacient de către un medic care

crede că moartea este în beneficiul pacientului sau prin omisiune, eutanasi pasivă – cauza-rentenționată a morții unei persoane prin încetarea tratamentului sau prin nefurnizarea de hrană și apă.[2, p. 63]

Dezbaterea moralității și legalității eutanasierei voluntare este, în cea mai mare parte, un fenomen care s-a manifestat mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Argumentul de bază de la care pornesc susținătorii sinuciderii asistate este, aparent, unul marcat de o profundă compasiune pentru ființa rațională condamnată la o suferință inumană. Este decent, se spune, să le dăm șansa unei morți demne, nedureroase, celor aflați în faze avansate ale unor boli incurabile. Astfel, ar fi mai puțină nefericire pe planetă, nu numai pentru bolnavul care scapă de ea murind, dar și pentru rudele sau persoanele pentru care cel bolnav constituie o povară.

În anii '70 și '80 ai secolului trecut, o serie de cazuri din Olanda au dus la încheierea unui acord între autoritățile legale și cele medicale, care să asigure faptul că nici un medic nu va fi judecat pentru asistarea la sinuciderea unui pacient, atâta vreme cât se urmăresc anumiți termeni impuși de lege. Pe scurt, acești termeni au fost stabiliți astfel încât să permită medicilor să practice eutanasia voluntară în cazurile în care: un pacient competent a luat decizia, voluntară și informată, de a muri; suferința pacientului este insuportabilă; nu există nici o modalitate de a face durerea suportabilă pentru pacient; diagnosticul și prognoza medicului sunt confirmate după consultarea unui al doilea medic.

În anii '90 ai sec. XX-lea a fost obținută pentru prima oară legalitatea eutanasierei voluntare în teritoriul nordic al Australiei. În 1997 însă, în urma contestațiilor făcute de opozanții eutanasierei, Parlamentul Australiei a decretat-o ilegală.

În statul Oregon din SUA, sinuciderea asistată de medic a devenit legală în 1997. În același an, Curtea Supremă a Statelor Unite a decretat că sinuciderea asistată nu constituie un drept constituțional. În noiembrie 2000, Olanda a înaintat procedurile de legalizare a eutanasierei voluntare, devenită lege în anul 2001.

Problema eutanasierei ridică, în primul rând, întrebări de natură religioasă și etică. Atitudinea oamenilor față de eutanasiere este, de obicei, determinată de viziunea pe care o au despre viață și moarte. De asemenea, sunt în joc și considerente sociale și politice.

În ceea ce privește biserica, ea nu admite eutanasia, considerând că are un caracter anticreștin, care contravine poruncii dumnezeiești „Să nu ucizi”. Creștinii, majoritatea oponenți ai eutanasierei, își bazează argumentele pe concepția religioasă că viața este un dar de la Dumnezeu și, prin urmare, numai Dumnezeu o poate lua. Unele biserici accentuează faptul că este important ca nimeni să nu intervină în procesul natural al morții. În viziunea creștină nici un om nu are autoritatea să ia viața altei persoane, chiar dacă aceasta dorește să moară. A propune eutanasia cuiva înseamnă a considera că viața acelei persoane nu merită trăită, această opinie fiind incompatibilă cu recunoașterea valorii și a demnității persoanei care ar urma să fie ucisă. Așadar, argumentele bazate pe calitatea vieții sunt complet irelevante.

Pentru creștini, viețile tuturor oamenilor au aceeași valoare. Ei nu consideră că demnitatea și valoarea umană se măsoară în funcție de mobilitate, inteligență sau alte capacități și realizări. Considerarea ființelor umane ca fiind egale ca valoare pentru simplul motiv că sunt ființe umane, are implicații clare asupra felului în care este văzută eutanasia. Astfel, pacienții aflați într-o stare vegetativă îndelungată sunt văzuți în continuare ca ființe umane, a căror valoare intrinsecă rămâne aceeași. Ar fi o greșeală să le tratăm viețile ca fiind inutile și să concluzionăm că „le-ar fi mai bine dacă ar fi morți”. Bătrânii sau bolnavii care sunt la sfârșitul „vieții pamântești”, precum și cei care au handicapuri psihice sau fizice valorează la fel de mult ca orice altă persoană, căci toți am fost creați după chipul și asemănarea Lui Dumnezeu.

Biserica ortodoxă nu va accepta niciodată eutanasia, ca și de altfel avortul, crima etc. Un preot de la biserica „Înălțarea Crucii Domnului” din Moscova, Aleksandr Ptițan, susține că: „Prin suferințe, omul se curăță de păcate. Spre exemplu, cancerul poate fi ca o răsplată pentru păcatele trupești, pentru perversiuni,

precurvie. Anume ceea ce se întâmplă în Olanda – prostituție și narcomanie legalizate. Un creștin ortodox nu moare. El trece la o altă viață. Pe când eutanasia este o renunțare la viitor. Un astfel de bolnav nimerește în iad, împreună cu medicul care l-a ajutat să plece din viață. Biserica Ortodoxă nu va accepta niciodată eutanasia”.

Majoritatea susținătorilor eutanasiilor nu dețin aceste convingeri religioase, sau, cel puțin, nu doresc ca acestea să îi împiedice să ia hotărâri în ceea ce privește viața și, implicit, moartea.

Jurământul lui Hipocrate afirmă același principiu: să nu prescrii un medicament mortal, să nu dai sfaturi care ar putea provoca moartea nici să nu provoci un avort. Hipocrate a trăit în secolul al 5-lea î.H. și deci principiul sfințeniei vieții datează dinaintea învățăturilor creștine.[3]

Codul Internațional al Eticii Profesionale, în varianta originală **Declarația de la Geneva făcută de Asociația Medicală Mondială din 1948** ca răspuns la Holocaustul nazist, declară că „un medic trebuie să țină întotdeauna prezentă obligația de a prezerva viața umană de la naștere și până la moarte” [4], susține că va acorda cel mai mare respect vieții umane încă de la începuturile ei. Dreptul la viață a fost inclus în Carta Canadiană a Drepturilor și Libertăților. Același principiu a fost implementat și în **Convenția Europeană a Drepturilor Omului**, care susține următoarele: „Dreptul fiecărui om la viață va fi protejat prin lege. Nici un om nu ar trebui lipsit de viață intenționat...”[5]

Există numeroase motive pentru care eutanasia nu ar trebui să fie acceptată legal. Argumentul etic central al susținătorilor eutanasiilor voluntare este acela că respectul pentru orice persoană ar trebui să impună, în mod automat, respectul pentru alegerile pe care aceasta le face. Acest argument se află în legătură directă cu conceptul de autonomie și autocontrol. Oamenii iau, în general, deciziile importante privitoare la viața lor în concordanță cu modul în care vor să-și desfășoare viața. Exercițându-și autonomia, ei își asumă responsabilitatea pentru propria viață și, implicit pentru modul în care vor să

moară. Majoritatea motivelor de îngrijorare a oamenilor în fața morții țin mai puțin de teamă de suferință, cât de dorința de a muri fără să-și piardă demnitatea și controlul asupra propriei vieți. Sunt de acord că, trăind într-o societate liberă, oamenii au dreptul de a lua propriile decizii, însă, tocmai pentru că trăim într-o societate, trebuie să ne încadrăm regulilor pe care aceasta le impune, în măsura în care nu încalcă drepturile cetățenilor. Iar „a muri” nu este (și nici nu ar trebui să fie) un drept. Nici o persoană nu decide să se sinucidă în izolare. Numeroși oameni din jurul său vor fi afectați, într-o măsură mai mică sau mai mare, de această decizie: familia și prietenii care rămân în urmă, precum și sfatul medical implicat. În concluzie, indiferent de statutul autonomiei, aceasta nu ar trebui să fie absolută și nu ar trebui să facă abstracție de ilegalitatea luării unei vieți. În plus, respectul față de autonomia unei persoane ar trebui să urmeze standarde mai înalte decât simpla dorință a individului. Apelarea la autonomie, ca înalt principiu etic, pentru a justifica un act ce abolește viața, este profund contradictoriu. Dacă dreptul la sinuciderea asistată devine legal bazându-se pe autonomia persoanei, atunci nu mai există nici un motiv logic pentru care această practică să fie restricționată doar la cazurile în care bolnavii se află în faza terminală a bolii. De ce nu ar fi acceptată cererea de eutanasiie și din partea unui bolnav cronic ce nu este pe moarte sau a unuia care suferă de o boală psihică, și nu fizică? Cu toate acestea, legea prevede că pacienții au dreptul de a refuza orice tratament medical. Un medic ce tratează un pacient care nu dorește acest lucru poate fi acuzat de abuz.

Un alt argument îl reprezintă faptul că rareori cererile de eutanasiie voluntară sunt libere și voluntare. Un pacient care suferă de o boală aflată în faza terminală este extrem de vulnerabil. Acesta poate suferi de teamă de viitor și de efectele pe care boala sa le are asupra celor din jurul său. Astfel, el nu poate fi în totalitate obiectiv față de starea în care se află. În general, acești bolnavi suferă de depresie sau de un sentiment de inutilitate, ceea ce le afectează discernământul. Capacitatea lor de decizie poate fi, de asemenea, influențată de

demență sau de simptome tulburătoare, care, cu tratamentul adecvat, pot fi înlăturate. Aceste persoane, dar mai ales bătrânii simt că sunt o povară pentru rudele lor și pentru societate din cauza costurilor pe care le implică îngrijirea lor. Acesta poate fi unul din motivele pentru care se simt obligați să ceară eutanasia în mod „voluntar”. Cererea de sinucidere asistată este mai mult un strigăt de ajutor. Oamenii aflați în această situație au nevoie să audă că sunt apreciați și iubiți și că bunăstarea lor vine pe primul plan, chiar dacă necesită investiții mari de timp și bani. Ei pot fi ajutați prin consiliere, asistență și oferirea unor alternative pozitive la problemele cu care se confruntă. Tentativele de suicid sunt, în general trecătoare. Studiile efectuate arată că din cei care încearcă să-și ia viața și sunt împiedicați, mai puțin de 4% repetă această tentativă în următorii 5 ani; mai puțin de 11% se vor sinucide în următorii 35 de ani.[6, p. 284]

În multe cazuri, oamenii care suferă de boli grave sau infirmități nu sunt bine informați în legătură cu starea lor de sănătate și perspectivele pe care le au. Așadar, nu ne putem aștepta că aceștia să ia decizia de a apela la sinuciderea asistată în mod rațional. De multe ori, pacienților le pot fi oferite informații neclare sau care îi induc în eroare despre șansele pe care le au sau cât timp mai au de trăit, deoarece cadrele medicale nu pot ști cu siguranță aceste lucruri sau se pot înșela. Aceștia pot oferi informații absolut sigure în aceste direcții abia în momentul când moartea unui pacient este atât de apropiată încât eutanasia nu ar face mare diferență.

Sustinătorii legalizării sinuciderii asistate consideră că bolnavii cronici sau invalizi sunt capabili să ia decizia de a se sinucide, dar nu toți sunt capabili din punct de vedere fizic să pună în practică această decizie. În realitate, asemenea cazuri sunt rare. Marea majoritate a persoanelor aflate în această situație sunt perfect capabile să-și ia viața prin aceleași metode folosite de oricare alt individ. Mulți dintre cei a caror condiție fizică îi împiedică să se sinucidă fără ajutorul altcuiva sunt, de asemenea, incapabili să hotărască singuri că vor să moară (de exemplu, cei aflați în comă). Unii pacienți lasă testamente sau alte documente

în care își exprimă dorința de a fi eutanasiați, stipulând și condițiile în care ar trebui aplicată această măsură.

Legalizarea eutanasiilor voluntare ar duce, inevitabil, la eutanasia involuntară. Dacă devine legal ca bolnavii cronici în deplinătatea facultăților mentale să apeleze la sinuciderea asistată, de ce nu le-ar fi acordat același drept și celor care nu sunt capabili să ia singuri această hotărâre (bolnavii mental, persoanele cu handicap psihic sau persoanele senile)? Este bineînțeles că altcineva ar hotărî pentru cei aflați în această situație, dar unde este garanția că deciziile luate vor fi în beneficiul pacienților? Cum ar putea fi identificate și mai ales evitate abuzurile? Aceasta ar îndeplini deja rolul nu de compasiune față de bolnav, ci o strategie a economiei statului, sau chiar a rudelor.

În Olanda, jumătate din cazurile de eutanasia sunt acum nonvoluntare și printre problemele pentru care sinuciderea asistată este legală au fost incluse: bolile mentale, dizabilitățile permanente și chiar bătrânețea.[7]

Eutanasia, odată legalizată, nu va putea fi controlată. Dacă eutanasia ar fi legalizată, ar fi ucis și pacienți care nu și-au dorit acest lucru.

În plus, ar fi destul de dificil să se facă diferența între uciderea unor persoane bolnave sau cu dizabilități și sinuciderea asistată. Diferența între crimă și sinucidere asistată depinde de intenție și de alți factori care sunt greu de demonstrat cu certitudine. Luând în considerare și faptul că sinuciderea asistată s-ar aplica numai în cazurile mai sus amintite, s-ar putea concluziona că oamenii care suferă de boli cronice sau invalidități severe nu ar beneficia de protecția vieții în egală măsură cu ceilalți cetățeni, ceea ce reprezintă o încălcare a drepturilor fundamentale ale omului.

Datorită progreselor din domeniul medicinei, eutanasia voluntară nu este necesară în cazul pacienților care suferă de dureri atroce, deoarece pot beneficia de calmante și asistență medicală corespunzătoare, ce le poate alina suferința. Legalizarea eutanasiilor ar submina cercetările întreprinse în medicină.[8]

Un aspect important al dezbaterii problemei eutanasiilor îl reprezintă participarea medicului la acest act. Medicina este o profesie

care se conduce după anumite reguli interne. Orice acțiune care violează aceste valori interne este contra integrității profesionale a medicilor. Codurile etice ale medicinei tradiționale nu au aprobat niciodată eutanasia, chiar dacă aceasta face recurs la compasiune.

Autonomia pacientului va scădea odată ce eutanasia sau sinuciderea asistată va fi legalizată.

În ciuda tuturor revendicărilor referitoare la „autonomia pacientului” formulate de susținătorii eutanasiilor, în cele din urmă unul sau mai mulți medici vor ajunge să ia o decizie pe care nu ar trebui să o ia, aceea dacă viața unui pacient merită sau nu să fie menținută sau scurtată.

Dacă eutanasia ar deveni legală, decizia de a scurta sau menține viața pacientului sau de a-l asista pentru sinucidere asistată va fi o caracteristică a profesiei de medic.[9] Legalizarea eutanasiilor și a sinuciderii asistate medical va duce la creșterea puterii medicilor asupra pacienților și va scădea în mod considerabil autonomia pacienților.

Un ultim argument ar fi că, deși practica eutanasiilor ar putea părea justificabilă în anumite cazuri, legalizarea ei ar avea efecte negative asupra societății. Astfel, relația medic-pacient ar fi denaturată, iar încrederea în cadrele medicale subminată. În cazul bătrânilor și al persoanelor fără asigurare medicală, „dreptul de a muri” s-ar putea transforma cu ușurință în „datoria de a muri”. În plus, legea are un puternic rol educativ pentru conștiința publică. Când o practică devine legală, acceptată și larg răspândită în societate, cetățenii încetează să i se mai împotrivescă.

Atât susținătorii legalizării eutanasiilor, cât și cei care se opun acesteia sunt de acord că nu există nici o relație între programul nazist de „eutanasiile” și dezbaterile actuale a acestei probleme, deoarece naștii au folosit termenul eutanasiilor doar pentru a camufla crimele în masă.[10, p. 111] Toate victimele au murit involuntar, și nu există nici un document care să ateste că un pacient aflat pe moarte a cerut să fie ucis.

În concluzie, am putea spune că în timp ce eutanasia și sinuciderea asistată medical ar putea părea, la suprafață, atrăgă-

toare, acestea au efecte negative profunde în formarea societății, în atitudinea noastră față de moarte și boală și în atitudinea față de cei bolnavi sau cu infirmități.

Odată cu creșterea acceptării eutanasiilor sau sinuciderii asistate medical, va interveni o schimbare în perceperea bolii, morții și a tratamentului medical. Exemplul legalizării avortului arată ce se întâmplă. Fiecare femeie însărcinată acum trebuie să decidă dacă va păstra sarcina sau avortează. În mod similar, eutanasia, odată legalizată, va deveni o opțiune de „tratament” pentru acei care sunt diagnosticați cu o boală, nu neapărat incurabilă, și care se consideră bolnavi.

Acceptând moartea, în rezolvarea problemelor oamenilor, va deveni din ce în ce mai greu de impus o limită, iar moartea va fi văzută ca răspuns la tot mai multe probleme, cu motive tot mai puțin întemeiate.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Dicționar medical*, vol. I: A-H, Editura Medicală, București, 2000.
2. Alexandru Boroș, *Infrațiuni contra vieții*, Editura All Beck, București, 1999.
3. http://ro.wikipedia.org/wiki/Jur%C4%83m%C3%A2ntul_lui_Hippocrate.
4. Codul Internațional al Eticii Profesionale al Asociației Medicale Mondiale din 1949// <http://provitabucuresti.ro/docs/bioetica/codul.international.etica.medicala.pdf>.
5. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, în *Tratatele internaționale*, vol. I, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.97 și în vigoare pentru Republica Moldova din 12.09.1997, Chișinău, 1998.
6. E.J. Emanuel și alții, *Atitudini și dorințe legate de eutanasiile și sinuciderea asistată medical printre bolnavii aflați în stare terminală și îngrijitorii lor*, JAMA, 2000.
7. Declarația Asociației Medicale Britanice - Deciziile de încetare a vieții, 2000// <http://provitabucuresti.ro/docs/bioetica/eutanasia.sinuciderea.asistata.pdf>.

8. Declarația Asociației Britanice pentru Medicina Paliativă și a Consiliului Național pentru Servicii de Azil și Îngrijire Paliativă Specializată, declarație făcută împotriva propunerilor de legalizare a eutanasiei și a SAM-ului, 2003// <http://provitabucuresti.ro/docs/bioetica/codul.international.etica.medicala.pdf>.
9. <http://image.thelancet.com/extras/03art3297web.pdf>).
10. Wesley J. Smith, *Ieșire forțată*, Dallas, 2003.

Recenzent:

Iurie LARII, doctor în drept, conferențiar universitar, 18.12.2011.

Dinu OSTAVCIUC,

șef al Direcției analiză, planificare și instruire a

Departamentului urmărire penală al MAI, doctorand

UNELE PARTICULARITĂȚI TACTICE PRIVIND EFECTUAREA PREZENTĂRII SPRE RECUNOAȘTERE A PERSOANELOR ÎN CAZUL INFRAȚIUNII TRAFICULUI DE COPII

REZUMAT

Articolul în referință descrie unele particularități tactice privind efectuarea prezentării spre recunoaștere în cazul investigării infracțiunii de trafic de copii, care presupune o acțiune de urmărire penală și tactică criminalistică de o importanță majoră la cercetarea acestui gen de infracțiune. Efectuarea tactică-corectă și legală a acestei acțiuni procesuale, fără îndoială, va demonstra inevitabil vinovăția traficantilor de minori, pentru ca într-un final aceștia să fie pedepsiți corespunzător faptelor criminale comise.

SUMMARY

This article describes some tactical features reference for recognition and investigation the crime of child trafficking, involving a tactical action and criminal prosecution of major importance to research this kind of offense. Making fair and lawful tactic-trial of this action undoubtedly will prove inevitable guilt of minor traffickers, because eventually they committed criminal acts are punished appropriately.

Prezentarea spre recunoaștere a persoanelor bănuite de trafic de copii prezintă o deosebită însemnătate și trebuie efectuată cu luarea tuturor precauțiilor, altminteri, în consecință, poate să survină o identificare falsă¹, în special când persoana ce trebuie să recunoască este minoră.

Recunoașterea în cazul traficului de copii, în practica de urmărire penală, se efectuează de cele mai dese ori, între victimă, după caz, partea vătămată și subiectul infracțiunii, or, anume victima este partea care poate să relateze cu exactitate trăsăturile criminalistice ale celui ce a traficat-o.

Autorul rus S. Iu. Juravliov în una din lucrările sale² menționează că prezentarea spre recunoaștere nu are rost să fie efectuată dacă victima cunoaște persoana bănuită nu numai pe nume, prenume sau pseudonim, dar cunoaște bine personalitatea infractorului, mai cu seamă dacă sunt rude.

Pornind de la această idee, putem spune că prezentarea spre recunoaștere a persoanelor bănuite de trafic de persoane (trafic de copii) este posibilă doar atunci când sunt prezente următoarele situații:

– în timpul audierii, victima sau partea vătămată declară că nu a cunoscut persoana pe care o bănuiește până la traficare;

– bănuitul neagă că cunoaște minora -victimă a traficului de persoane, cu toate că ultima declară inversul;

– victima minoră, în cursul audierii, declară că cunoaște persoana care a traficat-o, însă numește incorect numele și prenumele ei, care diferă de cel adevărat.

Totodată, ținându-se cont de prevederile normelor prevăzute în actele juridice internaționale³ și cele naționale⁴, victimei

¹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *Criminalistica*, Editura JUNIMEA, Iași, 2001, p.286

² S. Iu. Juravliov, *Rasledovanie trgovli liudmi: metodica, tactica, spețialinâe poznaniea*, Izdatel'stvo Iurlitin-form, Moscva, 2010, p. 179.

³ Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20.11.1989; Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor și împotriva criminalității transnaționale organizate, 15 noiembrie 2000, Palermo; Convenția Consiliului European cu privire la lupta împotriva traficului de ființe umane, semnată de Republica Moldova la 16.05.2005 în Varșovia, Polonia și ratificată la 30.03.2006 prin Legea nr. 67-XVI, care a intrat în vigoare la 1 februarie 2008; Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 05.04.2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului.

⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova; Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.1994, cu modificările și completările ulterioare; Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241 din 20.10.2005.

minore trebuie să-i fie respectate cu strictețe toate drepturile garantate, în special când este vorba de cercetarea infracțiunii de trafic de persoane, or, în urma acestei infracțiuni victimei îi sunt încălcate grosolan libertățile și drepturile, urmate de traume fizice și morale (psihologice).

Astfel, datorită prevederilor respective, precum și stării psihice a victimei minore a traficului de persoane, ar fi binevenit ca prezentarea spre recunoaștere să fie efectuată prin intermediul transmisiunii televizate a imaginii.

Însă practica actuală a organelor de urmărire penală din Republica Moldova⁵ denotă că pentru a atinge obiectul și scopul urmăririi penale⁶ și a obține cu succes unele rezultate obiective în urma efectuării prezentării spre recunoaștere, acțiunea procesuală respectivă trebuie efectuată conform regulilor criminalistice generale.

Așadar, până la efectuarea propriu-zisă a prezentării spre recunoaștere trebuie ținut cont de următoarele reguli generale:

Până la începerea desfășurării acțiunii respective este interzis ca victima traficată să-l vadă pe presupusul bănuit. Este necesar să se asigure evitarea întâlnirii lor în hol, respectiv, din acest motiv li se vor trimite acestora, în ordinea stabilită, citații la ore diferite.

Mai întâi este chemată persoana recunoscută în calitate de bănuit de comiterea infracțiunii de trafic de copii sau după caz, presupusul traficant, acesta urmând să aștepte începutul acțiunii în unul din birourile în care victima traficată nu va avea posibilitate să intre.

Victima minoră va fi asistată de reprezentantul legal, apărător, pedagog sau psiholog⁷. Aceștia vor fi conduși într-o încăpere alăturată unde se vor afla asistați de un

lucrător al organelor de urmărire penală sau al organelor de constatare, fără a-i vedea dinainte pe cei ce formează grupul care îi va fi prezentat. Această regulă este valabilă și pentru lucrătorii nominalizați (ai organului de urmărire penală sau de constatare).

Potrivit legii⁸, persoana care trebuie recunoscută este prezentată celui care urmează să o recunoască în afara spațiului vizibilității celui care urmează a fi recunoscut. De aceea prezentarea spre recunoaștere se va efectua în condiții care nu i-ar permite celui prezentat spre recunoaștere să-l vadă pe cel ce recunoaște. Una dintre modalitățile de efectuare a recunoașterii în asemenea condiții o reprezintă *geamul cu vizibilitate unilaterală*. Geamul respectiv se instalează într-un perete ce desparte spațiile din două birouri vecine. Geamul este compus din două sticle: una acoperită cu un strat metalizat cu vizibilitate numai din partea celui ce recunoaște și alta străvezie, care asigură nivelul necesar de izolare acustică.

La etapa inițială a prezentării spre recunoaștere, în biroul în care vizibilitatea este numai din partea celui ce recunoaște, se află ofițerul de urmărire penală care conduce cu acțiunea respectivă și avocatul bănuitului.

Este foarte important ca toată tactica acțiunii respective și toată desfășurarea ei să fie în vizorul avocatului, astfel vor dispărea orice dubii asupra obiectivității efectuării acțiunii de urmărire penală vizate.

Așadar, ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea de urmărire penală respectivă invită, prin intermediul unui alt ofițer, asistenții procedurali, persoana ce urmează a fi recunoscută și specialistul, în biroul în care este imposibil de a observa prin geamul instalat ceea ce se petrece în biroul de alături.

Tuturor celor prezenți li se explică esența acțiunii ce urmează a se desfășura, iar asistenților procedurali li se aduce la cunoștință drepturile și obligațiile lor prevăzute de art. 82 Cod de procedură penală.

Persoanelor din grup, de asemenea, li se atrage atenția asupra comportamentului

⁵ În urma studierii în jur de 17 cauze penale, în care organul de urmărire penală al MAI a purces la efectuarea acțiunii de urmărire penală – prezentarea spre recunoaștere a persoanelor.

⁶ A se vedea articolul 252 Cod de procedură penală.

⁷ Practica Republicii Moldova în cazul investigării traficului de copii denotă că cel mai des pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală cu victima-minoră a traficului de persoane sunt invitați psihologii, comparativ cu pedagogii. Această practică s-a format datorită colaborării strânse a organului de urmărire penală al MAI cu organizațiile nonguvernamentale de profil (în special cu Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”).

⁸ Alineatul (3) al articolului 116 Cod de procedură penală al Republicii Moldova.

pe care trebuie să-l adopte pe toată durata prezentării spre recunoaștere, respectiv să nu gesticuleze ori să-și facă semne, astfel de manifestări punând sub semnul întrebării obiectivitatea rezultatelor obținute⁹.

Ulterior, ușa acestui birou se închide în astfel încât nici o persoană să nu iasă sau să intre în timpul efectuării acțiunii în cauză.

Totodată, este foarte important ca nici un participant la acțiune să nu vorbească sau să nu răspundă la telefoane mobile, de aceea li se cere ca toate mijloacele tehnice ce pot întreține acțiunea să fie deconectate.

Prin intermediul megafonului, ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea îi propune persoanei care urmează a fi recunoscută să-și aleagă locul dorit în rândul a cel puțin 4 asistenți procedurali de același sex, asemănători la exterior¹⁰, dar care sunt necunoscuți victimei minore și nu au nici o legătură cu cauza¹¹, după care indică specialistului să înmâneze întregului rând câte un cartonaș, pe care va fi înscris cifre de la 1 la 5. Specialistului i se va da indicația să fotografieze rândul respectiv, în ordinea locurilor alese. Este foarte important de menționat faptul ca plăcuțele și cifrele de pe ele să fie tipărite sub aceleași dimensiuni, caractere, culoare și formă, cu alte cuvinte să nu se deosebească între ele.

După aceasta, ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea indică specialistului sau unui alt ofițer (care îl ajută la efectuarea prezentării spre recunoaștere) să acopere integral geamul respectiv cu o pânză neagră.

Ulterior, prin intermediul telefonului sau altui mijloc tehnic ofițerul de urmărire penală dă indicație colaboratorului organului de urmărire penală sau celui de constatare, care a asistat victima minoră, reprezentantul legal, apărător, pedagog sau psiholog, să-i conducă

în biroul unde se află avocatul și ofițerul ce a dat indicația respectivă, cu alte cuvinte în odaia din care se va face recunoașterea.

Este foarte important, ca ofițerul de urmărire penală să invite cu voce tare persoana și să vorbească foarte succint și clar. Spre exemplu: rog să conduceți persoana! Se interzice să se spună, de pildă: Invitați persoana în biroul 2 sau 3, sau în genere al treilea de pe stânga, al patrulea pe de dreapta etc., cu alte cuvinte ,avocatul bănuitului trebuie să vadă și să audă orice acțiune, mișcare și voce, astfel încât să nu se bănuiască faptul că victimei minore i se va da semn sub care număr se află bănuitul. Adică, ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea, în mod obligatoriu, va întreprinde toate măsurile de a evita orice suspiciune precum că ar putea cineva să-i insufle victimei minore sub ce număr se află bănuitul.

Astfel, acțiunea respectivă va avea succes.

După ce intră victima, asistată de persoanele sus-menționate, ofițerul care conduce acțiunea de urmărire penală indică colaboratorului care a însoțit victima să intre în camera respectivă și să se plaseze în așa fel încât să nu se afle lângă ea, pentru a se evita dubiile, precum că cel care a asistat victima, aflându-se lângă ea, i-ar fi putut da vreun indiciu privitor la amplasarea bănuitului (de exemplu: i-a șoptit, a pișcat-o de atâtea ori sub numărul care se află bănuitul etc.).

Totodată, ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea trebuie să-și aleagă și el locul în încăpere, astfel încât să nu fie lângă victima-minoră.

Sunt de părerea că ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea să se afle la o margine, iar victima cu persoanele care o asistă, la cealaltă, iar avocatul în mijloc.

Este important ca colaboratorul care stă în spatele grupului respectiv să urmărească cu atenție chiar și mișcările avocatului, astfel încât ultimul să nu influențeze în vreun fel victima la recunoașterea greșită a persoanei.

Victimei minore, care în permanență se va afla cu fața spre geam, i se explică ordinea de efectuare a recunoașterii. Totodată, în cazul în care victima minoră are vârsta cuprinsă

⁹ Vasile Bercheșan, *Cercetarea penală (criminalistica-teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală*, Editura și Tipografia Icar, București, 2002, p. 133.

¹⁰ Aliniatul (3) al articolului 116) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova

¹¹ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1969, p. 295.

Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *Criminalistica*, Editura JUNIMEA, Iași, 2001, p. 287.

între 16 și 18 ani, aceasta va fi preîntâmpinată pentru răspunderea ce o poartă în caz de refuz de a depune declarații, precum și pentru declarații mincinoase, făcute cu bună-știință, cerințe ce derivă din prevederile alineatului (2) al articolului 116 Cod de procedură penală.

După aceasta, ofițerul de urmărire penală care conduce acțiunea, prin intermediul megafonului, sau al unui alt mijloc tehnic, dă indicație ofițerului asistent, care se află în odaie cu grupul persoanelor prezentate spre recunoaștere, să scoată perdeaua neagră de la geamul prin care se face recunoașterea.

Este important ca ofițerul de urmărire penală să țină și el cont de modalitatea în care o face, pentru a asigura obiectivitatea rezultatelor obținute, și anume este interzis să întreprindă anumite acțiuni, gesturi, semne care ar putea fi interpretate ca indicii asupra numărului sub care se află bănuitul (ca pildă, să lovească în perete, în geam etc.).

După aceea victimei minore i se cere să privească atent prin geam grupul de persoane¹² din biroul vecin și să spună dacă recunoaște vreo persoană din grup, indicând numărul sub care se află persoana pe care a recunoscut-o, precizând împrejurările în care a cunoscut-o, precum și elementele caracteristice care au servit pentru recunoaștere¹³. Toate aceste aspecte urmează să fie menționate în scris în procesul-verbal respectiv, în exactitate cu conținutul redat de victimă.

La prezentarea spre recunoaștere se aplică fotografierea. În fotografii va fi redată atât imaginea întregului grup de prezentare, cât și a persoanei care a făcut recunoașterea și a persoanei recunoscute. Poate fi aplicată înregistrarea video.

Prezentarea spre recunoaștere se finalizează cu întocmirea procesului-verbal, conform prevederilor articolelor 260 și 261 Cod, cu excepția că cel recunoscut nu ia cunoștință pentru moment de procesul-verbal de recunoaștere și nu-l semnează.

Reguli speciale: În cazul în care persoana care urmează a fi prezentată spre recunoaștere este reținută sau arestată, aceasta, în mod obligatoriu, va fi escortată în odaia respectivă de către colaboratorii grupei de escortă, care se vor afla în încăperea dată până la finele acțiunii. Un aspect foarte important este faptul că lucrătorii grupei de escortă nu trebuie să se afle lângă persoana reținută/arestată, cu alte cuvinte, nu trebuie să fie în vizorul persoanei care va recunoaște.

Totodată, dacă pentru protecția asistenților procedurali se decide ca arestatul să fie încătușat, atunci tuturor asistenților procedurali li se explică necesitatea de a fi și ei încătușați și pe parcursul acțiunii procedurale li se aplică cătușele.

Dacă, la prezentarea spre recunoaștere persoana reținută sau arestată va fi prezentată fără șireturi sau centură, atunci neajunsurile se înlătură, sau după caz, accesoriile respective se scot și de la asistenții procedurali.

În general, dacă se prezintă spre recunoaștere o persoană arestată, atunci ofițerul de urmărire penală trebuie să ia toate măsurile necesare, astfel încât toți asistenții procedurali să fie asemănători atât după particularitățile generale (statură, corpolență, îmbrăcăminte etc.), cât și după cele particulare (bărbierit, coafură etc.) și alte aspecte cu persoana respectivă¹⁴.

BIBLIOGRAFIE:

Acte internaționale:

1. Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20.11.1989.
2. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor și împotriva criminalității transnaționale organizate, 15 noiembrie 2000, Palermo.
3. Convenția Consiliului Europei cu privire la lupta împotriva traficului de ființe umane, semnată de Republica Moldova la

¹² Vasile Bercheșan, *Cercetarea penală (criminalistica-teorie și practică)*. Îndrumar complet de cercetare penală, Editura și Tipografia Icar, București, 2002, p. 133.

¹³ Emilian Stancu, *Tratat de criminalistică*, ediția a V-a, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 535.

¹⁴ Constantin Aionițoie, Ion-Eugen Sandu, *Tratat de tactică criminalistică*, ediția a II-a revăzută și completată, Editura Carpați, p. 183.

16.05.2005 în Varșovia, Polonia și ratificată la 30.03.2006 prin Legea nr. 67-XVI, care a intrat în vigoare la 1 februarie 2008.

4. Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 05.04.2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului.

Acte naționale:

5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

6. Cod penal al Republicii Moldova.

7. Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.1994, cu modificările și completările ulterioare.

8. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241 din 20.10.2005.

Literatură de specialitate:

9. Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *Criminalistica*, Editura JUNIMEA, Iași, 2001.

10. Constantin Aionițoaie, Ion-Eugen Sandu, *Tratat de tactică criminalistică*, ediția a II-a revăzută și completată, Editura CARPAȚI, 1992.

11. Emilian Stancu, *Tratat de criminalistică*, Ediția a V-a revăzută și adăugită, Editura UNIVERSUL JURIDIC, București, 2010.

12. Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1969.

13. Vasile Bercheșan, *Cercetarea penală (criminalistica - teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală*, Editura și Tipografia Icar, București, 2002.

14. T. Averianova, R. Belchin, Iu. Coruhov și E. Rosinscaia, *Criminalistica*, ediția a II-a revizuită și completată, Editura NORMA, Moscova, 2005.

15. S. Iu. Juravliov, *Rasledovanie torgovli liudmi: metodica, tactica, spețial'nâe poznanie*, Izdatel'stvo Iurlitinform, Moscva, 2010.

Dinu OSTAVCIUC,

șef al Direcției analiză, planificare și instruire

a Departamentului urmărire penală al MAI, doctorand

PROCEDEE TACTICE CU PRIVIRE LA PREGĂTIREA PENTRU AUDIEREA VICTIMEI MINORE ÎN CAZURILE TRAFICULUI DE PERSOANE

REZUMAT

Diversitatea comportamentului psihologic al victimei, în urma infracțiunii traficului de copii, pus în corelație cu acțiunile de urmărire penală ce necesită a fi efectuate cu acest prilej, precum și riscurile ce pot apărea în cazul unui eventual eșec, ne motivează să acordăm o atenție deosebită unor particularități tactice la pregătirea audierii acestor categorii de victime. Or, în cazul acestei infracțiuni, audierea victimei este unica sursă care poate să ne relateze despre personalitatea infractorului, modul, locul, timpul și circumstanțele comiterii infracțiunii, precum și alte aspecte importante pentru cauză.

SUMMARY

The diversity of psychological behavior of the victim from the crime of trafficking children, made in connection with criminal actions that need to be made on this occasion, and risks that may arise in case of a failure, motivates us to pay attention to the tactical features at the preparation of hearing these types of victims. In case of this offense, hearing the victim is the only source that can tell us about the personality of the offender, manner, place, time and circumstances of the crime and other issues important to the case.

În cadrul cercetării traficului de copii, audierea părților are o însemnătate deosebită vizavi de celelalte acțiuni de urmărire penală, în special a celor părți care au tangență directă cu copilul traficant, fie părinți sau persoane care îi înlocuiesc.

Până la începutul cercetărilor, audierea acestor categorii de persoane (părinți, înfietori, tutori etc.), este foarte importantă, fiindcă anume declarațiile lor sunt izvorul de informații referitoare la traficul de copii, în special pentru înaintarea versiunilor criminalistice de investigare a faptei criminale, precum și pentru planificarea corectă a acțiunilor de urmărire penală ulterioare. Cu alte cuvinte, audierea primară a acestor categorii de persoane dă posibilitatea organului de urmărire penală să aleagă direcția corectă de cercetare a faptelor infracționale.

La etapa de pregătire a primei audieri a persoanei care a constatat dispariția minorului, ca fiind obiectul infracțiunii traficului de copii, este necesar să se planifice audierea, astfel încât să fie posibilă stabilirea următoarelor aspecte¹ care vor fi de ajutor în desfășurarea

ulterioară a cercetărilor:

– datele despre minorul traficant, în ce relație se află persoana audiată cu victima minoră, este informat destul interviuatul că obiectul traficului de persoane este anume copilul minor;

– dacă cunoaște autorul infracțiunii (fie persoană fizică sau implicarea persoanei juridice) și ce acțiuni a săvârșit acesta în legătură cu traficul de copii (recrutare, transportare etc.). Este necesar de a afla de la cel audiat toate informațiile cunoscute de el cu privire la persoanele implicate în comiterea infracțiunii, timpul, locul, modul și alte circumstanțe legate de săvârșirea actelor criminale, prevăzute de lege;

– care a fost modalitatea de primire a beneficiilor de pe urma recrutării, fie transportării, transferului, adăpostirii sau primirii copilului, precum și estimarea acestor beneficii;

– dacă cunoaște scopul traficului de copii, și anume: exploatarea sexuală, comerciale și necomerciale, în prostituție sau în industria pornografică, exploatarea prin muncă sau servicii forțate, în sclavie ori în condiții simila-

¹ Svetlana Abramova, *Metodika rassledovanie torgovli necoverşennoletnimi, podmenî rebionka i nezokonnogo usînovleniea*, Moscova, 2009, p. 176

re sclaviei, inclusiv în cazul adopției ilegale, practicării cerșetoriei sau în alte scopuri josnice, folosirii minorului traficat în conflicte armate sau în activitate criminală, prelevării de organe sau țesuturi umane, abandonării în străinătate, vânzării sau cumpărării;

– dacă acțiunile săvârșite au fost însoțite de violență psihică sau fizică, de aplicare a armei de foc sau de amenințare cu aplicarea acesteia, de abuz și violență sexuală, de profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a copilului, de amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei copilului sau altor persoane, de prelevare a organelor sau țesuturilor umane. În cazul în care persoana audiată cunoaște aceste circumstanțe aceasta din urmă trebuie, în mod obligatoriu, a fi întrebată referitor și la aspectul cunoașterii modalităților și a formei de comitere a acestora;

– locul, timpul, motivele și circumstanțele comiterii infracțiunii, precum și cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea acesteia;

– dacă infracțiunea a fost săvârșită de persoană care anterior a săvârșit aceleași acțiuni, de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere, ori de un grup criminal organizat, fie de o organizație criminală;

– dacă infracțiunea a fost săvârșită asupra a doi sau mai mulți copii;

– dacă acțiunile caracteristice laturii obiective a traficului de copii au fost soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică, cu decesul sau sinuciderea minorului (de fapt, aceste circumstanțe necesită a fi stabilite în cadrul urmăririi penale prin dispunerea expertizelor respective², iar depozițiile primare a persoanei audiate vor fi folosite ca temei pentru dispunerea acestora, precum și întru efectuarea altor acțiuni de urmărire penală în acest sens);

– motivele sesizării cu privire la comiterea traficului de copii, în cazul în care autorul infracțiunii s-a autodenunțat.

Un aspect foarte important la cercetarea traficului de copii este audierea victimei

minore, în special atunci când autorii infracțiunii nu sunt identificați și există doar sesizarea cu privire la infracțiune sub formă de plângere³ ori denunț⁴, pe când planificarea acestei acțiuni de urmărire penală este un procedeu destul de complicat și totodată important pentru obținerea unor rezultate pe măsura așteptărilor și nu în ultimul rând, obiective.

Acțiunea respectivă de urmărire penală, în cazul vizat este practic unicul izvor de la care organul de urmărire penală trebuie să pornească, adică să-și planifice în continuare activitatea, fiindcă la momentul sau la etapa respectivă, doar sursa menționată poate să ne vorbească despre personalitatea infractorului, modul, locul, timpul și circumstanțele comiterii infracțiunii, precum și alte aspecte importante pentru cauză⁵.

Cu toate acestea, trebuie remarcat că practica denotă cazuri rare atunci când victima traficului de persoane, în special a traficului de copii, dorește să colaboreze întru totul cu organele de drept.

Adesea, în cazul traficului de copii, în special a cărui consecință este exploatarea sexuală, victimele refuză în genere să colaboreze cu organele de drept, sau dacă doresc să mărturisească circumstanțele cazului, renunță de oficializarea acestuia. Acest lucru se datorează stării psihice a victimei traficului de copii, care constă în teama pentru sine și pentru cei apropiați, furie, tristețe, agitație, apatie, blocaj, bănuieli, rușine, confuzie, crispă, decepție, frustrare, iritare, intrigare, dezorientare, stres, panică, pesimism, plictiseală, singurătate, demoralizare, descurajare, detașare, lipsa de apărare și încredere etc.⁶.

³ Atunci când părinții ori persoanele care îi înlocuiesc sesizează organul de urmărire penală referitor la comiterea infracțiunii de trafic de copii, având de facto calitatea de reprezentant al minorului.

Totodată, a se vedea pct. 12 al Hotărârii Planului Curții Supreme de Justiție, nr. 39 din 22.11.2004, cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii.

⁴ În cazul în care, spre exemplu, o organizație nonguvernamentală a identificat victima minoră a traficului de persoane și sesizează organul de urmărire penală.

⁵ Abramova Svetlana, Metodica rassledovanieia torgovli necovershennoletnimi, podmenî rebionca i nezoonnogo usinovleniia, Moscova, 2009, pag. 177

⁶ Cătălin Luca, „Psihologia victimei traficului de ființe umane”, în *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune*, Asociația alternative sociale și Asociația magistraților Iași, Iași, 2005, pag. 89-92

² A se vedea prevederile art. 143 Cod de procedură penală al Republicii Moldova.

Totodată, este foarte important că până la audierea victimei minore trebuie ținut cont de principiile prevăzute la art. 4) al Legii Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20.10.2005, privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, precum și de unele principii speciale ale combaterii traficului de copii⁷, și anume:

a) respectarea strictă a drepturilor copilului, stipulate în Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și în Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile copilului;

b) luarea de măsuri speciale de protecție și de asistență copilului victimă a traficului de ființe umane;

c) respectarea opiniei copilului-victimă a traficului de persoane cu vârsta mai mare de 10 ani în toate acțiunile care îl afectează, ținându-se cont de vârsta, gradul de maturitate și interesul lui superior;

d) informarea copilului-victimă a traficului de ființe umane despre situația și drepturile lui, despre măsurile de protecție și de asistență, despre serviciile disponibile, despre procedura de repatriere și procesul de reunificare a familiei;

e) asigurarea nedivulgării în nici un caz a identității și a detaliilor care permit identificarea copilului-victimă a traficului de ființe umane.

Succesul sau eșecul rezultatelor obținute în urma audierii victimei minore este dictat de primul contact între copil și ofițerul de urmărire penală sau procuror, de aceea este important ca această întâlnire să se desfășoare în condiții optime⁸, respectiv un rol important, în acest sens, are și pregătirea în realizarea acestuia prim contact.

Pentru a avea un rezultat pozitiv de pe urma audierii victimei traficului de copii, este recomandabil ca aceasta să fie plasată într-un centru de asistență și protecție a victimelor tra-

ficului de persoane⁹, unde copilului, pe lângă asistența medicală, socială etc., va fi reabilitat ulterior psihologic, adică i se va acorda asistență psihologică necesară reabilitării acestuia. În acest context, este important de menționat faptul că reabilitarea psihologică necesită a fi efectuată doar după audierea victimei traficului de copii. Cu alte cuvinte, la etapa de pregătire a copilului, psihologul nu va discuta despre situația de exploatare propriu-zisă¹⁰.

Psihologul va avea o funcție exclusivă, nu numai în acordarea asistenței psihologice, adică de intervenție psihologică primară a copilului, dar și în stabilirea contactului necesar pentru realizarea colaborării. Anume psihologul va fi persoana care va ajuta victima să relateze cu exactitate evenimentele traumatiche, astfel probabilitatea colaborării copilului cu organul de urmărire penală va fi mai mare, pentru ca într-un final investigațiile respective să fie demarate efectiv.

Totodată, psihologul va explica victimei minore drepturile acesteia, rolul organului de urmărire penală și al instanței de judecată, scopul și rolul citației, cine lucrează în poliție sau cine este reprezentantul organului de urmărire penală și ce rol au aceștia, ce întrebări îi pot fi adresate copilului-victimă a traficului de persoane, ce se va întâmpla cu copilul dacă el va fi agitat, trist sau va începe a plânge, timpul audierii, precum și alte circumstanțe¹¹.

Pentru a motiva importanța colaborării victimei minore a traficului de persoane cu organul de urmărire penală, până la audiere, este

⁷ A se vedea art. 26 al Legii Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

⁸ Cătălin Luca, Dana Chirca, Flavius Vasile Onofrei, Gheorghe Popa, Liliana Foca, *Traficul de persoane. Practici și resurse pentru combatere și colaborare*, Editura Hamangiu SRL, București, 2008, p. 85.

⁹ A se vedea art. 17 din Legea nr. 241-XVI din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

Centrele de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane sunt instituții specializate care oferă condiții civilizate de cazare și de igienă personală, hrană, asistență juridică, socială, psihologică și medicală de urgență, pază și protecție, precum și asistență pentru contactarea rudelor.

¹⁰ Alina Budeci, Veaceslav Didăc, *Audierea copiilor victime-martori ai exploatarei sexuale comerciale. Îndrumar metodic*, Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” și Institutul Național al Justiției, p. 97

¹¹ Daniela Sîmboteanu, *Audierea legală a copiilor victime/martori ai abuzului și neglijării. Ghid pentru profesioniști*, Chișinău, 2009, p. 20.

necesar ca acestea să i se comunice că ea are un rol activ și considerabil nu numai vizavi de efectuarea cercetărilor, dar și din punct de vedere social valoros, deoarece denunțarea de către ea a traficantilor și darea de declarații în legătură cu traficul ei va duce la tragerea autorilor infracțiunii la răspunderea penală, iar aceasta din urmă, va stopa acțiunile criminale ale infractorilor de recrutare, transportare, transfer etc.¹², în privința altor minori sau altor persoane.

Este de remarcat, că pentru a schimba poziția victimei minore în direcția cooperării cu autoritățile de drept ale statului este necesar să se țină cont încă de două aspecte.

În primul rând, victimei i se va explica faptul că în privința ei și a familiei sale se vor lua toate măsurile adecvate pentru securitate și protecție¹³, în special atunci când există o bănuială rezonabilă că infracțiunea a fost comisă de grupări sau asociații criminale, fiindcă, în cazul respectiv, pericolul social este mult mai sporit. Măsurile de protecție necesită a fi luate în mod obligatoriu atunci când subiectul infracțiunii este persoana care deține controlul asupra copilului, fie ele părinți sau persoane care îi înlocuiesc.

În al doilea rând, victimei minore i se va lămuri că în privința ei se vor lua măsurile necesare pentru a proteja datele sale cu caracter personal¹⁴. Acest aspect iarăși o va încuraja pe victimă să colaboreze cu autoritățile.

Până la începerea audierii, ofițerul de urmărire penală sau procurorul este necesar a ține cont că victima traficului de copii de multe ori ascunde vârsta sa reală, considerându-se deja majoră. Aici este foarte important a se lua în considerație faptul că aceste victime deseori nu dețin pașapoarte sau alte acte de identitate și de aceea este greu de a identifica vârsta

reală. În cazul în care sunt mai multe victime ale traficului de persoane, audierea ulterioară pregătirii se recomandă a fi efectuată cu victima care fără îndoială este minoră, iar în procesul acestei acțiuni de urmărire penală poate fi identificată vârsta celorlalte victime¹⁵.

Totuși, în cazul în care aceasta nu este posibil, până la stabilirea vârstei exacte a victimei, prin efectuarea altor acțiuni de urmărire penală sau a măsurilor de investigație operativă, aceste victime vor fi tratate și investigate ca minore¹⁶.

Specificul tacticii de audiere a victimelor minore în cazurile de trafic de persoane este determinat de faptul că de multe ori aceste victime provin din familii vulnerabile, dezorganizate, copii ai străzii, din orfelinat și școli internat. Cu aceste victime trebuie lucrat cu precauție, pentru că ele sunt mai agresive, pot să nu spună adevărul, au o atitudine negativă față de autorități etc.

De asemenea, organul de urmărire penală, până la audierea victimei minore a traficului de persoane, nu trebuie să omită importanța alegerii locului desfășurării ulterioare a acțiunii de urmărire penală respective.

Așadar, pornind de la prevederile alin. (2) al art. 111 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, care menționează că declarațiile și audierea părții vătămate se fac conform dispozițiilor ce se referă la declarațiile și audierea martorilor, fiind aplicate în modul corespunzător, respectiv, potrivit art. 106 al aceluiași Cod, audierea se efectuează la locul desfășurării urmăririi penale sau cercetării judecătorești, iar în caz de necesitate, victima poate fi audiată la locul aflării sale.

¹² A se vedea art. 206 din Codul penal al Republicii Moldova.

¹³ A se vedea art. 29 din Legea Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

¹⁴ A se vedea art. 21 din Legea Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20.10.2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

¹⁵ Svetlana Abramova, *Metodika rassledovanieia trgovli necoverşennoletnimi, podmenî rebionka i nezokonnogo usinovleniia*, Moscova, 2009, p. 181

¹⁶ Aceste aspecte, deși nu sunt reglementate în Codul de procedură penală, ele trebuie respectate, or, art. 27 din Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane stipulează că, în cazul în care nu se cunoaște vârsta victimei traficului de ființe umane, dar există motive a se considera că victima nu a atins vârsta de 18 ani, se prezumă că victima este copil și, până la constatarea exactă a vârstei, ea va fi tratată drept copil, aplicându-i-se toate măsurile speciale de protecție prevăzute de prezenta lege și de alte acte normative.

Însă în cazul audierii victimei traficului de copii, nu se recomandă ca audierea acesteia să aibă loc în localul organului de urmărire penală, deoarece riscăm pierderea ireversibilă a contactului cu ea.

Este de remarcat și faptul că organul de urmărire penală trebuie să întreprindă toate măsurile ca să evite contactul direct între copilul victimă și agresor în timpul audierilor în proces, or, conform actelor internaționale, în special, potrivit Principiilor de acțiune privind copiii în sistemul penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU, care dezvoltă anumite principii ale Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului, recomandă statelor părți să țină cont de aceste aspecte. De aceea pregătirea pentru audiere trebuie să fie bazată pe respectarea normelor menționate.

Așadar, cea mai eficientă audiere poate avea loc într-o instituție cu un local special amenajat pentru copii în funcție de nevoile lor psihologice, pentru a-i crea minorului ambianța confortabilă sau confortul necesar, astfel încât minorul să se simtă în siguranță și că este protejat. În acest context, trebuie să ținem cont și de formarea psihologică a copilului în funcție de vârstă.

Prin urmare, locul audierii trebuie ales astfel încât să mărească confortul copilului. În cele mai multe cazuri, aceasta înseamnă un loc neutru, unde copilul nu se simte pe nedrept amenințat de presupusul infractor. Acest loc trebuie să fie privat, obișnuit și liniștit¹⁷.

Totodată, pentru pregătirea audierii victimei traficului de copii, o altă însemnătate i se atribuie perioadei în care se recurge nemijlocit la efectuarea acestei acțiuni de urmărire penală după ce victima respectivă a fost identificată.

¹⁷ Daniela Simboteanu, *Audierea legală a copiilor victime/martori ai abuzului și neglijării. Ghid pentru profesioniști*, Chișinău, 2009, pag. 17.

În multe țări, precum Polonia, Marea Britanie, Germania, Letonia, Lituania etc., există deja o practică extinsă de amenajare a unor odăi specializate pentru audierea copiilor care sunt dotate cu mobilă și echipament corespunzător acestor scopuri: sistem de televiziune cu circuit închis.

Deși Codul de procedură penală al Republicii Moldova nu prevede un termen-limită când victima traficului de copii poate fi audiată, respectiv reiese logic că această acțiune de urmărire penală poate să fie efectuată chiar imediat după identificarea acesteia.

În acest caz, consider că organul de urmărire penală riscă să nu obțină declarații obiective și complete vizavi de circumstanțele comiterii infracțiunii, sau poate în genere victima să renunțe de la darea explicațiilor, or, acest drept este unul specific acestor categorii de victime. De altfel, reieșind din prevederile alin. (8) al art. 58 Cod procedură penală al Republicii Moldova, victima traficului de ființe umane nu este obligată să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată și nu este obligată să dea explicații la solicitarea acestor organe.

Continuând ideea respectivă, pornită de la faptul că legea procesual-penală nu prevede termenul de audiere a victimei, totuși conform alin. (5) al art. 29 din Legea Republicii Moldova nr. 241-XVI din 20.10.2005, copilului identificat drept victimă a traficului de ființe umane i se acordă un răgaz de reflecție de 30 de zile pentru a decide personal sau prin reprezentantul său legal ori tutore dacă va face declarație împotriva traficantului.

Totodată, conform prevederilor alin. (4) al art. 2 din Legea Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003¹⁸, normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în Codul de procedură penală al Republicii Moldova, respectiv reiese că prevederile alin. (5) al art. 29 din Legea nr. 241-XVI din 20.10.2005 nu pot fi aplicate până când nu sunt regăsite în Codul menționat.

Totuși, în pofida celor expuse, consider că victimei traficului de copii trebuie să i se acorde cele 30 de zile prevăzute de actul normativ menționat mai sus. Acest fapt va avea o importanță dublă. Pe de o parte, perioada dată

¹⁸ Legile Republicii Moldova nr.122/14.03.2003 Codul de procedură penală al Republicii Moldova (partea generală) // *Monitorul Oficial* 104-110/447, 07.06.2003, cu modificările și completările ulterioare.

de timp va fi una suficientă acordării asistenței necesare pentru recuperarea fizică, psihologică și socială, prin acțiuni speciale medicale, juridice și sociale. Pe de altă parte, timpul respectiv va fi unul destul pentru ca victima să se decidă de a colabora cu organul de urmărire penală și a face declarații pe marginea traficării acesteia.

În același timp, este necesar de a ține cont de faptul că copilul trebuie tratat astfel încât el să simtă că este personalitate și nu doar o sursă de informație pentru descoperirea infracțiunii și strângerea probelor¹⁹.

Concomitent, reprezentantul organului de urmărire penală (în anumite cazuri cu ajutorul psihologului) până la audierea propriu-zisă a victimei traficului de copii trebuie să planifice audierea, astfel încât rezultatul acestei acțiuni de urmărire penală să vizeze stabilirea locului, timpului, metodei și a altor circumstanțe de recrutare, transportare, transfer, adăpostire, primire; dacă a avut loc exploatarea, vinderea, cumpărarea etc. și în ce formă; obținerea informațiilor despre persoanele care au comis fiecare dintre aceste acțiuni și a informațiilor cu privire la potențialii martori; ce impact a avut acțiunile criminale asupra victimei (violență, înșelăciune, traumele pricinuite minorului după trafic, atitudinea lui asupra vieții posttrafic, reacția acestuia asupra vieții, subestimarea etc.)²⁰; versiunile victimei; relevarea metodelor de pregătire, comitere și ascundere a infracțiunii; alte aspecte importante pentru cauză în funcție de metodele, instrumentele și circumstanțele comiterii infracțiunii de trafic de copii.

Simultan, planificarea audierii trebuie să evidențieze și unele circumstanțe care pot fi ascunse de victimă din anumite motive personale, ca de exemplu în cazurile în care victima ar putea manifesta un atașament

traumatic²¹ față de traficant, în special când aceasta are o relație intimă cu cineva din rețeaua de trafic sau cu cineva care are legătură cu această rețea sau poate să dea dovadă de loialitate, recunoștință sau dependență de o persoană corelată stării sale de „captivitate”²².

Organul de urmărire penală, tot la etapa de pregătire a audierii victimei traficului de copii, trebuie să știe despre obligația pe care o are vizavi de citarea participanților ce necesită a fi prezenți la acțiunea de urmărire penală în discuție.

Conform legii procesual-penale, în cazul dat, se asigură prezența reprezentantului legal al minorului, pedagogul sau psihologul precum și, după caz, apărătorul²³.

Conchid că aspectele expuse în prezentul articol nu au un caracter imperativ și, respectiv, reprezentantul organului de urmărire penală, reieșind din măsurile investigativ-operative și din acțiunile de urmărire penală efectuate până la audierea părții vătămate a traficului de copii, poate să-și planifice activitatea în cauză în funcție de circumstanțele stabilite și de probele administrate.

¹⁹ Svetlana Abramova, *Metodika rassledovanieia torgovli nesovershennoletnimi, podmenî rebionka i nezakonnogo usînovleniea*, Moscova, 2009, p. 182.

²⁰ E.M. Varpahovskaia, R.R. Bictimirov, V.A. Pak și alții, *Osobennosti kvalifikații, vîeavleniea i rassledovanie. Ucebno-metodiceskoe posobie*, Irkutsk, 2007, p. 35.

²¹ Cătălin Luca, Dana Chirca, Flavius Vasile Onofrei, Gheorghe Popa, Liliana Foca, *Traficul de peroane. Practici și resurse pentru combatere și colaborare*, Editura Hamangiu SRL, București, 2008, p. 84.

Atașamentul traumatic sau Sindromul Stockholm denumește situația în care victimele aflate în captivitate și agresate dezvoltă simpatie și empatie față de agresor. Sunt cazuri în care victimele s-au alăturat propriilor traficanti, s-au identificat cu aceștia și lucrează împreună cu ei sau pentru ei (Cătălin Luca, *op. cit.*, 2005, p. 103).

²² Organizația Mondială a Sănătății, *Recomandări etice și de siguranță ale OMS pentru desfășurarea interviurilor cu femeile traficate*, 2003, p. 2.

²³ A se vedea prevederile art. 481 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE:**Acte internaționale:**

1. Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20.11.1989.
2. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor și împotriva criminalității transnaționale organizate, 15 noiembrie 2000, Palermo.
3. Convenția Consiliului Europei cu privire la lupta împotriva traficului de ființe umane, semnată de Republica Moldova la 16.05.2005 în Varșovia, Polonia și ratificată la 30.03.2006 prin Legea nr. 67-XVI, care a intrat în vigoare la 1 februarie 2008.
4. Principiile de acțiune privind copii în sistemul penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU.

Acte naționale:

5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, cu modificările și completările ulterioare.
6. Cod penal al Republicii Moldova, cu modificările și completările ulterioare.
7. Legea privind drepturile copilului nr. 338-XIII din 15.12.1994, cu modificările și completările ulterioare.
8. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241 din 20.10.2005, cu modificările și completările ulterioare.
9. Legea privind activitatea operativă de investigații nr. 45-XIII din 12.04.1994, cu modificările și completările ulterioare.

Practică judiciară:

10. Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 39 din 22.11.2004, cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii.
11. Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 37 din 22.11.2004, cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii.
12. Hotărârăa Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 9 din

22.12.2008, pentru modificarea și completarea Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 37 din 22.11.2004, cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii.

Literatură de specialitate:

13. Svetlana Abramova, *Metodika rassledovaniia torgovli nesovershennoletnimi, podmenî rebionka i nezakonnogo usinovleniia*, Moscova, 2009.
14. E.M. Varpahovskaia, R.R. Bictimirov, V.A. Pak și alții, *Osobennosti kvalifiicații, vîavleniia i rasledovaniia. Ucebno-metodiceskoe posobie*, Irkutsk, 2007.
15. Cătălin Luca, „Psihologia victimei traficului de ființe umane”, în *Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune*, Asociația alternative sociale și Asociația magistraților Iași, Iași, 2005.
16. Cătălin Luca, Dana Chirca, Flavius Vasile Onofrei, Gheorghe Popa, Liliana Foca, *Traficul de persoane. Practici și resurse pentru combatere și colaborare*, Editura Hamangiu SRL, București, 2008.
17. Alina Budeci, Veaceslav Didâc, *Audierea copiilor victime-martori ai exploatării sexuale comerciale. Îndrumar metodic*, Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” și Institutul Național al Justiției, Chișinău, 2011.
18. Daniela Sîmboteanu, *Audierea legală a copiilor victime/martori ai abuzului și neglijării*, Ghid pentru profesioniști, Chișinău, 2009.
19. Tatiana Catana, Cristina Filat, *Audierea copilului-victimă a abuzului în procesul penal*, Studiu, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, Chișinău, 2007.

Diana SIMINEANU,
doctorandă

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A AMNISTIEI

RÉSUMÉ

L'article mentionne que l'amnistie est une institution interdisciplinaire, étant réglementée, tout d'abord, des règles du droit constitutionnel, du droit pénal et du droit exécutif pénal. Toutefois, les dispositions de la Loi fondamentale consacrent irrévocablement la rationalité, des actes de clémence et leur appartenance au phénomène juridique. Ainsi, les rapports juridiques concernant l'octroi d'amnistie ont un caractère complexe, leur réglementation de principe dirigée, revenant au droit constitutionnel, mais celle concrète appartenant au droit pénal.

„Cel slab nu poate niciodată să ierte. Iertarea este atributul celor puternici. Dacă punem în practică principiul ochi pentru ochi și dinte pentru dinte, în curând toată lumea ar fi oarba și știrbă.”

Mahatma Gandhi

Amnistia este o instituție interdisciplinară, fiind reglementată, mai întâi de toate, de normele dreptului constituțional, dreptului penal și dreptului execuțional penal.

De fapt, în toate statele de drept, amnistia se acordă de către organul legislativ. Majoritatea constituțiilor moderne cuprind reglementări exprese privitoare la competența în materia amnistiei. Aceste dispoziții reprezintă încununarea eforturilor de a limita exercițiul discreționar al acestei prerogative, de a o raționaliza și de a o cuprinde în interiorul fenomenului juridic.

Într-un șir de constituții este prevăzută competența legislativului de a acorda amnistia și chiar grațierea colectivă, alte acte normative necuprinzând nici un fel de dispoziții în acest sens. Pornindu-se de la principiul fundamental că obiect al reglementării juridice îl poate constitui orice domeniu imaginabil s-a considerat că nu se impun prevederi exprese privitoare la acordarea prin lege a amnistiei.

În țările care nu au constituții scrise (spre exemplu, Marea Britanie, Israelul), actele de clemență se adoptă în temeiul cutumelor constituționale. Acestea reprezintă uzanțe sau precedente vizând competența organelor

puterii, consacrate prin repetare, durată, constanță, neechivoc și acceptare unanimă.

Normele din Constituția Republicii Moldova privitoare la amnistie și grațiere consacra două principii [1, art. 66, 72, 88]:

- a) acordarea amnistiei și grațierii colective doar prin lege organică;
- b) limitarea dreptului președintelui țării doar la grațiere individuală.

Aceleași principii sunt consacrate și de prevederile art. 72 (3) lit. g) și 94 lit. a) ale Constituției României [2, art. 72, 94].

Aceste prevederi pun apoi în evidență unele trăsături esențiale ale instituției amnistiei. Constituția, prin însăși esența și scopurile sale, se plasează la confluența politicii cu dreptul, reprezentând fundamentul politic și juridic al statului. Ea constituie nu doar legea de bază, ci și un document politic cu semnificații retrospective și prospective majore [3, p. 140]. Prin reglementarea amnistiei și grațierii în Constituție, nuanța lor politică devine și mai pregnantă.

Constituția este, de asemenea, un pact social între guvernanți și guvernați, reprezentând forma prin care se aspiră la raționalizarea puterii și statului. Ea instituționalizează, legi-

timează și țarmurește puterea [4, p. 58]

Dispozițiile din Legea fundamentală consacră astfel, irevocabil, raționalitatea actelor de clemență și apartenența lor la fenomenul juridic.

Raporturile juridice privind acordarea amnistiei au un caracter complex, reglementarea lor principial-diriguitoare revenind dreptului constituțional, iar cea concretă aparținând dreptului penal.

Relațiile sociale complexe determină unele forme de schimb între ramurile de drept, precum și anumite instituții juridice mixte [5, p. 41]. Definitiv pentru conexiunea dintre dreptul penal și politică este chiar sintagma „politică penală”.

Astfel, amnistia este reglementată și de normele dreptului penal. Normele ce se conțin în alin. (1) al art. 107 CP RM determină că amnistia este actul ce are ca efect înlăturarea răspunderii penale sau a pedepsei, fie reducerea pedepsei aplicate sau comutarea ei. Amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranță și asupra drepturilor persoanei vătămate (alin. (2) al art. 107 CP RM).

Deci, conținutul normativ al art. 107 CP RM reglementează, în mare parte, efectele amnistiei, care pot interveni atât înainte de condamnare, cât și după condamnare. Articolul 119 CP român, de asemenea, se referă doar la efectele produse prin actele de amnistie.

Declararea amnistiei este de competența organului legislativ, însă actele normative elaborate de către acesta nu au acțiune directă. Dat fiind faptul că liberarea de răspundere și pedeapsă a persoanelor vinovate depinde deseori nu numai de semnele formale (sexul, vârsta, antecedentele penale etc.), dar și de comportamentul acestora în timpul executării pedepsei, decizia de liberare în baza amnistiei este luată de o comisie specială. Principalul temei de liberare îl constituie parametrii ce trebuie să-i întrunească persoana amnistiată. Aceștia, la rândul său, sunt stipulați în actul de amnistie respectiv. De regulă, în asemenea situații, nu apar careva coliziuni sub aspect teoretic sau practic. Acestea, însă, pot apărea în cazul determinării caracterului comportamentului persoanei în timpul ispășirii pedep-

sei și prognozarea lui după eliberare din locul de detenție.

Astfel, sub aspect teoretic, este destul de actuală problema privind posibilitatea amnistierii persoanelor, cărora comisia medicală le-a indicat tratament medical forțat (alcoolicii, narcomanilor). În acest context, autorul rus Iakovleva L. remarcă că aplicarea tratamentului medical forțat nu este un impediment pentru aplicarea actului de amnistie. Asemenea persoane, după însănătoșire, se liberează de pedeapsă penală [6, p. 136].

În opinia lui Marogulova I., asemenea categorie de bolnavi condamnați urmează să fie eliberați în baza actului de amnistie până la însănătoșire, motivând aceasta prin faptul că persoanele în cauză pot continua tratamentul în condiții de ambulatoriu la locul de trai [7, p. 70].

Nu împărtășim pe deplin aceste viziuni, deoarece:

a) însăși stabilirea tratamentului medical forțat se transformă în pedeapsă;

b) autorii nu i-au în considerație faptul că alcoolismul și narcomania sunt patologii cronice, tratamentul lor (termenul, forma) fiind determinat de medici. Totodată, stabilind tratamentul forțat, judecata i-a drept bază la emiterea hotărârii concluzia comisiei medicale.

Luînd în considerație că nici într-un act normativ nu este determinat *temeiul material al amnistiei*, considerăm că unul din temeiurile de aplicare a acesteia este căința sinceră a infractorului, pe de o parte, și iertarea victimei, pe de altă parte. În acest context, este potrivită norma inclusă în Codul penal de către legislatorul Republicii Moldova și cel român, care prevede că amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranță și asupra drepturilor persoanei vătămate (alin. (2) art. 107 CP RM; alin. (3) art. 119 CP român).

Autorul rus N. Vârastaikin susține că este incorect de a-l considera pe condamnat amnistiat imediat după publicarea actului respectiv, fiindcă, pentru executarea actului de amnistie, este prevăzută o perioadă de șase luni, iar în acest răstimp persoana poate deveni, spre exemplu, un violator fraudulos al

regimului, asupra căruia amnistia, de regulă, nu se răsfrânge [8, p. 30].

L. Iakovleva nu este de acord cu acest fapt, deoarece nu se i-a în considerație un element specific al amnistiei și anume caracterul unitar al acesteia, în conformitate cu care ea se aplică numai în privința persoanelor care au săvârșit infracțiuni până la un anumit moment, adică până la data publicării actului de amnistie. Totodată, la luarea deciziei privind liberarea condamnatului se i-a în calcul comportamentul acestuia nu doar în perioada predecesorie actului de amnistie, dar și până la momentul examinării acestei probleme [6, p. 36].

În calitate de temei juridic pentru aplicarea amnistiei este actul emis de organul respectiv în privința fiecărei persoane în parte. Asemenea acte pot fi:

- hotărârea șefului instituției penitenciare – în privința condamnaților la închisoare, sentința cărora a intrat în vigoare;
- hotărârea organului de urmărire penală, sancționată de procuror, – în privința bănuiților și învinuiților, cauzele penale ale căror se află în examinarea acestui organ;
- hotărârea procurorului – în privința bănuiților și învinuiților, cauzele penale ale căror se află în examinarea procuraturii;
- hotărârea instanței de judecată – în privința persoanelor, cauzele penale ale căror se află în examinarea instanței respective și nu au fost examinate până la intrarea în vigoare a actului de amnistie, precum și în privința persoanelor, cauzele căror au fost examinate, însă sentințele judiciare nu au intrat în vigoare; în privința persoanelor condamnate condiționat și a condamnaților, cărora le-a fost amânată executarea pedepsei în modul prevăzut de lege; în privința persoanelor cărora li s-a aplicat pedeapsa sub formă de amendă, dacă aceasta a fost percepută până la intrarea în vigoare a actului de amnistie concret.

Procedura de aplicare a amnistiei, de regulă, se determină de organul legislativ printr-o hotărâre sau regulament aparte, prin care se stipulează organele (instituțiile) care aplică amnistia, modalitatea luării și conturării deciziilor vizând aplicarea actelor de amnistie,

se concretizează categoriile de persoane care nimeresc sub incidența ei etc.

Astfel, Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a X-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova nr. 420-XV din 26.07.2001 conține o anexă cu Regulamentul privind modul de aplicare a acestei legi, care, la rândul său, pune executarea acesteia în sarcina următorilor subiecți:

a) judecătoriile de sector și municipale în a căror rază teritorială se află locul de executare a pedepsei – în privința condamnaților care își execută pedeapsa în locurile de detenție, precum și a condamnaților cu suspendarea executării pedepsei, eliberați condiționat înainte de termen de pedeapsă, condamnați cu amânarea executării sentinței și condamnați cu amânarea executării pedepsei referitoare la femeile gravide și femeile cu copii mici;

b) instanțele judecătorești care au pronunțat sentințele – în privința condamnaților care își execută pedeapsa peste hotarele Republicii Moldova;

c) judecătoriile de sector și municipale în a căror rază teritorială se află locul de ținere sub arest – în privința condamnaților ale căror sentințe au rămas definitive, dar care nu au fost trimiși în locurile de executare a pedepsei;

d) instanțele judecătorești – în privința cauzelor nejudicate, aflate în procedura acestora, precum și în privința persoanelor ale căror sentințe nu au rămas definitive sau au rămas definitive, însă nu sunt ținute sub arest și nu au fost trimise în locurile de executare a pedepsei;

e) organele de cercetare penală și anchetă preliminară – în privința persoanelor ale căror dosare și materiale privind infracțiunile săvârșite se află în procedura acestor organe și care sunt de acord cu învinuirea înaintată [9].

Pentru fiecare persoană care nimereste sub incidența actului de amnistie, organele sistemului penitenciar expediază instanței judecătorești competente să aplice amnistia propuneri vizând posibilitatea aplicării clemenței, informații privind stimulările și sancțiunile condamnatului, dosarul personal și alte materiale necesare pentru soluționarea chestiu-

nii în cauză. Referitor la condamnării care își execută pedeapsa peste hotarele țării, materialele necesare soluționării problemei privind aplicarea amnistiei se expediază Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

Instanțele judecătorești studiază dosarele personale și celelalte materiale cu referire la condamnați, audiază în ședințe aparte reprezentanții instituției responsabile de executarea sentinței și, după caz, explicațiile personale ale condamnaților.

Referitor la materialele persoanelor condamnate condiționat și la cele condamnate cu amânarea executării sentinței, acestea pot fi examinate în lipsa lor, dar cu informarea obligatorie despre hotărârea emisă. De asemenea, hotărârea privind amnistierea sau neamnistierea cetățenilor Republicii Moldova care își execută pedeapsa peste hotarele țării poate fi luată fără examinarea dosarelor personale ale acestora, inclusiv în lipsa lor.

Hotărârile instanțelor judecătorești cu privire la aplicarea sau neaplicarea amnistiei se pronunță pentru fiecare persoană strict individual, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

De regulă, materialele privind aplicarea amnistiei se examinează în prezența procurorului. În acest context, instanța de judecată informează în scris procurorul despre locul și timpul ședinței, însă neprezentarea acestuia nu constituie un temei pentru amânarea examinării problemei în ședință.

Hotărârile instanțelor judecătorești cu privire la aplicarea sau neaplicarea amnistiei pot fi atacate de către condamnați sau contestate de către procuror în instanța de judecată ierarhic superioară în termen de 10 zile de la data pronunțării lor. În asemenea cazuri, executarea hotărârii privind aplicarea sau neaplicarea amnistiei se suspendă.

Dacă persoana condamnată de instanța de judecată a Republicii Moldova execută pedeapsa penală pe teritoriul altui stat, Departamentul instituțiilor penitenciare al Ministerului Justiției asigură informarea organelor competente ale țării respective despre adoptarea actului de amnistie și solicită materialele

necesare pentru soluționarea chestiunii aplicării amnistiei.

Uneori, actul de amnistie indică timpul în care se aplică prevederile actului de amnistie sau timpul în care trebuie informat președintele Republicii Moldova și Parlamentul despre rezultatele executării acestuia.

Plângerea prealabilă adresată instanței constituie deopotrivă un act de sesizare despre săvârșirea unei infracțiuni și un act procesual de punere în mișcare a unei acțiuni penale. Amnistia se dovedește irelevantă nu numai cu privire la dreptul de a introduce plângerea prealabilă, ci și relativ la dreptul de a formula o plângere sau un denunț. Dacă din însăși cuprinsul actului de sesizare rezultă, fără echivoc, date și elemente în baza cărora se poate efectua încadrarea juridică a faptei, rezultând că aceasta este amnistiată, se va soluționa cauza în acest stadiu, în baza actului de clemență intervenit (se va pronunța o ordonanță de refuz în pornirea procesului penal, dacă făptuitorul este de acord cu aceasta) [10, p. 249].

Dacă actul de sesizare nu este explicit sub aspectul naturii infracțiunii, al datei comiterii acesteia (înainte sau după data apariției actului de amnistie) sau al identității infractorului (în cazul în care actul de amnistie prevede unele excepții personale), cauza nu poate fi soluționată decât după cunoașterea acestor împrejurări.

În cazurile în care învinuitul sau persoana bănuită de săvârșirea infracțiunii se opune încetării procesului penal sau refuzului de pornire a procesului penal în legătură cu actul de amnistie, încetarea procesului penal sau refuzul de pornire a procesului penal pe această bază nu se admite. În acest caz procesul continuă în mod obișnuit, iar actul de amnistie va putea fi aplicat doar în cazul constatării vinovăției persoanei. În caz contrar, se va pronunța o sentință de achitare de către instanța de judecată [10, p. 249].

Dacă actul de amnistie a intervenit în faza dezbaterilor judiciare, procesul continuă până la capăt și instanța de judecată pronunță o sentință de condamnare cu mențiunea că condamnatul este liberat de pedeapsă (art. 275 pct. 4 CPP al RM).

Atunci când actul de amnistie este adoptat în timpul judecării cererii sau propunerii de liberare condiționată, aceasta se respinge ca rămasă fără obiect. În cazul în care instanța de recurs constată că infracțiunile pentru care s-a aplicat, de exemplu, pedeapsa de trei ani privațiune de libertate cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, sunt amnistiate, ea trebuie să înceteze procesul penal, fără a dispune suplimentar înlăturarea dispozițiilor art. 90 CP al RM, deoarece a fost înlăturată răspunderea penală.

Acțiunea amnistiei se extinde numai asupra infracțiunilor comise până la emiterea actului de amnistie și, în primul rând, față de persoanele care execută pedeapsa pe teritoriul Republicii Moldova.

În hotărârile instanțelor de judecată, de regulă, este reflectată în mod special problema aplicării amnistiei condamnaților alcoolici sau narcomani, în privința căror a fost aplicat tratamentul forțat, dar care nu a fost dus până la capăt. Materialele cu privire la aplicarea actului de amnistie în privința acestei categorii de persoane sunt examinate după însănătoșirea deplină a acestora. Încetarea tratamentului medical forțat este dispusă de către instanța de judecată, la propunerea instituției medicale în care se tratează persoana respectivă.

Nu susținem această reglementare legislativă, din considerente că de bază ar trebui să fie atitudinea condamnatului față de tratament și nu altceva. Atunci când se îndeplinesc toate prescripțiile medicului, există indicatori obiectivi care denotă dorința și tendința condamnatului de a se trata, aplicarea actului de amnistie poate facilita în mare măsură persoana concretă, inclusiv în ceea ce privește tratamentul deplin al acesteia. De aceea, neaplicarea amnistiei față de această categorie de condamnați la momentul oportun contravine scopului de bază al pedepsei – restabilirea echității sociale – și principiilor legislației execuțional-penale – individualizarea executării pedepselor; aplicării raționale a mijloacelor de corijare a condamnaților și favorizarea unui comportament licit al acestora. În acest context, în literatura de specialitate s-a recunoscut cu mult timp în urmă că individualizarea

pedepsei constituie un principiu al dreptului penal, care acționează nu doar în cazul determinării sancțiunii penale, dar și în perioada executării, schimbării, inclusiv în cazul eliberării înainte de termen de pedeapsă, amnistia fiind una din modalitățile acesteia [11, p. 78], [12].

Cea mai masivă activitate în domeniul aplicării actelor de amnistie o au instituțiile penitenciare responsabile de executarea pedepsei sub formă de închisoare. Aplicarea eficientă a actelor de amnistie depinde de organizarea activității respective de către aceste instituții. Din aceste considerente, în opinia lui M. Kirilov, este oportun de a organiza evidența cauzelor penale încetate în legătură cu amnistia, ceea ce ar îmbunătăți individualizarea aplicării măsurilor de influență juridico-penale și ar facilita colectarea informației necesare cu privire la modul de viață al persoanelor, în privința căror s-a aplicat amnistia [13, p. 190]. În această ordine de idei, credem că ar fi destul de benefic nu doar evidența cauzelor penale menționate, dar și cauzele tuturor condamnaților care au fost eliberați în baza actelor de amnistie.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, în vigoare de la 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1.
2. Constituția României, Modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.
3. I. Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, Vol. I, București, 1991.
4. I. Deleanu, *Drept constituțional și instituții politice*, Vol. II, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992.
5. I. Rădulescu, *Curs de drept penal*, Ed. a II-a, Editura „Cultura poporului”, București, 1939.
6. Л.В. Яковлева, *Институт освобождения от наказания в российском праве*. Монография, ВНИИ МВД России, Москва, 2002.

7. И.Л. Марогулова, *Законодательное регулировании амнистии и помилования: Генезис, сущность, теория, правоприменение*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Москва, 1999.
8. Н.В. Выростакин, «Акту об амнистии – форму федерального закона», în *Российская юстиция*, №2, 2001.
9. Legea privind amnistia în legătură cu aniversarea a X-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova nr. 420-XV din 26.07.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 94-96/746 din 10.08.2001.
10. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub red. A. Barbăneagră, Editura ARC, Chișinău, 2003.
11. А.Л. Ременсон, *Индивидуализация наказания в процессе его исполнения*, Труды Томского ун-та, Томск, 1961.
12. А.Е. Наташев, Н.А. Стручков, *Основы теории исправительно-трудового права*, Москва, 1967.
13. М.А. Кирилов, *Социальная обусловленность норм уголовно-исполнительного права и проблемы его совершенствования*. Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук, Москва, 2002.

Recenzent:

Ștefan STAMATIN, doctor în drept, conferențiar universitar

Diana SIMINEANU,
doctorandă

PROBLEME CONCEPTUALE PRIVIND CLASIFICAREA AMNISTIEI

RÉSUMÉ

Pour marquer l'essence profonde de l'amnistie il faut souligner l'importance particulière du problème de classification des actes d'amnistie. La classification des actes d'amnistie est nécessaire pour clarifier le contenu de l'amnistie, ainsi que pour révéler les éléments généraux et spécifiques de ces actes. Ainsi, par la classification peut être pleinement comprise l'essence de l'institution de l'amnistie et de la politique d'amnistie pendant une longue période.

Dans ce contexte, dans l'article sont analysés les critères qui peuvent être prises comme base pour la classification des actes d'amnistie: en fonction de l'ampleur des effets, des conditions d'accorder, du moment d'intervention, du cercle des personnes amnistiées, de la source et l'espace d'action de l'amnistie.

Studiarea profundă a esenței instituției amnistiei se poate face prin analiza multilaterală a acesteia. Or, una din laturile esențiale ale amnistiei, în opinia noastră, este problema clasificării actelor de amnistie.

Clasificarea actelor de amnistie este necesară pentru clarificarea conținutului amnistierii, precum și pentru relevarea elementelor generale și a unor particularități specifice ale acestor acte. În acest context, prin intermediul clasificării poate fi înțeleasă deplin esența instituției amnistiei și politicii amnistierii pe o perioadă îndelungată.

În literatura juridică de specialitate se propun diferite criterii care pot fi luate drept bază de clasificare a actelor de amnistie: în funcție de întinderea efectelor, condițiile de acordare, momentul intervenirii, cercul de persoane amnistrate, izvorul și spațiul de acțiune a amnistiei etc. [1, p. 338]; [2, p. 384]; [3].

Cea mai simplă clasificare a amnistiei este realizată în funcție de întinderea efectelor, care poate fi generală și specială.

Amnistia este *generală* atunci când se acordă pentru orice infracțiune, indiferent de gravitatea acesteia. De regulă, aceasta presupune răsturnarea sistemului social-politic, o schimbare radicală sau evenimente cu totul deosebite, ea prefigurând reforma sistemului de drept penal. Amnistiiile generale sunt relativ rare și se întâlnesc în țările lumii a treia, caracterizate printr-o puternică instabilitate și

o înaltă frecvență a loviturilor de stat.

Amnistia se consideră *specială* când se referă doar la anumite infracțiuni concrete ori la o categorie de infracțiuni [1, p. 338] (de pildă cele împotriva integrității corporale). De altfel, actele de amnistie acordate de-a lungul timpului atât în Republica Moldova, cât și în România, au fost speciale.

Pentru clasificarea conținutului amnistierii, profesorul rus O. Zelidova face o propunere mai deosebită care include următoarele elemente: esența amnistierii concrete (tipurile de atenuare a destinului adresaților), adresatul (persoana) și temeiurile de amnistiere. Conform acestor criterii, actele de amnistie pot fi clasificate condiționat în omogene și variate (neomogene). În rezultatul acestei clasificări autoarea delimitează normele care reglementează actele de amnistie în pozitive și negative [4, p. 11].

Studiind actele de amnistie din perioada primilor ani de existență a puterii sovietice, O. Zelidova a ajuns la concluzia că acestea pot fi clasificate în patru grupe mari [4, p. 12]:

a) acte de amnistie cu caracter politic (se emiteau în privința persoanelor care au săvârșit infracțiuni cu caracter de masă și se realiza, în principal, sub formă de refuz în desfășurarea urmăririi penale);

b) acte de amnistie cu caracter politico-penal (prevedeau atenuarea în legătură cu diminuarea pericolului social al personalității

vinovatului în comiterea infracțiunii);

c) acte de amnistie cu caracter de-grevator-corectiv, care favorizează redresarea unor devieri în politica represivă și atenuarea măsurilor de pedeapsă;

d) acte de amnistie cu caracter re-educativ, care favorizează corectarea comportamentului persoanelor vinovate în săvârșirea infracțiunilor.

Clasificarea actelor de amnistie trebuie să favorizeze, mai întâi de toate, clarificarea conținutului lor, din care considerente, apare necesitatea de a clasifica normele actelor de amnistie care conțin temeiurile de liberare de răspundere și pedeapsă penală, de atenuare a pedepsei, precum și anumite condiții ce limitează aplicarea amnistiei.

În acest context, susținem poziția unor autori, care evidențiază următoarele tipuri de amnistiere: liberarea integrală de pedeapsă; reducerea termenului de pedeapsă; înlocuirea pedepsei cu una mai blândă; liberarea de pedepsele complementare; stingerea antecedentelor penale; liberarea de răspundere penală [5, p. 41].

După forma sa amnistia este un act de manifestare a voinței statale, iar după conținut ea constituie o totalitate de norme ce reglementează statutul juridic al unor categorii de persoane supuse răspunderii penale. Reieșind din formele de expunere a actelor de amnistie, poate fi realizată clasificarea acestora. Totodată, este justificată evidențierea printre dispozițiile incluse în actele de amnistie a unor grupe de norme ce se repetă, care, la rândul său, influențează asupra statutului juridic al persoanelor în privința cărora se răsfrânge amnistia. Cu alte cuvinte, apare necesitatea clasificării tipurilor de amnistiere.

Un alt autor, V. Kvașis, clasifică actele de amnistie după amploarea acțiunii și caracterul aplicării lor. În temeiul primului criteriu pot fi evidențiate acte de amnistie care reflectă liberarea integrală sau parțială de pedeapsă. După caracterul aplicării actele de amnistie pot fi necondiționate și condiționate [6, p. 65-69].

Savantul rus S. Komarițchii, criticând pe bună dreptate clasificarea propusă de V. Kvașis, a ajuns la concluzia că o asemenea abor-

dare a problemei generează confuzii privind clasificarea actelor de amnistie și a tipurilor de amnistiere, care, la rândul său, sunt injust considerate ca similare [7, p. 20]. Asupra acestei circumstanțe a atras atenția și V. Komarov, care a constatat că nu este vorba despre tipurile actelor de amnistie, ci despre modalități concrete de liberare de răspundere sau pedeapsă în baza amnistiei, care poate fi integrală sau parțială, condiționată sau necondiționată etc. [8, p. 50].

Deci, în funcție de condițiile de acordare, amnistia poate fi necondiționată și condiționată. Amnistia se consideră *necondiționată* atunci când actul normativ nu prevede nici un fel de condiții în afara celor intrinseci privitoare la obiectul său și la data săvârșirii infracțiunilor.

Amnistia este *condiționată*, în opinia autorului român I. Molnar [2, p. 384], atunci când sunt stabilite anumite condiții privitoare la persoana infractorului (vârsta, cetățenia, situația familială etc.); timpul comiterii infracțiunii (război, calamități, conflicte interne); prejudiciul infracțiunii, datorită cuantumului sau gravității ei (de exemplu, paguba produsă prin anumite infracțiuni să nu depășească limita valorică stabilită); antecedentele penale (spre exemplu, infractorul să nu fie recidivist ori să nu beneficiat anterior de amnistie); conduita după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare (bunăoară, să nu fi survenit surtragerea de la executarea pedepsei).

Condițiile se disting, pe de o parte, în pur personale, reflectând unele aspecte legate de personalitatea infractorului și, pe de altă parte, în mixte, constând în cele care nu sunt legate de persoana infractorului, însă presupun intervenția acestuia, cum este repararea pagubei [9, p. 789-790].

Amnistia este *restrictivă*, dacă exclude recidiviștii și *comună*, când este acordată, fără deosebire, tuturor infractorilor care au săvârșit aceeași faptă [10, p. 504].

Clasificarea actelor de amnistie este posibilă și în baza cauzelor care au generat emiterea acestora. Așadar, pot fi evidențiate amnistii declarate în legătură cu careva date sau evenimente semnificative (de exemplu,

amnistia din 29 iulie 1999 în legătură cu aniversarea a V-a de la adoptarea Constituției Republicii Moldova; amnistia din 26 iulie 2001 în legătură cu aniversarea a X-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova), amnistii orientate spre stabilizarea situației interstatale (amnistia din 26 decembrie 1989 acordată cetățenilor români, prin care au fost puse în libertate persoanele arestate preventiv sau condamnate pentru infracțiuni contra securității statului) etc.

În funcție de momentul intervenirii, amnistia poate fi antecondamnatorie și postcondamnatorie.

Amnistia *antecondamnatorie* (proprie) poate interveni oricând în timpul efectuării actelor premergătoare, urmării penale și judecării, în prima instanță, în apel sau recurs.

Amnistia *postcondamnatorie* (improprie) poate apărea oricând în perioada cuprinsă între data rămânerii definitive a hotărârii și cea a împlinirii termenului de reabilitare de drept sau a intervenirii reabilitării judecătorești.

Rațiunile pentru care s-a acordat amnistia și infracțiunile pe care le privește fiind identice, tot astfel vor trebui să fie, în măsura posibilului, și efectele sale.

Excepția definitivă a condamnațiilor ar fi inadmisibilă, pe motiv că ar atrage o gravă inechitate între aceștia, printre care s-ar putea afla chiar autodenunțatori și infractori nejudecați încă definitiv, incluzându-i și pe cei care s-au sustras de la urmărirea penală sau de la judecată.

Generalizând problema clasificării actelor de amnistie în Republica Moldova, emise în ultimele două decenii, putem concluziona că ele pot fi divizate în două grupe mari:

a) acte ce prevăd amnistia totală (liberarea deplină de răspundere și pedeapsă penală, cu scoaterea antecedentelor penale, a persoanelor stipulate în legile cu privire la amnistie;

b) acte ce prevăd amnistia parțială (reducerea termenului de pedeapsă, schimbarea pedepsei cu una mai blândă, liberarea de pedeapsa principală, liberarea de pedeapsa complementară, liberarea de executarea până la capăt a pedepsei fără scoaterea antecedentelor penale).

Referințe bibliografice:

1. I. Oancea, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*, Vol. II, Editura Academiei R.S. România, București, 1970.
2. I. Molnar, *Drept penal. Partea generală*, Editura „Atlas Lex”, București, 1996.
3. С.И. Комарицкий, *Эффективность освобождения из исправительно-трудовых учреждений по амнистии*, Москва, 1982.
4. О.С. Зельдова, *Роль амнистии в осуществлении советской уголовной политики*. Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата юридических наук, Одесса, 1987.
5. О.В. Семенова, *Амнистия по законодательству России и стран-участниц СНГ: уголовно-правовой и криминологический аспекты*. Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук, Рязань, 2005.
6. Квашиш В.В., *Гуманизм советского уголовного права*, Москва, 1969.
7. С.И. Комарицкий, *Классификация амнистий. Совершенствование системы мер уголовной ответственности, исправления и перевоспитания осужденных*, Москва, 1981.
8. В.В. Комаров, *О юридической природе классификации актов об амнистии. Личность преступника и уголовная ответственность*, Саратов, 1979.
9. I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, Ed. II, Vol. III, Tipografia „Curierul judiciar”, București, 1924.
10. N. Buzea, *Principii de drept penal*, Vol. I, Institutul de Arte Grafice „Albina Românească”, Iași, 1937.

Recenzent:

Ștefan STAMATIN, doctor în drept, conferențiar universitar

Sergiu SÎRBU,

șef al Catedrei drept civil a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
doctorand

EVOLUȚIA CRIMINOLOGIEI ȘI A NORMELOR DE DREPT PENAL A REPUBLICII MOLDOVA DIN DOMENIUL ACTIVITĂȚII BANCARE

SUMMARY

History of criminal law system development standards regulating the commercial banking sphere of activity is quite complex and varied. Suppose that the experience gained over the financial-system development activity that not only deserves to be supported by modern legislation in the form of traditions but also become an important source for domestic enterprises.

It should be noted, that eventually was made an attempt to pass through the historical development of criminal responsibility for crimes committed in finance and credit. This research sources allows us to state that any development of economic relations entails an improvement of legislation which in some way protects the state's economic development at that stage of development. Moreover, research by retrospective historical norms may create a normative basis for the sources of bank finance which may help him in reforming the legislature continues the state economic sector.

Istoricul dezvoltării sistemului normelor de drept penal care reglementează sfera de activitate comercial bancară este unul destul de complex și variat. Presupunem, că experiența acumulată pe parcursul dezvoltării sistemului de activitate financiar bancară merită ca nu numai să fie acceptată de către legislația contemporană sub forma unor tradiții dar, să devină și un izvor important pentru întreprinderile autohtone.

Pentru o mai bună elucidare a evoluției criminologiei și a normelor de drept penal în R. Moldova, precizăm că, domeniul dreptului public din Basarabia era în totalitate guvernat de prevederile legislației ruse, care a fost introdusă chiar în primii ani de la anexarea ei în anul 1812.

Este de menționat, că prima casă de credit privat în Rusia imperialistă – Asociația de credit din Sankt-Petersburg – a fost fondată în anul 1861 dar deja în anul 1864 a fost constituită prima bancă comercială privată. Multiplele cercetări din domeniul financiar – bancar menționează că „în Rusia în această perioadă a existat un sistem a controlului de stat asupra operațiunilor bancare și a instituțiilor bancare, care au avut un suport de norme juridice precise ce reglementau activitate bancară [1, p.35]”.

Procesul de dezvoltare a acestui nou domeniu de activitate în Rusia imperialistă a luat o extindere tot mai mare și deja în anul 1898 în imperiul Rus erau fondate 511 case bancare (denumite și bănci private) cu 461 de filiale [2, p.92], care acordau credite de scurtă și lungă durată. Toate aceste bănci private își desfășurau activitatea în baza regulamentelor aprobate de către Guvern, care expres prevedeau nu numai sfera de activități comerciale pe care le putea desfășura banca respectivă dar și procedura de supraveghere asupra operațiunilor bancare. În baza acestor regulamente, dar și în actele de fondare, băncile private erau obligate a publica în revistele de stat dar și în altă presă periodică date cu privire la balanța contabilă inclusiv și rezultatul anual de activitate.

Casele bancare, denumite și bănci private au luat o extindere tot mai mare în condițiile expansiunii afacerilor, care au dus la multiplicarea operațiunilor financiare. Complexitatea activității din sfera bancară a dictat necesitatea elaborării unei legislații penale adecvate cu scopul de a reglementa un comportament economic care ar descuraja criminalitatea financiar-bancară, iar pe de altă parte de a crea un complex de garanții pentru băncile private de bună credință.

Dintre cele mai importante acte legislative care reglementează sfera de activitate comercială bancară este de menționat Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 [3, p.492-493]. Compartimentele lui „Despre încălcarea regulamentelor comerciale”, „Despre infracțiunile împotriva proprietății” incorporau norme care reglementau apărarea domeniului de activitate bancară de unele tentative criminale precum acceptarea cadourilor interzise de lege, mita și estorcarea, intenția criminală la obținerea creditelor, pierderea blanchetelor, încălcarea secretului depunerilor bancare etc. Este de menționat, că tocmai în acest domeniu a fost fundamentată legislația cu privire la răspunderea pentru infracțiunile din domeniul relațiilor bancare, care de fapt își găsesc aplicabilitatea și la moment. Pentru o mai bună percepere, dar și pentru a trasa unele paralele cu legislația contemporană considerăm că ar fi rațional de a trata mai amănunțit unele norme, care sunt regăsite în actul susmenționat.

În acest sens, este de menționat următorul moment, în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus (redacția anului 1866) este deja prevăzută răspunderea penală pentru reaua credință în activitatea funcționarilor băncii – insolabilitatea intenționată. La fel în art. 1665 din Codul pedepselor penale a Imperiului Rus sunt prevăzute înșelăciunea și escrocheria.

Așadar, legiuitorul a catalogat ca fiind infracționale, activitățile care au dus la insolabilitatea intenționată [instanțele comerciale, examinând dosarul de insolabilitate, emiteau hotărârile cu baza legislativă a Codul pedepselor penale a Imperiului Rus și Codul comercial]. Practica judiciară și literatura de specialitate din Rusia imperialistă a elaborat unele criterii extrem de stricte în ceea ce privește delimitarea competenței administrării proceselor de judecată care au ca obiect insolabilitatea. Astfel era obligatoriu administrarea procesului de insolabilitate în instanțele de drept penal dacă instanța de drept civil a constatat în procesul de soluționare elemente de insolabilitate intenționată. La fel, ca și în actele normative în vigoare a fost interzisă tranzacția de împăcare dintre debitor și cre-

ditor după ce a început urmărirea penală pe cazul de insolabilitate intenționată. Ceea ce deosebește prevederile legislației Rusiei imperialiste de reglementările în vigoare este faptul că instanța de judecată era în drept a începe un proces de insolabilitate chiar în lipsa unei cereri în acest sens.

Legiuitorul a făcut o deosebire strictă între insolabilitatea din imprudență și insolabilitatea intenționată, ceea ce și a fost punctul de pornire pentru aplicabilitatea formelor de răspundere. Astfel, pentru insolabilitatea din imprudență survenea o răspundere civilă deoarece procesul era administrat de o instanță civilă iar pentru insolabilitatea intenționată survenea o răspundere penală fiindcă administrarea procesului era de competența unei instanțe penale [insolabilitatea intenționată, pentru debitori închisoarea survenea la dorința creditorului, care erau întreținuți de aceiași creditori. Dacă creditorii nu mai alocau subvenții pentru întreținerea debitorilor în închisoare atunci aceștia erau eliberați].

Una dintre reglementările Codului pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 prevedea răspunderea pentru atribuirea foloaselor ilegale pe calea sustragerii sau distrugerii a unor acte financiar bancare, accentuând astfel natura juridică a infracțiunii [precum arată practica judiciară, constatăm diferențe de delict criminale dintre legislația contemporană și Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845].

În unele circulare a ministrului justiției se atrage destul de multă atenție criteriilor de calificare a normei susmenționate. Din punctul nostru de vedere, cele mai importante sunt următoarele [4, p. 819-820]:

– este necesar a se atrage atenția dacă este o sustragere sau o distrugere nu a oricărui act financiar bancar, dar a unui care probează unele drepturi de proprietate;

– faptul sustragerii sau distrugerii unui act financiar bancar se va lua în vedere numai în cazul în care subiectul infracțiunii a acționat cu rea credință;

– în cazul obținerii ilegale a unui act financiar bancar, instanța de judecată trebuie să se conducă nu de către elementele unei con-

venții civile, din a cărui cadru face parte acest document financiar bancar, dar de către normele de drept penal care reglementează această faptă;

– este necesar de făcut o diferențiere, la sustragerea actelor financiar bancare, după modul de intrare în posesie, așa precum pentru calificarea infracțiunii este importantă modalitatea de intrare în posesia actului financiar bancar.

O altă normă din Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 prevede răspunderea pentru acțiunile legate de obținerea de foloase pe cale de escrocherie. La asemenea acțiuni se referă devalorizarea prețurilor sau acapararea de bunuri care se aflau sub sechestrul, a creditorului care era pe cale de insolvabilitate. Cu alte cuvinte, dacă bunurile erau cu drept de proprietate a creditorului, chiar dacă asupra lor era aplicat sechestrul și se stabilea un administrator, și aceste bunuri erau acaparate de către debitor acest fapt era calificat de către Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 o escrocherie. Dar, escrocheria nu putea fi atunci când bunurile creditorului încă nu erau puse sub sechestrul de către instanțele de judecată, însă asemenea convenții erau considerate nelegitime.

Aceste acțiuni nici pe departe nu încheie șirul de activități pe care juriștii le puteau califica ca escrocherie. Astfel, cea mai răspândită modalitate de escrocherie era considerată formarea a unui bilet de credit din mai multe bilete de credit pe care îl scoteau în vânzare cu un preț mult mai ridicat.

Toate aceste împrejurări denotă faptul că, doctrina legislativă reflectată în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 este actuală și în zilele de azi. Cercetarea continuă a normelor expuse în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 ne aduce la concluzia că sunt extrem de asemănătoare cu normele de drept din legislația actuală. Spre exemplu, stabilirea răspunderii pentru fondarea unei bănci private fără a avea o permisiune în acest sens sau falsul în actele pentru obținerea unui credit din băncile private sau de stat.

Pentru a elucida aceste concretizări cre-

dem că este necesar a aduce unele deosebiri a obținerii de foloase materiale prin escrocherie, care erau prevăzute în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845:

– Escrocheria – este sustragerea bunurilor străine prin înșelăciune, această sustragere poate fi efectuată prin reținerea bunurilor străine care au fost încredințate unui administrator.

– Atribuirea de sume bănești, chiar dacă aceste sume bănești au fost transmise de proprietar în urma unei convenții civile, prin faptul prezentării de date false – este escrocherie și nu o neîndeplinirea condițiilor convenției civile.

– Este escrocherie și atribuirea de sume bănești sau bunuri străine prin sechestrare, care de fapt nu putea să fi fost aplicat sechestrul fără prezentarea de date false sau fără o pregătire de infracțiune intenționată în acest sens [5,].

În Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 un loc aparte este repartizat răspunderii pentru infracțiune cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice cu scopul de a obține foloase materiale sau darea acordului la încheierea unei convenții civile care are ca obiect bunuri materiale. Obiectul cercetării în acest caz este un drept străin asupra bunurilor, spre deosebire de o atentare directă asupra bunurilor. Întrădevăr, problema raporturilor juridice dintre părțile unei convenții pot apărea în cazul unei pricini civile care are ca obiect dreptul de proprietate asupra unor bunuri, atunci când acțiunile uneia dintre părți duc raportul juridic de drept civil sub influența dreptului penal. Sensul normelor din Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 se concretizează în răspunderea pentru escrocherie, nu numai cu scopul ca bunurile să fie transmise de la un subiect la altul, dar ca și în cazul convențiilor este necesar ca condițiile acestei convenții să poarte un caracter scris; și pentru acțiunile de formare a gajului pentru unul și același bun la dobândirea de credite din diferite organizații de creditare.

După cum putem observa, legislația ieșită din uzanță a făcut o paralelă dintre acțiunile ilegale în procesul de formare a gajului

și escrocherie, unde elementul principal este însuși caracterul acțiunilor la aplicarea gajului. La fel, este atribuit caracterul infracțional și situației când un coproprietar pune sub gaj un bun fără acordul celorlalți coproprietari.

Este de menționat că, în comentariile Codului pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 nu de puține ori este atrasă atenție maximă asigurării cu norme de drept civil legalității diferitelor convenții care au ca bază juridică acordul de voință a părților. Excepție sunt numai acele convenții, care sunt cu un scop bine determinat întru săvârșirea de infracțiuni.

De altfel, menționăm că, cercetătorii științifici din secolul XIII puneau în discuție nu de puține ori problematica reglementării acțiunilor criminale susmenționate. În special, părtașii teoriei care are ca obiect abuzurile în serviciu considerau că, normele care prevedeau răspunderea pentru escrocherie în dreptul penal și care sunt menite a apăra raporturile juridice dintre părți sunt infime. Astfel, ei considerau că în cazul furtului esența infracțiunii este de a sustrage pe ascuns bunurile altor persoane, iar în cazul escrocheriei esența infracțiunii este de a sustrage aceste bunuri prin inducerea în eroare a persoanei. În cazul în care drepturile asupra unei universalități de bunuri este transmisă unui administrator, interesele proprietarului trebuie să fie protejate, și acest fapt trebuie întotdeauna de luat în considerație deoarece nu de puține ori administratorul bunurilor făcea abuzuri în serviciu, fapt prin care i se atingeau interesele adevăratului proprietar. În acest sens, odată ce aceste abuzuri nu cădeau sub incidența normelor de drept penal, părtașii acestei teorii au propus ca să fie instituită o nouă normă juridică precum – abuzul de încredere.

În concluzie, în urma cercetărilor susmenționate efectuate de către cercetătorii științifici [6, p. 382-383] au fost elaborate și instituite o serie de norme în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845, și care au fost implementate în anul 1903, inclusiv răspundere penală pentru abuzul în serviciu [7, p. 382-383], dar de fapt această normă care prevedea abuzul în serviciu așa și nu a intrat în

vigoare. Este de menționat, că dacă în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845 era prevăzut un capitol aparte care se denumea „Încălări legislative la formarea creditului” care era îndreptată spre apărarea raporturilor financiar bancare, în Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1903 toate normele care prevedeau componența de infracțiuni din domeniul financiar bancar si-au găsit sorgintea doar în capitole diferite. Mai mult ca atât, Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1903 prevedea o gamă mult mai largă de componente de infracțiuni din domeniul financiar bancar, care au fost adoptate în legătură cu diversificarea raporturilor financiar bancare. La o analiză mai minuțioasă a Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1903 constatăm, că ea are mai mult o asemănare cu Codul pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1845, dar în unele componente de infracțiuni prevăzute în noul Codul a pedepselor penale a Imperiului Rus din anul 1903 apar noi elemente a componentelor de infracțiuni: recidiva la săvârșirea infracțiunilor, comiterea infracțiunilor în coautorat, daune considerabile, daune esențiale. Pentru comiterea infracțiunilor erau prevăzute: închisoarea, arestul, amenda, privarea de dreptul de a administra o bancă privată sau de stat.

În literatura de specialitate din acele timpuri, care a fost dedicată infracțiunilor din domeniul financiar bancar, o mare importanță era acordată și problematicii cumulării serviciului public cu munca în diferite societăți pe acțiuni.

Începînd cu anii 1860 cumularea de funcții a devenit un fenomen îngrijorător. Funcționarii publici din administrația Ministerului de Finanțe erau invitați în calitate de coacționari, pentru a avea posibilitatea de a obține credite avantajoase de la Banca Națională. Tot felul de restricții intervenite în activitatea domeniului financiar bancar au produs o serie de nemulțumiri prin rîndurile societăților pe acțiuni care de fapt, urmăreau a ocoli legislația în vigoare și cu ajutorul cumulului de funcții să obțină mai ușor o serie de facilități, fapt care ar fi creat o multitudine de abuzuri în serviciu [8, p. 73].

Cel mai complicat moment în această interdicere de cumulare de funcții era faptul că într-o oarecare măsură era îngădit dreptul la proprietate privată, adică dreptul de a administra capitalul privat, care a fost investit de către coacșionar în societatea pe acțiuni. Cu toate acestea la 3 decembrie 1884 a fost semnat un decret imperial – „Regulamentul cu privire la procedura de cumulare a funcțiilor de stat cu dreptul de a fi acșionar în societățile pe acțiuni [9, p. 133]”. Așadar, cu aproape o sută de ani a fost interpretată o primă tentativă a legiuitorului de abolire a elementelor de corupție din rândul funcționarilor de stat și a persoanelor cu funcții de răspundere pentru încălcări din domeniul financiar bancar.

Anul 1918 – Basarabia revine la Vechiul Regat, fapt care denotă o modificare esențială a legislației din domeniul criminologiei financiar bancare. Este de menționat că la momentul Unirii subiectul aplicabilității dreptului la general pe teritoriul Basarabiei a fost reglementat chiar de Actul Unirii care urma a fi votat de către Sfatul Țării. Ca urmare a extinderii dreptului românesc pe teritoriul Basarabiei, au fost create unele comisii de organizare a justiției care aveau ca scop armonizarea, unificarea și eliminarea legilor ruse [10, p. 133].

Așadar, către anul 1921, într-o perioadă relativ scurtă legiuitorul român a introdus în Basarabia aproape toate reglementările sale penale. Bineînțeles, că doctrina și unele prevederi legislative ruse înrădăcinate, nu puteau fi șterse printr-o simplă anulare a lor. Din acest considerent, pentru a asigura jurisprudența cu legislația rusă rămasă în vigoare sau luat măsuri de traducere a lor. Astfel, către elaborarea noii Constituții a României din anul 1923 a fost consfințit un concept de unificare legislativă.

Cu toate acestea, datorită unor împrejurări specifice procesului de unificare legislativă, Guvernul Român sa abătut de la o unificare legislativă prin revizuire și sa axat pe unele metode de unificare prin extindere și adoptare a noilor legi. Astfel, în rezultatul acestor politici, procesul de unificare legislativă a fost extins către anii 1926-1927. Mai mult ca atât, intrarea în vigoare a noilor coduri din legis-

lația română în anii 1936 la fel a avut impact asupra Basarabiei, deoarece aceste coduri au fost ca o continuare a politicii de unificare legislativă.

De fapt privilegiul de aplicare a legilor statului Român pe teritoriul Basarabiei a durat numai pînă în anul 1944, iar politica de unificare legislativă a Basarabiei cu Vechiul Regat așa și nu a fost dusă pînă la capăt.

Ar fi incompletă cercetarea noastră dacă nu am fi urmărit și firul evoluției criminologiei din domeniul financiar bancar după venirea la putere în Imperiul Rus a sovieticilor.

Schimbarea puterii de stat din Rusia Imperialistă din anul 1917 nu numai că a schimbat situația din domeniul financiar bancar, dar și a fost influențată negativ legislatura de drept a Rusiei de pînă în 1917 care de fapt a fost la un nivel destul de înalt. Deci, printr-un decret a Comitetului Central din 14.12.1917 toate împuternicirile din domeniul financiar bancar au fost transmise Băncii de Stat a noului stat creat, a fost declarat un monopol de stat a domeniului financiar bancar, au fost începute naționalizarea băncilor private, caselor de credit etc. [11, p. 31].

În continuare, în scopul dezvoltării domeniului financiar bancar, la 7 octombrie 1921 a fost adoptat un Decret a Comitetului Central prin care a fost creată Banca de stat a Uniunii Sovietice, în anul 1922 a fost restabilită Banca cooperativă de consum, a fost creată Banca Industrială pentru acordarea de credite scurte cooperativelor. Tot în acest sens, au început a fi „fondate societăți de creditare reciprocă a căror funcții de bază erau reglementarea crediturilor private în corespundere cu politica economică a Uniunii Sovietice. Către anii 1926 acesta sa transformat într-o rețea dinamică a capitalului privat, activitatea căreia era tutelată de către stat [[12, p. 34] [13, p. 47]]”.

Perioada noii politici economice, care de fapt este bine cunoscută istoric, a dus la restabilirea parțială a sistemului bancar anterior. „În Uniunea Sovietică au început a se efectua următoarele operațiuni bancare: operații de lombard, deponente în asociații de creditare reciprocă, deponente în casele de credit de stat, operații cu valută străină și aur, obținerea

de împrumuturi de la stat, finanțarea întreprinderilor private [14, p. 225]”. „În condițiile noii economii de piață, întreprinzătorii privați puteau deschide conturi bancare personale, obțineau credite în două sau mai multe bănci [15, p. 50]”.

Abuzurile esențiale, în acele timpuri, în domeniul de activitate financiar bancară, erau: prezentarea actelor false a dreptului de proprietate asupra unor universalități de bunuri străine în Banca de stat, cu scopul de a obține un credit care de fapt nu putea fi acoperit de instituția gajului; anunțuri publicitare de rea credință a unor întreprinderi inexistente; contrabanda cu hîrtii de valoare cu scopul de a evita plata impozitelor la vamă.

Acestea și alte metode de escrocherie cu scopul de a acapara o avere străină nu sau regăsit în legislația penală la direct în anii noii economii de piață. În actele de drept financiar bancar din acea perioadă lipsește reglementarea raporturilor juridice din domeniul financiar bancar. Este de remarcat faptul că în Codul penal din 1922 nu este reflectată nici o componentă de infracțiune care are vre-o legătură cu domeniul financiar bancar, chiar dacă spectrul de componentă de infracțiuni a fost lărgit esențial în ce privește răspunderea pentru abuzurile în serviciu. Unica normă penală a fost introdusă în Codul penal în anii 1926 „Alte infracțiuni împotriva orînduirii de administrare”, care reglementa răspunderea persoanei care făcea parte din organul de conducere a caselor de credit, pentru acțiuni interzise de lege sau statutul asociației de creditare.

Subiecții care desfășurau activitate financiar bancară erau înzestrați cu un volum impresionant de împuțerniciri. Trecerea la o economie liberă, de mai multe ori îi provoca la abuzuri în serviciu, la fel sa înrăutățit și situația prin care nu de puține ori, subiecții ce desfășurau activitate bancară își foloseau abuziv funcțiile de conducere în detrimentul societății.

În Codul penal din anul 1926 au fost introduse schimbări esențiale a legislației financiar bancare, care prevedea răspunderea pentru abuzurile de drept în domeniul financiar bancar, au fost luate măsuri mai drastice

cu privire la răspunderea pentru abuzurile în serviciu, inclusiv și în domeniul de activitate financiar bancară. Aceste măsuri și-au găsit reflectarea și în Codul penal a Uniunii Sovietice din anul 1960, în care erau prevăzute normele ce prevedeau răspunderea pentru abuzul în serviciu, chiar dacă aceste norme aveau un caracter general. Bineînțeles, că aceste norme au fost perfectate și îmbunătățite odată cu modificările ulterioare a științei dreptului penal. Cele mai de seamă modificări în ce privește lupta cu criminalitate din domeniul abuzurilor în serviciu din sfera de activitate financiar bancară au intervenit odată cu adoptarea noului Cod penal al Republicii Moldova din anul 2002.

Codul penal din anul 1960 prevedea – norme care incrimina furtul săvîrșit împotriva proprietății statului și furtul săvîrșit împotriva proprietății private.

La mijlocul anilor 80 Uniunea Sovietică trece la reformarea sectorului economic a țării. Dar odată cu desființarea Uniunii Sovietice ca stat, în anii 90 legislația Republicii Moldova a început să-și perfecteze cu noi acte normative și modificări de rigoare sectorul financiar bancar trecînd la o nouă etapă de dezvoltare a acestui domeniu de activitate economică.

Ca un ultim punct în reformarea sistemului financiar bancar prin prisma normelor de drept penal vine Codul penal al Republicii Moldova din anul 2002 care prevede deja 22 de articole însumate în capitolul X care se intitulază „Infracțiuni economice” [16,].

Concluzionînd cele expuse, este de menționat, că în cele din urmă sa făcut o tentativă de a trece prin prisma istoriei dezvoltarea răspunderii penale pentru infracțiunile săvîrșite în domeniul financiar bancar. Această cercetare a izvoarelor ne permite să afirmăm că, orice dezvoltare a relațiilor economice atrage după sine și o perfecționare a legislației care într-o oarecare măsură apără dezvoltarea economică a statului la acea etapă de dezvoltare. Mai mult ca atât, cercetarea normelor printr-o retrospectivă istorică poate crea o bază normativă a izvoarelor din domeniul financiar bancar care poate veni în ajutor legiuitorului în reformarea continuă a sectorului economic a statului.

REFERINTE:

1. Л.Е. Шепелев, *Акционерные компании в России*, СПб., 1871, с. 92.
2. И.Я. Фойницкий, *Мошеничество по русскому праву*, СПб., 1871, с. 92.
3. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных Российской Империи 1845 г.*, СПб., 1882, с. 492 -493
4. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 г.* / Изз. Н.С. Таганцев, Петербург, 1901, с. 819 – 820.
5. *Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 г.* / Изз. Н.С. Таганцев, Петербург, 1901.
6. И.И. Аносов, *Злоупотребление доверием*, М., 1915; Я.Г. Северский, *Особенная часть русского уголовного права*, СПб., 1892; И.Я. Фойницкий, *Курс уголовного права. Часть особенная*, СПб., 1901.
7. И.Я. Фойницкий, *Курс уголовного права*, СПб., 1901, с. 382-383.
8. Л.Е. Шепелев, *Акционерные компании в России*, СПб., 1871, с. 73.
9. Л.Е. Шепелев, *Акционерные компании в России*, СПб., 1871, с. 133.
10. М. Таșcă, „Întroducerea dreptului penal românesc în Basarabia după marea unire din 1918 și unificarea legislativă penală a Basarabiei cu cea din Vechiul Regat”, în *Revista de științe penale*, Anuar, anul III, 2007, p. 133.
11. Г.Н. Дмитриев-Крымский, *Современные банки и кредит в СССР и за границей*. М., 1924, с. 31.
12. И.С. Кондурушкин, *Частный капитал перед советским судом*, М.-Л., 1927, с. 34.
13. Ю. Ларин, *Частный капитал в СССР*, М.-Л.,1927, с. 47.
14. Ю. Ларин, *Частный капитал в СССР*, М.-Л.,1927, с. 225.
15. И.С.Кондурушкин, *Частный капитал перед советским судом*, М.-Л., 1927, с. 50.
16. Codul Penal al Republicii Moldova

Recenzent:

Iurii LARII, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Sergiu SÎRBU,

șef al Catedrei drept civil a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
doctorand

ACTIVITATEA BANCARĂ CA FORMĂ DE ACTIVITATE ECONOMICĂ

SUMMARY

Revision of theoretical and methodological issues in examining crime in the banking business, involve analysis of the theories of certain banking law, which has fundamental importance for the justification of the central categories of this study, identifying the content and legal nature of this phenomenon.

In this regard, and above all, should be noted that banking is a key objective for the proper activities of the society, the state and its citizens, ensuring them financial not only nationally but also internationally. In terms of national economic interests, it (banking) is intended to fulfill some functions of stabilizing the business processes through the implementation mechanism of redistribution of capital and their positive development. However, attaining the target, banks in their work not only offers cash flows and credit activities.”

Revizuirea problemelor teoretico-metodologice în examinarea criminalității din domeniul activităților bancare, implică analiza anumitor dispoziții din teoriile dreptului bancar, care prezintă importanța fundamentală pentru justificarea a acestei categorii centrale din acest studiu, identificând conținutul și natura juridică a acestui fenomen.

În acest sens, și în primul rând, trebuie de notat că activitatea bancară este un element obiectiv necesar bunei activități a societății, statului și ale cetățenilor săi, asigurându-i financiar nu numai la nivel național, dar și pe plan internațional. În ceea ce privește interesele economice naționale, ea (activitatea bancară) are menirea de a îndeplini unele funcții de stabilizator în procesele de afaceri prin punerea în aplicare a redistribuirii capitalului și a mecanismului de dezvoltare pozitivă a acestora. Cu toate acestea, în cadrul realizării scopului-țintă, băncile în activitatea lor nu oferă doar fluxuri de numerar și desfășoară activități de creditare.

În procesul de funcționare, băncile finanțează întreprinderi industriale, agricultura etc. și, din acest considerent, ele dețin unele din cele mai viabile instrumente, care au un impact economic asupra activității diferitor întreprinderi industriale și nu de puține ori a asupra unor întregi sectoare din economia sta-

tului.

Sistemul bancar din Republicii Moldova, care în perioada post-sovietică capătă caracteristici de o structură complexă și dinamică, este structurată în două nivele. Primul nivel constă din Banca Națională a Republicii Moldova [1,]; nivelul doi este constituit din instituții financiare (organizații comerciale cu statut de persoană juridică), în special băncile comerciale (private) și instituții financiare non-bancare. În plus, acest sistem include filiale și reprezentanțe a băncilor străine.

În unele cazuri, noțiunea de sistem bancar are o interpretare mult mai largă, în special, precum totalitatea de bănci, infrastructurile bancare, legislația bancară, piața financiar bancară [2, p. 51].

În centrul întregului sistem bancar din Republica Moldova se află Banca Națională, care este o organizație non-profit, cu capacitate juridică și, în același timp instituție financiară și organ de control a sistemului bancar. Scopul activității sale este de a proteja și asigura stabilitatea monedei naționale a Republicii Moldova, dezvoltarea și consolidarea sistemului bancar al țării, precum și a asigura funcționarea eficientă a politicii economice a statului.

Legea Republicii Moldova nr. 550-XIII din 21.07.1995 cu privire la instituțiile finan-

ciare [3,] oferă următoarele definiții ale conceptelor de bază, referitor la studiul nostru de examinare a acestui sector economic.

Instituția financiară – este o persoană juridică care, în scopul obținerii de profit, ca obiectiv principal al activității sale, și în baza unui permis special (licență) eliberat de către Banca Națională a Republicii Moldova, este înzestrată cu dreptul de a efectua operațiuni financiar bancare în conformitate cu legislația națională.

Instituțiile financiare, în conformitate cu legislația în vigoare, de asemenea sunt în drept a desfășura activități profesionale pe piața valorilor mobiliare (piața de valori). Cu toate acestea, instituțiilor financiare le este interzis activitățile de producție, asigurare și comercializare.

O trăsătură caracteristică care distinge instituția financiară față de alte entități comerciale, este că ea deține o licență specială eliberată de Banca Națională a Republicii Moldovei, cu privire la desfășurarea operațiunilor bancare și a altor tranzacții. Lista exactă a operațiunilor și tranzacțiilor efectuate de o anumită organizație, trebuie să fie inclusă în regulamentul său de funcționare.

Banca – o instituție de finansare care are dreptul exclusiv de a efectua următoarele operațiuni bancare: atragerea depozitelor de fonduri a persoanelor fizice și juridice; plasarea fondurilor în nume propriu și pe cont propriu cu condiția de rambursare, taxabil, urgent; deschiderea și întreținerea conturilor bancare ale persoanelor fizice și juridice.

Organizația financiară non-bancară [din punctul de vedere a terminologiei bancare internaționale, și în scopul de a separa băncile de la non-bănci, este recomandabil să se folosească termenul de „instituție financiară specială” [4, p. 43-44]] – instituție financiară care are dreptul să efectueze unele operațiuni bancare individuale prevăzute de Legea Republicii Moldova nr. 550-XIII din 21.07.1995 cu privire la instituțiile financiare.

Printre aceste instituții financiare non-bancare, unii autori includ companiile de asigurări, case de amanet, fonduri de investiții și de dotare, broker, dealer, societăți de leasing

și altele [5, p. 44-48]. Cu toate acestea având în vedere art. 4 din Legea Republicii Moldova nr. 192-XIV din 12.11.1998 privind Comisia Națională a Pieții Financiare și prevederile menționate în lucrările ulterioare despre Dreptul bancar, actualmente practica bancară evidențiază trei tipuri de instituții non-bancare financiare: agenții de compensare; centre de plată din cadrul piețelor valorilor mobiliare; organizații de încasare (colectare)[6, p. 199].

Astfel, activitatea bancară este un termen generic, deoarece pentru a pune în aplicare o activitate bancară este necesară existența a mai multor organizații care diferă din punct de vedere a activității pe care o desfășoară, modul de fondare, a operațiunilor pe care le desfășoară și răspundere juridică.

Având în vedere caracterul complex a legislației bancare, categoria activităților bancare are un concept juridic transversal. [Relațiile în acest domeniu sunt reglementate de normele dreptului civil, public (structura sistemului bancar), financiar (relații interbancare, ordinea executării operațiunilor bancare). În același timp, în domeniul creditării și decontării o importanță mare o au normele juridice de reglementare, emenate de la unele structuri de stat. (norme a Ministerului Finanțelor, a Băncii Naționale a Republicii Moldova etc.)] Cu toate acestea, nu există încă o definiție clară a activității bancare. Legea Republicii Moldova nr. 550-XIII din 21.07.1995 cu privire la instituțiile financiare indică doar faptul că activitatea bancară este efectuată de instituțiile de finansare doar pentru obținerea profitului. În urma acestei prevederi, mulți cercetători limitează domeniul ei de activitate, la o activitate a instituțiilor financiare, ceea ce în opinia noastră, nu este prea corect.

Cu toate acestea, bazându-ne pe criteriul statutului subiectului care o identifică, activități bancare sunt:

- activitatea desfășurată de Banca Națională;
- activitatea băncilor comerciale;
- activitatea a instituțiilor financiare non-bancare.

Este important de menționat, că din punctul nostru de vedere activitatea banca-

ră se limitează doar pentru efectuarea operațiunilor bancare, lista căror este oferită de Legea Republicii Moldova nr. 548-XIII din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Republicii Moldova. Punerea în aplicare a altor operațiuni, care sunt prevăzute în Legea sus-menționată, dar care nu pot fi catalogate ca operațiuni bancare, se referă la alte tipuri de activități în domeniul afacerilor. Un element caracteristic, care evidențiază activitatea bancară, ca o formă de activitate economică, este conținutul său, care este exclusiv pentru operațiuni bancare.

În contextul dat, pare justificată definiția activității bancare precum ar fi “activitatea de interprinzător a instituțiilor financiare, care are ca scop efectuarea sistematică a operațiunilor bancare, pe bază de: pentru Banca Națională – Legea Republicii Moldova nr. 548-XIII din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Republicii Moldova; pentru instituțiile financiare – permis special (licență) eliberată de către Banca Națională, primită după înregistrarea de stat a instituției financiare, prevăzută de către legislația în vigoare[7, p. 227]”.

De fapt, activitatea bancară, ca obiect a raporturilor juridice bancare, a constituit obiect de studiu a doctrinei juridice și economice bancare, cele mai timpurii fiind definițiile adoptate de doctrina economică țaristă[8, p. 29].

În rezumat, vom defini activitatea comercial bancară ca un ansamblu de raporturi economice și juridice care apar în cadrul instituțiilor financiare deținătoare de permis special (licență eliberată de Banca Națională), și clienților lor, în procesul de punere în aplicare într-un mod sistematic de către aceste instituții a tranzacțiilor bancare, care sunt permise de actele legislative a Republicii Moldova.

Această activitate bancară este îndreptată să profite sistematic la punerea în aplicare a operațiunilor, care în conformitate cu Legea Republicii Moldova nr. 550-XIII din 21.07.1995 cu privire la instituțiile financiare, sunt exclusive pentru instituțiile financiare. În acest sens, acestea din urmă nu diferă de alte organizații comerciale, care au ca un obiectiv

principal obținerea profitului. Ca o anumită formă de antreprenariat, activitățile comerciale bancare se bazează pe atragerea resurselor financiare și distribuția capitalului de împrumut. Domeniul de aplicare al intereselor economice a băncilor și instituțiilor financiare non-bancare în acest caz se referă la profitul care decurge din diferențele de plată a dobânzilor la depozite și împrumuturi.

După cum s-a menționat mai sus, dreptul de a exercita activități bancare o au atât băncile cât și instituțiile financiare. Și, în timp ce instituțiile financiare non-bancare acoperă o gamă largă de funcții pentru segmentul financiar și de credit, totuși ele se specializează în efectuarea doar a unor operațiuni bancare. Totuși, printre instituțiile financiare sunt dominante anume băncile comerciale, care sunt instituții financiare de bază, și, care s-au axat în punerea în aplicare a acestor activități în complex. Tocmai din acest considerent, prin activitate comercial bancară, vom înțelege principalele activități desfășurate de băncile comerciale.

Activitatea comercial bancară, este caracterizată de un șir de trăsături care face riscul de săvârșire a încălcărilor de ordin penal mai atractiv, printre care evidențiam următoarele:

- ca organizație monetară, banca efectuează operațiuni și furnizează servicii în primul rând în numerar;

- în acest domeniu de activitate concentrarea resurselor financiare sunt mai semnificative, inclusiv existența căror se datorează faptului că comparativ cu alte sectoare a economiei, are o rată relativ ridicată de profit;

- lipsa de securitate în acest domeniu, din partea organelor de drept, care este în legătură directă cu numărul lor excesiv, și nu de puține ori procedura imperfectă de înregistrare și licențiere a acestora;

- punerea în aplicare a măsurilor de protecție contra diverselor forme de infracțiuni sunt puse pe umerii însuși a băncilor comerciale, din partea cărora la fel nu sunt luate măsuri suficiente pentru asigurarea securității personale.

REFERINȚE:

1. Legea Republicii Moldova nr. 548-XIII din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei.
2. *Российская банковская энциклопедия*, гл. ред. О.И. Лаврушин, М., 1995, с. 51.
3. Legea Republicii Moldova nr. 550-XI-II din 21.07.1995 cu privire la instituțiile financiare; Legea Republicii Moldova nr. 548-XIII din 21.07.1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei.
4. *Банковское дело*, под ред. О.И. Лаврушина, М., Финансы и статистика, 1999, с. 43-44.
5. Л.Г.Ефимова, *Банковское право: Учебно-практическое пособие*, М., 1994, с. 44-48.
6. Г.А. Тосунян, А.Ю. Викулин, А.М. Экмалян, *Банковское право Российской Федерации. Общая часть. Учебник*, М., ЮРИСТЪ, 1999, с. 199
7. С.В. Гаухман, *Преступность в сфере экономической деятельности*, М., 1998, с. 227.
8. V. Burac, *Drept bancar*, Chișinău, 2001, p. 29.

Recenzent:

Iurii LARII, doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Tatiana TRIBOI,

lector metodist al Serviciului planificare, monitorizare, documentare
al Centrul studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PRINCIPIILE DE ORGANIZARE ȘI FUNCȚIONARE A PROCURATURII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

REZUMAT

Procuratura este un organ de drept, care apără interesele generale ale societății, ordinea de drept, drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele de judecată, în condițiile legii. Această activitate are la bază o serie de reguli fundamentale (principii), reflectate în legislație. Importanța studierii principiilor organizării și funcționării procuraturii este determinată de poziția ei în sistemul organelor de drept.

RÉSUMÉ

La procurature est un organe du droit qui défend les intérêts généraux de la société, la primauté du droit, les droits et les libertés des citoyens, conduit et réalise la poursuite judiciaire, réalise des accusations devant les tribunaux en vertu de la loi. Cette activité est basée sur quelques règles de base (des principes), qui sont prévues dans la législation. L'importance de l'étude des principes d'organisation et de fonctionnement de la procurature est déterminée par sa position dans le système des organes du droit.

Ca și celelalte organe de stat, procuratura are la baza organizării și funcționării sale niște idei generale (principii), care exprimă specificul poziției sale juridice, permițând prin aceasta individualizarea statutului ei. Anume în baza acestor principii se stabilesc atribuțiile procuraturii, competența procurorilor, se dezvoltă legislația cu privire la procuratură.

Deci principiile de organizare și funcționare a procuraturii reprezintă regulile fundamentale care stau la baza activității procuraturii. Ele sunt prevăzute în art.2 al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008.

Principiul legalității. Procuratura își desfășoară activitatea pe principiul legalității (art.2 alin.(1), Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

În activitatea procuraturii principiul legalității poate fi privit sub două aspecte: asigurarea respectării legii de către toți subiecții raporturilor juridice și asigurarea acestei cerințe în activitatea procuraturii.

Fiind un organ de drept care „reprezintă interesele generale ale societății și apără

ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor” [1], este foarte important ca procuratura însăși în activitatea sa să respecte cu strictețe legile și alte acte normative. La realizarea acestei sarcini contribuie și ansamblul de norme, care cuprinde cerințele înaintate față de persoanele numite în funcția de procuror, referitoare la calitățile morale și profesionale, nivelul de studii, ordinea de numire în funcție, atestarea procurorilor.

Principiul legalității se exprimă prin faptul că diversele aspecte ale organizării și activității organelor procuraturii trebuie să fie reglementate legislativ cât mai precis și mai complet.

Principiul legalității cere ca fiecare act emis, orice acțiune procedurală să se îndeplinească în strictă conformitate cu legea, să reflecte cerințele ei și să se realizeze prin metode și forme legale [2, p.134].

În acest sens, Regulamentul privind actele normative ale Procuraturii aprobat prin ordinul Procurorului General nr. 200/22 din 23 septembrie 2004 (pct.3.1, lit. h) prevede că „actul normativ trebuie să întrunească condi-

țiile legalității, accesibilității, preciziei și, odată intrat în vigoare, este executoriu și opozabil tuturor subiectelor de drept”.

Realizarea principiului legalității organizării și funcționării procuraturii are o importanță deosebită atunci când procurorii aplică măsuri coercitive față de persoanele care au încălcat legea. În aceste cazuri fiecare acțiune a procurorului trebuie să fie în strictă conformitate cu legea, să se producă în formele stabilite de lege și în nici un caz să nu încalce drepturile persoanelor fizice și juridice.

Principiul transparenței. Activitatea Procuraturii este transparentă și presupune garantarea accesului societății și al mijloacelor de informare în masă la informațiile despre această activitate, cu excepția restricțiilor prevăzute de lege (art.2 alin.(2), Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

Conform dicționarului explicativ al limbii române, „transparentă” înseamnă „mod de lucru, principiu al unor conducători sau organe conducătoare de a face cunoscută public, în permanență, întreaga lor activitate”.

Deci transparența în activitate presupune și publicitatea acestei activități.

În scopul asigurării legăturii organelor procuraturii cu mijloacele de informare în masă, în cadrul Procuraturii Generale este creată o subdiviziune structurală independentă – Serviciul de presă. Sarcina Serviciului este informarea prin intermediul presei, televiziunii, radioului și al altor mijloace de informare în masă despre starea legalității în țară, despre măsurile aplicate de procuratură și alte organe de drept pentru combaterea criminalității și altor încălcări ale legii. Serviciul pregătește pentru mijloacele de informare în masă materiale și alte informații privind activitatea organelor procuraturii.

Modalitatea și termenele de prezentare a materialelor spre publicare, precum și formele de interacțiune cu mijloacele de informare în masă se stabilesc prin Regulamentul privind accesul la informațiile deținute de organele Procuraturii, Instrucțiunea cu privire la modul de difuzare prin intermediul mijloacelor de informare în masă a informației publice despre activitatea organelor Procuraturii, alte

acte normative.

În scopul realizării principiului transparenței, Procurorul General prezintă anual Parlamentului raportul despre starea legalității și ordinii de drept din țară, precum și despre măsurile întreprinse pentru redresarea ei. Raportul Procurorului General este făcut public și se plasează în internet pe pagina oficială a Procuraturii (art.(27) alin.(3), Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

Realizarea publicității activității procuraturii contribuie la informarea organelor de stat și societății privind starea legalității și ordinii de drept în stat, creșterea nivelului conștiinței juridice a populației și, în cele din urmă, la întărirea legalității.

Însă nu toată informația privind activitatea procuraturii poate fi făcută publică. În cazurile în care publicarea informației privind activitatea procuraturii referitoare la cazurile și materialele concrete poate dăuna intereselor statului și cetățenilor, publicitatea nu se admite.

Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000 în art.7 alin.(2) stabilește categoriile de informații oficiale la care accesul este îngăduit, și anume:

- informațiile ce constituie secret de stat;
- informațiile confidențiale din domeniul afacerilor (secretul comercial);
- informațiile cu caracter personal;
- informațiile ce țin de activitatea operativă și de urmărire penală a organelor de resort;
- informațiile ce reflectă rezultatele finale sau intermediare ale unor investigații științifice și tehnice”.

Este necesar de menționat că dreptul procurorului de a limita accesul la informația din dosarele penale nu este o încălcare a principiului publicității și transparenței în activitatea procuraturii, dar are ca scop protecția drepturilor și libertăților omului și respectarea principiului prezumției nevinovăției.

Principiul independenței exclude posibilitatea de subordonare a Procuraturii autorității legislative și celei executive, precum și de influență sau de imixtiune a unor alte organe și autorități ale statului în activitatea Procuraturii (art.2 alin.(3), Legea cu privire la

Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

Toate deciziile și acțiunile sale funcționale procurorul le realizează numai în baza legii, materialelor controalelor și expertizelor și a convingerilor interioare.

Influența asupra procurorilor în practică poate să se facă în forme diferite. Aceasta poate fi o formă indirectă, care vine din partea funcționarilor publici, realizată inclusiv prin adoptarea diverselor acte normative, precum și din partea mijloacelor de informare în masă (prin intermediul publicării articolelor la comandă etc.). Aceasta poate fi o formă deschisă, realizată prin amenințări și modalități reale de influență fizică (vătămări corporale, răpirea unui membru de familie etc.).

De aceea statul stabilește măsuri de protecție a procurorilor. Astfel, conform art.68 al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008: „Procurorul, membrii lui de familie și averea lor se află sub protecția statului. Atentarea la viața și la sănătatea procurorului, distrugerea sau deteriorarea bunurilor, amenințarea cu omor, cu violență sau cu deteriorarea bunurilor, calomnierea ori insultarea lui, precum și atentarea la viața și la sănătatea rudelor lui apropiate (părinți, soț, soție, copii), în legătură cu exercitarea atribuțiilor de serviciu, atrag răspundere penală”.

În scopul garantării eficienței principiului independenței, art.34 al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008 stabilește că „funcția de procuror este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția activităților didactice și științifice”.

Procurorului îi este interzis (art.35 alin. (2) al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008):

a) să participe în proces de judecată dacă se află cu judecătorul, cu avocatul sau cu un alt participant la proces interesat în rezultatele procesului în relații de căsătorie, de rudenie sau de afinitate de până la gradul II inclusiv;

b) să facă parte din partide sau din formațiuni politice, să desfășoare ori să participe la activități cu caracter politic, iar în exercitarea atribuțiilor să exprime sau să manifeste în orice mod convingerile sale politice;

c) să fie lucrător operativ, inclusiv sub

acoperire, informator sau colaborator al organului care exercită activitate operativă de investigații;

d) să-și exprime public opinia cu privire la dosare, la procese, la cauze aflate în curs de desfășurare sau cu privire la cele despre care dispune de informație în legătură cu funcția exercitată, altele decât cele care sunt în gestiunea sa;

e) să desfășoare activitate de întreprinzător sau activitate comercială, direct sau prin persoane interpuse;

f) să desfășoare activitate de arbitraj în litigii civile, comerciale sau de altă natură;

g) să acorde consultații scrise sau verbale în probleme litigioase, chiar în cazul în care cauza respectivă este examinată de un organ al Procuraturii, altul decât acela în cadrul căruia își exercită funcția, cu excepția soțului (soției), copiilor și părinților, și nu poate îndeplini nici o altă activitate care, potrivit legii, este efectuată de avocat;

h) să aibă calitatea de asociat sau de membru în organul de conducere, de administrare sau de control al unei societăți comerciale, inclusiv în bancă sau în o altă instituție de credit, în societate de asigurări ori în societate financiară, în companie națională, în societate națională sau în regie autonomă.

Principiul independenței exclude posibilitatea influențării oricărei autorități, inclusiv a celei legislative asupra procuraturii. Însă art.40 alin. (1) al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008 prevede că „Procurorul General este numit în funcție de către Parlament, la propunerea Președintelui Parlamentului”. Acest fapt presupune că Procurorul General poate fi influențat de legislativ, fapt care îl face dependent de acesta. Pentru a garanta o independență reală a procuraturii și a Procurorului General, este necesar ca Procurorul General să fie numit în funcție de un organ independent, de exemplu, de Consiliul Superior al Magistraturii. De asemenea, trebuie „de legiferat imposibilitatea demiterii deliberate a Procurorului General din funcție de către Parlament, pentru a evita transformarea procuraturii într-o instituție de buzunar a alianței majoritare parlamentare” [3, p.36].

Principiul autonomiei. Procurorul își

organizează activitatea și o desfășoară pe principiul autonomiei, asigurat prin independența procesuală și control judecătoresc, care îi oferă posibilitatea de a lua de sine stătător decizii în cauzele și în cazurile pe care le examinează (art.2 alin.(4), Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

În acest sens, conform art.33 alin. (1) al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008, „În exercitarea atribuțiilor, procurorul este autonom, imparțial și se supune numai legii”.

Autonomia procurorului este asigurată prin art.56 alin.(1) al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008:

a) determinarea strictă, prin lege, a statutului procurorului, delimitarea atribuțiilor Procuraturii, a atribuțiilor și a competențelor procurorului în cadrul exercitării funcțiilor Procuraturii;

b) procedura de numire, suspendare și de eliberare din funcție;

c) declararea inviolabilității lui;

d) discreția decizională acordată prin lege procurorului în exercițiul funcției;

e) stabilirea prin lege a interdicțiilor privind imixtiunea unor alte persoane sau autorități în activitatea procurorului;

f) alocarea de mijloace adecvate pentru funcționarea sistemului organelor Procuraturii, crearea de condiții organizatorice și tehnice favorabile activității acestor organe;

g) asigurarea materială și socială a procurorului;

h) alte măsuri prevăzute de lege.

La luarea de decizii, procurorul este autonom, în condițiile legii.

Principiul controlului ierarhic intern și controlului judecătoresc. În activitatea Procuraturii, controlul ierarhic intern și controlul judecătoresc sunt principii care asigură exercitarea dreptului procurorului ierarhic superior de a verifica legalitatea deciziilor emise de procurorul ierarhic inferior, precum și posibilitatea contestării în instanța de judecată a deciziilor și a acțiunilor cu caracter procesual ale procurorului (art.2 alin.(5), Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

În vederea realizării principiului controlului ierarhic intern, Procurorul General

exercită, direct sau prin intermediul adjuncțiilor săi ori al procurorilor subordonați, controlul asupra activității procurorilor (art.27 alin. (2) lit. b) al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008).

În cazul în care actele emise de procurori contravin legii, ele sunt revocate, suspendate sau anulate, după caz, de Procurorul General, în condițiile legii.

Procurorul teritorial și cel al procuraturii specializate, precum și adjuncții lor, în cadrul urmăririi penale exercită următoarele atribuții cu titlu de control ierarhic (art.52 alin.(2), CPP al RM):

1) pot cere de la procurorii ierarhic inferiori, pentru control, dosarele penale, documentele, actele procedurale, materiale și alte date cu privire la infracțiunile săvârșite și la persoanele identificate în cauzele penale pe care exercită controlul;

2) anulează actele ilegale și neîntemeiate ale procurorilor ierarhic inferiori;

3) soluționează abținerile și recuzările procurorilor ierarhic inferiori;

4) confirmă ordonanțele de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale pe motive de nereabilitare;

5) confirmă rechizitoriile întocmite de procurorii ierarhic inferiori;

6) restituie dosarele penale procurorilor ierarhic inferiori, cu indicațiile lor scrise;

7) aprobă acordul de recunoaștere a vinovăției și confirmă ordonanța de suspendare condiționată a urmăririi penale.

Una din atribuțiile importante ale procuraturii este conducerea și exercitarea urmăririi penale (art.5 lit.b) al Legii cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008). Controlul judecătoresc în cursul urmăririi penale este asigurat de judecătorul de instrucție (art.41 CPP al RM).

Procurorul dispune, prin ordonanță, începerea urmăririi penale. În cazul în care procurorul refuză pornirea urmăririi penale, el confirmă faptul prin ordonanță motivată (art.274 alin.(5) CPP al RM).

Ordonanța de a refuza începerea urmăririi penale poate fi atacată, prin plângere, în instanța judecătorească, în condițiile art.313 CPP al RM.

Prin urmare, este necesar de menționat că principiile organizării și funcționării procuraturii sunt interdependente și trebuie privite ca un tot întreg.

Într-un stat de drept, procuratura are la baza activității sale principiul legalității, deoarece această activitate este dirijată spre asigurarea respectării legilor. Acesta este scopul de bază al procuraturii – asigurarea supremației legii, unității și întăririi legalității.

Principiul transparenței asigură respectarea controlului societății asupra activității procuraturii. Pe de altă parte, transparența și publicitatea permit informarea cetățenilor despre starea legalității în stat și activitatea procuraturii privind asigurarea drepturilor și libertăților omului.

Principiul independenței în organizarea și funcționarea procuraturii presupune independența ei față de orice organ și autoritate a statului.

Principiul autonomiei este asigurat prin independența procesuală și controlul judecătoresc în activitatea procuraturii. Pentru realizarea acestui principiu în legislație sunt stabilite un șir de condiții și garanții.

Controlul ierarhic intern și controlul judecătoresc contribuie la respectarea legii în activitatea organelor procuraturii și la prevenirea încălcării ei.

În momentul de față se atestă o lipsă a independenței funcționale a procurorilor față de superiorii ierarhici la examinarea cauzelor, fapt condiționat de așa-numitul principiu statutar de „subordonare necondiționată” și de un stil vertical de administrare a sistemului (Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 nr. 231 din 25.11.2011).

În scopul asigurării existenței unei procuraturii independente, a cărei activitate să fie bazată numai pe lege, Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 prevede în pct. 2.2. următoarele măsuri: modificarea legislației în sensul conferirii independenței interne reale procurorilor prin excluderea posibilității unor instrucțiuni ilegale, inclusiv verbale, date de către procurorii ierarhic superiori; reexaminarea procedurii de autorizare a acțiunilor procurorilor ierarhic inferiori de

către procurorii ierarhic superiori; asigurarea specializării procurorilor pe cauze specifice și examinarea oportunității funcționării procuraturilor specializate; stabilirea unor criterii și a unei proceduri clare și transparente de selectare, numire și promovare a procurorilor; revizuirea procedurii de numire a Procurorului General; reexaminarea regulilor privind răspunderea procurorilor și excluderea imunității generale a acestora; fortificarea capacităților Consiliului Superior al Procurorilor și modificarea legislației în acest sens.

Respectarea tuturor principiilor menționate în organizarea și funcționarea procuraturii va asigura existența și funcționarea unui organ de drept modern, bazat pe lege, a cărei activitate va fi orientată spre protecția drepturilor și libertăților omului.

REFERINȚE:

1. Art.124, alin.(1) din Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
2. D. Roman, T. Vizdoagă, A. Grigoriu, *Organele de ocrotire a normelor de drept*, Editura Cartier Juridic, Chișinău, 2001.
3. V. Nagacevschi, „Rolul și funcțiile procuraturii într-un stat bazat pe drept. Situația în Republica Moldova”, în *Avocatul poporului*, nr.1-3, 2002.

BIBLIOGRAFIE:

4. Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008.
5. Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000.
6. Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 nr. 231 din 25.11.2011.
7. Regulamentul privind actele normative ale Procuraturii aprobat prin ordinul Procurorului General nr. 200/22 din 23 septembrie 2004.
8. Regulamentul Procuraturii Generale, aprobat prin ordinul Procurorului General nr.365-p din 24.05.2010.
9. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003.
10. www.procuratura.md

Tatiana TRIBOI,

lector meto­dist al Serviciului planificare, monitorizare, documentare
al Centrul studii și management al calității
al Academiei „Stefan cel Mare” a MAI

RESTRÎNGEREA DREPTURILOR OMULUI ÎN ACTIVITATEA ORGANELOR AFACERILOR INTERNE

RÉSUMÉ

Dans un état de droit l'homme jouit des droits et des libertés garantis par la Constitution. Mais leur mise en œuvre implique aussi leur restriction par les autorités de l'Etat.

Les restrictions admissibles des droits de l'homme sont prévues dans les actes juridiques internationaux (Déclaration universelle des droits de l'homme, Pacte international relatif aux droits civils et politiques, la Déclaration des Droits de l'Homme) et dans les actes juridiques nationaux (la Constitution, La loi sur la police, etc.).

La police, dont les taches sont liées à la prévention et la lutte contre les actions illégales, pour accomplir ses devoirs, peut limiter dans quelques circonstances ces droits et ces libertés.

Cette limitation est faite sur les principes suivants: le principe de la légalité, le principe de la proportionnalité, le principe de minimisation du dommage, le principe du respect de la dignité humaine.

Activitatea de protecție și de asigurare a drepturilor și libertăților omului a organelor afacerilor interne include aspectul restrîngerii acestor drepturi și libertăți.

Temeiurile acestor restrîngeri sînt prevăzute de actele normative internaționale și naționale în vigoare.

În urma examinării conținutului actelor internaționale ce se referă la restrîngerile drepturilor și libertăților omului se poate trage concluzia că limitările sau restrîngerile sînt admisibile dacă:

- sunt expres prevăzute de lege;
- sunt necesare într-o societate democratică;
- pentru a proteja securitatea națională, ordinea publică, sănătatea sau morala publică, drepturile și libertățile celorlalți;
- sunt proporționale cu cauza care le-a determinat.

La rîndul său Constituția RM prevede în art. 54 că „exercițiul unor drepturi sau a unor libertăți, poate fi restrîns numai prin lege și dacă se impune după caz pentru: apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor; desfășurarea anchetei penale; pre-

venirea consecințelor unei calamități naturale ori avarii”.

Realizarea diferitor forme de limitare a drepturilor și libertăților omului ține de competența organelor afacerilor interne.

Ca organ chemat să apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața, sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime, poliția are ca sarcini principale:

- 1) apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor și averii cetățenilor de atentate criminale și de alte atacuri nelegitime;
- 2) prevenirea și curmarea crimelor și a altor infracțiuni;
- 3) constatarea și descoperirea infracțiunilor, urmărirea persoanelor care le-au săvîrșit;
- 4) menținerea ordinii publice și asigurarea securității publice;
- 5) acordarea de ajutor, conform condițiilor și modului stabilit de prezenta lege, cetățenilor, autorităților administrației publice, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor în vederea ocrotirii drepturilor lor și exercitării atribuțiilor lor, stabilite de lege;

6) efectuarea măsurilor de protecție de stat față de persoanele care acordă ajutor în procesul penal, în conformitate cu legislația în vigoare.

Deci sarcinile poliției țin de sfera combaterii acțiunilor ilegale sau de pericolul comiterii lor, precum și de sfera creării condițiilor favorabile pentru realizarea drepturilor și libertăților omului.

Realizarea sarcinilor din prima grupă este imposibilă fără limitarea drepturilor și libertăților omului.

În activitatea practică pe care o desfășoară, funcționarii OAI sînt nevoiți să limiteze următoarele drepturi ale omului: dreptul la viață, dreptul la libertate și securitate, inviolabilitatea domiciliului, dreptul la libertatea de mișcare, alegerea locului de trai etc. De asemenea, acțiunile poliției pot contribui la consolidarea sau la subminarea dreptului la un proces echitabil și la întrunire pașnică, la libertatea opiniei și exprimării.

Dreptul la viață reprezintă un drept fundamental, primordial ființei umane fără de care nici un alt drept ori libertate fundamentală nu ar putea fi exercitată. El este prevăzut în art. 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, art. 6 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 2 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, art. 24 al Constituției RM.

În ciuda faptului că viața omului într-un stat democratic este o valoare supremă, dreptul la viață nu este absolut. Dar, în cazul în care toate drepturile neabsolute pot fi restrînse pe o anumită perioadă, cu reluarea posibilității de a utiliza beneficiile lor acordate în totalitate, atunci limitarea dreptului la viață înseamnă pierderea practic de neînlocuit a beneficiului – viața.

În conformitate cu alin. (3) art. 54 al Constituției RM, restrîngerea dreptului la viață nu se admite.

În același timp, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale în art. 2, pct. 2 admite că moartea persoanei poate fi provocată în urma recurgerii absolut necesare la forță:

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.

În toate cazurile menționate mai sus poliția, ca organ armat de drept al autorităților publice, poate să aplice forța fizică, mijloacele speciale și arma de foc.

Modul și condițiile de aplicare a forței fizice, mijloacelor speciale și armei de foc este reglementat de mai multe acte internaționale printre care Codul de conduită a persoanelor responsabile de menținerea ordinii de drept din 17 decembrie 1979 și Principiile de bază ale ONU cu privire la utilizarea forței și a armelor de foc de către responsabilii privind aplicarea legii din 7 septembrie 1990. Conform prevederilor stabilite, funcționarul de poliție trebuie să aibă instrucțiuni clare și exhaustive referitoare la circumstanțele în care aplică forța fizică, mijloacele speciale și arma de foc. Fiecare caz de aplicare a armei de foc trebuie adus imediat la cunoștința autorităților competente.

La aplicarea forței fizice, mijloacelor speciale și armei de foc trebuie să fie respectate un șir de principii, și anume:

– principiul legalității. Forța aplicată de către poliție este legală dacă ea corespunde actelor normative ale țării, ce reglementează activitatea poliției, care, la rîndul său corespund cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului;

– principiul proporționalității. Forța aplicată față de infractor, nu trebuie să depășească limitele necesare pentru respingerea atacului;

– principiul minimizării daunei. În toate cazurile de aplicare și de folosire a armei de foc colaboratorul poliției este dator să ia toate măsurile posibile pentru a asigura securitatea cetățenilor, ca dauna cauzată sănătății, onoarei, demnității și bunurilor lor să fie cât mai mică (art. 17, Legea cu privire la poliție);

– principiul extremei necesități. Persoanele responsabile de menținere a ordinii de

drept pot aplica forța numai în caz de extremă necesitate și în acea măsură care este necesară pentru îndeplinirea obligațiilor lor (art. 3, Codul de conduită a persoanelor responsabile de menținerea ordinii de drept, adoptat la 106-a ședință plenară a Adunării Generale, 17 decembrie 1979).

Dreptul omului la libertate și la siguranță este prevăzut de art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 5 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, art. 25 al Constituției RM.

Consacrînd dreptul fiecăruia la libertate și la siguranță, documentele internaționale prevăd și posibilitatea limitării legale a lui. Astfel, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale în art. 5 p. 1 prevede că „Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărîre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a bănui că a săvîrșit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvîrșescă o infracțiune sau să fugă după săvîrșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărîită pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedu-

ră de expulzare ori de extrădare”.

Lista circumstanțelor indicate este exhaustivă. Aceasta înseamnă că, în cazul în care limitarea libertății nu poate fi explicată prin referire la unele dintre situațiile enumerate, rezultă că ea se face prin încălcarea Convenției.

Realizarea majorității formelor de limitare legală a libertății ține de competența organelor afacerilor interne. Temeiurile și termenele limitării legale a libertății sînt prevăzute de actele legislative naționale (CPP al RM, Legea cu privire la poliție, Codul contravențional al RM etc.).

Limitînd libertatea persoanei, este foarte important ca poliția să-și coordoneze activitatea cu Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare, adoptat prin Rezoluția 43/173 a Adunării Generale la 9 decembrie 1988.

Conform primului principiu al acestui document, „Orice persoană supusă unei forme oarecare de detenție sau încarcerare este tratată cu umanitate și respect față de demnitatea inerentă persoanei umane”.

Unele măsuri aplicate de poliție, cum ar fi, de exemplu, percheziția corporală, sînt însoțite de înjosirea persoanei. Sarcina funcționarului care aplică aceste măsuri este să aducă o daună morală minimă persoanei supuse percheziției. Acțiunile intenționate, îndreptate spre înjosirea demnității umane, sînt ilegale indiferent de circumstanțe.

Totodată, poliția, limitînd libertatea și inviolabilitatea persoanei, este obligată să respecte prevederile legislației, și anume: să asigure dreptul la apărare juridică și alte drepturi ale persoanelor reținute și puse sub stare de arest, să comunice locul lor de aflare rudelor, administrației de la locul de lucru sau de studii și în caz de necesitate să ia măsuri pentru a le acorda asistență medicală urgentă și pentru a înlătura pericolul ce amenință viața, sănătatea și bunurile cuiva în urma reținerii sau punerii sub stare de arest a persoanelor menționate.

În pofida existenței reglementărilor internaționale și naționale, acestea nu întotdeauna sînt respectate de funcționarii de poli-

ție. Astfel, Republica Moldova a pierdut un șir de procese în fața CEDO ce țin de încălcarea art. 5 §1 al Convenției europene, fiind obligată să plătească sume mari ca despăgubiri. Ca exemplu, pot fi menționate: Hotărîrea CEDO din 20.04.2010. Brega versus Moldova; Hotărîrea CEDO din 11.07.2006. Hyde Park și alții (nr. 4) versus Moldova.

Este necesar de subliniat că nimeni, inclusiv nici infractorul, nu poate fi lipsit de dreptul la inviolabilitatea personală. Totuși în cazul limitării libertății persoanei există riscul aplicării torturii de către poliție.

Principiul nr. 6 al Ansamblului de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare prevede că „Nici o persoană supusă unei forme oarecare de detenție sau de încarcerare nu va fi supusă torturii, nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Nici o circumstanță, oricare ar fi, nu poate fi invocată pentru a justifica tortura sau oricare altă pedeapsă sau tratament crud, inuman sau degradant”.

Conform rapoartelor anuale ale Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, sînt multiple cazuri de aplicare a torturii de către funcționarii de poliție. Ca exemplu, pe parcursul anului 2009 în baza art. 309/1 (Tortura) CP RM au fost pornite 208 cauze pentru comiterea actelor de tortură, fiind pronunțate 4 sentințe de condamnare în privința a 8 colaboratori de poliție. În anul 2010 în instanțele de judecată au fost remise spre examinare 25 de cauze în privința a 42 de persoane pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art.309/1 CP RM, fiind pronunțate 5 sentințe de condamnare în privința a 6 persoane. Pentru comiterea infracțiunilor prevăzute de art.309/1 prin sentințele instanțelor de judecată funcționarilor de poliție le-a fost stabilită pedeapsa închisorii, însă, în majoritatea cazurilor, cu aplicarea art.90 Cod penal al Republicii Moldova s-a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei [1].

Pedeapsa are un rol preventiv și de combatere a infracțiunii, iar în cazul suspendării condiționate ea își pierde acest rol. Numai aplicarea pedepsei reale (în cazul infracțiunii

de tortură aceasta este privațiunea de libertate) va putea reduce numărul infracțiunilor de tortură comise de către polițiști.

Dreptul la libera circulație și alegerea domiciliului este prevăzut în art. 12 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 13 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, art. 27 al Constituției RM.

Acest drept se exprimă în posibilitatea fiecărei persoane, care se află legal pe teritoriul unui stat, să se deplaseze liber și să-și aleagă liber domiciliul în limitele acestui teritoriu. Dreptul la libera circulație nu este absolut, limitarea lui se face în baza art. 54 din Constituție.

În exercitarea sarcinilor sale, poliția limitează dreptul la libera circulație prin limitarea temporară sau interzicerea circulației transportului și a pietonilor pe străzi și pe drumuri, precum și accesului cetățenilor pe anumite porțiuni de teren și spre anumite obiecte în scopul asigurării securității publice, ocrotirii vieții, sănătății și averii cetățenilor, efectuării unor acte de procedură și de investigație operativă (art. 13 p. 23, Legea cu privire la poliție).

Un alt act normativ care prevede temeiurile limitării dreptului la libera circulație este Legea cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001. Actul normativ menționat stabilește caracteristica regimului juridic în zona de desfășurare a operației antiteroriste, care prevede dreptul persoanelor care participă la operația antiteroristă (art. 12 alin. (1)):

a) să ia, după caz, măsuri de limitare sau interzicere temporară a circulației mijloacelor de transport și a pietonilor;

b) să controleze actele de identitate și alte documente, iar în cazul lipsei acestora – să rețină persoanele respective pentru a le stabili identitatea și alte circumstanțe;

c) să rețină și să aducă la organele afaacerilor interne persoanele care au săvîrșit sau săvîrșesc infracțiuni, sau se împotrivesc cerințelor legitime ale persoanelor care participă la operația antiteroristă, precum și persoanele care au săvîrșit sau săvîrșesc acțiuni de pătrundere ori tentative de pătrundere neauto-

rizată în zona de desfășurare a operației anti-terroriste.

Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război nr. 212-XV din 24.06.2004 în art. 25 pct. c) la fel prevede că „organele afacerilor interne pot interzice sau limita circulația persoanelor în anumite localități și în anumite ore”.

Dreptul la libera circulație presupune și deplasarea cu un mijloc de transport. Acest drept însă nu este absolut, fiind reglementat și condiționat de respectarea unor criterii, cum ar fi: capacitatea fizică și psihică, competența de a conduce un vehicul (permisul de conducere); capacitatea tehnică a vehiculului; dreptul organelor abilitate de a limita circulația cu vehiculul și dreptul de a controla starea și conținutul acestuia.

Articolul 12, pct. 38 al Legii cu privire la poliție prevede că în exercitarea atribuțiilor lor, organele de poliție limitează dreptul la libera circulație, controlând permisele de conducere a autovehiculelor și actele tehnice la mijloacele de transport pentru identificarea persoanelor și a vehiculelor care se află în căutare. Dar, funcționarii de poliție încalcă dreptul la libertatea de mișcare, oprind deseori fără motive întemeiate și verificând vehiculul și persoana ce se deplasează cu el, astfel restrângând abuziv dreptul la libera circulație.

Inviolabilitatea domiciliului. Acest drept fundamental asigură persoanei posibilitatea de a-și folosi nestingherită locuința, astfel încât nimeni să nu poată pătrunde în domiciliul sau reședința sa fără ca ea să consimțea aceasta. El este garantat de art. 8 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, art. 29 al Constituției RM.

Constituția RM din 24 iulie 1994 în art. 29 alin. (2) prevede cazurile în care poate fi limitat acest drept, și anume:

- a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
- b) pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
- c) pentru prevenirea răspândirii unei epidemii.

În majoritatea cazurilor exercitarea limitărilor respective ține de competența organelor de poliție. Astfel, poliția, în vederea exercitării sarcinilor sale, are dreptul să intre în orice timp al zilei în locuințe și în alte încăperi ale cetățenilor, pe loturile de pământ ce le aparțin, pe teritoriul și în localul întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor și să le cerceteze în scopul curmării infracțiunilor sau contravențiilor, urmării persoanelor suspectate de comiterea infracțiunilor sau contravențiilor, persoanelor care se ascund de organele de urmărire penală și de judecată, se sustrag de la executarea pedepsei penale, de la arestul administrativ, de la tratamentul obligatoriu de alcoolism cronic, narcomanie sau toxicomanie, sau dacă în baza unor date suficiente se poate presupune că în aceste localuri a fost comisă sau se comite vreo infracțiune, precum și în caz de calamități naturale și în alte împrejurări externe care pun în pericol securitatea publică și securitatea personală a cetățenilor (art. 13 p. 19, Legea cu privire la poliție).

De asemenea, organele de poliție au dreptul să controleze respectarea de către cetățeni și persoanele oficiale a regimului de pașapoarte, având pentru acest scop dreptul de intrare în locuințele cetățenilor de la ora 6.00 până la ora 22.00 (art. 12 p. 17, Legea cu privire la poliție).

Toate cazurile în care colaboratorii poliției sînt impuși de circumstanțe să pătrundă în locuințe și în alte încăperi ce aparțin cetățenilor se aduc la cunoștința judecătorului de instrucție în timp de 24 de ore.

Libertatea de întrunire și de asociere este garantată de articolul 11 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, care prevede:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și la libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui cu alții sindicate și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrîngerii decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică,

apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrîngerile legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armate, ai poliției sau ai administrației de stat”.

În ciuda prevederilor normative naționale și internaționale existente, sînt cazuri multiple de limitare ilegală a acestui drept de către poliție. Drept consecință, cetățenii Republicii Moldova se adresează la CEDO, Republica Moldova fiind obligată să plătească despăgubiri pentru acțiunile ilegale ale funcționarilor săi (Hotărîrea CEDO din 20.04.2010. Brega versus Moldova; Hotărîrea CEDO din 11.07.2006, Hyde Park și alții (nr. 4) versus Moldova).

Deci poliția, în scopul îndeplinirii sarcinilor sale, poate restrînge drepturile și libertățile omului. Restrîngerea lor însă se face numai conform actelor normative naționale și internaționale în vigoare, ținînd cont de conținutul art. 4 alin. (2) al Constituției RM, care prevede că în materia drepturilor omului reglementările internaționale au prioritate față de cele naționale.

Dat fiind faptul că drepturile și libertățile omului sînt valori supreme într-un stat de drept și sînt prevăzute de constituție, nu se admite limitarea lor prin acte normative inferioare legii. Toate restrîngerile referitoare la drepturile și libertățile omului (temeiurile, condițiile, limitele) trebuie să fie reglementate prin lege.

Ar fi binevenită introducerea în textul constituției, la articolul 4 al alineatului (3), ce ar conține prevederi similare celor din art. 15, Constituția Federației Ruse din 12 decembrie 1993:

„Orice acte juridice care aduc atingere drepturilor, libertăților și obligațiilor omului și cetățeanului, nu pot fi aplicate dacă ele nu sînt publicate oficial pentru informare generală”.

REFERINȚE:

1. Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul

2009, <http://www.ombudsman.md/file/Raport%202009%20redactat.doc>; Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2010, <http://www.ombudsman.md/file/RAPORT%202010%20FINAL.doc>.

BIBLIOGRAFIE:

2. Declarația Universală a drepturilor omului din 10.12.1948.
3. Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16.12.1966.
4. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950.
5. Codul de conduită a persoanelor responsabile de menținerea ordinii de drept, adoptat prin Rezoluția 34/169 a Adunării Generale la 17 decembrie 1979.
6. Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare, adoptat prin Rezoluția 43/173 a Adunării Generale la 9 decembrie 1988.
7. Principiile de bază ale ONU cu privire la utilizarea forței și a armelor de foc de către responsabilii privind aplicarea legii din 7 septembrie 1990.
8. Constituția Republicii Moldova din 24 iulie 1994.
9. Constituția Federației Ruse din 12 decembrie 1993.
10. Legea cu privire la poliție nr. 416-XII din 18 decembrie 1990.
11. Legea cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001.
12. Legea privind regimul stării de urgență, de asediu și de război nr. 212-XV din 24.06.2004.

Ina VÎRTOSU,
 lector la Catedra drept public a
 Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

SOVEREIGNTY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE PERSPECTIVE OF ACCESSION THE EUROPEAN UNION

SUMMARY

It goes without saying that Moldova's integration into EU structures will have a significant impact on the sovereignty of the former. Premise that starts the study is that long term benefits that Moldova will register as a member of the EU will have more weight than negative aspects of integration

Moldova will have to adopt a modern approach to sovereignty and realize that sharing attributes of sovereignty to the Union is a much higher gain compared with the transfer of powers to control activities related to economic and commercial institutions in Brussels.

REZUMAT

Prezentul articol reprezintă o introspecție în evoluția teoretico-practică a suveranității Republicii Moldova în următorii ani, încercând să identifice tiparele de acțiune în relația bilaterală Republica Moldova-Uniunea Europeană și posibilele influențe reciproce în acest proces în cazul în care Republica Moldova ar adera la Uniunea Europeană.

European integration is irreversible strategic objective of foreign and domestic policy of the Republic of Moldova.

Partnership and Cooperation Agreement (PCA) is the legal basis of relations between Moldova and the European Union. Agreement was signed on 28 November 1994 and entered into force on 1 July 1998 for an initial term of 10 years.¹ This arrangement ensures the cooperation with the EU in political, economical, legal, cultural, scientific and objective is to support Moldova:

- a) strengthening democracy and rule of law respecting human rights and minorities by providing the appropriate framework for political dialogue;
- b) sustainable economic and completing the transition to a market economy by promoting trade, investment and harmonious economic relations.

Moldova's relations with the European Union are institutionalized through the three bodies responsible for political dialogue and monitoring of APC: RM-EU Cooperation Council, Cooperation Committee and Subcommittees RM-EU Cooperation Committee

EU-RM and RM-EU Parliamentary Cooperation.

Moldova signed in Brussels on 22 February 2005 RM-EU Action Plan within the European Neighborhood Policy (ENP). RM-EU Action Plan is a document that includes strategic objectives and actions to achieve those objectives. Action Plan will significantly advance the approximation of Moldovan legislation, norms and standards with the EU. Objectives and actions in the Action Plan will create conditions for promotion to a higher level of relations with the EU.

Moldova's European integration policy is based on two main pillars: (i) the EU-Moldova Action Plan and (ii) the possibilities arising from Moldova's participation in regional initiatives in South-East - the Stability Pact, The Cooperation in South East Europe (SEEC) and amended CEFTA future. These are two directions of Moldova's European integration processes, which often overlap and complement. There is a political consensus on the implementation of the two main objectives of the Republic of Moldova: European integration and reintegration. On 24 March

2005 the Parliament adopted the Declaration on partnership to achieve political objectives of European integration, which provides the broad consensus of the four parliamentary factions in terms of consistent and irreversible promotion of the strategic course towards European integration. As a result of this Declaration, the Parliament adopted a number of important legislative measures to strengthen democracy and rule of law in Moldova, which were developed with the participation of civil society and opposition. Republic of Moldova undertakes efforts to launch in 2007 to advance the discussions on the legal framework for getting our country has a different status from that of a neighboring state.² On May 4, 2006, Moldova was accepted as a full member of the South European Cooperation Process (SEEC), which confirms once again the Moldovan membership Southeast European space and opens new perspectives framework the relationship between RM and the EU. To strengthen the position of the Republic of Moldova in order to advance towards European integration, it is necessary first full and on time implementation of RM-EU Action Plan. The plan was established institutional mechanism for coordinating and monitoring the implementation of the Action Plan, by creating four Interministerial Committee, whose work is coordinated by four ministries. Ministry of Foreign Affairs and European Integration has the role of monitoring and overall coordination. In the process of implementing the Action Plan attribute great importance to coordinate the reforms in accordance with standards and experience of Member States of the European Union. In particular, as the priorities were identified following areas:

1. Reforming the national justice system by developing a comprehensive strategy to reform the short, medium and long term funding program.

2. Elaborate an information and communication strategy on EU integration.

3. Establishing sustainable dialogue with civil society in the process of reforms.

4. Assure a freedom of expression and media.

5. Establishing bilateral cooperation relations with EU member states to implement reforms affairs.

6. Improvement of border management with the support of EU Assistance Mission to Moldova-Ukrainian border (EUBAM), including the Transnistrian segment.

7. Signing agreements to facilitate the visa regime and readmission with the EU

8. Achieving Autonomous Trade Preferences by signing an agreement to that effect between Moldova and the European Community.

9. Initiating negotiations on a new agreement between Moldova and the European Community, which will provide a clear perspective of EU membership.

Nowadays the issue of joining the European Union aims to become the subject of a broad political consensus and the Republic of Moldova. Due to its strategic importance, this topic has been the attention of many politicians and analysts. Unfortunately, most pro-European plea reflects only some interest the situation and not without ideological unnecessary loads. Are rare realistic approaches Moldova's EU accession, which would focus on studying the link between spatial factors, political, ethno-psychological, external economic drivers and how to promote national economic interests. These approaches are particularly needed, especially now, after rising downright remarkable policy of the communists in Moldova.

From a pragmatic perspective, EU integration will result in two major consequences:

- reducing of political sovereignty and
- the emergence of new possibilities for promoting national economic interests.³

To cope with European competition, will be vital finding and occupying strategic place in European economic architecture.

It goes without saying that Moldova's integration into EU structures will have a significant impact on the sovereignty of the former. Premise that starts the study is that long term benefits that Moldova will register as a member of the EU will have more weight than negative aspects of integration, resulting in

what “Eurosceptics” called “ceding some attributes of sovereignty”.⁴ In international law the sovereign state is the first issue of law in order of importance. The state has the legal powers and formally expressed in the material sense. The materials are primarily related to procedure and internal sovereignty, namely the ability to organize political power, its economic and social system.⁵ Skills in a formal sense refer to the jurisdiction of the state and its ability to act to ensure compliance on legal rules laid down by him. Then, 55 states have a personal responsibility which is manifested in their actions to their citizens, to regulate their citizenship status, their protection abroad and providing correlative rights and obligations. However, the most prominent of the territorial jurisdiction is, that general power, absolute and exclusive management of the territory of a State. Skills in a formal sense refer to the jurisdiction of the state and its ability to act to ensure compliance with legal rules laid down by him.⁶ Then, 55 states have a personal responsibility which is manifested in their actions to their citizens, to regulate their citizenship status, their protection abroad and providing correlative rights and obligations. However, the most prominent of the territorial jurisdiction is, that general power, absolute and exclusive management of the territory of a State. Influences that it will “suffer” Moldova in the EU accession and integration will outweigh its potential to impose terms. However, Moldova will have to project a distinct identity and on Union, where some sectors of the political, economic or social, are more developed in the Union, to try to emulate these models across the continent.

Moldova will have to adopt a modern approach to sovereignty and realize that sharing attributes of sovereignty to the Union is a much higher gain compared with the transfer of powers to control activities related to economic and commercial institutions in Brussels.

Starting from the formal division made by Stephen Krasner, the Westphalian sovereignty, domestic, foreign and interdependence sovereignty we have today a very varied sov-

eignty which all states enjoy in all his the complex structure. In some countries the structure can only recall two or threefold.⁷

History has shown that the solution of international cooperation within the EU invented and perfected in the last 50 years, was the best: EU countries are in a better position than if he had not had conglomerate of contracts and agreements (*acquis communautaire*) that have implemented some of the attributes at the continental national sovereignty.⁸ For the future, one of the most viable solutions for the Union would be adopting and enacting a system of shared sovereignty with the Member States, but centered on the Europeans. If we take the thesis office representative, then Europe should move to a new transnational model in which the depositary of sovereignty to be citizens, not states. Clotting powers around the European Parliament and the implementation of the principles proposed in the White Paper on European Governance are necessary but not sufficient to strengthen the democratic nature of European construction.

It is important to emphasize that the delegation of powers derived from sovereignty to international organizations or institutions do not entail giving up sovereignty, but rather an agreement under which its rightful owner, people, one to delegate to another authority.

We believe that the division of powers within the EU must include (A) the Union’s exclusive competences, (B) shared competences [divided between European institutions and Member States] and (C) exclusive jurisdiction of the Member States. This tripartite structure will strengthen the principles of subsidiarity and proportionality, placing most decisions in B pillar, decisions would be taken by qualified majority. In the first category would be subject to, for example, Economic and Monetary Union. The second category would be the most complex and voluminous. By continuing negotiation with the EU institutions will increase both the accountability of states, as well as the Union itself. In the latter category would fall the European country’s own territorial organization, because this will

be is not intended to be regulated at European level. Union cannot and must manage this process would not be better than the states themselves.

However sovereignty has also other acceptances. The key problems it how European Union membership reflects on these concepts.

State sovereignty is supremacy and independence of the state in the sphere of internal and external relations.

In Hart's view, the notion of sovereignty "does not apply to a legislative body, a certain item or person within a state but the state itself".⁹

In our opinion, the evolution of society was accompanied by certain changes in our understanding of the phenomenon of state sovereignty. Today the term is examined not in isolation but in complex sovereignty.

Thus, state sovereignty can be interpreted as "quality of state power to be supreme in the State and independent of any state or international body, characteristic expressed in the right state to solve internal and external affairs freely, provided that the corresponding rights of other States and international law".¹⁰

Sovereignty as an idea occurs in the context of outstanding works of the Enlightenment and Locke, Rouse and other representatives of liberalism, arising from confrontations between civil society and the absolute power of the state. In these circumstances become a reality and a necessity of recognizing the entire population of the state to be the only source of political power. State sovereignty begins to be regarded as a derivative of the sovereignty of the people.

Today sovereignty is recognized as "a concept of public international law mentioned as the people a holder of state power".

Be warned, however: one must understand that both concepts are interdependent.

It is impossible to achieve full sovereignty of the people without the rule, a situation which Hegel said: "The people who have not made them, it belongs to history".¹¹ At the same time, should not deny a reverse phenomenon: there is no prosperity of a demo-

cratic state of right does not recognize in any way the sovereignty of his people (ie the whole people, not a particular category, class or social layer).¹² At this stage both contemporary state sovereignty, and sovereignty as inseparably coexist in state and social life, such a coexistence state representing the quality and ability to promote independent, internal and external policy respecting human rights and citizens' ensure minority rights and respect international law.

A main difficulty is trying to define national sovereignty, which in fact can be interpreted from two perspectives: a. Generally speaking citizen national sovereignty is identified with state sovereignty and popular sovereignty and the nation is seen as a concept that includes all state citizens, regardless of their nationality, and in this context evolves as fellow nation's indigenous. In this context, national sovereignty is considered a "political-legal concept that evokes the essence of the phenomenon of state policy, which power belongs to the nation, representing the personal element of the state ..."¹³

They expressed such views and that it was an interpretation of the concept of nation is supported by international regulations (UN Charter, Declaration on principles of international law, the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europa etc.), although this point of view has many opponents.

If ethnic approach to national sovereignty has held opposing state sovereignty (sovereignty of the people) national sovereignty is inadmissible. Although state sovereignty, the people and the national is not always the same thing today these phrases cannot be conceived than the unit.

The Constitution (Article 8) recognizes the state's obligation to respect the UN Charter and the treaties it is party, entry into force of an international treaty containing provisions contrary to the Constitution due to be preceded by a revision. It is clear that our Constitution is not addressed the issue of transfer of sovereignty, article 2 par. (2) stating that one "cannot exercise state power on its own."

In June 2004, Brussels European Council adopted the European Constitution, which was, according to the schedule announced by the Summit Secretariat, to be officially signed by the Heads of State and Government during October-November 2004 and then ratified by all 25 Member States in accordance with constitutional rules (parliamentary or referendum approval at national level), and they shall enter into force after these procedures.¹⁴

Adopting the European Constitution (official Treaty establishing a Constitution for Europe) “was certainly an important step for the European Union - in its extended format - decisively to deepen political integration within the Union. All these changes, presented in the most succinct, Community law allowed to be involved in areas that were previously the exclusive responsibility of state and apply directly to their nationals, provided that the national state authorities involved in implementation and enforcement of Community law.

We have to recognize one indisputable truth: EU influences on the sovereignty of Moldova, enlargement and integration within the Union, will outweigh its potential to impose their point of view. However, Moldova will have to form its own identity in the Union.

First, the Republic of Moldova will have to adopt a modern approach to sovereignty and realize that sharing sovereignty with Union attributes is an advantage.

Regarding the changes that will take place in legal sovereignty, is to remember that they must start from the lawyers and politicians understand that the nature of legal sovereignty has undergone some changes and that the concept of sovereignty based on sec. XIX is long outdated.

One of the significant issues to be addressed is the introduction of the Constitution to recognize supremacy of European law and its direct applicability. Another aspect is the possibility of recognition exercise certain powers delegated by the EU national. For it is necessary that the Moldovan authorities in various fields to know in detail EU legislation and powers to know “what and how” Union

has delegated power.¹⁵

Series of changes that will support both the Constitution, as well as other national legislation, should be remembered every European citizen to guarantee the right to vote and be elected to national and local public officials in Moldova, transposition into national law the principles found in Community law, namely: the principle of subsidiarity, the principle of proportionality, the principle of accountability to citizens of the Moldovan state for breach of Community law etc.

European integration is a fundamental priority of domestic and foreign policy of Moldova. Full achievement of this objective will enable the country in a security, stability and prosperity, governed by democratic values and respect for fundamental freedoms. However, taking responsibility and implement the commitments resulting from the European path is the most effective way to achieve modernization of the country politically, economically, socially. European integration is, first, positive internal transformation of the country. Government pledges to make efforts to promote reforms required both by society and the international community in ensuring mass-media freedom, judicial independence, and liberalization of the economy- vital for European integration. The coherent policies make in European manner the political and socio-economically and association agreement with the European Union, we will succeed in a reasonable time to turn Moldova into a country eligible for EU membership.

REFERINȚE:

1. Strategia europeană a Republicii Moldova (proiect), Institutul de Politici Publice, www.ipp.md.
2. Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova, www.mfa.md (variante în limba română), www.europa.eu.int (variante în limba engleză).
3. Aurel Ciobanu-Dordea, „Considerații cu privire la implicațiile constituționale ale aderării României la Uniunea Europeană”, în *Romanian Journal of European*

- Affairs*, vol. 1, nr. 1, 2001.
4. Hellen Wallace, William Wallace, *Procesul politic în Uniunea Europeană*, Editura ARC, Chișinău, 2004, p. 51.
  5. Alan S. Milward, *The European Rescue of the Nation State*, Routledge, 2000, p. 79.
  6. Ben Rosamond, *Theories of European Integration*, St Martin's Press, New York, 2000, p. 32.
  7. Stephen D. Krasner, *Sovereignty: Organized Hypocrisy*, Princeton University Press, 1999, p. 24.
  8. I. Guceac, „Suveranitatea națională a Republicii Moldova în perspectiva integrării europene”, în *Justiția Constituțională*, nr.4, 2006, p. 11.
  9. H.L.A. Hart, *Conceptul de drept*, Chișinău, Combinatul poligrafic, 2004, p. 216.
  10. Rodica Culcer, „Spre Europa? Până unde?”, în *Dilema*, nr. 474, 12-18 aprilie 2002, p. 11.
  11. G. Heghel, *Filosofia istoriei*, vol. 3, p. 100.
  12. И.А. Умнова, *Конституционные основы современного российского федерализма.* / Дисс. на соиск. уч. степ. док. юрид. наук, М., 1997, с. 149.
  13. Antonie Iorgovan, *Drept constituțional și instituții politice. Teorie generală*, București, Galeriile J.L. Calderon, 1994, p. 146.
  14. Valentin Constantin (ed.), *Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene*, Polirom, Iași, 2005.
  15. I. Guceac, „Suveranitatea națională a Republicii Moldova în perspectiva integrării europene”, în *Justiția Constituțională*, nr.4, 2006, p. 11.

**MANAGEMENT,
INSTRUIRE APLICATIVĂ
ȘI TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE**

Dr. Alexandru PÎNZARI,

șef al Catedrei management în activitatea OAI

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar,

Vadim BORDIAN, doctorand

MANAGEMENTUL IMAGINII FUNCȚIONARULUI DE POLIȚIE ÎN OAI

SUMMARY

The current research focuses on the image of police officers which, according to the studies and surveys of public opinion, is characterized by a low professional level, high frequency of corruption, low quality of communication, and generally a negative image of police in society. Factors that determine the image of police officer are: relationships between police and media, society and NGOs. Common to all these relations is the need to create a new image and increase the police culture, which calls for changes not only in appearance, for example, uniform or badge, but the even in the behavior of each officer -posture, manners, attitude, and the way to discuss and behave toward citizens.

Actualitatea studiului de față este determinată de realitatea percepției imaginii funcționarului de poliție de către societate. Studiile și sondaje de opinie publică susțin că societatea civilă este nemulțumită de nivelul profesional al poliției, de frecvența înaltă a cazurilor de corupție, de calitatea comunicării, demonstrând că există o imagine negativă a poliției în rândurile societății și mai multe rezerve în ceea ce privește relația dintre poliție și societatea civilă.

Astfel **obiectul cercetării** îl constituie imaginea funcționarului de poliție în OAI care, presupunem noi, se caracterizează prin nemulțumire, un nivel scăzut de încredere, incompetență, corupere, ceea ce reprezintă **ipoteza** de lucru.

Activitatea polițistului este reglementată, pe lângă multitudinea de legi, hotărâri, alte acte normative, și de Statutul disciplinar al OAI, precum și de Codul de etică și deontologie al poliției. Acestea prevăd respectarea și executarea strictă a ordinii, regulilor stabilite prin legile în vigoare, jurământ, mai ales luând în considerație că prestigiul poliției poate fi asigurat numai printr-o conduită civilizată și corectă, plină de fermitate, competență profesională în relațiile cu societatea.

Opinia publică ține de judecăți, atitudini, raționamente conștiente față de o problemă sau un fenomen, imaginea fiind formată din mai multe opinii. Imaginea socială apare în procesul comunicării și are un caracter cumu-

lativ, adică ia în vedere mesajele anterioare, consecințele anterioare ale imaginilor asupra relațiilor dintre oameni și organizație-poliție. Ceea ce se merită de menționat este faptul că imaginea socială influențează evident performanța oricărei organizații, promovarea unei imagini pozitive devine un element necesar funcționării acestora.

Succesul în activitatea poliției este determinat de cooperarea cu societatea civilă, ce subliniază o serie de aspecte socio-afective: manifestare de solidaritate, încurajare, manifestarea tensiunii emoționale, frustrare etc. De multe ori, polițistii fac ceea ce este necesar potrivit procedurilor, dar, dispunând de abilități reduse de comunicare, sunt incapabili de a transmite acest lucru cetățenilor, din acest motiv fiind uneori percepuți ca incompetenți și nepăsători față de problema cetățenilor. Astfel, o fructuoasă relaționare între aceste două entități se realizează printr-o comunicare eficientă: ascultare productivă, comunicare asertivă, evitarea barierelor de comunicare.

Un factor al formării imaginii funcționarului de poliție este și *relația dintre poliție și mass-media*. Direcțiile de bază ale acestei relații sunt:

- formarea opiniei publice referitoare la lupta cu criminalitatea;
- informarea asupra activității organelor de drept;
- aprofundarea cunoștințelor juridice ale populației de rând.

În această ordine de idei, putem afirma că stabilirea unor relații corecte între poliție și mass-media poate contribui la creșterea prestigiului ambelor instituții, instaurarea unei stări de încredere în societate.

Un alt factor nu mai puțin important în formarea imaginii funcționarului de poliție este și relația dintre ONG - poliție. Activitatea practică a multor state a demonstrat că atunci când este vorba de infracțiuni grave este necesară formarea unor echipe multidisciplinare, formate atât din reprezentanți ai poliției, cât și din reprezentanții ONG-urilor. Colaborarea eficientă dintre aceste instituții se bazează pe schimb de experiență și informații, pe încredere și respect reciproc.

Un aspect comun pentru toate aceste relații îl reprezintă necesitatea creării unei imagini noi și creșterea gradului de cultură al poliției, ceea ce presupune realizarea unor schimbări nu doar a aspectului, de exemplu, al uniformei sau insignei, ci și a comportamentului fiecărui polițist – a ținutei, manierelor, modului de a discuta și de a se purta cu cetățenii etc.

Considerăm important să accentuăm că în ultimii ani Federația Rusă, România, Moldova (în 2002) și alte state au elaborat *un nou sistem de criterii de apreciere a activității OAI și renunțarea la „procentul” descoperirii infracțiunilor* ca unic criteriu de apreciere, fiind stabiliți noi indicatori de performanță și eficiență pentru principalele domenii de activitate, capabili să stimuleze activitatea funcționarilor de poliție și să încurajeze cetățenii pentru a conlucra eficient și sprijini poliția.

În 2007 s-a efectuat un sondaj de opinie referitor la percepția de către populație a activității poliției Republicii Moldova, precum și determinarea gradului de înțelegere și încredere între poliție și cetățeni.

Astfel, s-a constatat că gradul de satisfacție față de activitatea poliției este oarecum mediu, cu 49,2% persoane mulțumite și foarte mulțumite.

Un alt aspect inclus în chestionar a fost cel cu privire la nivelul de preocupare a poliției de problemele din localitate, constatându-se că majoritatea (44,7%) considerau că polițiștii sunt suficient de preocupați sau preocupați în

deplină măsură (13,0%), față de 41% care erau de părerea că atitudinea polițiștilor era insuficientă sau nu erau preocupați deloc.

Subiecții considerau că ameliorarea relației dintre poliție și cetățeni este determinată de următorii factori:

- 15,1% – atenția sporită față de problemele locale;
- 11,7% – demonstrarea respectului față de drepturile omului;
- 10,4% - mai puțină corupție;
- 7,2% – aplicarea adecvată și consecventă a legilor.

Referitor la aspectul *colaborării dintre poliție și populație* s-a constatat, că 8,5% dintre persoanele chestionate au acordat un oarecare ajutor organelor poliției, și 75,1% nu au acordat nici un ajutor pe parcursul oricărei alte perioade.

În 2009-2010, relațiile dintre societate și poliție au fost evaluate cu ajutorul unui sondaj de opinie publică și a unui sondaj intern desfășurat în cadrul poliției. Rezultatele au evidențiat următoarele probleme și acțiuni care urmează și se recomandă a fi realizate de către MAI:

Locuitorii orașelor și reprezentanții grupelor vulnerabile (femeile, persoanele de vârstă înaintată, cu venituri mici) au o îngrijorare sporită în raport cu situația criminogenă și sentimentul că poliția nu este receptivă. Urmează de îmbunătățit sprijinul pentru aceste categorii de populație.

Comunitatea are un nivel scăzut de încredere în poliție din punctul de vedere al respectării normelor etice și drepturilor omului. Urmează de ridicat nivelul calității serviciului și de obținut o colaborare mai eficientă cu populația.

Populația nu are încredere în eficiența serviciului polițienesc de a preveni și descoperi crimele și, respectiv, de a asigura securitatea publică. Urmează de acordat o atenție sporită crimelor la nivel local și de stabilit încrederea populației în poliție ca un criteriu esențial pentru evaluarea performanței.

Populația consideră corupția drept o problemă majoră în cadrul poliției, care are un impact esențial asupra imaginii serviciului polițienesc. Urmează de întreprins mai multe

măsuri pentru a combate corupția internă, de îmbunătățit nivelul profesional și de a comunica aceste activități publicului.

Nu este o cunoaștere bună a modului în care este percepută poliția de către populație. Polițiștii consideră că populația are încredere și respect în raport cu poliția într-o măsură mai mare decât aceasta este în realitate. În acest sens trebuie întreprins acțiuni pentru a determina motivele deficiențelor actuale și de a îmbunătăți situația în mod corespunzător.

Majoritatea ofițerilor de poliție (95,5%) și a cetățenilor (74,9%) consideră că este important de a stabili legături mai strânse dintre public și poliție. Această dorință pentru un parteneriat mai strâns este esențială pentru succesul activității polițienești comunitare.

Și publicul, și poliția consideră că cea mai bună cale pentru îmbunătățirea activității polițienești și a parteneriatului dintre poliție și public este: îmbunătățirea dialogului și comunicării; respectul și interesul reciproc; intensificarea contactelor pozitive.

Și publicul, și poliția consideră că pentru dezvoltarea unei înțelegeri mai bune și unei cooperări mai strânse sunt importanți următorii factori: un nivel de corupție redus, o atenție mai mare problemelor locale și demonstrarea unui respect mai mare în raport cu drepturile și libertățile omului.

MAI intenționează să realizeze misiunea sa pentru anii 2009-2013 prin implementarea activității polițienești comunitare (APC), care încurajează participarea publicului prin activități de parteneriat – la identificarea și soluționarea problemelor de securitate ale comunității.

În comunicarea internă accentul se recomandă a fi pus pe asigurarea eficienței procesului de informare a personalului, ridicării nivelului de participare la procesul de luare a deciziilor. În comunicarea externă prioritate urmează a fi dată promovării unui dialog mai constructiv cu societatea civilă, crearea și consolidarea parteneriatului dintre poliție și public.

Astfel, MAI și-a propus o serie de măsuri prioritare în raport cu mediul extern:

– modernizarea modului de activitate a MAI în conformitate cu principiile și filosofia

activității polițienești comunitare;

– modernizarea serviciilor prestate de poliție prin îmbunătățirea accesului și creșterea receptivității poliției;

– crearea și consolidarea parteneriatelor la nivel național, regional și local;

– crearea parteneriatelor, elaborarea programelor și planurilor de acțiuni comune pentru prevenirea corupției, combaterea traficului cu ființe umane, combaterii traficului cu droguri, încălcării drepturilor omului, violenței în familie, delincvenței juvenile.

BIBLIOGRAFIE:

1. Metodologia de elaborare a planurilor de dezvoltare instituțională a autorităților administrației publice centrale, http://mai.md/ref_inst.
2. Planul de Dezvoltare Instituțională a MAI pentru anii 2009-2011, http://mai.md/planul_inst.
3. Raportul privind colaborarea ONG „La Strada” și poliție, 2005., http://www.lastrada.md/agenda/index.html#05_062008.
4. A. Pînzari, „Aspectele conceptuale în activitatea poliției”, în *Legea și Viața*, nr.10, 1995, pag. 21-26.
5. A. Pînzari, „Direcțiile principale de asigurare a succesului în activitatea de serviciu a conducătorului organului de poliție”, în *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, Științe socioumane*, ediția I, Chișinău, 2000.
6. A. Bondrea, *Sociologia opiniei publice și a mass-media*, Ed. Fundației „România de Măine”, București, 1997, p. 12.
7. V. Cerba, „Considerații generale cu privire la metodologia aprecierii eficienței activității Organelor Afacerilor Interne”, în *Anuarul Științific „Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității”*, ediția a VIII-a, Chișinău, 2008.
8. I. Vizdan, „Poliția și societatea. Probleme de prevenire a criminalității”, în *Materialele conferinței*, Chișinău, 2004, p. 62.
9. B. Hennessy, *Public Opinion* (ediția a V-a), Monterey: Brooks/Cole, 1981.

Nicolae PLĂCINTĂ,
șef al Centrului studii și management al calității
a Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne

RESPECTAREA PRINCIPILOR MANAGERIALE ÎN ORGANELE AFACERILOR INTERNE ALE REPUBLICII MOLDOVA. PRINCIPILE DE BAZĂ ALE MANAGEMENTULUI

REZUMAT

Reformarea unui sistem sau unei instituții de stat presupune un șir de activități bazate pe principii manageriale generale. Demararea procesului de reformare a Ministerului Afacerilor Interne își găsește logic locul în procesul de integrare europeană început de guvernul Republicii Moldova acum câțiva ani. Autorul își propune analiza procesului de reorganizare a instituției prin prisma principiilor de bază ale managementului care în opinia lui va asigura funcționalitatea acesteia. În articol sînt elucidate noțiuni precum autoritatea formală și informală a conducătorului, calitățile profesionale și munca în echipă, ierarhizarea exagerată a funcțiilor, climatul psiho-socio-profesional etc.

RÉZUMÉ

La réforme d'un système ou d'une institution de l'État, implique une série d'activités fondées sur les principes généraux de gestion. Le début du processus de la réforme du ministère de l'Intérieur trouve sa place dans le processus d'intégration européenne, initiée par le gouvernement de la Moldavie il y a quelques années. L'auteur examine la réorganisation de l'institution à travers le prisme des principes fondamentaux de la gestion. Dans l'article, on traite des concepts tels que l'autorité officielle et leader informel, les compétences professionnelles et le travail d'équipe, la hiérarchie exagérée des fonctions, le climat psycho-socio-professionnel.

Orice reformă, inclusiv de reformare a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova, presupune reorganizări structurale și de alt natură, toate bazate pe respectarea anumitor principii manageriale, care, în final, va asigura buna funcționalitate a instituției. Vom încerca să analizăm, din acest punct de vedere, activitatea organelor afacerilor interne.

Principiul diviziunii muncii. Acest principiu presupune separarea și specializarea activităților în vederea concentrării acțiunilor pentru creșterea eficienței. În Ministerul Afacerilor Interne, cel puțin la etapa actuală în activitatea de formare a lucrătorilor, există o anumită limitare a specializării, în care pregătirea personalului prevede formarea de bază, cu caracter complex, urmată apoi de specializare cerute de situația operativă. Prin diviziunea muncii se realizează o focalizare a intervențiilor din punct de vedere profesional în cadrul acestui proces, acumulările de cunoștințe favorizează atât separarea și spe-

cializarea activităților, cât și corelarea lor cu evidențierea faptului că libertatea absolută nu există și că fiecare persoană acționează într-un cadru normativ-legislativ cu grade de libertate specifice diferitor funcțiuni.

Dar unele aspecte ale respectării acestui principiu, din punctul nostru de vedere, sunt încălcate, ca, de exemplu, institutul ofițerilor operativi de sector. Înzestrarea inspectorilor de sector cu funcții operative a sporit cu mult preocupările acestor lucrători de poliție și, la sigur, a slăbit eficiența muncii de profilaxie a criminalității – activitatea lor de bază.

Principiul corelării autorității și responsabilității. În exercitarea unei funcții se pun în valoare următoarele concepte: autoritatea formală și informală a conducătorului, responsabilitatea, răspunderea, delegarea, centralizarea – descentralizarea. Prin autoritatea formală managerului i se dă dreptul de a influența abilitatea pe care acesta o are, de a-și impune voința oamenilor din subordine. Este un concept strâns legat de putere. Acesta

exprimă capacitatea indivizilor și grupurilor de a convinge sau de a influența concepțiile sau acțiunile altor indivizi sau grupuri. Putea reflectă abilitatea individuală sau colectivă de a convinge pe alți oameni – să facă ceea ce nu vor. Eficiența managerială este conferită de următoarele surse ale puterii: capacitatea de a recompensa, capacitatea de a sancționa, legitimitatea generată de poziția indivizilor în organizație, atractivitatea pusă în evidență de calitățile unei persoane, credibilitatea cunoștințelor profesionale. Prin autoritatea formală se conferă dreptul de a comanda, capacitatea de a decide, de a da ordine și de a controla îndeplinirea acestora.

Principiul corelării autorității și responsabilității presupune legătura dintre exercitarea autorității și responsabilității, respectiv capacitatea de a sincroniza anticipat eforturile în vederea creșterii calității deciziilor și în stăpânirea consecințelor acestora. În aplicarea acestui principiu este necesară acceptarea realității și punerea în valoare a consultării ca dimensiune necesară rezolvării problemelor complexe. Pe scurt, corelația dintre autoritate și responsabilitate reprezintă însușirea de a stăpâni reacția față de rezultatele obținute și consecințele acestora, avându-se în vedere importanța socială a deciziilor asupra unor colective de muncă.

Să recunoaștem că în activitatea multor subdiviziuni ale Ministerului Afacerilor Interne acest principiu este deseori încălcat și în cazul unor rezultate ineficiente răspunderea o poartă cu totul alte persoane decât cele responsabile.

Principiul disciplinei. Acest principiu are în vedere înțelegerea disciplinei ca rigoare comportamentală vizavi de realizarea obiectivelor. Aplicarea principiului este absolut necesară oricărei organizații și presupune existența unui echilibru dintre disciplina normativă (reglementată) și cea liber acceptată. Practica socială a demonstrat elocvent caracterul productiv al atitudinii disciplinate și legătura dintre disciplină și stimularea creativității ca libertate de exprimare întru câtva mai puțin normativă.

Principiul unității de comandă. Acest principiu semnifică faptul că o persoană din-

tr-o colectivitate de muncă primește ordine sau dispoziții de la un singur superior. În acest fel, se asigură atât o claritate a atribuțiilor de realizat, cât și o modalitate de asumare corectă a responsabilității.

Din acest punct de vedere, trezește nedumerire dubla sau chiar tripla subordonare a unor categorii de lucrători de poliție în comisariate și în alte subdiviziuni ale organelor afacerilor interne.

Principiul ierarhiei. Acest principiu reprezintă necesitatea organizării într-o structură a centrilor decizionali și a corelațiilor dintre aceștia. Prin aplicarea principiului se conferă rigoare corelațiilor profesionale, se delimitează categoriile de intervenție și este mai bine structurată realizarea atribuțiilor și sarcinilor. Într-o concepție modernă există o orientare care restabilește un nou echilibru în ierarhie (relațiile pe verticala organizării au rolul de a determina întreprinderea unor acțiuni) și cooperare (relațiile pe orizontala organizației), echilibrul care evoluează în favoarea dezvoltării legăturilor de cooperare ce dau un caracter coordonat intervențiilor.

O analiză a funcțiilor, chiar și din aparatul central al Ministerului Afacerilor Interne, denotă o supraierarhizare: șef al direcției generale, șef adjunct, șef de direcție, șef adjunct de direcție, șef de secție, șef adjunct de secție și, în final, inspector superior și inspector, care, de fapt, realizează toată activitatea subdiviziunii.

Principiul ordinii. Acest principiu asigură logica desfășurării diferitor acțiuni și oferă cadrul necesar delimitării priorităților și urgențelor. Principiul creează o stare de normativitate acceptată (respectiv a regulilor). Aplicarea acestui principiu duce la simplificarea relațiilor interpersonale și nu blochează inițiativele, deși unii practicieni reproșează acest lucru.

În acest context, ne exprimăm îndoiala că acea consecutivitate a acțiunilor incluse în planul Ministerului Afacerilor Interne urmează logica acestui principiu.

Principiul stabilității personalului în ocuparea funcției. Aplicarea acestui principiu este necesar să se facă diferențiat și aceasta presupune o stabilitate relativ mică la nivelul

top-managementului și o stabilitate mare la nivelul managementului operațional. Stabilitatea redusă, amintită la nivel de vârf, este determinată de nevoia unei formații complexe pentru munca de conducere care reclamă cunoștințe profesionale în mai multe domenii de activitate și capacitatea de a interpreta corect informațiile provenite din aceste domenii. Stabilitatea mare la nivelurile ierarhice inferioare este determinată de caracterul operațional al intervenției managerilor în procesele directe operative. Aplicarea acestui principiu este susținută și de elaborarea la nivelul compartimentelor de resurse umane a planului de evoluție în carieră pentru salariați. Principiul menționat materializează concepția „omul potrivit la locul potrivit”, relație care trebuie concepută dinamic. Evoluția acestei relații poate avea ca punct de plecare fie modificarea cerințelor postului, fie realizarea unor acumulări profesionale, superioare ale anumitor persoane.

Anchetele efectuate de către Institutul de Formare Profesională Continuă și Cercetări Științifice Aplicative printre audienții grupelor detașate la perfecționare din subdiviziunile afacerilor interne denotă un nivel sporit (60%) de nesiguranță în activitatea ulterioară, de aflare în funcție și o neîncredere în dorința de a continua lucrul în organele afacerilor interne.

Principiul solidarității în acțiune. Construirea solidarității în acțiune se efectuează în jurul realizării obiectivelor generale și a obiectivelor specifice, fiind determinată de existența unui climat de muncă deopotrivă exigent și afectiv. De asemenea, acest principiu explică nevoia de a munci în echipă. Totodată, în aplicarea principiului trebuie avută în vedere mobilitatea constituirii grupurilor de muncă în jurul realizării obiectivelor prioritare. Acest lucru se realizează temporar și în condiții de flexibilitate sporită. Or, în planul de reformare nu am văzut acțiuni care să reflecte realizarea acestui principiu.

Principiul apropierii conducerii de execuție. Acest principiu trebuie înțeles ca având o dublă semnificație:

– una organizațională, reprezentată de renunțarea, pe cât posibil, la nivelurile ierar-

hice intermediare cu scopul de a simplifica circulația informațiilor și a evita perturbările informațional-decizionale;

– una geografică, reprezentând necesitatea amplasării conducerii în centrul de greutate al activităților de care se răspunde. Eficiența aplicării acestui principiu este determinată de posibilitatea și capacitatea de a cunoaște în mod direct realitățile, fenomenele, procesele de diferite tipuri și de a reacționa cu eficiență profesională la ele.

Remarcăm și aici o nerespectare a acestui principiu. Vom face trimitere la aceeași analiză a posturilor invocată la principiul ierarhiei.

Principiul flexibilității. Semnifică faptul ca sistemul de management al unității trebuie astfel conceput încât să se caracterizeze prin suplețe, să se poată adapta continuu la forma de organizare a unităților, precum și la schimbările ce se produc în evoluția și tendințele situației operative în diverse domenii.

Flexibilitatea cere permanent conceperea de soluții de perfecționare a sistemului de management al unităților, înlăturarea rigidității acestuia și a tendințelor spre formalism.

Aici nu putem să nu vorbim despre stilul de conducere al multor conducători ai subdiviziunilor afacerilor interne. Vom face apel la aceeași anchetă a audiențelor Institutului de Formare Profesională Continuă și Cercetări Științifice Aplicative. Cvasitotalitatea lor consemnează un stil autoritar, deseori nejustificat, tonalități ridicate, un sistem coercitiv de motivații al șefilor de diferite niveluri. Majoritatea lor adaptează stilul de activitate al unității pe care o conduc la propriul stil de conducere și nu invers. În funcție de nivelul personalului din subordine, profesionalismul, experiența și motivația lor, un bun manager va alege între mai multe stiluri de dirijare: participativ, democrat, neutru sau autoritar.

Pe lângă motivația coercitivă, există un întreg sistem flexibil de motivații:

– *pozitivă* – mărimi de salariu, prime, cote-părți din profit, mulțumiri, laude, ceremonii, acordarea de titluri, promovări;

– *negativă* – reduceri de salariu, amenzi, retrogadări, amenințări verbale, mustărări;

– *cognitivă* – are în vedere latura, di-

mensiunea intelectuală a salariatului, axându-se pe satisfacerea nevoilor individuale de a fi informat, a cunoaște, a opera și a „controla” mediul în care își desfășoară activitatea;

– *afectivă* – are în vedere ca salariatul să se simtă bine la locul de muncă și în cadrul firmei, să fie apreciat și simpatizat de colegi, șefi, subordonați, să se manifeste față de el simpatie și considerație;

– *intrinsecă* – determinarea salariatului să se implice, să depună efort și să obțină rezultate în cadrul firmei, întrucât din aceste procese el obține satisfacții ce țin de personalitatea lui;

– *extrinsecă* – determinarea salariatului să se implice, să depună efort și să obțină rezultate în firmă pentru că acestea vor genera din partea organizației anumite reacții formale și informale, economice și moral-spirituale care îi vor produce satisfacții;

– *economică* – salarii, prime, gratificații, penalizări la salarii, imputări financiare în caz de erori ;

– *moral-spirituală* – acordarea de către manageri a încrederii în salariați, exprimarea de mulțumiri și laude, lansarea de avertismente și mustărări, acordarea de titluri onorifice.

Făcând o paranteză, ținem să menționăm că motivația moral-spirituală trebuie să țină cont de anumite specificități morale, spirituale și etnice ale personalului. Fiecare angajat reprezintă un stereotip etic.

Principiul corelării intereselor individuale cu cele generale, de grup. Acest principiu materializează în mod direct relația dintre motivare, competiție și rezultate. El nu trebuie înțeles ca o expresie propagandistică a relației individ-grup. În toate organizațiile, grupurile constituite în cadrul lor au o importanță aparte, comportamentul și acțiunile lor trebuie studiate în contextul interrelațiilor profesionale și umane. Managerul trebuie să aibă cunoștințe referitoare la formarea grupurilor de muncă, dinamica acestora și să fie foarte atent la „mesajul” lor. Climatul psiho-socio-profesional din diferite organizații are șansa să se îmbunătățească atunci când, în mod anticipat, se gândesc și apoi se realizează mecanismele de îmbinare a intereselor individuale cu cele de grup.

Or, în stilul multor conducători ai organelor afacerilor interne predomină sintagma „Nu mă interesează problemele tale!” vizavi de subordonații lor.

Principiul corelării rezultatelor cu stimularea personalului. Acest principiu își propune ca pe baze obiective să recompenseze și să stimuleze valorile autentice care au corespondent în obținerea unor rezultate de performanță. În aplicarea principiului este necesar să se acorde o mai mare atenție diferențierii salariilor, evitându-se, uneori, optica social-populistă prin care există tentația de apropiere și uneori de uniformizare a salariilor. Aplicarea principiului reclamă însă operarea cu criterii și standarde obiective, măsurabile, privind atât evaluarea rezultatelor, cât și evaluarea continuă a contribuției oamenilor.

Poate oare nega cineva situația când în unele subdiviziuni predomină situații când ordinele de menționare figurează unele și aceleași persoane, de parcă alți angajați nu au contribuit deloc la buna funcționare a instituției. Este vorba și de încălcarea altui principiu:

Principiul echității. Acest principiu trebuie înțeles ca simț al dreptății, care să domine organizația, și ca necesitate a tratării fără prejudecăți, favoritisme, ci privind rațional rezultatele muncii. Folosirea cu pricepere a acestui principiu joacă rolul de resort pentru îmbunătățirea activității viitoare și nu are nimic de-a face cu concepția de filantropie socială, ca și în cazul principiului anterior. În aplicarea principiului echității apare necesitatea existenței unor criterii de evaluare care să explice nivelul de realizare a acestei echități.

Acest raport are scopul de a îndrepta atenția asupra reorientării acțiunilor de reformare a Ministerului Afacerilor Interne spre un aspect foarte important – respectarea principiilor manageriale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Costache Rusu și alții, *ABC-ul managerului*, Editura Gheorghe Asachi, Iași, 1996.
2. E. Burduș, G. Căprărescu, *Fundamentele managementului organizațional*, Editura Economică, București, 1999.
3. Peel Malcom, *Introducere în management*,

- Editura Alternative, București, 1994.
4. Ion Petrescu, *Management*, Editura Holding Reporter, București, 1991.
  5. P. Kotter, *Le leadership*, Editions d'Organisation, Paris, 1999.
  6. W. Bennis, B. Nanus, *Les secrets des meilleurs leaders*, InterEditions, Paris, 1985.
  7. N. Beleatski, *Менеджмент: основы лидерства*, Новое знание, Москва, 2002.
  8. Larisa Stog, Mariana Caluschi, *Psihologia managerială*, Editura Cartier, București, 2002.
  9. Liliana Grigore, *Management internațional*, Editura Lumina Lex, Bucuresti, 2002.
  10. Costică Voicu, Florin Sandu, *Management organizațional în domeniul ordinii publice*, Editura Ministerului de Interne, București, 2001.
  11. Sergiu Grossu, *Spălarea creierelor*, Editura Duh și Adevăr, București, 1998.
  12. Ю. К. Бегунов, А. В. Лукашев, А. В. Пониделко, *13 теорий демократии*, Санкт-Петербург, 2002.
  13. А. В. Лукашев, А. В. Пониделко, *Анатомия демократии или черный PR как институт гражданского общества*, Санкт-Петербург, 2001.
  14. Nicolae Silistraru, *Valori ale educației moderne*, I.Ș.E., Chișinău, 2006.
  15. Constantin Stroe, Nicolae Culic, *Momente din istoria filosofiei dreptului*, Editura Ministerului de Interne, București, 1994.

Recenzent:

Mihail DAVID, doctor în drept, conferențiar universitar, 18.12.2011.

**POLITOLOGIE,
PSIHOLOGIE, FILOZOFIE,
COOPERARE INTERNAȚIONALĂ
ȘI ȘTIINȚE ISTORICE**

Daniel ATASIEI,

doctor în drept, lector universitar,

Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Iași, România

COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIA COMBATERII CRIMINALITĂȚII INFORMATICE. PERSPECTIVE ALE ORGANELOR JUDICIARE DIN ROMÂNIA

REZUMAT

Fiecare din ultimele trei secole a fost dominat de câte o tehnologie: secolul al XVIII-lea a fost secolul sistemelor mecanice în cadrul Revoluției industriale, secolul al XIX-lea a fost secolul dominat de motorul cu abur, în vreme ce secolul XX a fost dominat de tehnologiile comunicării – telefonie, radio, televiziune și Internet, mai ales după lansarea comunicațiilor prin satelit. Prin legarea computerelor în rețele globale, problema criminalității informatice a dobândit trăsăturile criminalității transfrontaliere, devenind o problemă globală a cărei rezolvare a ajuns în atenția organizațiilor regionale și internaționale. Pe plan internațional, diferite organisme coordonează și desfășoară activități de armonizare legislativă în vederea combaterii criminalității informatice.

SUMMARY

Each of the last three centuries has been dominated by a technology discovery: the eighteenth century was the century of mechanical systems and the industrial revolution, the nineteenth century was dominated by the steam engine, while the twentieth century was dominated by the communication technologies - telephone, radio, television and Internet, especially after the launch of satellite communications. The evolution of international regulations on Cybercrime by linking global computer networks, made cybercrime a transnational crime, that became a global problem for both regional and international organizations. Various international bodies and organization regulate the activities on combating cybercrime.

Când a apărut criminalitatea informativă? Răspunsul la această întrebare e dificil de dat cu precizie, dar putem afirma că la scurt timp după apariția calculatorului s-a născut și ideea că noua invenție ar putea fi utilizată și exploatată și în scopuri ilicite.

Profesorul Andrew S. Tanenbaum remarcă în preambulul uneia din lucrările sale¹ că fiecare din ultimele trei secole a fost dominat de câte o tehnologie: secolul al XVIII-lea a fost secolul sistemelor mecanice în cadrul Revoluției industriale, secolul al XIX-lea a fost dominat de motorul cu abur, în vreme ce secolul XX a fost dominat de tehnologiile comunicării – telefonie, radio, televiziune și Internet, mai ales după lansarea comunicațiilor prin satelit. Una din consecințele dezvoltării tehnologice a fost convergența tuturor acestor tehnologii, dispariția, încetul cu încetul, a diferențelor între colectarea, transportul,

stocarea și procesarea informației și nașterea tehnologiei informaționale.

În ziua de astăzi, companii cu sute de birouri răspândite în toată lumea pot concepe ca, printr-un simplu click, să poată analiza situația celui mai izolat dintre ele și să poată comunica, în timp real, cu angajații sau partenerii din toată lumea². Ca și orice altă inovație, și calculatorul a devenit obiect al activităților ilicite și putem spune, de asemenea, că și infractorul află printr-un click de comiterea infracțiunii oriunde s-ar afla acesta, chiar și în cel mai îndepărtat loc al rețelei informatice.

Prin legarea computerelor în rețele globale, problema criminalității informatice a dobândit trăsăturile criminalității transfrontaliere, devenind o problemă globală a cărei rezolvare a ajuns în atenția organizațiilor regionale și internaționale. Deoarece infracțiunile informatice depășesc limitele naționale fără ca, în mod necesar, infractorii sau bunurile

¹ Andrew S. Tanenbaum, *Computer Networks – fourth edition*, Editura Prentice Hall, 2002, p. 1.

² *Idem.*

rezultate în urma infracțiunii să treacă și ele dincolo de aceste limite, întrebarea „cine ar trebui să investigheze asemenea fapte?” necesită un răspuns atent analizat³.

Problema jurisdicțiilor multiple ce pot interveni în anchetarea unei infracțiuni informatice și constatarea că legislațiile naționale sunt foarte diferite, multe dintre ele neavând dispoziții specifice relative la criminalitatea informatică (la începutul anilor 1980), a determinat, cu precădere în cadrul organizațiilor internaționale, dezbateri cu privire la acest fenomen și cu privire la crearea unor instrumente eficiente de luptă.

Evoluția reglementărilor internaționale cu privire la criminalitatea informatică

În planul organizațiilor internaționale diferite organisme au coordonat și au desfășurat activități de armonizare legislativă împotriva criminalității informatice. În afara de Uniunea Europeană, s-au manifestat activ Consiliul Europei, grupul G8 (grupul celor mai industrializate state ale lumii plus Rusia), OCED (Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare), Interpolul și Organizația Națiunilor Unite (ONU)⁴.

1. Interpol. Prima organizație internațională ce a tratat subiectul criminalității informatice a fost, deloc surprinzător, organizația Interpol. Ca organizație de cooperare între polițiile naționale, asociația s-a născut în anul 1923 la Viena sub numele de Comisia Internațională de Poliție Criminală, bazele fiind puse odată cu reuniunea polițiilor naționale din 16 state de la Monaco (1914)⁵. În anul 2009 Interpolul are un număr de 188 state membre. Denumirea de INTERPOL este folosită începând cu anul 1956, iar prezența României în această asociație s-a manifestat de la înființarea ei în-

cepând cu anul 1914.

În anul 1979, INTERPOLUL ia în discuție, pentru prima dată, problema criminalității informatice în cadrul unui simpozion despre fraudă⁶.

În anul 2000, Raymond Kendall, secretarul general Interpol, în discursul ținut în cadrul conferinței Global Security Imperative⁷ (Londra, octombrie 2000), spunea despre criminalitatea informatică: „Nu am fost pregătiți pentru explozia utilizării Internetului și nici pentru maniera în care organizațiile criminale au înțeles să îl utilizeze ca pe un nou instrument de comitere a infracțiunilor, mai ales a fraudelor, într-un mod mult mai rapid și, pe cale de consecință, cu risc minimal de depistare”.

Prin structura sa, Interpolul nu a putut decât să tragă semnale de alarmă în privința legislațiilor specifice, începând cu anul 2000 asociația concentrându-se pe schimbul de informații în domeniul criminalității informatice, schimbul de experiență și specializarea ofițerilor de anchetă în investigarea acestui tip de infracțiuni.

În cadrul celei de-a VI-a conferințe internaționale asupra criminalității informatice organizate de Interpol la Cairo (13-15 aprilie 2005), participanții au adoptat o rezoluție⁸ în cadrul căreia recomandă o serie de măsuri pentru combaterea acestui tip de criminalitate, între acestea numărându-se impulsivitatea adoptării unor reguli procedurale comune, Convenția europeană asupra criminalității informatice (2001) oferind cadrul juridic necesar, întărirea comunicării și cooperării cu organismele supranaționale și cu cele naționale, crearea unei baze de date comune pentru infracțiunile informatice.

La nivelul anului 2007 între cele 5 priorități ale Interpolului se află și criminalitatea financiară și a noilor tehnologii (high-tech

³ Ellen S. Podgor, *Cybercrime-cyberterrorisme*, în revista *Nouvelles études pénales; International Criminal Law – Quo Vadis?* Nr.19/2004, Editura Eres, Ramonville Saint-Agne, 2004, p. 284.

⁴ Ulrich Sieber, *Legal Aspects of Computer-Related Crime in the Information Society*, studiu realizat la cererea Comisiei Europene la 01.01.1998, disponibil la adresa <http://ec.europa.eu/archives/ISPO/legal/en/comcrime/sieber.doc> accesată la 01.11.2009.

⁵ Vasile Troneci, *Interpol. Poliție fără frontiere*, Editura Tehnică, București, 2001, p. 15.

⁶ The Third Interpol Symposium on International Fraud, Saint-Cloud, Paris, France, 11-13decembrie 1979.

⁷ Citat de Andy McCue, *Interpol faces up with cybercrime (Interpolul față în față cu criminalitatea informatică)*, în revista *Computing* din 19.10.2000 disponibil la adresa <http://www.vnunet.com/computing/news/2067950/interpol-faces-cybercrime> accesată la 01.07.2007.

⁸ Disponibilă la adresa <http://www.interpol.int/Public/TechnologyCrime/Conferences/6thIntConf/Resolutions.asp> accesată la 01.07.2007.

crimes)⁹ în cadrul căreia funcționează un oficiu specializat în criminalitatea tehnologiei informațiilor (Information Technology Crime – ICT).

De asemenea, activitatea Interpolului în domeniul criminalității informatice este concretizată, între altele, în realizarea unui manual de investigare în domeniu, manual bazat pe experiențele practice ale specialiștilor în domeniu (Computer Crime Manual, de curând redenumit ca Information Technology Crime Investigation Manual).

2. Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OCED). OCED¹⁰ a decis la Paris în 1983 numirea unui comitet de experți care să analizeze problema infracțiunilor legate de utilizarea calculatorului și necesitatea modificării legislațiilor penale în acest sens. Acest comitet și-a finalizat activitatea în 1986 realizând un document intitulat „Criminalitatea legată de utilizarea calculatorului – analize ale politicilor legislative în zona OCED”, document în care se defineau în mod clar și două infracțiuni legate de introducerea, modificarea ori ștergerea datelor informatice.

În 1996, guvernele francez și belgian au propus OCED adoptarea unei înțelegeri în legătură cu cooperarea internațională privind Internetul (Carta cooperării internaționale în Internet), document care stabilea, între altele, patru principii privind cooperarea judiciară și între polițiile naționale ale statelor membre.

În cadrul Directoratului pentru știință, tehnologie și industrie al OCED, s-a înființat un departament special intitulat Information, Computer and Communications Policy Committee (ICCP – Comitetul pentru politicile informatice și ale comunicării) al cărui scop

este de a determina politicile comune necesare pentru a maximiza beneficiile sociale și economice ale societății informaționale.

În acest sens, workshop-ul organizat sub egida ICCP la Paris în data de 8.03.2006 intitulat „Viitorul Internetului” a reunit localități politicieni, universitari, reprezentanți ai sectorului privat și ai societății civile pentru a discuta despre modelarea Internetului și despre măsurile ce trebuie adoptate (tehnic, legislativ, economic) pentru a îmbunătăți și a crește încrederea în activitățile desfășurate pe Internet.

3. Consiliul European. Primele inițiative ale Consiliului European în domeniul criminalității informatice au fost cele stabilite cu prilejul celei de-a XII-lea conferințe a directorilor Institutelor de Cercetare Criminologică (15-17 noiembrie 1976) – Conferința Consiliului European asupra aspectelor criminologice ale infracțiunilor economice. Astfel, au fost introduse o serie de infracțiuni informatice, inclusiv aceea de fraudă¹¹.

Alte inițiative au fost legate indirect de protejarea vieții private și a datelor cu caracter personal prin semnarea în 1981 a Convenției pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea automată a datelor cu caracter personal¹².

În 1985, în cadrul Consiliului European, s-a decis numirea unui comitet de experți, care să analizeze aspectele legale ce țin de infracțiunile legate de utilizarea calculatorului. Comitetul a făcut o analiză a legislațiilor naționale, a dezbătut problema criminalității informatice și și-a încheiat activitatea în anul 1989 întocmind un raport ce a fost adoptat de Comitetul de Miniștri al Consiliului European în septembrie 1989, document ce a luat forma juridică a unei recomandări deosebit de importante în plan european – Recomandarea

⁹ Potrivit site-ului oficial INTERPOL <http://www.interpol.int/default.asp> accesat la data de 01.07.2007

¹⁰ Predecesoarea OCED a fost OCEE (Organizația pentru Cooperare Economică Europeană) înființată în anul 1947 pentru administrarea fondurilor canadiene și americane destinate reconstrucției Europei după cel de Al Doilea Război Mondial în cadrul Planului Marshall. Și-a schimbat denumirea în OCED în anul 1961, scopul său devenind acela de a ajuta statele membre să atingă o dezvoltare economică durabilă și să crească standardul de viață odată cu menținerea stabilității financiare a statelor. Astăzi cuprinde 30 de state membre și peste 70 de state partenere.

¹¹ Stein Schjolberg, *Infracțiuni legate de utilizarea calculatorului*, studiu prezentat în cadrul Conferinței „Provocările criminalității informatice”, Consiliul European - Strasbourg, 15-17 septembrie 2004, disponibil la adresa <http://www.cybercrimelaw.net/documents/Strasbourg.pdf> accesată la data de 15.07.2007.

¹² ETS nr.108 disponibil la adresa <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/108.htm> accesată la 03.07.2007. România a semnat această convenție la 18-03.1997 și a ratificat-o la data de 27.02.2002.

nr.9 din 1989¹³. Deși fără a impune obligații statelor membre, această recomandare sugera statelor să ia în considerare necesitatea modificării și completării legislațiilor penale naționale cu infracțiunile de natură informatică identificate de autorii raportului menționat.

Tot în cadrul Consiliului Europei în baza unui raport întocmit de Comitetul pentru mass-media, Comitetul de Miniștri adopta la 18.01.1988 Recomandarea nr.2 din 1988 asupra măsurilor vizând combaterea pirateriei în domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe¹⁴, reglementare care statua faptul că autorii programelor software trebuie să se bucure de protecția drepturilor de copyright.

După adoptarea Recomandării 9 din 1989, în 1991 Consiliul Europei a decis înființarea unui comitet de experți care să abordeze problema aspectelor procedurale ce țin de investigarea infracțiunilor informatice, constatându-se că specificul noilor infracțiuni trebuie reflectat cu instrumente procedurale noi, adaptate tehnologiei computerelor. În aprilie 1995, raportul acestui comitet a stat la baza adoptării de către Comitetul de Miniștri a Recomandării nr.13 din 1995 referitoare la problemele de procedură penale legate de tehnologia informației¹⁵.

Cele trei recomandări amintite au creat premisele necesare pentru adoptarea unei convenții europene – un instrument cu forță juridică superioară, capabil să oblige la crearea sau uniformizarea legislațiilor naționale în domeniul combaterii criminalității informatice. Întrucât Universitatea Würzburg din

Bavaria (Germania) organizase mai multe conferințe internaționale pe teme de criminalitate informatică, analizând legislații naționale și propunând modificări legislative, Comisia Europeană a decis în 1995 ca această universitate, prin specialiștii ei, să desfășoare, în baza unui contract de cercetare, un studiu al cărui scop era „să furnizeze Comisiei Europene informații la zi asupra aspectelor legale privind infracțiunile legate de utilizarea calculatorului, stabilind legăturile necesare cu dezvoltarea societății informaționale”¹⁶. Studiul a fost realizat în perioada octombrie 1996 - ianuarie 1998 și a stat la baza adoptării, de către Consiliul Europei, a Convenției Europene asupra criminalității informatice¹⁷ la Budapesta în data de 23.11.2001. România, semnatară a convenției, a ratificat-o la data de 1.09.2004 în urma adoptării Legii nr. 64/2004¹⁸.

În privința Republicii Moldova, ratificarea Convenției s-a făcut prin Legea nr.6 din 02.02.2009, promulgată de Președintele Republicii la 16.02.2009 și publicată în Monitorul Oficial din 20.02.2009. Potrivit documentelor de ratificare, Convenția este aplicată de Republica Moldova începând cu 1 septembrie 2009¹⁹.

Germania, deși semnatară a Convenției de la data elaborării sale, în 2001, a ratificat Convenția la 9 martie 2009, intrând în vigoare începând cu 1 iulie 2009.

Deși un instrument regional, elaborat în cadrul Consiliului Europei, încă de la crearea sa Convenția europeană asupra criminalității informatice și-a afirmat impactul global, nu doar european – la crearea sa au participat și state din afara Europei, și anume Japonia, Canada, SUA și Africa de Sud.

¹³ Rec(89)9 disponibilă la adresa <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet& DocId=702278&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=44024> accesată la data de 01.07.2007.

¹⁴ Rec (88)2 disponibilă la adresa <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet &DocId=695618&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=44761> accesată la data de 01.07.2007.

¹⁵ Rec(95)13 disponibilă la adresa <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet& DocId=528032&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=43141> accesată la data de 01.07.2007.

¹⁶ Ulrich Sieber, *op. cit*, p. 31.

¹⁷ ETS no.185 disponibilă la adresa <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/HTML/185.htm> accesată la data de 01.11.2009

¹⁸ Legea nr. 64 din 24 martie 2004 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001, publicată în Monitorul Oficial nr. 343 din 20 aprilie 2004.

¹⁹ Potrivit <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=185&CM=1&DF=01/11/2009&CL=ENG> accesat la 01.11.2009.

Convenția a intrat în vigoare, potrivit regulilor stabilite în cuprinsul acesteia, la data ratificării sale de către 5 state din care cel puțin 3 state membre ale Consiliului Europei, respectiv la 1.07.2004, și este însoțită de un raport explicativ²⁰ cu un rol foarte important în înțelegerea și aplicarea corectă a dispozițiilor Convenției. Convenția este ratificată în prezent de 25 de state europene, alte 20 de state au semnat tratatul, dar încă nu l-au ratificat, iar dintre statele nemembre SUA este singurul care a ratificat Convenția la data de 29.09.2006, fiindu-i opozabilă ca forță juridică începând cu 01.01.2007²¹. Deși Statele Unite au semnat Convenția având tot interesul în a minimiza sau înlătura piedicile administrative și jurisdicționale în investigarea crimelor informatice comise în special împotriva companiilor și instituțiilor americane, nu putem să nu observăm că este statul care a formulat cele mai multe rezerve (în număr de 6) la ratificare, unele dintre acestea făcând inaplicabile de către SUA unele dispoziții importante din Convenție.

Convenției europene asupra criminalității informatice i s-a adăugat un protocol adițional²² (adoptat la 28.01.2003 la Strasbourg, Franța) prin care sunt incriminate ca fapte penale publicarea prin rețelele informatice a oricăror conținuturi propagandistice rasiste sau xenofobe. Protocolul adițional menționat a intrat în vigoare la data de 1.03.2006, fiind ratificat de 11 state europene și semnat de alte 20 de state (Canada și alte 19 state europene).

4. Uniunea Europeană. Ca și în cazul Consiliului Europei, primele reglementări au fost cele privitoare la protecția vieții private și a regimului datelor procesate automat urmărindu-se armonizarea reglementărilor naționale în această materie. Din aprilie 1976 au fost adoptate mai multe rezoluții și recomandări (1976, 1979, 1982) culminând cu

recomandarea de către Comisia Europeană ca statele membre să semneze Convenția pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea automată a datelor cu caracter personal, anterior amintită.

În 1987, problemele criminalității informatice se regăseau într-un raport al Comisiei Europene, fiind supuse dezbaterii în cadrul unei Conferințe comune Comisia Europeană/Consiliul Europei desfășurată la Luxemburg. În 1990, prin directiva europeană 91/250/EEC²³ cu privire la protecția legală a programelor de calculator, Uniunea Europeană impunea respectarea drepturilor de autor în acest domeniu și sancționa pirateria informatică. În 1995, prin directiva 95/46/EC²⁴ a Parlamentului European protecția persoanelor cu privire la prelucrarea automată a datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, statele membre erau obligate să pună în aplicare dispozițiile acesteia, între care se aflau și confidențialitatea și securitatea procesării acestor date, precum și remediile de natură judiciară, sancțiuni și pedepse. În aprilie 1997, Parlamentul European a adoptat o rezoluție asupra întăririi măsurilor de combatere a comunicărilor cu conținut dăunător sau ilegal pe Internet, avându-se în vedere în special manifestările rasiste și pornografice.

Prin Reglementarea (EC) nr. 460 din 10.03.2004²⁵, Parlamentul European și al Consiliului Uniunii Europene au decis înființarea ENISA (Rețeaua europeană și agenția de securitate a informațiilor), constatându-se, în

²⁰ Raportul este disponibil la adresa <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/185.htm> accesată la 01.07.2007.

²¹ Situația ratificărilor este raportată la 01.07.2007.

²² ETS nr.189 disponibil la adresa <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/189.htm> accesată la 01.07.2007.

²³ Publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* nr. L /122 din 17.05.1991, disponibil la adresa <http://europa.eu.int/ISPO/legal/en/ipr/software/software.html> accesată la 01.07.2007.

²⁴ Directiva a fost publicată în *Jurnalul oficial al comunităților europene* nr. L281/31 din 23.11.1995 și este disponibilă la adresa http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/95-46-ce/dir1995-46_part1_en.pdf

²⁵ (EC) No 460/2004 privind înființarea Rețelei Europene și a Agenției de Securitate a Informațiilor (ENISA) publicată în *Jurnalul oficial al comunităților europene* nr. L /77 din 13.03.2004, disponibil la adresa http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Regulation&an_doc=2004&nu_doc=460 accesată la 01.07.2007.

preambulul actului, că „rețele de comunicații și sistemele de informare au devenit utilități omniprezente, iar securitatea acestora este o preocupare crescândă a societății”.

Anterior, la Consiliul Europei de la Tampere (octombrie 1999), statele membre au recunoscut necesitatea de a cădea de acord asupra unor definiții comune pentru anumite infracțiuni (și asupra sancțiunilor aplicabile acestora), între acestea aflându-se și criminalitatea noilor tehnologii (high-tech crimes).

În ianuarie 2001, Comisia Europeană a dat publicității o comunicare adresată Consiliului și Parlamentului European intitulată „Crearea unei societăți informaționale sigure prin îmbunătățirea securității infrastructurilor informaționale și prin combaterea criminalității informatice”²⁶. Documentul aborda subiecte precum amenințările la adresa sistemelor informatice, dispoziții legale materiale și procedurale, cooperarea internațională, aspecte privind jurisdicția ș.a., propunând în final măsuri atât de ordin legislativ, cât și nonlegislative pentru a combate criminalitatea informatică. În același context se înscrie o altă comunicare a Comisiei Europene din iunie 2001 intitulată „Securitatea rețelilor și informațiilor: o propunere ca abordare a politicii europene”²⁷ în cadrul căreia se abordează problema vulnerabilității sistemelor informatice, suportul tehnic, crearea unui cadru legal, cooperare internațională ș.a.

La 24 februarie 2005 a fost adoptată decizia-cadru a Consiliului European 2005/222/JHA cu privire la atacurile împotriva sistemelor informatice²⁸, decizie în care se prevedea

incriminarea infracțiunilor de acces ilegal la un sistem informatic, interferarea ilicită cu un sistem informatic și interferarea ilicită cu date informatice.

Tot pe linia combaterii criminalității informatice, în cadrul Uniunii Europene s-a inițiat un proiect împotriva criminalității informatice²⁹ cu desfășurarea pe parcursul a 30 de luni (1 septembrie 2006-28 februarie 2009), implementat de către Consiliul European, al cărui scop este acela de a susține statele europene, dar și noneuropene în a accede și a implementa Convenția europeană asupra criminalității informatice, precum și Protocolul adițional al acesteia privind combaterea xenofobiei și rasismului.

5. Națiunile Unite. În cadrul celui de-al VIII-lea Congres al ONU privind prevenirea infracțiunilor și tratamentul infractorilor desfășurat la Havana (Cuba) între 27 august și 7 septembrie 1990, au fost discutate aspectele legale ale criminalității informatice, rezoluția adoptată la finele congresului încurajând statele membre să adopte măsuri (inclusiv de ordin legislativ) pentru a lupta eficient împotriva criminalității legate de utilizarea calculatorului.

În același an, în cadrul Adunării Generale ONU din 14 decembrie 1990, a fost adoptată Rezoluția 54/95 care prevede principiile de bază pentru reglementarea datelor informatice cu caracter personal³⁰, cuprinzând recomandări cu privire la tratamentul datelor cu caracter personal, similare celor emise de OCED și Consiliul Europei.

În anul 1994, ONU a dat publicității Manualul Națiunilor Unite pentru prevenirea și controlul infracțiunilor informatice³¹, manual

²⁶ *Creating a Safer Information Society by Improving the Security of Information Infrastructures and Combating Computer-related Crime* COM(2000)890, 26 ianuarie 2001, document disponibil la adresa, <http://www.cybercrime.gov/intl/EUCommunication.0101.pdf> accesat la 01.07.2007.

²⁷ *Network and Information Security: Proposal for A European Policy Approach*, COM(2001)298, 6 iunie 2001, document disponibil la adresa http://www.cybercrime.gov/intl/netsec_USComm_Nov_final.pdf accesată la 01.07.2007.

²⁸ Publicată în *Jurnalul oficial al comunităților europene* nr. L69/67 din 16.03.2005 accesibilă la adresa http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_069/l_06920050316en00670071.pdf accesată la 01.07.2007.

²⁹ Detaliile proiectului sunt disponibile la adresa http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co%20operation/combating_economic_crime/3_Technical_cooperation/CYBER/Default.asp#TopOfPage accesată la 16.07.2007.

³⁰ *Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data Files*, textul este disponibil la adresa <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/71.htm> accesată la 01.07.2007.

³¹ *United Nations Manual on the prevention and control of computer-related crime* disponibil la adresa <http://www.uncjin.org/Documents/EighthCongress.html> accesată la 01.07.2007.

ce cuprinde reglementări de drept penal-material și de drept procesual-penal referitoare la criminalitatea informatică, aspecte privind necesitatea cooperării interstatale, prevenirea criminalității informatice.

În cadrul Celui de-al X-lea Congres al ONU privind prevenirea criminalității și justiția penală desfășurat la Viena (Austria) în 10-17 aprilie 2000, s-a luat în dezbatere un raport efectuat la solicitarea Consiliului Economic și Social asupra măsurilor efective ce ar putea fi luate atât la nivel național, cât și la nivel internațional, pentru prevenirea și combaterea criminalității informatice și a criminalității noilor tehnologii³². Una din problemele noi analizate în legătură cu criminalitatea informatică a fost cea privind necesitatea asistenței tehnice și materiale din partea statelor industrializate către statele slab dezvoltate, devenite „paradis” al infractorilor cibernetici.

Prin rezoluțiile Adunării Generale a ONU nr. 55/63 din 4.12.2000³³ și nr. 56/121 din 19.12.2001³⁴, statele membre sunt invitate să ia măsurile necesare pentru a nu da naștere acestor „paradisuri” informatice și pentru a asigura o luptă eficientă împotriva criminalității informatice, asigurând, din punctul de vedere al dreptului penal-material, protecția confidențialității, integrității și disponibilității datelor și sistemelor informatice față de orice interferență neautorizată și sancționând orice abuz în această materie.

În privința conținuturilor ilicite sau prejudiciabile pe Internet, organizația mondială s-a concentrat asupra protejării drepturilor copilului (Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copilului adoptată la 20.11.1989), cerând protejarea acestuia, inclusiv prin incriminarea pornografiei infantile.

Aspecte legate de cooperarea internațională în materia investigării infracțiunilor informatice

Infracțiunile săvârșite prin intermediul sistemelor informatice, cu precădere cele comise prin rețelele informatice (Internetul, de pildă) au un caracter transnațional. Din această trăsătură apar unele dificultăți în aplicarea legilor penale și în investigarea infracțiunilor informatice în cazul în care, datorită elementelor de specificitate, cercetarea penală ar atrage competența mai multor state.

Este adevărat că dacă rețele informatice nu cunosc frontiere, totuși putem spune că și utilizatorii și furnizorii de servicii informatice au o anumită naționalitate³⁵.

Competența de cercetare penală, respectiv competența de judecată este stabilită în legea română în raport cu spațiul (competența teritorială – *ratione loci*), în raport cu materia (competența materială – *ratione materiae*) și în raport cu activitățile pe care le poate desfășura un anumit organ (competența funcțională – *ratione officii*).

În ceea ce privește competența teritorială, unele probleme apar în legătură cu competența organelor aparținând unor state diferite. Articolul 22 din Convenția europeană asupra criminalității informatice stabilește o serie de criterii în virtutea cărora părțile contractante sunt ținute a-și stabili competența relativ la infracțiunile informatice.

Principiul ce stă la baza acestor reglementări este principiul teritorialității, principiu potrivit căruia statele sunt competente să desfășoare urmărirea penală și judecata infracțiunilor comise pe teritoriul aceluși stat. Acest teritoriu include, potrivit dispozițiilor din legislațiile naționale – ca cele din cuprinsul art. 142 CP al României, și solul, subsolul, spațiul aerian și marea teritorială a unui stat, precum și infracțiunile săvârșite la bordul navelor și aeronavelor înmatriculate în statul respectiv, indiferent de locul unde acestea se află.

³² Raport disponibil la adresa http://www.unodc.org/pdf/crime/10_commission/4e.pdf accesată la 01.07.2007.

³³ Rezoluția este disponibilă la adresa http://www.itu.int/ITU-D/cyb/cybersecurity/docs/UN_resolution_55_63.pdf accesată la data de 01.11.2009.

³⁴ Rezoluția este disponibilă la adresa http://www.itu.int/ITU-D/cyb/cybersecurity/docs/UN_resolution_56_121.pdf accesată la data de 01.11.2009.

³⁵ Philippe Jougleux, *La criminalité dans le cyberspace*, Mémoire de D.E.A. Droit des Médias,, UNIVERSITÉ DE DROIT D'ÉCONOMIE ET DES SCIENCES D'AIX-MARSEILLE, FACULTÉ DE DROIT ET DE SCIENCE POLITIQUE D'AIX-MARSEILLE, disponibil la adresa <http://www.juriscom.net/> accesată la 1 august 2002.

Acest principiu, transpus în aplicarea normelor procesual-penale interne, limitează competența de acțiune a autorităților judiciare la teritoriul național, pentru realizarea unor acte pe teritoriul altor state putându-se apela la dispoziții privind cooperarea internațională, asistența juridică penală – mijloace de cooperare stabilite prin acorduri și convenții internaționale bi- și multilaterale.

În cazul infracțiunilor săvârșite prin mijlocirea sistemelor informatice, este posibil ca mai multe state să se declare competente a urmări și judeca fapta în raport cu unele sau toate persoanele implicate în săvârșirea acesteia.

Pentru a evita diluarea eficienței în anchetarea acestor fapte, neplăcerile cauzate martorilor prin audieri multiple de jurisdicții diferite, concurența între serviciile judiciare din state diferite, Convenția stabilește obligația părților de a se consulta în vederea alegerii unei singure competențe cu privire la ancheta penală, respectiv la judecată, scopul fiind acela al întăririi luptei comune împotriva criminalității informatice și eficientizarea acestei activități.

Cooperarea internațională, de cele mai multe ori vitală în anchetarea infracțiunilor informatice, se poate realiza și prin anchete comune desfășurate fie pe teritoriul României (respectându-se dispozițiile procedurale române), fie pe teritoriul altor state, anchete desfășurate în baza unor acorduri interstatale bi- sau multilaterale „(1) La solicitarea autorităților competente române sau ale altor state, pe teritoriul României se pot desfășura anchete comune, în vederea prevenirii și combaterii criminalității informatice. (2) Anchetele comune prevăzute la alin.(1) se desfășoară în baza acordurilor bilaterale sau multilaterale încheiate de autoritățile competente. (3) Reprezentanții autorităților competente române pot participa la anchete comune desfășurate pe teritoriul altor state, cu respectarea legislațiilor acestora” (art.61 din Legea 161/2003 – Titlul III „Combaterea și prevenirea criminalității informatice”).

Modalități de cooperare internațională în combaterea criminalității informatice ca și criminalitate transnațională:

1. Sistemul EUROJUST. Sistemul EUROJUST a fost înființat la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene prin Decizia Consiliului 2002/187/JAI³⁶, scopul său fiind îmbunătățirea efectivă a cooperării judiciare între statele membre prin adoptarea urgentă la nivelul Uniunii a unor măsuri structurale destinate să faciliteze coordonarea optimă a desfășurării cercetărilor și a urmăririi penale din statele membre în special în lupta împotriva formelor grave de criminalitate, acoperind teritoriul mai multora dintre ele, cu respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale. În domeniul de competență generală a EUROJUST-ului se include, potrivit art.4 pct.1 lit.b) din decizia sus-menționată, și „criminalitatea informatică”.

Participarea României la sistemul EUROJUST este consecința adoptării, pe plan intern, a Legii nr. 58 din 22 martie 2006 pentru ratificarea Acordului privind cooperarea dintre România și EUROJUST, semnat la Bruxelles la 2 decembrie 2005, și pentru reglementarea unor măsuri referitoare la reprezentarea României la EUROJUST, în perioada ce precedă aderării și după data aderării la Uniunea Europeană³⁷.

EUROJUST este un organ colegial format din câte un reprezentant al fiecărui stat membru (având calitatea de judecător, procuror sau polițist) ale cărui atribuții – stipulate în art. 6 și art. 7 din decizie³⁸, converg spre facilitarea cooperării judiciare în materie penală, în special în faza de anchetă a infracțiunilor grave transnaționale, inclusiv a celor de criminalitate informatică.

2. Sistemul Schengen (Schengen Information System). La începutul anilor 1980, a demarat, la nivel european, o discuție în legătură cu importanța termenului „libertate de

³⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002D0187:20031001:RO:PDF> accesată la data de 01.11.2009.

³⁷ Legea a fost publicată în *Monitorul oficial al României* nr. 300 din 4 aprilie 2006.

³⁸ Decizia menționată a suferit mai multe modificări, ultima dintre acestea fiind decizia 2009/426/JAI a consiliului din data de 16.12.2008 disponibilă la adresa http://www.eurojust.europa.eu/official_documents/Eurojust_Decision/2009/NewEJDecision2009-RO.pdf accesată la 01.11.2009.

mişcare”. În anul 1984, fostul cancelar german Helmut Kohl și cu președintele de atunci al Franței François Mitterrand au luat decizia de a elimina controalele la frontiera dintre Germania și Franța. Viziunea lor a condus într-o primă fază la un acord între Germania, Franța, Țările de Jos, Belgia și Luxemburg, încheiat în 1985 pe nava „Astrid” pe râul Mosel, în dreptul miciei localității de frontieră Schengen din Luxemburg. A urmat semnarea Convenției de Implementare a Acordului Schengen, în data de 19 iunie 1990. În momentul intrării în vigoare, în anul 1995, aceasta a eliminat controalele la frontierele interne ale statelor semnatare și a creat o singură frontieră externă unde controalele se desfășoară conform unui set de reguli clare. De asemenea, au fost stabilite reguli comune în materie de vize, migrație, azil, precum și măsuri referitoare la cooperarea polițienească, judiciară sau vamală.

În prezent, 25 de state europene sunt membre cu drepturi depline în Acordul Schengen (23 de state membre ale Uniunii Europene, la care se adaugă două state non-membre – Islanda și Norvegia). România, fără a fi membră a Acordului Schengen (aderarea ar putea avea loc în anul 2011), aplică deja unele prevederi ce țin de cooperarea judiciară în materie penală, în mod special cele ce țin de Sistemul Informatic Schengen.

În ceea ce privește Sistemul Informatic Schengen, acesta este un sistem ce permite autorităților competente din cadrul statelor membre să obțină informații privitoare la anumite categorii de persoane și de bunuri. Este în acest fel un factor vital în corectarea funcționare a sistemului de securitate, justiție în spațiul Uniunii Europene. Sistemul actual a fost conceput să facă față celor 17 state inițiale, fiind unanimă opinia necesității îmbunătățirii acestuia și creării unui Sistem Informatic Schengen II.

Astfel, în România funcționează Sistemul Informatic Național de Semnalări (SINS) – un sistem de informații creat la nivel național care, la data aderării României la Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen, va furniza date către Sistemul Informatic Schengen (SIS), în conformitate cu regulamentele europene în materie.

SINS permite autorităților competente ca, prin intermediul unei proceduri de căutare automată în sistem, să aibă acces la semnalările cu privire la persoane și bunuri, în scopul îndeplinirii atribuțiilor specifice în domeniile controlului trecerii frontierei de stat, al respectării regimului vamal, al eliberării vizelor și permiselor de ședere, precum și al celorlalte controale și activități specifice efectuate de organele de poliție sau de către alte autorități, în scopul asigurării ordinii și siguranței publice.

3. Mandatul european de arestare.

Este o un alt instrument juridic creat la nivelul Uniunii Europene prin decizia-cadru nr. 2002/584/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și implementat de România prin Legea nr.302 din 28 iunie 2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală³⁹, în vigoare privind această instituție – odată cu momentul aderării României la Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007.

Procedura mandatului european de arestare înlocuiește procedura extrădării între statele membre semnatare, o procedură cunoscută ca fiind mai greoaie și de mai lungă durată.

4. Instrumente de cooperare specifice combaterii criminalității informatice. În România, cadrul legal pentru combaterea criminalității informatice este asigurat de Legea 161/2003 – Titlul III intitulat „Prevenirea și combaterea criminalității informatice”, text ce preia în mare parte prevederile Convenției Europene privind Criminalitatea Informatică.

Astfel, capitolul al III-lea din Convenția menționată vine să stabilească o sumă de principii aplicabile în cooperarea în materie penală între statele semnatare ale Convenției cu privire la investigarea infracțiunilor informatice, în special prin facilitarea realizării extrădării (art.24 din Convenție) sau alte forme de asistență mutuală, între care informarea spontană (art.26) sau diferite forme de asistență mutuală în luarea unor măsuri provizorii, cum ar fi „conservarea rapidă a datelor informatice stocate” (art.29 din Convenție),

³⁹ Legea a fost publicată în *Monitorul oficial al României* nr. 594 din 1 iulie 2004.

„dezvăluirea rapidă a datelor conservate” (art. 30), accesarea mutuală sau transfrontalieră a datelor informatice (art.31-32), strângerea în timp real a datelor referitoare la trafic (art.33) ori interceptării datelor referitoare la conținut (art.34). În acest sens, Convenția a determinat crearea în fiecare stat semnatar al Convenției a unui un punct de contact disponibil 24 de ore din 24, 7 zile din 7, în scopul asigurării unei asistențe imediate pentru investigațiile referitoare la infracțiunile privind sisteme sau date informatice, sau pentru a strânge dovezile unei infracțiuni în format electronic.

Prin specificul său, criminalitatea informatică este o problemă de criminalitate transnațională, imposibil a fi rezolvată de către un singur stat fără cooperarea celorlalte state implicate. Grație noilor tehnologii, infractorul informatic poate comite infracțiunea stând comod în fața monitorului său într-o locație situată la sute sau mii de kilometri de locul producerii rezultatului păgubitor.

Prin natura sa, infracțiunea informatică a spart barierele dreptului penal și procesul-penal tradițional, a generat necesitatea nu doar a unor instrumente juridice noi adecvate de luptă împotriva acesteia, dar a forțat statele să reglementeze într-un mod mai eficient, mai puțin birocratic, instituțiile ce țin de cooperarea internațională între organele judiciare penale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Legea nr.302 din 28 iunie 2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală publicată în *Monitorul oficial* al României nr. 594 din 1 iulie 2004.
2. Legea nr. 64 din 24 martie 2004 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind criminalitatea informatică, adoptată la Budapesta la 23 noiembrie 2001, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 343 din 20 aprilie 2004.
3. Legea nr. 58 din 22 martie 2006 pentru ratificarea Acordului privind cooperarea dintre România și EUROJUST semnat la Bruxelles la 2 decembrie 2005, publicată în *Monitorul oficial* al României nr. 300 din 4 aprilie 2006.
4. Andrew S. Tanenbaum, *Computer Networks – fourth edition*, Editura Prentice Hall, 2002.
5. Ellen S. Podgor, „Cybercrime-cyberterrorism”, în revista *Nouvelles études pénales; International Criminal Law – Quo Vadis?* nr.19/2004, Editura Eres, Ramonville Saint-Agne, 2004.
6. Ulrich Sieber, *Legal Aspects of Computer-Related Crime in the Information Society*, studiu realizat la cererea Comisiei Europene la 01.01.1998, disponibil la adresa <http://ec.europa.eu/archives/ISPO/legal/en/comcrime/sieber.doc> accesată la 01.11.2009.
7. Vasile Troneci, *Interpol. Poliție fără frontiere*, Editura Tehnică, București, 2001.
8. Stein Schjolberg, *Infracțiuni legate de utilizarea calculatorului*, studiu prezentat în cadrul Conferinței „Provocările criminalității informatice”, Consiliul Europei, Strasbourg, 15-17 septembrie 2004.
9. Philippe Jougoux, *La criminalité dans le cyberspace*, Mémoire de D.E.A. Droit des Médias, Université de Droit d'économie et des Sciences d'aix-Marseille, Faculté de Droit et de Science Politique D'aix-Marseille.

Dr. Oleg CASIADI,

șef al Catedrei științe socioumane

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, conferențiar universitar

COLABORAREA MISIUNILOR DIPLOMATICE, STRUCTURILOR DE STAT, ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI NEGUVERNAMENTALE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATerea TRAFICULUI UMAN ȘI ASISTENȚA VICTIMELOR

REZUMAT

În practică, guvernul acordă protecție împotriva expulzării sau returnării refugiaților în țările în care viața sau libertatea lor ar putea fi amenințate, cu toate acestea, reprezentanții organizațiilor nonguvernamentale consideră termenele prevăzute de lege pentru depunerea cererilor de recurs și procedurile judiciare prea scurte.

Republica Moldova este o sursă majoră, și într-o măsură mai mică, o țară de tranzit pentru femeile și fetele traficate în scopul exploatării sexuale comerciale. Se estimează că puțin mai mult de o sută din cele aproximativ 750 de mii de moldoveni care lucrează peste hotare sunt victime ale traficului.

În opinia reprezentanților organizațiilor nonguvernamentale programele sponsorizate de guvern pentru integrarea refugiaților continuă să se îmbunătățească, deși mai sunt necesare eforturi în privința identificării de oportunități de formare pentru refugiați.

SUMMARY

In practice the government provided protection against the expulsion or return of refugees to countries where their lives or freedom would be threatened; however, the non governmental organisations considered the time limits provided by the law for submitting appeal applications and court procedures to be too short.

Moldova is a major source, and to a lesser extent, a transit country for women and girls trafficked for the purpose of commercial sexual exploitation. It is estimated that slightly more than one percent of the approximately 750,000 Moldovans working abroad are trafficking victims.

The non governmental organisations stated that government-sponsored programs for integrating refugees continued to improve, although more needed to be done in terms of identifying training opportunities for refugees.

Traficul de ființe umane reprezintă una dintre cele mai grave forme de violare a drepturilor omului, a demnității și a libertăților, se desfășoară de regulă într-un areal extins ca teritoriu și persoane implicate, traficanții profitând de naivitatea victimelor dar și de unele nesincronizări între instituțiile statului cu atribuții în domeniul educației, protecției sociale, stabilirii identității și circulației persoanelor.

Indiferent de forma în care se face exploatarea unei persoane, pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen în continuă creștere între instituții și autorități, între acestea și organizațiile nonguvernamentale trebuie să existe o cooperare în direcția prevenirii și combaterii oricărei forme de sclavie. Dat fiind faptul că, adesea, în cauzele de trafic de ființe umane intervin și elemente de extraneitate, traficanți, transportatori sau „consumatori”, este necesară și o cooperare internațională între organismele

cu atribuții în prevenirea și combaterea acestor forme de exploatare umană¹.

Acțiunile comune concentrate în sensul prevenirii și combaterii traficului de persoane și asistenței victimelor acestui trafic sunt cele mai eficiente atunci când sunt dezvoltate în cadrul unor parteneriate de colaborare. Republica Moldova este o țară exemplu pentru statele vecine din Europa pentru mai multe inițiative inovatoare. În primul rând, cooperarea dintre actorii guvernamentali și nonguvernamentali se realizează în cadrul unei structuri bine definite, care este însumată în cadrul Planului Național de Acțiuni.

¹<http://www.mfa.md/integrarea-europeană/justitie-și-afaceri-interne>. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova. Cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne. Problemele privind migrația. *Moldova și integrarea europeană.*

Atribuții în domeniul prevenirii și combaterii traficului de persoane, separate în cooperare, au, potrivit dispozițiilor din Legea Nr. 241-XVI din 20. 10.2005, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Serviciul de Informații și Securitate, Serviciul Grăniceri, Ministerul Protecției Sociale a Familiei și Copilului, Ministerul Educației, Tineretului și Sportului, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă. De competența Ministerului Afacerilor Interne, prin intermediul Centrului de combatere a traficului de persoane și împreună cu Procuratura Generală, ține investigarea cauzelor de trafic de ființe umane și pedepsirea traficantilor. Intensificarea proceselor de integrare europeană, de cooperare internațională și a activităților de asistență juridică internațională reciprocă dintre Procuratura Republicii Moldova și organele procuraturii din diverse state, precum și dintre organismele internaționale a constituit una din prioritățile și premisele dezvoltării în ascensiune a activității desfășurate de Procuratură în anul curent privind atingerea valorilor general-umane, principiilor fundamentale democratice, supremației legii și asigurarea respectării acestor valori și principii. Procuratura Republicii Moldova a desfășurat și pe parcursul acestor ani o activitate amplă și coordonată de extindere a activității de integrare europeană, de cooperare internațională, înregistrând astfel o aprofundare semnificativă a relațiilor de cooperare internațională cu organele procuraturii din alte state, precum și cu organizațiile și organismele internaționale specializate². O atenție sporită a fost acordată în special raporturilor de cooperare cu reprezentanțele acreditate din străinătate în Republica Moldova, urmate de sporirea asistenței acordate organelor Procuraturii. Pe parcursul anului 2005, a fost intensificată cooperarea dintre oficiul procuraturii Generale din Chișinău și alte structuri afiliate

² *Cooperarea internațională. Reglementarea juridică a cooperării internaționale, precum și Activitatea de cooperare internațională și asistență juridică a Procuraturii Generale înregistrată în anul 2005*, Procuratura Generală a Republicii Moldova, <http://www.procuratura.md/md/act/>

internaționale. Astfel, a fost aprofundată, de asemenea, cooperarea cu Conferința procurorilor generali din Europa care are ca sarcină menținerea organizării în mod regulat a întrunirilor, promovarea și dezvoltarea schimbului de informații și a cooperării în domeniul asistenței juridice în materie penală dintre organele procuraturii ale statelor membre ale Consiliului Europei³.

Conform unui șir de convenții și declarații internaționale și regionale, Moldova are obligația juridică și politică de a lua măsuri pentru protejarea victimei-martor a traficului împotriva amenințărilor și răzbunării⁴. Unele dintre aceste documente sunt instrumente de protecție a drepturilor omului, cum este Convenția Europeană de Protecție a Drepturilor Omului (CEDO) sau Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (CDC) și protocoalele sale opționale, sau Declarația ONU privind principiile de bază referitoare la justiția pentru victimele infracțiunilor (Declarația privind principiile de bază). Altele creează obligații în domeniul dreptului penal, cum sunt Convenția Națiunilor Unite împotriva crimei organizate transfrontaliere (Convenția COT) și protocolul sau prevenirea, combaterea și sancționarea traficului de persoane, în special femei și copii (Protocolul ONU cu privire la trafic), sau Convenția europeană cu privire la asistența juridică reciprocă în materie penală.

Tratamentele cu forța juridică obligatorie sunt obligatorii doar pentru „Părți”, adică statele care le-au semnat și ratificat. Tratamentele care au fost semnate de Republica Moldova dar încă nu au fost ratificate nu au o forță obligatorie, deși creează anumite obligații (potrivit art.18 al Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor, statele care au semnat dar încă nu au ratificat o Convenție sunt ținute de obiectul și scopul acesteia). Republica Moldo-

³ Procuratura Generală a Republicii Moldova, <http://www.procuratura.md/>

⁴ *Prevederi legislative privind combaterea traficului de ființe umane*, Asociația Femeilor de Carieră Juridică/Centrul de Prevenire a Traficului de Femei, Chișinău, 2006, precum și A. Mândăcanu, C. Cojocar, H. L. Wisemann, *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*, Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova, Chișinău, 2006.

va, de asemenea, și-a asumat o serie de angajamente politice de a lua măsuri pentru protejarea victimelor traficate, pentru protejarea martorilor și pentru a stabili supremația legii pe plan național și regional prin calitatea sa de membru la organizații regionale interguvernamentale, precum OSCE, Consiliul Europei și Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. În cele din urmă, există un șir de standarde ce reies din norme internaționale fără putere juridică obligatorie și care emană de la diverse organe ale organizațiilor internaționale cum ar fi UNICEF, ICNUDO și OSCE-BIDD. Acestea se bazează pe interpretările riguroase ale obligațiilor impuse de tratate și au fost citate în angajamentele politice. Anume din acest motiv în multe cazuri ele au o forță considerabilă, deși nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic.

Un instrument extrem de util în desfășurarea programelor antitrafic la nivel național îl reprezintă Sistemul Național de Referire⁵, care este la începuturile sale în Republica Moldova. Un sistem național de referire este alcătuit din instituții de stat corespunzătoare din alți furnizori de servicii (ONG-uri), este recunoscut de către toate instituțiile de stat care interacționează cu persoanele traficate. Relațiile dintre instituții și mandat urmează să fie asigurate oficial prin încheierea memorandumurilor de înțelegere.

Acest mecanism trebuie, prin intermediul unei colaborări coordonate dintre instituții, să reușească coordonarea proceselor de identificare, referire și evaluare inițială a riscurilor presupusei victime ale traficului din momentul depistării sale. Instituțiile concrete trebuie să aibă un mandat clar în acest proces. În cadrul acestui mecanism, trebuie asigurat cel puțin următoarele: un cadru pentru presupusele victime, în care ele ar putea primi o consultare independentă cu privire la drepturile și posibilitățile lor din punct de vedere juridic, precum și consecințele colaborării cu organele de drept, un adăpost sigur, acces la consultațiile medicale și psihologice și stabi-

lirea unei „perioade de reflecție” ce va urma după identificarea inițială a presupusei victime; urmează a fi elaborate prevederi speciale cu privire la identificarea copiilor pentru a asigura că ei vor beneficia de asistență și protecție specializată⁶.

În Republica Moldova funcționează un parteneriat eficient între autoritățile guvernamentale și cele neguvernamentale. Autoritățile publice sunt susținute financiar, logistic și sub aspectul expertizei, al deprinderii rolurilor pe care le au de jucat în combaterea traficului de organizațiile interguvernamentale și de cele neguvernamentale.

Organizațiile internaționale de bază active în acest domeniu în Republica Moldova sunt: Organizația Internațională pentru Migrație. Misiunea din Moldova a acestei organizații acoperă, prin proiectele, activitățile desfășurate, toate ariile de politici antitrafic. Asistența și reabilitarea victimelor sunt activități concrete în care OIM se implică în mod direct, la scară națională, repatriind în Republica Moldova victime cetățeni români recuperați din trafic în străinătate și predate misiunilor sale din țările respective. Pentru ca victimele repatriate să poată fi asistate și protejate, OIM a structurat o rețea de 20 de organizații neguvernamentale care oferă victimelor traficului adăpost, asistență medicală, consiliere, recuperare și reintegrare socioprofesională. La intrarea în țară, victima este preluată de asistentul social al OIM și încredințată organizației cu cea mai mare apropiere de domiciliu⁷.

Reprezentanța UNICEF, PNUD, ILO-IPEC și programul ILO-Migrant sunt alte misiuni de o importanță mare în desfășurarea activităților în prevenirea și combaterea traficului de persoane în Republica Moldova.

Unul dintre aspectele cele mai importante care țin de trafic, și anume pedepsirea

⁵ La Strada Express: *Mecanismul Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor traficului de persoane. Primii pași în Republica Moldova*, ediția nr.1 februarie 2005.

⁶ OSCE/ODHIR, *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook*, OSCE/ODHIR, Warsaw, 2004, p.16.

⁷ Organizația Internațională a Migrației, misiunea în Moldova, *Crearea capacităților pentru un management mai bun al migrației*, www.iom.md

traficantilor, nu poate fi realizat decât prin eforturile comune ale tuturor structurilor responsabile, în cadrul unei cooperări profesionale. Investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane este realizată în Republica Moldova de către Centrul de Combatere a Traficului de Persoane de pe lângă Ministerul Afacerilor Interne, de Procuratura Generală în cooperare cu structurile organelor de drept din țările de destinație în cooperare cu structurile internaționale polițienești (Europol, Interpol).

Structurile de stat cooperează cu organizațiile neguvernamentale în prevenirea și combaterea traficului de persoane, precum și în asistența victimelor traficului de ființe umane. Misiunile diplomatice au un rol deosebit de important în identificarea cazurilor de trafic de ființe umane. Ulterior, reprezentanții misiunilor diplomatice se preocupă de repatrierea în siguranță a victimelor traficului. În momentul repatrierii din țara de destinație, misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din țările de reședință sunt obligate prin lege să asigure repatrierea imediată a victimelor, fără întârziere nejustificată și prin asigurarea securității. Victima are dreptul să i se elibereze în mod gratuit documentele necesare pentru repatriere⁸. Victimele au dreptul să fie informate cu privire la drepturile lor de către oficiile consulare și misiunile diplomatice ale Republicii Moldova din statul în care a fost traficată. De asemenea, victima are dreptul să beneficieze de protecția și asistența unui diplomat special desemnat în cadrul procedurii de repatriere pe durata șederii în țara de destinație și de tranzit. Repatrierea constituie procesul de întoarcere a victimei în țara de proveniență și reintegrarea în țara de origine.

Organizația Internațională pentru Migrație, misiunea din Chișinău, a organizat în mai 2006 un curs de formare a oficialilor consulari ai misiunilor diplomatice ale Republicii

Moldova din străinătate și Departamentului Afaceri Consulare din cadrul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova în domeniul Asistenței Victimelor Traficului de Ființe Umane⁹. Scopul acestui curs de formare a fost instruirea avansată privind chestiunile practice ce țin de activitatea oficialilor consulari ai misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în procesul acordării asistenței victimelor traficate, inclusiv procedurile de identificare, repatriere și readresare a victimelor traficului de ființe umane. Principalele teme de discuție au vizat:

- definirea noțiunilor-cheie și conceptelor de trafic cu ființe umane precum și subiectelor legate de acest fenomen;
- însușirea cadrului legislativ de bază și rolul Guvernului în prevenirea și combaterea acestui fenomen și al factorilor care generează evoluarea fenomenului traficului de ființe umane;
- definirea instrumentelor legale în acest domeniu;
- descrierea procesului de migrație iregulară;
- identificarea diferenței dintre contrabandă și trafic;
- identificarea punctelor-cheie de traficare a copiilor;
- descrierea strategiilor comune de combatere a migrației ilegale;
- descrierea politicilor și strategiilor de prevenire;
- însușirea procesului de screening și a procedurilor de determinare a statutului victimei traficului de ființe umane;
- stabilirea sistemului pentru determinarea profilului, analiza datelor biometrice și identificarea victimei;
- însușirea sistemului de identificare și screening în cadrul centrelor de detenție;
- contribuirea la procesul de evaluare a riscului;
- contribuirea la schimbul de informații și mecanisme de referire;
- identificarea traumelor posttraumatice;

⁸ *Drepturile victimei traficului de ființe umane. Prevederi legale*, ediția a III-a, Asociația Femeilor de Carieră Juridică/ Centrul de Prevenire a Traficului de Femei, United Nations Office on Drugs and Crime, Chișinău, 2007, p. 7.

⁹ Comunicat de presă al Organizației Internaționale pentru Migrație, Misiunea în Republica Moldova, din 23 mai 2006, www.iom.md

- descrierea procedurilor de interviuare a victimei;
- înțelegerea necesităților victimei cu referire la asistență și reintegrare;
- înțelegerea activității ONG-urilor și OI-urilor;
- înțelegerea abordării OIM privind traficul de ființe umane;
- descrierea procedurilor de repatriere;
- însușirea conceptelor de crimă organizată și cooperare;
- recurgera la cele mai bune practici de protecție ale altor țări, inclusiv serviciile de reabilitare și reintegrare a victimelor;
- identificarea problemelor întâmpinate sau care pot apărea, precum și soluționarea acestora.

Cu suportul UNICEF (Fondul Națiunilor Unite pentru Copii), în municipiul Chișinău a fost deschis Centrul medical pentru tineret „Neovita”¹⁰, care este destinat adolescenților și are drept priorități prestarea serviciilor medicale tinerilor, organizarea activităților de informare, educare, comunicare a tineretului în problemele de educație pentru sănătate, mod de viață sănătos, prevenirea infecțiilor cu transmitere sexuală și HIV-SIDA în familie, consultații psihologice și juridice. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, prin intermediul specialiștilor din structurile ministerului amplasate în raioane, întreprinde acțiuni în vederea informării populației asupra riscurilor și consecințelor plecării ilegale peste hotare în căutarea unui loc de muncă. În acest scop, specialiștii în problemele egalității șanselor organizează în instituții de

învățământ preuniversitar și superior seminare în vederea familiarizării tinerei generații cu consecințele traficului de ființe umane, participă la campaniile publicitare antitrafic în mass-media locale și republicane, convoacă ședințe de consiliere a victimelor traficului la reîntoarcerea lor în țară, în scopul reintegrării acestora în societate. Ministerul Afacerilor Interne participă la diferite reuniuni, conferințe și seminare naționale și internaționale privind combaterea traficului de ființe umane și a migrației ilegale. Împreună cu Ministerul Justiției, MAI a participat la redactarea recomandărilor privitoare la legislația antitrafic a Republicii Moldova¹¹, încadrate în procesul implementării proiectului „Reforma legislației penale în domeniul traficului de ființe umane în sud-estul Europei”, susținut de Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est și Consiliul Europei. Ulterior, Recomandările au fost prezentate Parlamentului Republicii Moldova pentru a fi luate în considerare la definitivarea proiectelor Codului penal și Codului de procedură penală, care au fost aprobate.

La rândul său, Serviciul de Grăniceri a implementat în punctele de trecere și control al frontierei de stat un sistem automatizat special de control și evidență a cetățenilor și mijloacelor de transport „Pasagerul”. Punctele de trecere și control internațional sunt dotate cu mijloace tehnice speciale, necesare pentru verificarea documentelor, precum și pentru o evidență reciprocă (în direcția moldo-română și în direcția moldo-ucraineană, cu excepția sectorului transnistrean). Ministerul Dezvoltării Informaționale a încheiat un acord de colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene cu privire la acordarea accesului misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova la Sistemul Informațional de Investigație „ACCES”, ceea ce va da posibilitatea identificării operative a cetățenilor moldoveni ce se află în străinătate. În prezent, acest sistem este instalat în cadrul Ambasadei Republicii Moldova la Roma, Italia.

¹⁰ Doru Petruți (coord.), *Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului*, Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului al Republicii Moldova, UNICEF, Chișinău, Combinatul Poligrafic, 2007 și Valentina Bodrug-Lungu, Helen Moestue (coord.), *Răspunsul statului la cazurile de violență față de copii: Raport asupra studiului privind sensibilitatea sistemului de protecție a copilului la identificarea, înregistrarea și referirea cazurilor de violență față de copii*, Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului al Republicii Moldova, UNICEF, Chișinău, Combinatul Poligrafic, 2007.

¹¹ Centrul de Combatere a Traficului de Persoane, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, www.mai.md

Republica Moldova a semnat un număr de acorduri multilaterale și bilaterale cu alte țări pentru combaterea crimelor, incluzând TFU, printre care se numără următoarele acorduri: în 1998 – cu țările CSI; în 1999 – cu Turcia, România și Ucraina; în 2000 – cu Estonia; în 2001 – cu Uzbekistan; în 2002 – cu Italia și Belarus; în 2003 – cu Republica Cehă, Israel și Lituania. În 2006 au fost inițiate negocieri pentru semnarea unui acord bilateral cu Guvernul Emiratelor Arabe Unite privind prevenirea, combaterea și pedepsirea TFU.

Protecției Sociale, Familiei și Copilului al Republicii Moldova, UNICEF, Chișinău, Combinatul Poligrafic, 2007.

BIBLIOGRAFIE:

1. Prevederi legislative privind combaterea traficului de ființe umane, Asociația Femeilor de Carieră Juridică/ Centrul de Prevenire a Traficului de Femei, Chișinău, 2006.
2. La Strada Express: *Mecanismul Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor traficului de persoane. Primii pași în Republica Moldova*, ediția nr.1, februarie 2005.
3. OSCE/ODHIR, *National Referral Mechanisms. Joining Efforts to Protect the Rights of Trafficked Persons. A Practical Handbook*, OSCE/ODHIR, Warsaw, 2004.
4. A. Mândăcanu C. Cojocaru, H. L. Wisemann, *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*, Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova, Chișinău, 2006.
5. Doru Petruți (coord.), *Violența față de copii în Republica Moldova: Raport asupra studiului*, Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova, Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului al Republicii Moldova, UNICEF, Chișinău, Combinatul Poligrafic, 2007.
6. Valentina Bodrug-Lungu, Helen Moestue (coord.), *Răspunsul statului la cazurile de violență față de copii: Raport asupra studiului privind sensibilitatea sistemului de protecție a copilului la identificarea, înregistrarea și referirea cazurilor de violență față de copii*, Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova, Ministerul

Valeriu GROSU,

lector superior al Catedrei investigații operative
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

NOȚIUNI GENERALE PRIVIND METODOLOGIA ȘI TACTICA DE INFLUENȚĂ PSIHOLICĂ ÎN ACTIVITATEA INVESTIGATIV - OPERATIVĂ

Psychological influencing is a phenomenon of mediation, means influencing phenomena in question, are not due directly to keyword. There is no a "force of keyword" or an "impact" of keyword on the human behavior stimulus. The influence is happening by building a world of cognitive objects for the player who will be influenced. The art of "manipulator" consists in building a world of objects that will guide the manipulated person to perform an action with positive significance for him. This action is just the intended one that is possible to be anticipated by the manipulator, thanks to situational awareness and the cognitive objects to unleash it. So, psychological influence appears as a phenomenon of mediation, in which the players build together a common reference situation, allowing its cognitive objects through its relation to cause the final desired action.

In ordinary activity of investigative co-operative ample methodological services of psychological influence it is various applied in the operative treatment of miscellaneous levy and combat organized criminal activity.

Publicitatea, propaganda, vânzările, discursul persuasiv, relațiile cotidiene etc. folosesc comunicări care acționează asupra identității actorilor unei situații.

Identitățile transformate sau construite prin comunicări de influențare sunt:

- identități valorizante, ideale, la care aspiră actorul influențat;
- sau identități negative, respinse de actorul influențat.

Așadar, nu putem stabili „tehnici” de comunicare precise pentru a ajunge la aceste rezultate, pentru că tipurile de comunicări de influențare, care intervin în contextul identităților, sunt infinit de variate; identificarea lor ține de intuiție, de adaptare la situații de pornire, fiind necesar să se ia în calcul actorii prezenți și ceea ce se știe despre ei, iar deja în activitatea operativă de investigații influența psihologică are un specific deosebit care ține de subiecți diverși de comunicare, de stabilire a contactului relativ psihologic cu oponenții comunicării, discuției, dialogului, polemicii respective, aplicate la obiect de convingere, orientare, recunoaștere a realității, vieții sociale pozitive, reasocierii conștiente, ce țin de abateri, respingere de la tentativele criminale etc.

Așadar, ce presupune – ca conținut doctrinal și aplicativ – practic influența psihologică? Influențarea este considerată fenomenul

fundamental al comunicării: comunicarea înseamnă influență, deoarece orice comunicare este o încercare de a influența. Comunicarea întotdeauna urmărește într-adevăr scopul să transmită (sensul unei idei sau situații, unui fenomen, eveniment etc.), ceea ce nu se poate realiza fără influențare. Influențarea este conșubstanțială comunicării. A comunica și a influența constituie una și aceeași acțiune¹.

Între fenomenele de propagandă, vânzare, persuasiune, publicitate, seducție etc. există o perfectă omogenitate, adică fenomenele de influențare sunt deci conșubstanțiale comunicării. Studiile despre influențare, persuasiune, propagandă, manipulare etc. sunt unul și același lucru, izvorând toate din studiile despre comunicare. În raport cu studiile despre comunicare, nu există o specificitate a domeniilor destinate publicității, propagandei sau vânzărilor. O bună teorie a comunicării trebuie să poată explica omogenitatea acestor fenomene. Este deja ceea ce propune și „teoria integrată a comunicării” pe care am dezvoltat-o în prezentul articol.

Influențarea constituie un ansamblu de procedee de manipulare a obiectelor cognitive care definesc situația, sau mai bine zis

¹ Alex Mucchielli, *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare* (traducere din limba franceză de Mihaela Calcan), Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 190-192.

teoria integrată a comunicării ne permite să unificăm diferitele domenii de studiu ale comunicării. Datorită acestei teorii deja nu mai există diferențe între studiul fenomenelor de publicitate, al celor de propagandă de vânzări sau de seducție. Chiar dacă lucrările aprofundate ulterioare ar putea să arate, de exemplu, că propaganda manipulează un anumit proces mai mult decât seducția sau marketingul, rămâne totuși valabil faptul că toate aceste manipulări funcționează la fel: ele creează și folosesc obiecte cognitive de natură diversă (relaționale, normative, identitare, fizice, ideale, psihologice și psihice) care vor interveni în geneza acțiunilor respective².

Influențarea este un fenomen de mediere, adică fenomenele de influențare în cauză nu sunt datorate direct cuvântului. Nu există o „forță a cuvântului” sau un „impact” al cuvântului asupra motoricii interne a conduitei umane. Influența se produce prin construirea unei lumi de obiecte cognitive pentru actorul care va fi influențat. Arta „manipulatorului” constă în construirea (neexplicită) a unei lumi de obiecte a căror punere în relații îl va conduce pe cel manipulat în mod obligatoriu spre îndeplinirea unei acțiuni cu semnificație pozitivă pentru el. Pe de altă parte, această acțiune este chiar aceea intenționată și posibil de anticipat de către manipulator, grație cunoașterii situației și a obiectelor cognitive care să o declanșeze. Influențarea apare astfel ca un fenomen de mediere, în care actorii construiesc împreună o situație comună de referință, obiectele cognitive ale acesteia permițând, prin relația dintre ele producerea acțiunii finale dorite.

Obiectele cognitive manipulate în influențare sunt poziții, relații, referințe normative, identități sau elemente ale contextelor temporale, spațiale și senzoriale, urmărite prin analiza aprofundată a influențării, facilitate de utilizarea marilor categorii – „processe de comunicare” – stabilite de teoria proceselor de comunicare. Aceste procese sunt comunicări

ce intervin asupra pozițiilor actorilor, asupra relațiilor, referințelor lor normative, identităților lor sau asupra elementelor contextelor temporale, spațiale și senzoriale. Pentru a identifica rapid „obiectele cognitive” compunând situația de referință a actorilor prezenți, trebuie aflat modul în care sunt transformate poziționările, relațiile, normele, identitățile și celelalte elemente³.

Natura profundă a influențării constă în aceea că aceasta din urmă se bazează pe procese inconștiente, implicite. „Comunicările de influențare” se deosebesc deci de toate procesele raționale de comunicare, bazate pe acțiunea conținutului schimburilor. Practica ne demonstrează că nu conținutul inteligibil al schimburilor influențează sau manipulează, ci obiectele cognitive indirect create de ansamblul acțiunilor de comunicare ale manipulatorului. Astfel, sa demonstrat că, dacă vrei să explici influențarea, este greșit să te concentrezi asupra comunicărilor zise de influențare și că e inutil să te bazezi pe o presupusă „forță” a cuvântului, pe o așa-numită „greutate” a vorbelor. După cum am menționat anterior, influențarea este un fenomen mediatoriu.

Pentru a fi eficientă și a-și arăta roadele, medierea trebuie să rămână invizibilă în ochii celui manipulat, iar manipularea însăși trebuie să se facă fără știrea lui. Pentru a fi manipulat trebuie să nu îți dai seama cum se petrece acest lucru, însă dezvăluirea metodelor de influențare face tot mai dificilă realizarea respectivului deziderat al manipulatorilor⁴. În publicitate, nimeni nu scrie în mod explicit „vei fi admirat de toată lumea”, ci îți sugerează în mod implicit, prin apariția mediată – dar tot implicită – a unei norme. Medicul-șef nu dă glas explicit puterii sale de a rupe relația cu pacientul recalcitrant, ci sugerează acest lucru prin paralimbaj, făcând apel la normele de conduită care guvernează actul medical, într-un mare spital, față de un medic renumit. Natură ascunsă a influențării ne apare deci ca fiind intim legată de caracterul său „tranzițional” sau „mediat”. Influențarea are nevoie de

² Cf. Lucrarea noastră. *Théorie des processus de la communication*, Armand Colin, Paris 1998. p. 193.

³ *Ibidem*, p. 194.

⁴ *Ibidem*, p. 196-197.

prezența în lumea înconjurătoare a celui manipulat a unor obiecte cognitive de care acesta să nu fie conștient.

Teoria integrată a comunicării stă la baza existenței științei comunicărilor, exprimată prin noua abordare a fenomenelor de influențare, ce constituie unul dintre pilonii unei noi științe pluridisciplinare a comunicărilor: știința comunicărilor. Până acum se vorbea despre „științe” ale informației și ale „comunicării” – o terminologie general acceptată, relevând că fenomenele de comunicare puteau face obiectul unei singure discipline științifice. Pentru specialiștii fenomenelor de comunicare, spre exemplu, științele informației și comunicării puteau include și lingvistica, și filosofia limbajului, și psihosociologia, și economia schimburilor, și retorica (ca știință a expunerii ideilor) sau semiotica (ca știință a combinării semnelor). Pe scurt, științele informației și comunicării nu constituiau decât un câmp de aplicare a teoriilor lansate de alte discipline științifice, sub tutela cărora se aflau. Neputând revendica teorii proprii, nu puteau revendica nici obiecte de studii proprii: astfel, se închidea cercul vicios al devalorizării discipline, presupunem că, de acum înainte, așa cum vorbim despre „sociologie” (și nu despre științe ale societății) pentru a desemna studiul fenomenelor sociale, tot așa vom putea deja vorbi despre știința comunicărilor pentru a desemna studiul fenomenelor de comunicare⁵.

Știința comunicărilor este axată în mod fundamental pe sens, prin noua abordare dezvoltată în articolul de față, care pune capăt fragilului consens înșelător; ea proclamă că fenomenele de influențare, inclusiv cuvintele folosite în situațiile de comunicare, studiate de pragmatică – sunt obiecte specifice ale unei discipline specifice, știința comunicărilor, care s-a constituit treptat, elaborându-și propriile concepte și teorii. De altfel, ea se înscrie în unul dintre cele două mari curente din științele umane: abordarea subiectivistă și abordarea sociopsihologică. Știința comunicărilor

se ocupă în principal de fenomenele ținând de sens și de apariția acestora, „teoria integrată a comunicărilor” prezentată aici și este unul dintre exemplele unor asemenea teorii specifice ale științei comunicărilor. În articolul dat sunt consemnate doctrinal două teorii: teoria proceselor de comunicare și teoria sistemică a comunicărilor, pe de altă parte, teoria cunoașterii distribuite a fost la rândul său elaborată de „cognitiști”, care se referă însă la un obiect științific total imprecis, asociat mai multor discipline. Teoria lor constituie, în consecință, un instrument intelectual, lansat pe piața ideilor, mai târziu deformat pentru a-l integra într-o abordare fenomenologică, astfel devenind unul dintre elementele „teoriei integrate”. „Ca instrument intelectual”, teoria fenomenologică a fost lansată de către filosofi, care – așa cum știe toată lumea – sunt metadisciplinari și ne furnizează instrumente care pot fi folosite oriunde. Datorită concentrării pe sensul „comunicărilor” generalizate (reprezentând toate expresiile umane ce pot căpăta sens într-un context), știința comunicărilor se poziționează ca o teorie generală a acțiunii umane⁶.

Teoria integrată a comunicărilor își are propria metodologie, care include o totalitate de metode puternic creditate de analiză, verificare, evaluare a fenomenelor de comunicare, ea nu se mulțumește să formuleze postulate asupra felului în care acționează influențarea, ci permite elaborarea unor procedee sistematice de analiză, verificare pentru:

- a reconstrui prin empatie universul de obiecte cognitive al manipulatului;
- a crea obiectivele, a evalua sistematic relațiile, poziționările, normele, identitățile și elementele spațiale, temporale și senzoriale care alcătuiesc „decorul” general;
- a pune în relație toate aceste obiecte cognitive;
- a reconstitui, prin empatie, rezultatul final al „deliberării” operate de cel manipulat cu obiectele în cauză;
- a anticipa sensul presupus al acțiunii dorite din partea celui manipulat.

⁵ Alex Mucchielli, *Arta de a influența. Analiza tehnicilor de manipulare* (traducere din limba franceză de Mihaela Calcan), Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 198-200.

⁶ *Ibidem*, p. 197-198.

Forța acestor noi metode, specifice științei comunicărilor, a fost demonstrată datorită unei grații sau serii de exemple aplicativ practice⁷.

Teoria în cauză, care permite concepția și acțiunea de a folosi aplicații concrete de concepere și realizare a acțiunilor de comunicare, are astfel posibilitatea de a elabora metode concrete pentru a-și pune în practică acțiunile de influențare. Comunicarea încetează astfel să mai fie o artă nedescifrată, rezervată unor inițiați ce posedă faimosul „dar al comunicării”. Ea devine ceva care poate fi sistematic. Astfel, o acțiune de comunicare se dovedește a nu se baza doar pe intuiție, ci și pe cunoștințe științifice dobândite sistematic. Metodologia pusă la dispoziție de teoria integrată este cea care ne permite construcția rațională și evaluarea premenită a acțiunilor de comunicare.

De aici rezultă că metodologia nu se aplică doar *a posteriori* unor acțiuni de comunicare deja împlinite, așa cum se întâmplă, de exemplu, cu numeroase metodologii valabile în semiotică sau pragmatică și care nu servesc, de regulă, decât a explica acțiunile după producerea lor, ci dimpotrivă poartă un caracter multilateral legat direct și indirect de obiectele cognitive de studiere și influență psihologică⁸.

Această teorie intuitivă este ușor aplicabilă dacă vrem ca un simplu cetățean să înțeleagă fenomenele de manipulare, și astfel să se aplece mai ușor de ele, în acest scop, trebuie să-i furnizăm o teorie autonomă intuitivă și ușor aplicabilă. Spre deosebire de teoriile și metodele semiotice anterior evocate, „teoria integrată a comunicărilor” și metoda sa de analiză sunt infinit mai simple și intuitiv mai atractive.

Ca să manipulezi (sau să influențezi) trebuie să intervii (prin acțiune sau cuvânt, adică prin comunicare) asupra elementelor constitutive ale situației de comunicare. Astfel, putem avea intuitiv acces la schimbările operate în cadrul situațiilor create, încercând

să înțelegem ce se petrece în patru din principalele contexte, cum ar fi:

– Cum s-au modificat pozițiile actorilor după influența efectuată?

– Cum s-a schimbat calitatea relațiilor dintre aceștia (manipulator și manipulat)?

– Cum au fost neutralizate normele prezentate ca sarcină, ca scop, ca motivație și interese, precum și cum au fost reactualizate alte norme de relații de influență?

– Cum au fost explicate sau solicitate identitățile implicate⁹?

Și în sfârșit o definiție situațională a comunicării la rândul său reflectă o totalitate sau un ansamblu de metode numite „de comunicare”, ceea ce înseamnă să vorbești, să-ți modulezi intonația, să te porți într-un anumit fel, să adopți o mimică, gesturi și atitudini specifice, să selectezi o atitudine, să pregătești acțiuni combinate, să elaborezi dispozitive fizice sau normative, să acționezi asupra elementelor mediului înconjurător..., totul pentru a rezolva, cât mai bine cu putință, o problemă legată de un fapt de viață – ca rezultat pozitiv de influență psihologică asupra subiectului de influență respectivă¹⁰.

Ținând cont de cele sus-menționate, se poate de menționat specificul obiectelor, obiectivelor, subiectelor componente, structurale ale psihologiei juridice și îndeosebi ale psihologiei investigativ-operative, care ca institut de cercetare teoretico-științifică și empirico-practică constituie un cerc de condiții preponderent subordonate în mare măsură domeniului de studiu penal, preventiv orientat și strâns legat de criminalistică, criminologie, sociologie, filosofie, care contribuie pe parcursul de cercetare a infracțiunii și a comportamentului părților încadrate în acest proces (bănuțului, inculpatului, martorului - victimei, agentului judiciar), ce contribuie la calificarea juridică a crimei, precum și la organizarea activității de recuperare a consecințelor survenite și reasocierii umane a suspectilor de săvârșirea infracțiunii respective¹¹.

⁷ Cf. *Lucrearea noastră. Théorie des processus de la communication*, Armand Colin, Paris 1998, p. 195-197.

⁸ Paul Popescu-Neveanu, *Psihologie. Manual pentru licee*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990, p. 93-130.

⁹ Cf. *Lucrearea noastră. Théorie des processus de la communication*, Armand Colin, Paris, 1998, p. 202.

¹⁰ *Ibidem*, p. 204.

¹¹ Paul Popescu-Neveanu, *Psihologie. Manual pentru licee*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990, p. 49-91.

Obiectivul general al psihologiei juridice, ca conținut, reprezintă o sinteză științifică a cunoștințelor psihologice și psihice în scopul reflectării esenței categoriilor fundamentale ale dreptului, cercetării particularităților psihice, psihologice și sociale, care determină comportamentul subiecților relației de drept în diverse situații, facilitarea procesului de conștientizare de către agenții judiciari ai comportamentului uman, prin aplicarea volumului de cunoștințe speciale psihologice¹².

Așadar, după cum vedem, psihologia juridică este, în primul rând, o știință aplicativă, destinată să realizeze anumite obiective empirice:

- stabilirea unei metodologii specifice de cercetare a realității psihice și psihosociale, fenomenelor specifice întâlnite în activitatea judiciară;

- determinarea prin intermediul unor cercetări teoretico-empirice concrete a legităților manifestării fenomenelor psihice și realității sociale în drama judiciară;

- prezentarea către organele de drept a informațiilor cu referință la particularitățile activității psihice a indivizilor implicați în drama judiciară;

- ajutor practic organelor judiciare în stabilirea adevărului și aplicarea corectă a legii, în evitarea erorilor condiționate de cauze psihologice;

- elaborarea și promovarea unor programe de recuperare și readaptare, reintegrare socială a infractorilor;

- organizarea unor programe de acțiune socială preventivă;

- asistență psihologică în forma expertizelor respective pe parcursul procesului penal și civil de terapie psihologică în perioada detenției și post detenției¹³.

Anume realizarea acestor obiective permite elucidarea răspunsurilor la un șir de întrebări pe care și le adresează atât cei ce

administrează justiția, cât și psihologii ce au tangență directă și indirectă cu agențiile judiciare:

Care sunt factorii psihologici și psihosociali ce determină comportamentul persoanelor implicate în drama judiciară (infractor, victimă, martor, agent judiciar)?

De ce este determinat fenomenul recidivismului, cum poate fi cercetată personalitatea infractorului, în ce măsură pot fi utilizate schemele tipologice generale, speciale și deosebite de influență psihologică asupra lui?

Cum poate fi explicată psihologic adaptarea sau neadaptarea infractorilor privați de libertate la condițiile de trai și activitate în instituțiile speciale și ce măsuri psihologice pot contribui la recuperarea lor socială?

Ce modalități de acțiune crimino-inhibitivă la nivel social pot fi utilizate în fiecare cadru social concret?

Care este rolul expertizei psihologic-judiciare în stabilirea adevărului și când poate fi utilizat acest serviciu¹⁴?

După cum a fost menționat, psihologia judiciară și inclusiv psihologia investigativ-operativă au importanță vădită în activitatea de ocrotire a normelor de drept, deoarece ea umanizează norma, orientează persoanele ce administrează dreptul spre o cercetare aprofundată a omului real, a entității bio-psihosociale orientate spre studierea, înțelegerea acestuia din punct de vedere subiectiv și social, spre realizarea umană și corectă a procesului penal și civil. La baza solidă de desfășurare, acestor cercetări de ordin aprofundat psihologic, psihic, social, psihopedagogic stau următoarele principii metodologice:

- studiul multilateral dinamic al personalității respective în acțiune, ținându-se cont de sistemul valoric - normativ, inclusiv de normativitatea juridică în care aceasta este încadrată;

- menționarea factorilor care au generat infracțiunea, cercetarea personalității participanților la drama judiciară prin reconstituirea

¹² Svetlana Rusnac, *Psihologia dreptului*, Editura Arc, 2000, p. 138-139.

¹³ Ю.В. Чуфаровский, *Психология оперативно - розыскной и следственной деятельности*, Москва, 2008, с. 109-112.

¹⁴ Svetlana Rusnac, *Psihologia dreptului*, Editura Arc, 2000, p. 140-141.

actului infracțional cu utilizarea materialelor anchetei penale respective;

– utilizarea în cercetare a legităților funcționării psihicului uman, a fenomenelor psihice și a determinantelor acestora;

– raportarea investigațiilor la condițiile sociale care au determinat comportamentul infracțional, cercetarea valorilor - scopurilor - condițiilor - motivelor - mijloacelor - rezultatelor.

În cercetarea personalității implicate în drama judiciară sunt utilizate diverse metode speciale cum ar fi:

– cercetarea teoretică, sau studiul legităților funcționării psihicului uman și al celor care dirijează comportamentul social al individului în cadrul reglementat prin norma de drept;

– diagnosticarea particularităților individual-psihologice care au generat infracțiunea (metode ale expertizei psihologic - judiciare);

– influența multilaterală psihologică – orientată spre investigația fenomenului criminalității și stabilirii cauzelor destinate elaborării unor măsuri preventive și de recuperare socială a infractorilor¹⁵.

Influența psihologică de ordin investigativ-operativ poate fi rezultativ realizată prin un ansamblu de testări, procedee preventive, care la rândul lor se împart în următoarele categorii:

- teste pentru abilități senzomotorii;
- teste de atenție;
- teste de influență;
- teste de memorie;
- teste de aptitudini;
- teste de orientare, de convingere;
- teste de personalitate, de caracter;
- teste proiective;
- teste pentru stabilirea capacităților social afective;

– teste extrem, de comportare în condiții de surprindere, sau așa - numitele condiții imprevizibile¹⁶.

Studierea și cercetarea metodelor de influență psihologică în fosta Uniune Sovietică s-a intensificat prin anii '50 - '60 ai sec. XX, la nivel de procedee de convingere, insuflare, iritare, conformism etc. (A.G. Kulikov, V.N. Kulikov, A.V. Ostrovski, V.F. Porșniiov, I.A. Șorkovin...).

Pe la sfârșitul anilor '90 o atenție deosebită asupra aplicării procedeelelor de influență psihologică în activitatea profesională a atras cercetătorul științific Pușkov V. I., care prin urmare a determinat metodele și procedeele de influență psihologică în calitate, sau la diverse faze de investigare investigativ-operativă și cercetare penală, cu reflectarea caracteristicilor psihologice ale persoanei umane (cerință, motive, deprinderi, rațiunea gândirii logice, factorii senzaționali, emoții, factori volitivi etc.), datorită cărora persoana în cauză fiind psihologic influențată își schimbă poziția de activitate - comportare¹⁷.

De exemplu, cercetătorul științific Cernenilov V. I. propune sistemul structural de influență psihologică în componența următoarelor elemente:

– subiectul influenței psihologice – persoana conștientă, cu rațiune logică normală de gândire, care neapărat efectuează influența psihologică în cauză;

– obiectul influenței psihologice – psihicul persoanei psihologic influențate;

– scopul influenței psihologice – adică anumite determinante concrete, prin intermediul cărora, sau în temeiul cărora (cerințe, motivație, calități intelectuale, emoționale, trăsături volitive etc.) obiectul psihologic influențat își schimbă acțiunile și comportarea respectivă;

– determinarea concretă a legităților reale, aplicate pentru schimbarea obiectului influențat, care cuprind legități ale diverselor procese psihologice (inclusiv pornind de la funcționarea reflexelor condiționate, necondiționate până la sfera de cerințe, motivație,

¹⁵ Svetlana Rusnac, *Psihologia dreptului*, Editura Arc, 2000, p. 141-143.

¹⁶ Svetlana Rusnac, *Psihologia dreptului*, Editura Arc, 2000, p. 146-147.

¹⁷ В.Г. Пушков, *Профессионально психологическое воздействие в процессе расследования преступлений*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук. Специальность 19.00.06- юридическая психология. М., 1999 г.

interese, orientare socială, convingeri etc.), precum și specificul de aplicare, funcționare a surselor, mijloacelor, metodelor, procedeele, folosite pe parcursul influenței psihologice;

– acțiunile subiectului de influență psihologică care direct sau indirect au contribuit substanțial la schimbările obiectului psihologic influențat¹⁸;

Anterior s-a menționat că acțiunile tactice de influență psihologică rezultative sunt considerate calitativ neprofesionale dacă nu sunt strict respectate pe parcursul desfășurării anumite cerințe ce țin mai întâi de condițiile de favorizare a influenței psihologice urmărite prin procedura de pregătire preventivă, pentru astfel de măsuri de influență psihologică, inclusiv:

– conținutul corect literar al discuției, laconism expresiv ritmic de comunicare, respectarea strictă a procedurii cronologice și lente de conducere a discuției convingătoare cu aplicarea obiectelor și subiectelor de discuție simple cognitive;

– modelarea constructivă a dialogului respectiv, cu depășirea capacităților de opunere a rezistenței oponentului, prin iritări, acțiuni emoționale agresive, refuz, încăpățănări categorice de a continua discuția;

– debarasarea de condiții imprevizibile și de alte condiții de neîncredere în propriile capacități, puteri de a purta convorbirea;

– elaborarea preventivă a condițiilor logice, simple, concrete, vădite, de desfășurare, convingere, argumentare, motivație și orientare rezultativă a discuției în cauză;

– pregătirea prealabilă a condițiilor generale, gestionale și aplicativ-tactice a convorbirii, sau a discuției cu oponentul în cauză;

– pe parcursul influenței psihologice se cere desigur, de respectat argumentele obiective și subiective de adevăritare, confirmare a faptei, evenimentului, episodului, fragmentului în cauză;

– convingerea se cere să fie efectuată cu respectarea certă a condițiilor cronologice de descriere a unui sau altui eveniment, precum și a condițiilor rațiunii logice de gândire, orientare, prognozare sau prevedere afirmativă a cazului respectiv;

– convingerea întotdeauna trebuie să aibă un caracter „concret convingător” și în nici un caz de ordin politic general, fără scop și fără motivație;

– depunând eforturi de convingere a oponentului, în mod obligatoriu se cere de expus părerea personală, sau atitudinea propriu-zisă față de eveniment, faptă etc., care deja sporește încrederea oponentului în fața conducătorului discuției în cauză;

– convorbirea desfășurată de emitentul discuției trebuie să aibă un caracter optimist, uman, să sugereze speranță și sprijin spiritual, bunătate și bunăvoință;

– pentru sporirea crescândă a procesului de convingere a partenerului discuției respective, se cere folosirea mai intensivă a formei de influență psihologică „efect regional”, adică informația principală trebuie adusă la cunoștință oponentului în mod „dublu”, adică la începutul discuției și la sfârșitul ei;

– pe parcursul desfășurării discuției în cauză mai des de apelat la termenii obișnuiți de adresare, cum ar fi, de exemplu: „Ascultați!”, „Rog atenția Dumneavoastră!”, „Atrageți o atenție deosebită!”..., analogic se cere de respectat de către oponentii participanți la discuție factori diverși cognitivi orientați spre trezirea sentimentelor, trăsăturilor lor de imagine, orientare, gândire, memorie, precum și factorii diverși receptivi de primire a informației respective cu adresarea spre auditoriu cu următorul conținut: „Dumneavoastră cum gândiți, cum vă închipuiți, cum vă imaginați, ce orientări și ce convingeri aveți asupra problemei puse în dezbatere”¹⁹ ?

În calitate de indicatori negativi de survenire a consecințelor psihologice pot fi consemnate următoarele circumstanțe:

¹⁸ В.И. Черненилов, В.В. Юстицкий, *Применение методов психолога - педагогического воздействия при решении оперативно - служебных задач*, Минск, 1989 г.

¹⁹ Ю.В. Чуфаровский, *Психология оперативно - розыскной и следственной деятельности*, Москва, 2008, с. 39-51.

– starea de impulsivitate înaltă, reflectată prin automatisme psihice, imprevizibile, necontrolate, iritabile parvenite de la persoana în calitate de obiect supus influenței psihologice;

– starea negativă psihică, reflectată prin intermediul unor iritări, care prin urmare reduc sau substanțial slăbesc mecanismele de securitate ale persoanei supuse influenței psihologice;

– luarea deciziilor stereotipice în situații și condiții de stres psihic etc.;

– starea redusă de conștientizare, gândire logică rațională, repetarea unui ciclu învechit de orientare, gândire stereotipică de decizii luate, fără analiză, evaluare și prognozare;

– schimbării bruște ale stării fizice, psihologice și psihice cum ar fi: acțiuni nemotivate de agresivitate, încordări psihice, nevroze, buimăceli, de coordonări psihice etc.;

– reacții negative emoționale cum ar fi iritările psihice; acțiuni orientate spre reflectarea emoțiilor negative care prin urmare nu pot fi explicabile în contextul situativ creat²⁰.

Reieșind din cele sus-menționate, ținând cont de varietatea diverselor mecanisme de influență psihologică asupra obiectelor influențate în marea lor majoritate, de ordin cognitiv etc., precum și modalități ample de orientări psihice, imagini diverse de gândire logică, conștientizare exactă a evenimentelor, episoadelor, fragmentelor respective, insuflărilor, iritărilor emoționale și altor elemente senzaționale, ca obiective influențate, se poate conchide că comunicarea, sau influența psihologică contribuie direct și indirect la realizarea sarcinilor investigativ-operative, care țin de colectarea informației de interes, stabilirea contactului relativ pozitiv psihologic cu persoanele de încredere și îndeosebi cu aparatul confidențial, precum și de specificul influenței psiho-psihologice și sociale asupra grupărilor, organizațiilor, asociațiilor criminale, orientate

spre slăbirea aspectelor gestionale ale acestor structuri criminale, precum și dereglarea climatului dominant psihopsihologic de funcționare a acestor organizații criminale urmărind scopul neutralizării acestei activități, precum și convingerii membrilor structurilor infracționale în cauză de încetare a acestei activități periculoase, antisociale și influența lor la obiect de reasociere umană, reabilitare socială, atinse ca scop strategic anume prin aplicarea diverselor metode de legendare ca instrumente de acoperire operative etc. (obiecte și obiective de influență).

²⁰ Г.В. Грачев, Личность и общество информационно - психологическая безопасность и психологическая защита / Г.В. Грачев, - Изд. 2 - е, испр. И доп.- Волоград Издатель, 2004.

Наталья ПОПУШОЙ,

старший преподаватель кафедры Уголовного процесса и криминалистики
Академии «Штефан чел Маре» МВД Республики Молдова

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ НЕЗАКОННОМУ ОБОРОТУ НАРКОТИКОВ

РЕЗЮМЕ

В настоящей статье рассматривается одна из наиболее злободневных транснациональных проблем, а именно международная борьба с незаконным оборотом наркотиков. Быстрый рост нелегального производства и потребления наркотических средств в большинстве стран мира - одна из наиболее опасных тенденций последних десятилетий.

Актуальность темы исследования состоит в изучении направлений международного сотрудничества в сфере противодействия незаконного оборота наркотиков и участие в нем Республики Молдова

SUMMARY

This article is dedicated to one of the most current problem of our society- the fight against international phenomena of the drugs traffic. The rapid growth of illicit production and consumption of the narcotic drugs in the most countries of the world is one of the most dangerous trends of recent decades.

The relevance of this research theme is to explore the ways of international cooperation in countering the illicit drug trafficking and adhering to this activity of the Republic of Moldova.

В современном мире проблема преступности представляет опасность не только для отдельных государств, но и для всего человечества. В данных условиях роль сотрудничества государств приобретает особое значение. После провозглашения независимости /27 августа 1991 года/, Республика Молдова стала самостоятельным субъектом международного права и в частности в области борьбы с наркобизнесом. В целях усовершенствования законодательства с незаконным оборотом наркотических средств, Парламент Молдовы ратифицировал Единую конвенцию о наркотических средствах 1961 года, Конвенцию о психотропных веществах 1971 года, Конвенцию Организации Объединенных Наций о борьбе против незаконного оборота наркотических средств и психотропных веществ 1988 года, Конвенцию Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности 2000 года.

Среди самых известных в области

уголовной юстиции документов, являются- Европейская конвенция о взаимной правовой помощи по уголовным делам (Страсбург, 20.04.1959 года), вступившая в силу для Молдовы 05.05.1998 года, а также Конвенция о выдаче, подписанная в Париже 13.12.1957 года, вступившая в силу для Молдовы 31.12.1997 года. Именно на основных положениях Европейской конвенции о взаимной правовой помощи по уголовным делам базируется глава Уголовно-процессуального кодекса, посвященная вопросам взаимодействия правоохранительных органов Молдовы и соответствующих органов иностранных государств по уголовным делам.

В международно-правовые документы, регламентирующие порядок сотрудничества с правоохранительными органами зарубежных стран входят:

1. двухсторонние и многосторонние договоры Республики Молдова (соглашения о правовой помощи);
2. межправительственные соглаше-

ния республики Молдова, международные соглашения Генеральной прокуратуры, Министерства юстиции, МВД, и др. Ведомств по различным вопросам взаимодействия в борьбе с преступностью.

Можно сказать, что именно двухсторонние соглашения являются в настоящее время главной правовой базой международной помощи и других отношений Республики Молдова с иностранными государствами в сфере борьбы с преступностью. В качестве примера можно отметить Договор между Республикой Молдова и Республикой Украиной о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 13 декабря 1993 года, подписанный в Киеве.

Юридическую базу правовой помощи и иных международных отношений в сфере уголовной юстиции среди стран из пространства СНГ, составляет Конвенция стран СНГ, подписанная в Минске 22 января 1993 года. Главное достоинство Минской конвенции стран СНГ 1993 года состоит в том, что она существенно восполняет пробелы внутреннего молдавского законодательства и законодательства других стран СНГ- участниц Конвенции. Она регулирует международные отношения стран, тесно связанных геополитически и имеющих значительное сходство в национальных законодательствах и системах правосудия. Сотрудничество судов и органов уголовного преследования Молдовы с соответствующими учреждениями иностранных государств осуществляется при посредничестве МИДа, Министерства юстиции, Генеральной прокуратуры и МВД, если иное не предусмотрено другими нормами статьи 532 Уголовно процессуального кодекса Р Молдова.

Действующий Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова по сравнению с УПК 1961 года осуществляет более подробное регламентирование вопросов международного сотрудничества в борьбе с преступностью. Так, 9-я глава Особенной части УПК «Особое производство», получила название «Международная правовая помощь

по уголовным делам».

В плане организационно-правового обеспечения национальной политики контроля над наркотиками в Молдове происходит процесс развития и совершенствования соответствующей нормативной базы. В течении последних лет были приняты несколько законодательных актов, наблюдается процесс создания необходимых институтов и улучшения работы существующих государственных структур.

Так, 01 декабря 2006 года Парламент Республики Молдова принял Закон №371-XVI «о Международной правовой помощи». Согласно данному Закону международная правовая помощь осуществляется на основе принципа взаимности.

Несмотря на предпринятые правоохранительными органами усилия по противодействию наркоугрозе, современная наркоситуация в Республике Молдова характеризуется неуклонным ростом незаконного распространения наркотических средств и их немедицинского потребления, особенно среди молодежи.

К тому же Республика Молдова используется международными криминальными наркоструктурами не только для транзита по международным каналам наркотиков, но и в качестве перевалочной базы для «афганского», «балканского» каналов их дальнейшей транспортировки, но также рассматривается наркodelьцами как страна-потребитель наркотических и психотропных средств. Согласно данным Управления Оперативных служб за период 2010 года были выявлены 1983 случая незаконного оборота наркотических средств, из которых 753 были зарегистрированы на территории муниципия Кишинэу.

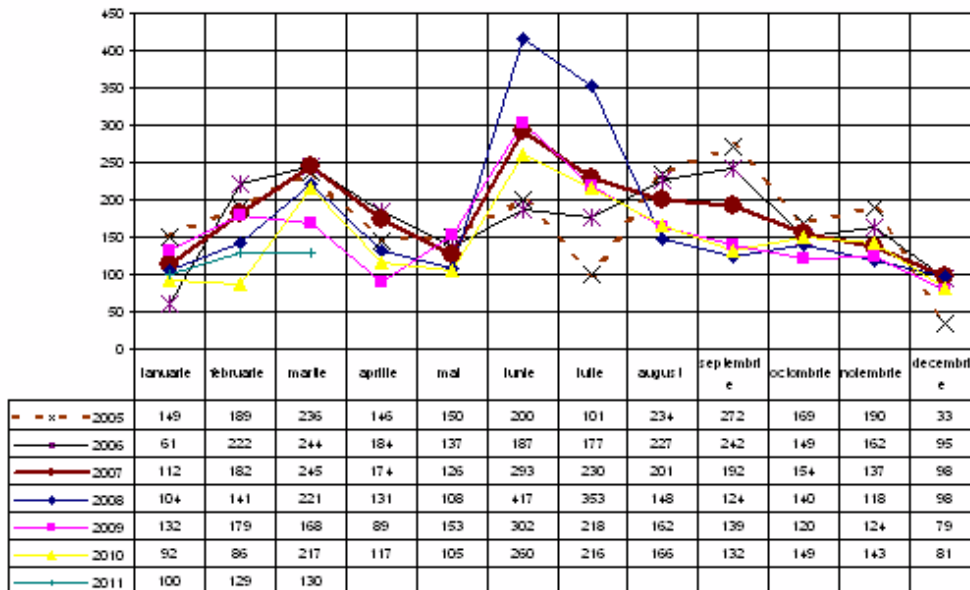
Также согласно статистическим данным МВД за указанный период времени были установлены и документированы 3 криминальные группировки, которые занимались транспортировкой наркотиков из стран-производителей в страны Европейского союза.

Наркомания и незаконный оборот наркотических средств создают благоприятные условия, способствующие соверше-

Динамика совершенных преступлений, связанных с наркотиками на территории Республики Молдова.

Dinamica evolutivă a criminalității

Классификация наркотических средств	Выявленные преступления		Масса конфискованных нарк. ср-в		Стоимость наркотических средств (lei) 2010
	12 luni 2009	12 luni 2010	12 luni 2009	12 luni 2010	
Марижуана	899	905	658 kg 607 gr	538 kg 178 gr	13042424
Конопля	293	414	197229 plante (59 t 169 kg)	146467 растений (44t 383kg)	466031363
Растения мака	272	377	47749 plante	64993 растений	324965
Солома мака	134	61	73 kg 600 gr	73kg 884 gr	292600
Семена конопли		6		317,4 gr	
Опий	230	119	27 литров 142 ml	3 lit 033 ml	241760
Метамфетамин	8	3	618,51 gr	25 gr	15050
Амфетамин	6	12	26 gr	2 kg 411 gr	931000
Героин	101	113	1 kg 642 gr	4 kg 157 gr	8314000
Жидкий героин	3	57	49,9 ml	192,8 ml	21520
Кокаин	12	1	5 kg 958 gr	4 gr	8000
Экстази	34	7	1854таблеток	1172 таблеток	118580
Гашиш	30	15	25 kg 130 gr	35 kg 367 gr	4966300
Гашишное масло	28	32	3052 ml	26,9 ml	2690
Медикаментозные	154	71	21 капсул, 46 gr, 2567 ml, 7943 таблеток	20 капсул, 83 ампул, 64 ml, 1803 таблеток	19600
Прекурсоры	25	29	281 gr	1008 gr 1000 ml	9620
Эфедрин	2	2	1502 ml	178 ml	
Spase				117таблеток	
Пиперазин				20таблеток	
Torent				350 таблеток	
Total	2123	2224			494339472

нию преступлений и по-прежнему негативно влияют на развитие криминогенной обстановки в стране, поэтому руководство МВД Республики Молдова предпринимает различные мероприятия, направленные на усиление мер по противодействию незаконному обороту наркотических средств, тем самым утвердив стратегию по пресечению преступлений, связанных с наркотиками на 2008-2012 годы. Также МВД Республики Молдова активно участвует в совместных международных операциях, при этом обеспечивая эффективное взаимодействие и координирует действия с коллегами из разных стран.

Так, по инициативе коллег из Азербайджана с 15.09 по 15.10. 2010 года была проведена операция « Наркостоп 2010» согласно распоряжения МВД nr. 2/7191 от 15.09.2010, направленная на ликвидацию криминальной группировки задействованной в международном трафике наркотиками в основном на территории стран ГУАМ.

Также в 2010 году были выявлены и задержаны члены международной группировки, занимающиеся транспортировкой гашиша из Испании в Республику Молдову.

Благодаря сотрудничеству с правоохранительными структурами Германии, в мае 2009 года было возможно документирование организованной группировки, которая осуществляла транспортировку кокаина и Перу в Европейские страны, используя Молдову как страну транзит.

29.02.2008 года сотрудниками Управления по борьбе с наркобизнесом была выявлена криминальная группировка, которая занималась транспортировкой кокаина в особо крупных размерах из Латинской Америки в Европу. В тоже время установленные члены указанной международной преступной организации занимались «вытяжкой» кокаина, организовав для этой цели подпольную лабораторию, расположенную на территории лесного хозяйства р-на Сынжерей Республики Молдова.

Постоянно совершенствующаяся нормативно-правовая база международно-

го сотрудничества и развивающиеся связи между правоохранительными органами позволяют в последние годы активнее осуществлять практическую деятельность по разоблачению нар-когруппировок, располагающих международными связями.

Хочу привести пример пресечения деятельности международной организованной преступной группы в сфере контрабанды наркотиками из Бельгии, транзитом через Р. Молдову в Российскую Федерацию.

Так, в июле месяце 2010, в Управление по борьбе с незаконным оборотом наркотических средств поступила оперативная информация, что группа лиц занимается транспортировкой и сбытом наркотического средства типа «экстази» в особо крупных размерах на территории Республики Молдова. Для обнаружения их деятельности и метода поставок наркотических средств, были инициированы оперативно-розыскные мероприятия в рамках уголовного дела, возбужденного согласно статьи 248 ч.5 Уголовного Кодекса Р. Молдова / контрабанда наркотиками/. В ходе проведенных мероприятий был установлен маршрут транспортировки партии «экстази» в упаковках со стиральным порошком из Амстердама в Р. Молдову, а также трое фигурантов, один из которых является гражданином Бельгии, другой – гражданином Российской Федерации, третий – гражданином Р. Молдова. Также стало известно, что готовится очередная поставка наркотиков в Молдову с целью последующей отправки груза в Москву. При оперативном сопровождении незаконных действий фигурантов был установлен адрес в городе Кишиневе, по которому перед транспортировкой хранились наркотические средства. В ходе обыска сотрудниками полиции были обнаружены и изъяты 4464 таблеток экстази и 2 упаковки тетропака с вином, в котором были спрятаны 467 компримата экстази, приготовленных для транспортировки железнодорожным транспортом в Российскую Федерацию третьему фигуранту. Для дальнейшего расследова-

ния данного преступления сотрудники правоохранительных органов Р.Молдова связались с коллегами из ФСБ Российской Федерации и коллегами из Департамента Федеральной полиции Бельгии, которые дали согласие принять участие в проведении совместных оперативно-розыскных мероприятиях. Руководствуясь договором о правовой помощи между Р. Молдовой и Российской Федерацией по гражданским, семейным и уголовным делам от 25.02.1993 года, было принято решение о проведении «контролируемой закупки», сложной и многогранной процедуре, но очень эффективной при расследовании международного наркобизнеса.

Благодаря совместной, хорошо запланированной и реализованной международной операции, сотрудниками компетентных национальных служб был задержан курьер при передаче наркотических средств, а также заказчики на территории Российской Федерации. Одновременно коллеги из Бельгии задержали и лиц, причастных к совершению данного преступления на их территории.

Таким образом благодаря эффективному международному сотрудничеству нескольких стран, хорошо запланированным совместным оперативно-розыскным мероприятиям был ликвидирован канал транспортировки наркотических средств, где территория Республики Молдова предназначалась для транзита и переупаковки наркотиков.

И в заключении хотелось бы отметить, что в отсутствии международного сотрудничества правоохранительных органов, не будет положительных результатов в противодействии незаконного оборота наркотических средств. В этом контексте практика уголовного преследо-

вания показала, что самые положительные результаты в выявлении, расследовании и привлечении к уголовной ответственности наркодельцов зарегистрированы в случаях хорошо запланированных, совместно проведенных международных операциях, которые предназначены только для тесного взаимодействия сотрудников уголовного преследования разных стран с единой целью- противодействие транснациональному наркобизнесу.

Таким образом Республика Молдова активно участвует в процессе совершенствования национального законодательства в области борьбы с организованной преступностью и постоянно внедряет принципы и нормы международного права в деятельность правоохранительных органов.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Договор от 13.12.93 между Республикой Молдова и Украиной о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским и уголовным делам.
2. Соглашение о сотрудничестве государств- участников содружества независимых государств в борьбе с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, Минск, 30 ноября 2000 года.
3. Уголовный Кодекс Республики Молдова №985-XV от 18.04. 2002 ;
4. Уголовно-процессуальный кодекс Республики . Молдова, №122-XV от 14.03.2003 г;
5. Закон о международной правовой помощи по уголовным делам, № 371-XVI от 01.12. 2006.
6. Статистические данные МВД Республики Молдова за 2010 -2011 год.

Recenzent:

Iurie ODAGIU, doctor în drept, conferențiar universitar, 12.12.2011.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Academia „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova: Ed. a 11-a / red.-sef Simion Carp; col. de red.: Gheorghe Costachi, Gheorghe Gladchi, Mihail David [et al.]; Acad. „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. - Ch. : Acad. „Ștefan cel Mare” a MAI al Rep. Moldova, 2011. - ISBN 978-9975-935-99-9. - ISSN 1857-0976.

Științe socioumane : Nr 2. - 2011. - 284 p. - Texte: lb. rom., rusa. - Rez.: lb. rom., engl., fr., rusă - Bibliogr. la sfârșitul art. - 100 ex. - ISBN 978-9975-4321-1-5.

082:378.6(478-25)=135.1=161.1

A 15

Editor:

Ruslan CONDRAT

Redactor:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare

și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Coperta:

Rodica BULAI